

SCHERVEN-MIE

SCHERVEN-MIE

Go Verburg

N.V. GEBR. ZOMER EN KEUNINGS UITGEVERSMAATSCHAPPIJ
WAGENINGEN

Ontwerp stofomslag van E. Wijnans

Zie je wel, het is immers waanzin, om hier te staan in regen en wind . . . ! De tjalk is niet later dan anders; hij komt en gaat op zijn vaste tijden. Soms is hij verlaat door wind en stroom, die tegen zijn en vandaag lijkt het extra laat, omdat de Novemberlucht dichtzit en de schemer al met de middag over de doorweekte aarde daalt. Maar er is geen twijfel mogelijk: het scheepje dat met mast en zeilen boven de dijk uitsteekt is de oude pottentjalk van haar vader. Zó zeker weet ze dat, dat het haar schijnt alsof ze helemaal vanaf de plaats waar ze staat de nieuwe lap in het zeil kan zien, halverhoogte de mast. Ze glimlacht er om, met wat stijve lippen van de koude wind. Het kan natuurlijk niet, want toen ze het zeil gekalefaterd had, prees Vader haar nog: „Meid, Mie, 't is dat wij het wéten, anders heb je geen erg in dat nieuwe stuk. Een zeilmaker zou het je niet verbeteren . . . !”

Nog tuurt ze over het bewogen water, waarin oneindig eentonig, de regen neerplentst. Zie, ginds, nog om de tweede bocht in de rivier nadert haar Vader met de pottentjalk. En toch wijkt de onrust zo moeilijk. Waarom vandaag? Waarom vandaag wel en anders nooit? 't Is immers onzin, dat ze hier staat om op de tjalk te wachten. 's Zomers kan dat aardig zijn, wanneer het windje over de rivier verkoeling brengt. Dan staat ze voor haar plezier hier en ze wacht en wacht, tevreden en zonder spanning. Vandaag is het guur en tóch stond ze hier een half uur lang in de toenemende schemer.

Rillerig trekt ze de zwarte omslagdoek om haar schouders. Zwaar en nat is die doek. Hoe is 't mogelijk: in een half uur is de doek doorweekt, terwijl het toch een oerdegelijk, zwaar stuk breiwerk is, erfstuk van Moeder, die het op haar beurt weer van Grootmoeder had . . .

Hoe nat zal Vader dan wel niet zijn, die urenlang aan het roer van de tjalk gestaan heeft!

Mie glibbert de dijk af. Alle moeite van Vader om de dijk op deze plaats goed begaanbaar te maken met pottenpuin en graszoden, lijkt met dit weer vergeefs. Over de scherven is een laagje gladde klei gespoeld. Er zou een vracht koolas op moeten, hebben ze elkaar steeds gezegd, wanneer het zo regende. Bij droog weer en zonneshijn leek het paadje weer hard en door alle tijden goed begaanbaar. Koolas kost tenslotte óók geld . . .

Onder aan de dijk denkt Mie aan het paadje al niet meer. Ze is bezig met Vader. Haar verbeelding ziet hem staan aan het roer: de handen diep-weg in de zakken van zijn duffel; het kromme pijpje achteloos in zijn mond. Het zal nu wel uit zijn, dat pijpje. Gewoonlijk kringelt er een spiraaltje rook uit omhoog, maar met dit weer houdt de pijp geen vuur. Vader heeft de helmstok altijd tussen zijn knieën. Dat is goed, dan kan hij beter in elkaar gedoken staan, terwijl hij stuurt. De grijsblauwe ogen staren over het bewogen vlak van de rivier. Grauw als het gelapte grootzeil is de rivier, onder deze bewolkte hemel.

„Waarom staar je zo, als je vaart, Vader? En wat zie je dan allemaal?” heeft Mie eens gevraagd.

Hij streeelde haar toen over haar blonde haren. „Waar ik ook vaar: altijd zie ik in de verte een blond meisje staan, dat me wenkt. Dat blonde meisje is altijd eenzaam.”

Mie lacht er om, maar hij bleef ernstig en knikte nadrukkelijk. „. . . Veel te eenzaam . . .”, herhaalde hij.

De gedachten aan zijn voortdurende zorg over haar, geven haar wederkerig zorg om hem. Ze struikelt bijna over haar eigen klompen, als ze het houten portaaltje binnenholt. De poes, met een dikke staart, springt voor haar voeten weg, keert echter even haastig terug en strijkt vleiend tegen haar kousenbeen.

Mie glimlacht. „Ja, je krijgt melk, poes,” belooft ze gul. „Vader is zó laat, daar kan jij niet op wachten. Oeil en het regent zo. We zullen de kachel maar goed opstoken, dat zal lekker zijn, als Vader doornat thuiskomt. Ja-ja, poes, jij vindt dat ook wel goed, maar als je de hele dag op de pottenschuit gestaan hebt, zoals Vader, dan verlang je dubbel naar de warme kachel.”

Dan is ze ijverig bezig bij de kachel. Van tijd tot tijd miauwt de poes, zich beroepend op de belofte van een schoteltje melk. Maar Mie is voor 't ogenblik de poes én de melk vergeten. Ze breekt op haar knie wat takjes, opdat de kachel wat vlugger gloeiend zal staan, dan met de vlokkige Friese turven alleen. Pas als een brullend geloei de naderende hitte aankondigt ziet ze de poes, die ontevreden in de leuningstoel gesprongen is.

„Vooruit, poes, jij weg uit de leuningstoel! Dat is de plaats van het oude baasje, ksst!”

Mie krijgt het gloeiend warm. Het geeft haar voldoening, want dan zal het straks goed zijn, wanneer Vader komt. De poes deelt in haar dankbaarheid: ze lekt hoorbaar haar melk.

Met haar handen in haar zij kijkt Mie de kamer rond. Ze schuift de leuningstoel nog wat dichtter bij de kachel, neemt de plaat van het vuur, om het water voor de koffie, dat in de ketel al begint te suizen, nóg sneller aan de kook te krijgen.

Zo is het goed . . . zo is het goed . . . Met de koffiemolen tussen haar knieën gaat ze zitten, een klein eindje bij de hete kachel vandaan.

Haar omslagdoek, op een stoelleuning dicht bij de plattebuis, dampst als een renpaard. Voor alle zekerheid schuift ze toch die stoel nog een eindje achteruit, voordat ze rust vindt om koffie te malen. Intussen luistert ze scherp naar de geluiden van buiten. Hoe vol geluid is de herfstavond dan! De wind fluit tussen het huis en de pottenschuur; een zinkplaat bij de turfmoefel rammelt opstandig; de regen ruist in de kale kastanjeboom en ritselt bij vlagen tegen de ramen. Straks zal dat laatste geluid minderen, want ze zal de luiken sluiten, als Vader eenmaal binnen is. Ze draait de olielamp hoger, tegen walmen aan, opdat hij toch maar iets van dit licht zal meekrijgen, wanneer hij straks met stijve knieën de dijk afdaalt.

De koffie knierpt brekend in de molen. Daarboven-uit hoort ze toch nog

het zingende water, dat bijna aan de kook is en het schoteltje, dat over de kachelplaat schuift, bewogen door de poesen-tong, die het laatste restje melk ook nog oplikken zal. Met één oog kijkt Mie naar de poes, wantrouwend, niet omdat ze vreest voor haar schoteltje, want het is een misbaksel.

„Nee poes, dat mág niet!” waarschuwt ze. Zie je wel, daar zat die kat al bijna wéér in de leuningstoel!

Door haar oogspleetjes kijkt de poes omhoog naar haar wispelturige bazin. De hele dag heeft ze in die stoel gelegen en er was niemand, die daar aanstoot aan nam. En net nu je 't er eens van zal nemen bij de warme kachel, word je er uit gejaagd. Maar Mie heeft haar volle aandacht bij de ongehoorzame poes; er is geen ontkomen aan. Traag verdwijnt het dier achter de kachel en rolt zich tegen de turfbak in elkaar. Als 't dan niet anders kan . . .

De wind draagt het geluid aan van hout dat tegen hout bonkt: de pottentjalk is thuis! De scheepswand schavielt tegen de schoeiing, totdat straks de touw-omwonden stootblokken tussen schip en schoeiing hangen, om beschadiging te voorkomen.

Voor 't eerst deze dag ebt de spanning en de onrust uit Mie weg. Vader is thuis! Van al haar duizend angsten is er niet één waarheid gebleken. Al vroeg vanmorgen voelde ze zich onzeker. Ze weet het aan het slechte weer; later aan verveling. Maar de onrust was gegroeid tot angst, een voorgevoel van naderend onheil, waaraan je nog geen naam kunt geven. Tegen donkerworden was ze naar de dijk gegaan, alsof ze daardoor die angst bezweren kon. De thuisvarende tjalk had haar onrust omgevormd tot een vreemde haast om alles maar klaar te hebben, wanneer haar Vader doornat binnen zou komen: de kachel heet, de koffie gezet, zijn droge goed op een stapeltje op zijn bed. Dat is nu gebeurd, juist op tijd. De koffie ruikt zo veilig en vertrouwd. Wat maakt dan die regen en die wind? Vader is thuis en zij zal hem verwennen. „Ja, waag het eens, lelijke kat!”

Is ze nu tóch weer bang? Het zeil moet toch eerst opgerold worden en afgedekt, zodat de wind er vannacht niet onder kan komen?

Nee, dat bestaat niet! Maar toch . . .? Ze hoort duidelijk de naderende voetstappen over het klinkerstraatje vlak bij huis. Heeft Vader dan vandaag het zeil niet opgeborgen, de roef niet afgesloten? Mie haast zich met een paar stappen naar de deur. Ja toch, daar is Vader al in het kleine portaal.

Hij wankelt naar binnen op zijn stramme benen; zijn hand zoekt steun tegen de wand. Het moet dan wel heel erg geweest zijn op de schuif, erg nat en erg koud.

„Vader . . .!” ontvalt haar een verschrikte groet.

„Zo kind, zo Mie . . . 't Jonge, kind . . .” steunt hij, terwijl hij de klompen één voor één van zijn voeten laat vallen. Zijn kousenvoet maakt kletsnatte vormen op de tegels van het portaalteje en, later, op het blanke hout van de kamervloer.

„'t Jonge, kind . . .” verzucht hij andermaal.

Haar angst en onrust van heel die dag ratelt Mie er opgewonden uit. „Dag, Vader! Wat een weer, hè? U zult wel . . .” Even stokt ze, terwijl ze zijn

doodsbleke gezicht spiedend opneemt. Dan vervolgt ze: „Is er iets, Vader? U ziet er zo koud en zo moe uit . . .”

Ze helpt hem met het losknopen van zijn duffel. Willoos laat hij het toe; zijn verkleumde handen kunnen het niet meer. Zijn ogen staren in de verte, als stond hij nog op zijn pottentjalk. „. . . altijd zie ik in de verte een blond meisje staan, dat me wenkt . . .”

„Vader!” wekt ze hem.

Maar hij heeft haar vragen en opmerkingen wel gehoord. Met een zucht komen zijn woorden, traag als de immer vallende regen en even monotoon. „Ja, dat heb je goed gezien: koud en moe . . . zó moe . . . Geef me wat droge kleren, dan zal ik me hier verkleeden, hier is het warm.”

Zie, zijn lichaam is verstard, zelfs zijn reuk werkt niet meer; hij ruikt de verse koffie niet eens, die op de kachel pruttelt.

„. . . Misschien maak jij intussen een kop koffie voor me, zwart en heet. Je weet wel, zoals je Moeder altijd voor me klaar had staan.”

Mie opent haar mond, om hem te zeggen dat de koffie immers op de kachel staat. Ziet Vader dat dan niet? Moeder zorgde daar vroeger altijd voor, maar zij doet het ook . . . zij ook! Er komt geen geluid, want Vader praat verder.

Zijn lichaam is niet alleen verstard, maar zijn geest ook. Welk spookbeeld heeft hij gezien op de donkere rivier? Welk angstvisioen doemde op uit de eindeloze regenwereld? Hij praat verward over lang vervlogen dagen. „Hoe oud was je ook weer, toen je Moeder stierf, Mieke? Was je geen zeven jaar?”

Haar ogen staan groot van angst en meelij. Vader, wat heb je het zwaar gehad in dit weer! Heb je de dood gezien, toen je machteloos was in wind en regen? Machteloos door de kou, die doorgedrongen was in je vermoede lijf?

„Ja, Vader, ja, zeven, maar U moet . . .”

De oude pottenbaas laat haar geen gelegenheid om hem te bemoederen; om hem te zeggen, dat hij zich moet verkleeden en warmen, terwijl zij de koffie inschenkt. Hij zegt wat hij zeggen wil, alsof hij de woorden lang tevoren had overdacht, starend door het regengordijn.

„Zeven, juist,” herhaalt hij. „Dus zólang is het goede mens al dood. Hoe oud ben je nu ook weer, Mie? Was je geen twintig geworden van ’t zomer . . .?”

„Ja, Vader, maar U moet nu . . . U praat zo vreemd . . . Is er iets gebeurd?”

Er zweemt een glimlach om z’n mond, maar het is een verminkt lachje, omdat zijn gezicht nog niet plooiën wil na de koude wind, die er in gewaaid is. Maar hij kijkt nu toch naar haar, niet meer zo in de verte, niet meer zo onbestemd naar een plaats waarheen zij zijn blik niet volgen kan. En hij praat nu ook gewoon, wel vermoeid, maar tot haar alleen. Haar angst wil hij wegnemen met zijn goede, zachte woorden. „Nee-nee, laat maar. Haal jij maar vlug de kleren voor je Vader. En dan krijg ik koffie, nietwaar?”

Ze is er niet helemaal gerustgesteld door. Ze weet immers nog niet, wat er aan mankeerde, toen hij zo vreemd deed. Is ze geen vrouw? Is haar zorg niet een mengsel van liefde en nieuwsgierigheid? „Ja, Vader, maar . . .”

Hij kent dat zo goed! In zijn goede dagen zou hij er om gelachen hebben:

„Ha, die Mieke! Alle vrouwen zijn gelijk, kind, geloof dat van je Vader . . .!”

Nu wimpelt hij haar eerlijk-zorgzame vraag af, voordat ze hem helemaal zeggen kon. „Goed, kindje, goed . . .”

Zó moederlijk klinken die woorden, zó vol liefde, dat ze er wel om schreien kan. De angst van die dag, die onbegrepen, voortdurende angst, waarvan ze nog niet verlost is, zou ze uit willen schreien tegen zijn schouder. Maar tegelijk voelt ze ook, hóe onmogelijk dat is, om bij deze oude, dodelijk-vermoeide man om steun te komen. Ze moet zelf dragen, zelf haar zorg verwerken. Ja, ze moet zelfs méér dan dat: ze moet ook zijn zorg dragen en hem nog verzorgen en helpen daarbij! Ze haast zich naar de slaapkamer en veegt met het bundeltje ondergoed een paar tranen uit haar ogen. Daarmee eindigt dan ook haar zwakheid. Onzin! Je zal eens zien hoe Vader opknaapt van droge kleren, een kop koffie en een warme kachel!

Als ze binnenkomt staat de pottenschipper al in zijn baaien ondergoed. Discreet — ze is vrouw, en geen kind meer, óók tegenover haar Vader — gaat ze naar de keuken. Onder haar arm neemt ze de poes mee, die tóch weer in de leuningstoel gesprongen was en daar nu prins-heerlijk lag te slapen, helemaal op een roltje. „Deugniet!” moppert ze en ze zet haar buiten de deur. De kat weet dat het nu een verloren zaak is en rent met grote sprongen naar de pottenschuur. Misschien hoopt ze, dat er nog een piezeltje warmte in de turfmoffel achtergebleven is. Daarin teleurgesteld zal ze dan in de turfmoelm een warm plaatsje zoeken voor de nacht.

Mie truzelt wat om in de keuken, totdat ze voldoende zekerheid heeft dat Vader zich verkleed heeft. Ten overvloede rammelt ze overdreven luidruchtig met de kopjes, voordat ze naar binnen gaat. Dan zit de oude schipper al half dommelend in zijn stoel, zijn sokken-voeten tegen de warme plaat rond de plattebuis-kachel. Mie moet hem zijn koffie haast in zijn handen dwingen, zo afwezig is hij.

Maar dan komt hij bij: hij slurpt van de koffie en geeft antwoord op haar vraag: „Koffie heet genoeg, Vader?”

„Dat zal wel, kindje, dat zal wel, maar . . . het smaakt me niet. Ik ben te moe. Begrijp je nou, hoe ik zo moe kom . . .?”

Hij wacht, maar ze antwoordt niet. Ze kijkt alleen maar, naar de koffie, die schommelt in het kopje en . . . pas op! . . . straks er nog overheen zal gaan, als Vaders hand zo blijft trillen. Voor alle zekerheid neemt ze het kopje van van hem over, want de koffie is gloeiend heet en zal door zijn onderbroek heen op zijn been branden, als . . . Hij merkt het nauwelijks; zijn handen schijnen wel machteloos te zijn. Al zijn aandacht wil hij kennelijk hebben bij wat hij gaat zeggen. Het concentreren kost merkbaar inspanning. „. . . Zó druk was het vandaag toch heus niet. Ik ben heen de rivier afgezakt, ja-ja, en daar heb ik wat boeren bezocht. Dan moet je wel eens een keertje extra aanleggen, maar dat mag toch geen naam hebben. Terug . . . terug had ik een gunstige wind; de schuit vlóóg er over . . .!”

Ze kent dat. Aardewerk is paardewerk! Dat is altijd zeker, ook als je, als klein pottenbaasje, je spullen zélf aan de man gaat brengen. Het werk, dat

er vastzit aan één keer aanleggen bij een boerderij. De tjalk is niet groot, en het zeil is navenant, maar dat zeil moet toch telkens maar weer gehesen worden; de tjalk moet vastgelegd, de loopplank uitgelegd worden. 't Is allemaal niks bijzonders, als je jong en sterk bent. Poehl dan lách je er om. Maar als je je beste tijd achter de rug hebt, zoals Vader nu en het is dan zulk hondenweer, dan is het onmenselijk zwaar werk. In goedmoedige zelfspot zei hij daar zelf eens van: „Als pottenschipper lig je zelf voortdurend in de kleshoek, Mie . . .”

Ze weet er langzamerhand alles van: hard werken is het en armoe troef.

„'t Was ook zulk slecht weer,” troost ze hem nu over zijn vermoeidheid. Hij zal zich op 't ogenblik weer in de kleshoek gekwakt voelen en ze wil hem over dit dieptepunt van zijn vermoeidheid heenhelpen.

Intussen is hij al weer ver weg met zijn gedachten. Of staan zijn gedachten soms stil? Werken ze, zoals een afgelopen uurwerk werkt: je geeft de slinger een duwtje en dan gaat het weer, tik-tak, tik-tak . . .

„Hmm, ja . . .” Het duwtje helpt! Maar dan gaat hij weer voort op dezelfde onbegrijpelijke manier, waarop hij praatte, toen hij thuiskwam. „. . . Eh, zeg Mie, hoe oud was je, toen ik je de huishouding alleen liet doen?”

Mie is eerlijk verwonderd. Vader gaat duidelijk met zijn gedachten door de voorbije jaren na Moeders dood. Wist hij het dan heus niet meer dat ze al met haar tiende jaar van school kwam, om hun huishouding te beredderen? Was hij helemaal vergeten dat Meester Huisman verontwaardigd was komen vragen of hij geen verantwoordelijkheid kende tegenover zijn kind? 't Was dit en 't was dat en een groot schandaal, dat moest hij dan maar eens weten, om zo'n jong kind van school te halen. Uit die meid, die Mie, kon immers van alles groeien, want ze had een stel hersens, waar Gradien van de dominee niet aan tippen kon. En wat liet de pottenbakker uit haar groeien? Een arbeidersmeid, dèr! Straks was ze goed genoeg als huissloof voor de eerste de beste daggelder, die om haar kwam! Nog na-stotterend van drift was meester de deur uitgehompeld, met zijn kreupele been trekkend, terwijl hij de dijk opzuilde, telkens omziend naar het huisje, waarin die verwaten kinderbeul van een Derk-Jan Lomer woonde.

Zonder nadenken koos Mie toen partij voor haar Vader. Vader vond dat ze al groot was en de huishouding kon doen: ze zou groot zijn en zijn vertrouwen waardig blijken!

Wat Meester gezegd had van die arbeider en zo, hoorde ze van Vader, want zelf was ze bij de eerste kwade woorden de kamer uitgevlucht naar het pottenschuurtje. Ruzie was haar vreemd. En een arbeider, een daggelder trouwen? Dat nooit! Ze zou de huishouding doen, zoals een ander het haar niet verbeteren kon, maar daarom zou ze nog geen stap met een arbeider meegaan.

Bijna dankbaar, omdat haar Vader — naast God, vergeet dat vooral nooit, Mieke! — haar leven zo wijs en goed bestuurd had, zei ze: „Tien jaar was ik, Vader. Maar waarom vraagt U dat?”

Traag hief hij zijn slanke hand. „Laat maar, kindje, 't is niemendal.”

Niemandal? Maar waarom wilde Vader niet zeggen wat er was.

Och wat deed het er toe? Vader praatte al verder, in zijn woorden zou ze naar antwoord op haar vragen zoeken. Er wás iets en er zou nog meer gebeuren, dat wist ze immers al heel deze vreemde dag . . . ?

„Je hebt niet veel plezier gehad in je jeugd, nietwaar?”

Ze wilde ontkennen; hij praatte door, als dromend. „Misschien had ik toch beter . . . Nee, ik ben blij, dat wij sámen gebleven zijn. Ik zou geen andere vrouw in huis verdragen hebben, na je Moeder . . .”

Praatte hij nu zichzelf wat voor? Was hij er nog nooit over uitgedacht en uitgestreden geraakt, dat hij zijn kind in het isolement van dit onvolledig huishoudentje gelaten had? Meende hij nog steeds dat hij haar opgeofferd had aan een hersenschim: de nagedachtenis van een dode, die geëerd werd in de opengehouden plaats aan tafel, de door niemand ingenomen plaats in het hoge ledikant, de onvervulde post in het gezin? Had hij dat nog steeds niet uitgevochten, in de vele eenzame uren aan het roer van de pottentjalk? Uren, waarin hij staarde naar het volgend punt van zijn reis, dat weer een stukje dichter zou zijn bij het eenzame kind. Wanneer hij haar dan zag, vrolijk bij het weerzien en vrolijk, zolang zijn aanwezigheid duurde, was de strijd geluwd, overwonnen zelfs: het was beter, verder maar ongetrouwd te blijven en te teren op het verleden. Jaren, zoals hij gehad had, keerden nooit voor de tweede maal in een mensenleven terug. Paulus had wijsheid gesproken, louter wijsheid, door de weduwnaren af te raden, opnieuw te trouwen.

Voor 't eerst was vandaag die zekerheid er niet, bij zijn thuiskomst. Het gevoel bleef hem bij, dat hij zijn kind alleen liet staan, óók nu, terwijl hij toch in levende lijve bij de kachel zat en tegen haar sprak.

Sinds ze vrouw was, begrijpend en warm-voelend als hij, had ze zijn voortdurende strijd gekend en begrepen, al spraken ze daar nooit over: hij was haar Vader, en zij het kind, dat nooit mondig mocht worden tegenover de man van haar Moeder.

Evenals hij voelde ze het verschil tussen zijn thuiskomst van gisteren en eergisteren en alle dagen daarvoor én vandaag. Deze thuiskomst liet haar alleen, zoals ze de hele dag geweest was. In plaats van opgemonterd te worden door zijn kameraadschappelijk en toch zo écht-vaderlijk: „Hallo, Mieke, daar is je oude Vader weer. Hoe heb je 't vandaag gehad, kleine meid? Nog klanten geweest?” . . . of: „Ik zie, dat de turfschipper vandaag geweest is? Ja, ik zag hem onderweg en ik heb hem langs gestuurd, want we waren er bijna door. Kijk, nu kan ik weer een hele poos vooruit, dan ben ik een paar weken aan de wal, hoe lijkt je dat?”

Elke dag was dat anders, iedere dag nieuw. Haar eenzame toberij van de voorbije dag viel weg; haar kleine vreugden werden dubbel groot, als ze met hem praatte . . . Behalve vandaag. Naakt, triest en regenachtig, als de herfst buiten, was deze thuiskomst. Er was iets helemaal fout, iets zó dreigends, dat het haar bang en alleen liet. Ze droeg vandaag haar eigen eenzaamheid en die van haar Vader en stuk voor stuk wogen de zorgen daarom te zwaar. Hem ook, maar hij liet ze schieten en legde ze op haar schouders: „Je moet

me dat maar vergeven, Mieke. Je Moeder was een edele, gelovige vrouw en zonder haar zou je Vader . . . Enfin, dat doet er allemaal niet toe . . .”

Zo, Mie Lomer: vergeef het je Vader, dat je jaar in jaar uit eenzaam was en zonder Moeder, want ze was een gelovige vrouw en dan wil je niet zo gauw aan een ander, als je een natuur hebt, een kunstenaars-natuur, als je Vader. Je bent eenzaam geweest en vandaag ben je dubbel eenzaam, want je Vader is door en door koud en door en door moe geworden, te moe om zijn eigen eenzaamheid te dragen: vergeef dat aan een oud man, Mieke . . .

Ze werd er bijna nukkig onder. De last, die té zware last wilde ze terugleggen op zijn in elkaar gedoken gestalte bij de plattebuis-kachel.

„Waarom zegt u dat allemaal, Vader? U maakt me zo verdrietig? Ik zal wat eten voor u klaarmaken, want u zult wel honger hebben . . .”

Zó leg je de eigen zorgen terug, wanneer je er onder dreigt te breken. Neem ze terug, Vader, waarom zegt u dat allemaal? U maakt me immers verdrietig? Ik zal er eten bij geven, maar neem je eenzaamheid en zorg, je nooit uitgestreden strijd, voor eigen rekening.

Hij kán niet, de Vader. Hij komt daar eerlijk voor uit. „Dank je, kindje, ik heb geen trek in eten. Ik ben te moe . . . In ieder geval ben ik warm geworden. Ik zal maar naar kooi gaan, denk ik . . .”

„U moet toch eten, Vader . . . U . . .”

De pottenschipper duwt zich moeizaam overeind uit zijn leuningstoel. Zijn hart breekt, omdat hij de zorg van zijn kind voelt, zonder te kunnen dragen. Hij móet weigeren en zij móet alleen dragen. „Eerst rusten, kind. Ik ben heus te moe . . . Ik denk . . .”

Maar hij is te moe om te denken. In zijn hoofd gloeit de koorts. Hij grijpt zich vast aan een bekend woord, een iedere avond weerkerend hartelijk en bekend woord: „Welterusten, Mie.”

Daar staat ze dan. Ze wil verwijten, maar ze kan niet en mag niet. Vader is immers doodmoe, misschien wel doodziek . . . En hij was zo vreemd . . . Ze slikt. Ze moet haar rug rechten, om te voelen dat ze nog jong is en sterk en dat het voor haar onmogelijk is om óók ziek te zijn en zó moe, dat een ander het dragen vanzelf van je over moet nemen.

Op de rivier roept sonoor een stoomfluit en op hetzelfde moment is de wereld weer vol geluiden: regen, wind, de klok en de koffiepote. Met grote teugen drinkt ze de afgekoelde koffie uit haar Vaders kopje; de volle pot brengt ze naar de keuken, met het gewone gevoel van spijt, omdat er zoveel overbleef. De pit van het oliestel draait ze laag en blaast ze uit. Ze kijkt in de waterketel, die nog dampst naast de plattebuis en zet het water opnieuw op de rood-gloeiende kachel. Vader zal in ieder geval een hete kruik willen hebben. Dat troost haar. Zorgen, voor iemand zorgen, troost wonderlijk.

En zorgen, écht zorgen is dát geven, wat de ander in ieder geval aannemen zal, nu hij in deze toestand is. Vanavond is dat een kruik . . . en morgen . . . wat zal het morgen zijn? Thee? Een beschuitje op bed, met een kopje thee?

Nog voordat het water raast, heeft Mie in de beschuittrommel gekeken. Vier nog. Alle vier voor Vader en morgen nieuwe halen . . .!

Het is acht uur, dan heeft de pottenschipper een hete kruik aan zijn voeten. Ze kijkt op zijn verweerd gezicht, ze voelt zijn pols en stelt vast dat hij warm is en koortsig. Meer zegt die pols haar niet, want ze heeft het tellen van de hartslag niet geleerd.

Behoedzaam legt ze zijn arm onder de dekens en stopt die dan in, tot onder zijn kin. Daarvoor oogst ze de dank, waarop ze onbewust gehoopt heeft: hij opent zijn zware oogleden en glimlacht met mond en ogen.

De dag is voorbij; hij eindigt rijker dan hij begon, want Mie Lomer ziet terug op een moment, waarop iemand dankbaar tegen haar glimlachte. Dát moment is voor het ogenblik sterker, dan de zorgen van de Novemberdag.

De pottenschipper is glimlachend weggedoezeld in koortsdromen; zijn dochter glijdt glimlachend weg in een waakzame slaap.

De wind flappert met het niet-geborgen grootzeil van de tjalk en de schoeiing schavielt kale plekken in de scheepswand, omdat de schipper de kracht niet meer opricht om zijn schip te verzorgen. Groot is de nacht.

II

Een bullebak is de hofhond van buur Huiberts. Het beest heeft stellig de storm van deze herfstnacht in zijn kop, zó gaat hij te keer.

De boer hoort het in zijn slaap. „Hou je dan toch koest, hond!” bromt hij tegen de brede rug van zijn vrouw. Even later, als de hond toch blijft blaffen, geeft hij haar een por. „Koest, Karro!”

Daar wordt ze dan toch wakker van en ze murmelt tussen waken en dromen: „Is het zover, Hein?” in de veronderstelling dat het ochtend en tijd van opstaan is.

„Die hond!” verontschuldigt hij. „’t Is een merakel, zoals dat mormel . . .”

Klaar wakker is buur Huiberts. Vast en zeker is daar iets fout, door en door fout: de hond gaat met recht en reden te keer en dan is er onraad, dat is fout; óf de hond heeft het weer in z’n dolle kop en dan is het dubbel fout, fout voor de boer en fout voor de hond. „Wacht’es effe! De doerak!” Want wie komt er bij nacht en ontij naar deze afgelegen hofstee? Het zal stellig een geintje van die hond zijn.

„Vrouw, kijk jij effe?” bedisselt hij half-smekend. Het verzoek is in lijnrechte tegenspraak met zijn bedekt dreigement aan het adres van de hond, maar wat zal dat? De vrouw ligt het dichtst bij het raam.

Gedwee heft ze haar lome leden uit het schud-bed; haar bleke voeten schuift ze over de rand van het ledikant. Tegelijk wordt er zwaar op de keukendeur gebonsd . . . Met een zucht laat ze zich weer neervallen op haar plaats in het brede bed. „Voor jou, Hein!” zegt ze, nu klaar wakker.

De hond bereikt het toppunt van razernij: het geblaf gaat over in een kwaadaardig gehuil van machteloze woede. Opnieuw wordt er gebonsd en de nachtelijke gast rammelt aan de klink van de keukendeur.

Terwijl hij op zijn beurt zijn onwillige lijf over de bedderand werkt, put zijn ontwaakte geest zich uit in veronderstellingen: mogelijk is het Teeuw Versluis van de acht-hond. Teeuw gooit het op de melkerij en dan kalven de koeien door heel het jaar. Het kan zijn, dat het vannacht een vaarskalf is, dan is burenhulp welkom. Het kan ook een schipper zijn, die met zijn schuit is vastgelopen op de stikdonkere wallekant van de rivier.

Een boer hoeft toch zeker niet bij 't eerste gerucht voor Jan en alleman klaar te staan? Buur Huiberts geeuwt luidop en rekt zijn leden, terwijl voor de derde maal een roffel gebonsd wordt op de deur. Maar hij bijt de laatste geeuw resoluut middendoor, wanneer duidelijk en angstig een vrouwenstem boven het geweld van de hond en de wind uitklinkt: „Ben je d'r in, Buur Huiberts! Hui-berts . . .!”

Zijn vrouw komt overeind op haar ellebogen en tracht in het donker zijn gezicht te zien. „As-je-me-nou!” ontvalt haar.

„. . . Bestáát-et!” vult hij aan.

Met twee stappen is hij bij het raam, waarachter de nacht toch nog grauw kleurt, vergeleken bij het effen duister van de kamer. Het raam knoerst vochtig, met een muisachtig geknorp van het katrolletje van de gewichten.

„Wie daar?” roept hij naar beneden. Nóg is zijn wantrouwen niet weg, maar de nieuwsgierigheid overheerst toch.

Bijna verontschuldigend roept Mie naar boven: „Ik ben het buurman, ik, Mie van de Pottenschipper.”

Zijn verbazing is echt. Hij draait zijn hoofd naar binnen en zegt verklarend: „Mie van hiernaast!” Tot het meisje beneden spreekt hij dan de rest van zijn verwondering uit: „Meid, wat voer jij hier uit, zo midden in de nacht?”

Een merakel, dèr, dat die Mie hier bij hem onder het raam staat. Buur Lomer bemoeit zich hoegenaamd niet met de boeren, of het moet zijn dat hij van tijd tot tijd zijn potten en pannen bij hen tracht te slijten. Maar daar is ook de room al af, want Huiberts is zelf-kazer en dan kom je op geregelde tijden wel d'r-is in de stad om je kaas te verkopen. Vanzelf neem je dan zo 't een en ander mee van 't briefje van de vrouw, hoe gaat dat . . .

Mie weet dat. Een beroep op de hulpvaardigheid van deze boeren moet terdege steekhoudend zijn, anders vang je bot. De pottenschipper is een buitenissig mens, die de dingen zo heel anders ziet dan de boeren.

„Het is niet goed met Vader, Buur; de dokter moet komen. Hij heeft koorts en ligt aldoor maar te ijlen.”

Angstig, gespannen wacht ze op zijn reactie. Ah, die is goed, gelukkig. Heb dank, Heer, hij had ook zonder meer nee kunnen zeggen, want Huiberts is niet behulpzaam van huis uit. Teeuw Versluis is honderdmaal meer mens . . . „En minder boer!” zeggen ze in de buurt. Maar Teeuw woont zoveel verder weg en hij heeft geen ander gerij dan een drie-wielde-kar.

„Da's niet mis,” onderbreekt buur Huiberts haar angstige overleggingen, „da's niet mis, wat je me daar komt zeggen, Mie . . .! Wees toch koest, Karro, wees koest, hond . . .!”

Karro jankt nog even na, beëindigt dan de kringloop in zijn vierkant-gazen

hok en staart met hete ogen naar de indringster op het erf. Hij neemt de tijd om de geur op te nemen, met staande nekharen en geheven kop.

De boer denkt kennelijk na: hij zwijgt en kauwt in het duister op een achtergebleven blaadje tabak in zijn mond, spuugt het dan ergens de nacht in, misschien in de richting van Mie, misschien onbewust in een andere richting. Achter zich hoort hij de stem van zijn vrouw, die „Hoe” en „Wat” zegt, omdat ze niet verstaan heeft wat Mie vertelde.

Hij láát haar; hij zegt niets in dit stadium, want hij is niet klaar met zichzelf en zaken zijn zaken. Houdt vrouwen daar buiten, mensen!

„Nou ja . . . enfin . . . Ik zal Nico dan maar even met de wagen naar het dorp sturen . . .”

Allà, daar kan Mie het weer even mee doen, want diezelfde Nico ziet ze nog niet stáán, wanneer hij opzettelijk rondhangt bij het pottenbakkers-huis.

Nico zou dolgraag Mie hebben, maar Mie herinnert zich telkens weer de woorden van de kreupele Meester Huisman, die de zorg voor haar Vader onlosmakelijk verbond aan een huwelijk met zo-één-als-Nico.

Voelt de boer, dat hij de roos raakte? Weet hij, hóe erg het is, om deze nachtelijke hulp te aanvaarden van iemand, op wie je uit de hoogte neerkijkt? Meent hij, dat ze gewond naar boven roepen zal: „Laat maar, dan ga ik zelf wel . . .?”

Mie roept niet. Ze zou willen, want het zou haar de vrijheid tegenover de wereld hergeven, vooral haar vrijheid tegenover boer en knecht, die haar nu bezig zijn in te spinnen in een web van verplichtingen tegenover hen.

Het is zo erg met de pottenschipper; zijn borst hijgde naar lucht, toen ze wegging en telkens vroeg hij om een slokje water. Hoe lang staat ze hier nu al? En zal Vader niet proberen om zelf uit bed te komen en te drinken, wanneer hij dorst heeft? Vader mag in geen geval langer alleen blijven.

De boer probeert het daarop aan te sturen: „Eh . . . het kan beslist niet wachten tot morgen-ochtend?”

Dan is ze vastbesloten om het hier, op de plaats, uit te vechten, desnoods ten koste van haar vrijheid. „O nee, buurman, beslist niet! Vader is zó ziek . . .”

Hij buit deze gemakkelijke overwinning uit; hij zuigt het restje eigenwaan, wat hij nog in haar aanwezig acht en dat dan toch maar in de weg staat aan een kinderlijke, overgegeven dankbaarheid, uit haar weg. Goed, goed, hij zal haar helpen, haar láten helpen, door dat arbeiders-jong, die Nico, maar als ze dan maar even onthoudt, wat daar aan vast zit.

„’t Moet dan maar. ’t Is anders geen hap, als je dat maar begrijpt . . .! Maar ’t komt in orde, saluut.”

Het raam slaat alweer met een klap dicht. Ze roept de boer haar dankbaarheid nog na: „Dank u wel, buurman, dank u wel!”

Hij hoort dat niet: de wind raast om het huis en Karro heeft zijn gebas hervat. Ergens in de stal loeit een koe boven het geweld uit.

Ze haast zich naar huis, Mie Lomer?

Ze haast zich niet naar huis! Ze vertrouwt dat arbeidersjong, die Nico niet,

die telkens weer om hun huis dwaalt, zonder rechtuit te zeggen wat hij van haar wil en wenst. Andermaal zal ze de boer uit bed kloppen, wanneer niet binnen vijf minuten het licht in de stal brandt en klompengeklots op het erf de vervulling van de gegeven belofte inluidt.

Maar de boer houdt woord; hij is tenslotte een rechtschapen man, die zijn houding gekozen heeft tegenover de levenslange afzijdigheid van de pottenbakker. Terwijl hij zijn weg zoekt door de duistere kamer, zegt hij tegen zijn vrouw, die in verzwegen nieuwsgierigheid op een verklaring wacht: „As ze in de knijperd zitte, wete ze je wel te vinde, die lui. Hij, Lomer van hiernaast ligt op z'n uiterste, as je die meid, die Mie, gelove mot.”

Onlogisch verzucht ze: „Dat hebb'ie nou van zulke mense . . .!”

Voldaan, omdat een ander dit alles wedervaart en niet háár, draait ze zich op haar zij en slaapt weer in. Nog even keert ze half en half tot de werkelijkheid weer, wanneer hij, teruggekeerd van zijn tocht naar de hil, boven de koeien, waar Nico slaapt, zijn koude voeten warmt aan haar kuiten.

Hij vult dat ogenblik met zijn gewauwel over Nico, die er uit was als de weerlicht, nu het dat meissie van Lomer betrof. Kérel, nog nooit was Nico zo vlug.

Tot haar pijnlijke verbazing ervaart ook Mie dat. Vóór ze overweegt om nog eens te kloppen, is er klompengeklots op het erf, al brandde dan, om tijd te sparen, de deellamp niet. Driftig praat Nico tegen het paard, dat snuift in de stormnacht. Ze hoort nog het rinkelen van gespen en halsterketting, dan haast ze zich huistoe. Deze haast van de boerenknecht heeft een oorzaak en ze kent die; hij heeft ook gevolgen, die ze niet kent, maar vreest. Het eerste gevolg is, dat hij haar achterop jakkert met de brik en haar, voor de onnozele laatste honderd meter, naast zich nodigt op de bok.

Ze durft en kán niet weigeren: rijdt hij niet door weer en wind voor háár naar het dorp? Nou dan . . .!

Is dat dezelfde Nico, die naast haar zit? Het joch, dat meester Huisman na-hompelde door de schoolgang; meisjes na-zat met kikkers; kleine jongens treiterde met op een stok geprikte slakken?

Mannelijk en rustig zit hij naast haar: „Ik zal de bruine laten lopen wat'ie kan, Mie. Heb om mij maar geen zorgen: ik breng dokter Van Loon mee, da's zeker!”

Wat kan je, in een opwelling van grote dankbaarheid, anders zeggen dan: „Fijn!”?

Nauwelijks hoorbaar was zijn groet bij het afscheid. Wind en water overstemden de woorden en meer dan ze hoorde, raadde ze de inhoud: „Tot ziens . . . Mieke . . .”

Ze kon niets terugzeggen; haar keel zat dicht van machteloze angst, worgend verdriet. Zie je wel: dat is de eerste rente op dit geleende kapitaal van hulp. Ze vlucht het huis in, op zoek naar veiligheid. Daar komt ze pas tot het besef, dat ze alleen staat in de nacht. Vader ligt naar háár hulp uit te zien, in plaats van te helpen. Om tot klaarheid, tot een rustig besef van deze stand van zaken te komen, moet ze dezelfde weg gaan als ze ook die middag al

gegaan is. Dat zal weerkeren, tot haar schouders het dragen gewend zijn, of . . . tot ze het martelen om rust heeft opgegeven en de weg van de minste weerstand gevolgd, met verlies van persoonlijkheid. Hoe vreemd eenzaam zet het leven je soms in de nacht.

Lang voordat Nico weerkeert met het schuimbedekte paard voor de brik, is dokter Van Loon op zijn ratelende motor aangekomen. Hij kent dit huisje nog, van jaren her, toen de baker hem liet roepen bij het kraambed van die nog jonge vrouw. Hij heeft een scherp geheugen, waar het zijn werk betreft: hij heeft het kind nog levend gehaald, maar het uur was te zwaar geweest voor beiden. Rechts van de kerk, in een eigen graf, liggen ze nu bij elkaar: moeder en zoon. Die man bleef achter met een meisje van een jaar of zes, zeven. Bij tijd en wijle ziet hij ze 's Zondags tezamen naar de dorpskerk gaan. Ze schijnen bij de fijnen te horen; zelf is 't ie modern, de dokter. Dat is zo zijn goed recht als intellectueel, hebben hij en de notaris uitgemaakt, wanneer ze de bekrompenheid van de dorpelingen en buurtbewoners bespraken. Hij kent het vak van de pottenschipper; heeft de man dikwijls zien staan als een standbeeld aan het roer van een oude tjalk. Hij verwacht, op grond van een logische gedachtengang, een fikse longontsteking en vindt die ook.

Mie is hem voorgedaan naar de slaapkamer, nadat ze hem de symptomen verteld heeft: koorts, koorts, koorts, na een zware dag in Novemberregen op het water. De stethoscoop bungelt al in zijn oren, wanneer hij zich over de zieke man buigt. Afwezig kijkt Lomer op, de aanwezigheid van de arts dringt niet tot hem door. Mie knoopt het baaien hemd los en de dokter beluistert de gang van de lucht door de bronchiën. Hij knikt bevestigend: dit en niets anders heeft hij verwacht. 't Kan vriezen . . . 't kan dooien, met zo'n gevalletje.

Ze zijn gehard deze mensen van de waterkant. Hij heeft ze wel bezig gezien, middernacht, met niet anders over hun blote lijf dan een hemd en een onderbroek, zomaar met blote voeten in de klompen geschoten. Ze vullen snel de turfmoffel bij met een paar armen vol turf en duiken weer in bed. Daar ga je in de kortst mogelijke tijd kapot aan, zo radicaal als een rat na een maaltijd rattengif, óf je wordt er zo taai en sterk van dat de dood je eerst met een tachtig, negentig jaar bereid vindt.

Dit bedenkend, drukt hij het instrument op de borst, boven het hart. Als het daar in orde is, komt de oude man dit koutje wel te boven. Ail dat is mis. Snel zoeken zijn ogen de dochter. Een mooie meid, jammer. Ze zal het er niet gemakkelijker door krijgen. Moet je die ogen zien: je zou het kind even over dat blonde haar strijken, om de onschuld in die ogen. Machtig, mensen!

Maar die oude . . . Nee, dat is misère . . . Wat zei hij: Miserere nobis! dat was in dit geval beter op z'n plaats. Stumperd, wat doe je in de kou, als die schipper het er bij laat zitten.

Scherp heeft Mie de snelle wisseling van stemmingen op het gelaat van de dokter geobserveerd. De blijvende trek van zorg en meelij, onwil om het op te geven en onmacht om het vol te houden, maken haar tot schreiens toe benauwd. Is het dan zó erg met Vader? „Dokter, is het dan zó erg?”

Hij haalt zijn schouders op. 't Kan vriezen . . . 't kan dooien. Maar dat zeg

je niet in zo'n geval. Hij is ook nog humanist daarbij... ha-ha-ha, vooral als het zo'n schepseltje betreft. 't Zal trouwens wel vriezen vandaag, dat kan een kind horen. Dat hart hamert een wals en een foxtrot door elkaar, niet om áán te horen. Het zal wel via een slow-fox grafwaarts gaan, kind.

„We moeten afwachten,” zegt hij nadenkend. „Uw Vader is gehard, dat is heel belangrijk...”

Lafbek, scheldt hij zichzelf, vervloekte lafbek, moet je dat kind nou nog beduvelen ook, terwijl ze de waarheid al lang van je tronie gelezen heeft?

„Gelukkig!” zucht Mie, „ik dacht...!”

Hij bevestigt haar hoop. „Denk u er vooral om: rustig houden, niet spreken en natte compressen op de borst, dat geeft hem verlichting. Ik zal een recept schrijven... eh... enfin, u heeft hier niemand, ik zal het morgenvroeg wel even aanreiken, dan kan ik gelijk nog even kijken...”

Zo, sufferd, nou heeft ze zekerheid, als ze nog een greintje wantrouwen overhad. Ach, ziel, ze tippelt er wéér in. Da's waar ook: zulke mensen zijn het geloven gewend. Wel ja, dat kan zijn nut hebben.

De komst van Nico roept hen weg uit de ziekenkamer. De jongen trekt zijn lippen in een beschermende grijns weg van zijn sterke, maar slecht-verzorgde tanden. „Gaat'et al beter?” informeert hij kameraadschappelijk.

De dokter kijkt argwanend van hem naar haar. Dát zal toch niet waar zijn, asjeblieft? Dat moois voor zo'n hark? O, wacht, dat kleintje is waakzaam: ze lust hem ook niet. Of is ze bang? Jandoppies ja, ze kiert hem voor die knaap. Maar waarom? Loopt dat schoelje op buit te azen, nu de oude heer zal sterven?

„Adieu, Juffie, en... eh, je weet wat ik gezegd heb!”

Met woest geweld trekt hij de deur achter zich dicht, schopt buiten de poes als een voetbal voor zich uit, draait zich om en blijft starend staan, met zijn hand gestrekt naar de klink van de deur. Dan gaat hij naar zijn motor. Hij is tenslotte geen kindermisje; ze moet dat akkefietje zelf zien te klaren. Ze is mans zat, dat zie je zo wel.

Driemaal trapt hij de motor over de zware compressie heen, dan kijkt hij op naar de dijk, waar het paard met slaande flanken in de wind staat.

„Aha...” zegt hij zacht, „ben jij d'r zó een, makker! Maar dan ga je de deur uit... en ráp!”

Hij trekt de motor weer op de standaard. Resoluut gaat hij naar binnen. Monsieur is nog niet gevorderd, ziet hij. Mie staat als bevroren aan de overkant van de tafel; hij informeert indringerig naar de toestand van haar Vader, terwijl zijn ogen het interieur nauwkeurig opnemen.

„Jouw paard?” vraagt de dokter kort.

„Van m'n baas tenminste,” grapt Nico kwajongensachtig.

„Om 't even, lummel,” grauwt de dorpsdokter. „Maar als jij niet als de haidewietwa maakt dat je wegkomt met die knol, voordat het stomme dier het op z'n longen krijgt, zal ik de koets huistoe rijden... en bérge je dan!”

Zijn borstelige wenkbrauwen trekken dreigend samen; die nijldige ogen geven het boerenjoch gevoelig op z'n ziel.

„Mijn best!” Het is een groothouwertje, waarmee hij de vlucht dekt, dan is hij verdwenen.

Voordat de dokter — en nu definitief — verdwijnt, staande bij de deur, half in het portaal, zegt hij verwijtend: „Dat is niks voor je, meid. Jij zal ze beter tegenkomen.”

Dat doet haar zo machtig goed, dat ze niet direct een weerwoord vinden kan.

Hier is weer iemand, die háár zorgen helpt dragen, juist op het moment dat ze zich verloren meende. Dat God daar nou toch zo'n goddeloze dokter voor sturen moet. Moet ze nu „dank-u” tegen hem zeggen? Hij wacht. Waarop? „Hij heeft u geroepen . . . vannacht . . .”, verklaart ze.

Mensenkennis heeft hij wel en hier in de buurt kent hij het volk van haver tot gort. Juist! Precies wat hij dacht! Die schelm zag een kansje, uit dankbaarheid! Je moet ze maar proeven, zei de waard. Och kind, kind, wat zal het leven je nog een watekouw links en rechts geven, voordat je eindelijk van kind méns bent geworden.

„Betekent niks-niemendal”, diskwalificeert hij de rit van de boerenknecht. „Die lui gaan voor een zwijn ook naar het dorp.” Hij weet niet, hóe dicht hij bij de waarheid is, als hij bedenkt dat het dan wel eens heel wat bereidwilliger kon gaan dan in dit geval.

Mie wéét dat, want nu ziet ze — och, de dag staat buiten aan de grauwe hemel en alles ziet er dan zo anders uit dan in de onmetelijke duisternis van de nacht — ze ziet, hoe de boer hielp, omdat het per se niet anders kón. Pingelde hij van deze dienst nog niet af, toen hij zei: „Het kan beslist niet tot morgen wachten?”

Maar hoe moet dat dan met haar dankbaarheid voor de verleende hulp?

Dokter Van Loon ziet haar getob. „Kop op, meiske . . .! En denk om die compressen. Hoe eer, hoe beter!”

Dan gaat hij; ze hoort zijn motor woest knetteren tegen de dijkhelling en ze ziet hem maaïen met zijn lange benen, om niet van het paadje te glibberen. Even maar, want ze gaat jachtig aan het werk: compressen, zorg voor Vader, zorg . . . zorg . . . zorg. Maar die grootste zorg, die zorg om de brutale aanwezigheid van Nico, is verdwenen. Met een paar wollen doeken gaat ze behoedzaam de slaapkamer binnen. Zacht, dat de zieke haar niet hoort . . .

Uit het schemerdonker klinkt zijn stem haar tegen, hees-fluisterend, zwak: „Kom hier naast me zitten, Mieke . . .”

Ze aarzelt. Hij mag niet praten, immers. Maar hij dringt aan: „Hier, vlakbij, want het spreken vermoeit me zo . . .”

Ja, maar dat kan immers niet; de dokter verbood het, nog geen kwartier geleden. „U mag absoluut niet spreken van de dokter, Vader.”

Ze kan zijn verdrietige glimlach niet zien; ze wenst dat ook niet. Zij en niemand anders is aangesteld als de verpleegster van Vader. Compressen en rust, dat is haar opdracht.

„Als ik het nu niet doe . . . het zal niet lang meer kunnen, dat heb je toch wel begrepen.”

Weg verpleegster! Zó smekend, zó van Vader tot dochter klinkt zijn stem dat ze zonder meer bezwijkt. Een bang, bedroefd kind zegt alleen nog: „U mag niet . . . Vader . . . Ik . . . alleen . . .”

Snikkend zit ze op de stoel naast zijn bed. Dit is toch het dieptepunt van alle leed, dit afscheid van de enige mens die haar overbleef.

Op de grens van dood en leven heeft God dan nog kracht gelegd in die afgetobde pottenschipper, dat hij zeggen kan: „Toe nou maar, toe nou maar, kindje. Dat zal de grote Stuurman toch wel het beste weten, waar ons scheepje stranden zal?”

Eeuwigheidskracht ligt in die woorden. Ze zijn machtig om weer even de zorgen van haar schouders af te nemen, nu ze dreigt te bezwijken. Wentel je zorg op de Here, Mieke, Hij zorgt voor je . . . Dat is hetzelfde toch? Je schouders wennen wel aan het dragen, je wordt er al sterker door, maar het tevél, wentel dat maar af . . . De grote Stuurman weet het.

Ze kijkt naar hem, naar zijn verstild gezicht, waar nu geen koorts en geen benauwdheid in is. Ben je zo als je sterven gaat? Of weet Vader, dat hij nog zal leven?

„Je bent al die tijd zo dapper geweest . . .” prijst hij, „moet je nu . . . op 't laatst . . . op 't laatst bang worden?”

Zijn handen spelen wat over het dek; Mie ziet het: Vader is nog lang niet dood. Zijn ogen staan ook nog zo helder, veel helderder dan gisteren toen hij thuiskwam. Hij zal goed gerust hebben vannacht; hij kent zijn eigen veerkracht niet. Goed, ze zal dan wel aanhoren, wat hij nog zeggen wil.

„Er zijn een paar dingen . . . voordat . . . voordat . . . Je móet dapper zijn, Mie, want je bent nog te jong om voortaan alleen maar verdriet te hebben . . .”

Hij ordent zijn gedachten; hij zet ze in 't gelid: eerst dit en dan dat.

„In de schuit . . . in het laatje van het roef-tafeltje, liggen lijsten van de klanten. Ik heb er bij gezet, wat ze het laatste jaar gehad hebben, zodat je ongeveer na kunt gaan, wat je er verkopen kunt . . . Ik heb je nooit geleerd om zelf potten te bakken, dus het gewone aardewerk moet je ook maar kopen . . .”

Dat moet zwaar zijn om te zeggen: al dat gesnor van testen, comforen, bloempotjes en melkkannen, zevenoorpotjes, kandelaars en theepotten heeft hij door de jaren heen zelf gemaakt. Goed, de kandelaars waren vrijwel uit de handel, maar de zevenoorpotjes deden het nog steeds en er zat winst in 't eigen werk. Enfin. „Er is een lijst met vertrouwde adressen, waar je voordelig terecht kunt.”

Maar Mie wil nergens voordelig terecht. De tien jaren, dat het leven langs haar heen glijdt als een beekje op de zomerdag, hebben haar levensschuw gemaakt. Zij verzorgde de huishouding en dat was voldoende. Koppig, omdat dit leven, dat als speelgoed was, haar afgenomen dreigt te worden, zegt ze: „Ik wil niet . . . U mág niet . . .”

Als je toch helder uit je ogen kijkt en verstandig praat, is er dan reden om de balans van het leven op te maken? Is er reden om dood te gaan als je nog zo leeft als Vader nu?

Hij mist de lust — ook de tijd? — om haar te weerleggen. Het leven, die toekomst regelt dát. „Belof me, dat je dapper zult zijn. Er zit een goede boterham in de pottenhandel en met die schuit zal je 't wel klaren. Je bent niet voor niets de dochter van een pottenschipper.”

Beroep op haar trots! Dat werkt altijd, want er was, jaren geleden, die schoolmeester bij haar Vader, met een dreigement, dat haar trots het eens begeven zou en dat ze, zonder meer, sloof zou worden bij een arbeider! Ze gaat rechter zitten, minder gedrukt.

„Belof me, dat je . . . dat je . . .”, dringt hij aan.

Het spreken vermoeit hem zo. Ze zal dat voorkomen; ze zal wel toegeven en beloven. „Ik zal het wel proberen, Vader, maar ik zal zo . . . zo alléén zijn . . .”

Zo'n belofte vergt ook kracht. Ze volbrengt hem maar half, dan ziet ze het dreigende al gebeuren: zij alleen in dit huis, op de schuit en op de wereld.

„Och, m'n arm kindje . . . ja . . . maar je weet de weg . . . die wéét je toch, nietwaar?”

Ze knikt stom. De grote Stuurman, ja-ja, ze weet het, maar . . .

„Nou dan . . .! En ik ben zo moe . . . zo moe . . .”

Het klinkt als een verontschuldiging, dat hij haar nu aan God over moet laten. Haar leven lang heeft hij de wacht voor haar welzijn waargenomen, maar dat is nu voorbij. Hij moet gaan, hij voelt het en hij laat haar met een verontschuldiging over aan de Vader van alle Barmhartigheid.

Ze veert overeind. Hij is moe, zo moe . . . En zij vergat haar werk. Behoedzaam legt ze de compressen op zijn borst. Hij neemt die zorg aan met een glimlach, meer gelaten dan dankbaar, maar zo vol liefde als een lach maar zijn kan.

Hoort ze goed? Raast daar de motor van de dokter alweer over de dijk? Dan moest de dokter toch zeker ergens anders zijn, want hij kan nauwelijks heen en weer naar het dorp geweest zijn.

Ze kijkt neer op haar Vader. De dekens liggen tegen zijn kin; ze zal hem vandaag ook moeten scheren. Misschien slaapt hij, hij ligt zo stil.

Geruisloos verlaat ze de kamer, ziet in een glimp de doktersmotor de dijk-helling afrijden. Toch voor hen dus, aardig van hem, maar Vader slaapt nu, dat zal ze hem zeggen.

„Hoe is 't?” groet hij.

„Hij slaapt,” zegt ze blij.

Ze ziet verschrikt hoe zijn gezicht betreft. Met grote stappen gaat hij naar de slaapkamer. Mie heft haar hand nog, om het hem te beletten, maar hij is haar al voorbij en ze volgt, als een gestraft kind. In zijn sterke hand, harig van boven ziet ze, vat hij de pols van de pottenschipper.

Hij vloekt, kijkt haar aan en zegt, schuldbewust: „Sorry!” terwijl hij inwendig voortgaat met vloeken, omdat hij nóg te laat is.

„Is er iets?” vraagt ze gewond om zijn ruw optreden.

Dan doet hij, wat hij die ochtend bedacht, dat hij best doen kon: hij

strijkt haar over het blonde haar, terwijl hij de vragende blik van haar ogen uithoudt. „Ja, kindje . . .” zucht hij.

„Is Vader . . .?”

„Hm . . . ja, ik was er al bang voor. Zijn hart weet je, hij moet het al jaren aan zijn hart gehad hebben.”

Haar lippen trillen. Hij drukt haar neer op de stoel naast het bed en gaat. Zelf is hij er kapot van, dat wil hij niet weten, maar het is zo. Hij verknoerst zijn gram op buurvrouw Huiberts, die juist het portaal binnenschommelt, omdat het volgens Nico zo mis was met buur Lomer.

„De dokter!” ontstelt ze.

„Dezelfde, mens,” groet hij terug. „Maar ga jij nou naar je man en zeg dat de buurman uit de tijd is. Laat hij voor een paar vrouwen zorgen, die de man afleggen, want jij kan niet uit de voeten in dit kleine huis.”

„’t Is toch zond’ . . . ’t is toch . . .” mompelt ze en hoofdschuddend waggelt ze langs het paadje beneden aan de dijk naar huis. Die dokter zegt ook maar alles tegen een mens! En dat buur Lomer nou toch zo ineens uit de tijd is, mens, mens!

De dokter scharrelt wat om in het keukentje. Hij tilt de deksel van de koffiepote op en ruikt er aan. Hm, dat is in orde. Wacht, dat zet hij even op het oliestel, dan kan die kleine meid wat drinken, als het ergste voorbij is. Zou ze die hartpatiënt dit sterke spul ook gevoerd hebben? Dat had hij al in geen jaren meer mogen hebben, jandoppies!

Hij rakelt de kachel op en gooit er een paar levensgrote turven op. Het is vandaag niet druk, voor zover hij weet. O, wacht, een boodschap van de molenaar, dat het zo ver was. Maar dat’s de eerste pas, dat haast niet . . . Hier is hij op ’t ogenblik harder nodig.

Voor ’t eerst spijt het hem vandaag, dat hij zonder God de wereld doortornt. Zo’n kind zou je stellig troosten met een vroom praatje over een eeuwig leven, waar die afgebeulde ziel nou rondspartelt in louter zaligheid.

Maar Mie heeft die troost niet nodig van die goddeloze dokter. Zonder tranen en met een grote rust in haar hart zit ze naast het bed. Ze legt de handen op elkaar, die smalle kunstenaarshanden, die bidden konden en werken.

Nog ziet ze ze tastend glijden langs de klei, terwijl zijn voet rusteloos bewoog op het voetspoor. Op de schijfkop groeide telkens een nieuw wonderwerk in de klei. Ze weet nog, hoe hij haar eerste serviesje maakte, met rode en blauwe bloemetjes met gele hartjes. Hij maakte een spaarvarken en stopte er, regelrecht uit de turfmoefel, een vierduit in. „Hier, de eerste!” zei hij.

Gewerkt hebben zijn handen, en gebeden. Ze vouwt ze nu tot een laatste gebed, daarmee zal hij de eeuwigheid ingaan. Och wat, hij is al weg, dit vouwen is hoogstens symbool van zijn afscheid. Hij is de grote reis begonnen met de eeuwige Stuurman aan boord. Hoe wonderlijk is dat, hoe groot van goedheid. Zó groot en wonderlijk, dat ze er niet om schreien kan.

De toekomst beklemt haar niet. „Mij geleidt des Heren hand . . .”

Even zacht als toen ze dacht dat hij was gaan slapen, verlaat ze nu de

kamer. Ze drinkt dankbaar de koffie, die dokter Van Loon zwijgend voor haar inschonk.

„Wat is deze man goed!” peinst ze. Ze wil er niet achter denken, wat het dorp ronduit zegt: Hij is even goed als goddeloos. Zo erg graag zou ze denken, dat zijn goedheid een pardon is voor dat andere . . .

„Het is zo 't beste,” troost hij.

„Ja,” knikt ze, „Vader was moe.”

Hoe kan 't anders, met zo'n hart, overlegt hij, dat verdraagt zelfs een koe niet. Wijs verzwijgt hij die medische wetenschap. Laat dat kind nou maar denken, dat God hem haalde, in plaats van dat zijn hart hem de das omdeed.

Hij staat op. De vrouw van Teeuw Versluis komt het dijkweggetje afgeliberd. Ze vinden het nu wel.

„Ik zal je nog een recept aanreiken voordat het avond is,” en hij belooft haar, uit naam van de wetenschap, een slaapje waar ze van op zal kikkeren vannacht. De tijd moet even geholpen worden, als 't kan.

Verduld, als zijn vrouw er toe komen kon om hun dienstbode naar Woerden terug te sturen, kon hij haar aan een prima kracht helpen, dat is zeker! Fluitend rijdt hij dan naar de molen. De storm doet hem niks . . .

III

De jonge mulder heeft een zoon en de pottenschipper ligt in het graf naast dat van zijn vrouw. „Ze zijn weer samen!” hebben de vrouwen ontroerd gefluisterd, toen ze rond de kuil stonden.

Mie heeft meer aanloop van manvolk, dan in lange jaren daarvoor. De dominee is gekomen en de dokter om de haverklap. Die dominee, dat is nog tot daaraan toe, want zo'n man heeft de zorg over dat meisje. Maar de dokter . . . wat moet die zo dikwijls in het pottenbakershuisje?

De buurt let scherp op; als er schandaal van komt moeten ze in ieder geval het hunne er van hebben . . .

Buurvrouw Huiberts zit vaker dan gewoonlijk op de slaapkamer. Je hebt daar vrij uitzicht op het huisje in de verte en haar moederlijk hart is boordevol eerlijke zorg om dat eenzame kind, dat al zo gauw van alle kanten een aanval op haar jeugd en schoonheid te verduren krijgt. Het is haar een troost, dat Nico voor Mie voelt. Er kan daar zoveel uit groeien, want Nico is een gewillige kerel, die ze niet graag zouden missen, omdat hij ergens anders wel een huis bij de boerderij kan krijgen. Turend naar het huisje, met het grauwe pannendak, overweegt ze listig haar plannen: Nico daar samen met Mie, zou een einde maken aan allerlei lastige problemen. Hein zal met plezier het huisje kopen, zodat die kinderen vrij wonen hebben. Zolang er dan verder niks met Mie aan de hand is, kan ze hier helpen met stoepwerk en melken.

't Is anders een merakel, zoals de dokter achter de rokken van dat kind loopt. Steevast iedere dag na de dood van buur Lomer is hij op zijn stinkende motor de buurt doorgeraasd om van vijf minuten tot een uur bij dat meisje te zitten. Zo iets kan je natuurlijk verwachten van iemand, die om God noch gebod geeft, maar 't geeft even goed geen pas. Nico blijft er al door uit de buurt, nadat de dokter hem tweemaal aan de deur van het huisje betrapt heeft en weggesnauwd. „Maak dat je bij je baas komt, snotaap,” moet de dokter gezegd hebben, „'t is hier geen adres waar jij komt vrijen!”

Daar denk je dan het jouwe van, dat spreekt. Moet zo'n ouwe bok dat kind in de weg staan, om een gelukkig huwelijk aan te gaan met een jongen als Nico? 't Is precies zoals ze al gezegd heeft, die nacht dat de schipper op z'n uiterste lag: „Als ze je nodig hebben, weten ze je wel te vinden!” Om dankbaarheid moet je bij dat volk niet komen. De dochter is al geen haar beter dan de Vader, dat zie je nou. Een getrouwde dokter is nog beter dan een gezonde, ongetrouwde vent, die 't eerlijk meent. O, ze verwacht heus niet, dat er openlijk schandaal van komen zal, ginds, want zo'n man weet z'n weetje wel, heb maar geen zorgen. Zelf heeft 'ie óók geen kinderen...

Plotseling leunt ze met beide handen op het raamkozijn. Haar mond staat dom open van louter verbazing. Nee maar, nee maar! Zou het dan tóch waar zijn, dat Mie de handel voortzet? 't Kan niet missen: duidelijk ziet ze, hoe Mie potten en pannen naar de tjalk draagt. Dat was steeds een zeker teken van het naderend vertrek van de pottenbaas. Nu hij er niet meer is, zal zij dus gaan varen.

Ze slaat haar mollige handen in elkaar van verbazing en in haar lome lichaam vaart een haast, die ongelofelijk is. „Daar moet ik het mijne van hebben!” steunt ze, terwijl ze de trap afdaalt. „Hein! Hein!”

„Nou?” bromt hij tussen twee happen door. „Allà, Gertje, houd je snavel, dan kan ik verstaan wat Moeder te zeggen heeft.”

Snel overlegt ze, hoe ze dit in zal kleden. Ze moet er het fijne van weten, dát staat vast.

De boer kijkt op, door haar zwijgen meer nieuwsgierig dan door haar spreken. Ze geeft haar hoofd een duw in de richting van de tjalk. „Ze gaat varen!” verklaart ze. Meer wil ze niet zeggen, met het oog op de kinderen; er wordt toch al genoeg geroddeld...

„... Bestáát het!” zegt de boer, eerlijk verbaasd. Zijn hand, met de halve boterham-met-spek, zakt terug tot halverwege zijn bord. Hij schudt zijn hoofd en zegt nadrukkelijk: „... Moet ik nog zien! Dat is mannenwerk; het is meer dan gek, dat een vrouw met die schuit zal gaan varen!”

Zijn vrouw is al lang over dat stadium van verwondering heen. Er moet nu gewerkt worden. Nú of nooit!

„Gertje, jij!”

Het kind kijkt verwonderd op. 't Gebeurt niet vaak, dat de keus op hem valt, als er iets gewichtigs gedaan moet worden. Hein en Griet zijn zoveel ouder en die draaien voor de karweitjes op. Gertje is trouwens niet van de sterksten, kijkt maar naar zijn slim, bleek smoeltje.

„Gertje, jij gaat direct naar buur Lomer en je vraagt Mie om een Keulse pot van vijf liter.”

Gertje is al overeind; hij wurmt zich tussen de broertjes en zusjes uit, die net hem de bank aan tafel delen. Mientje jengelt, dat ze ook mee wil naar buul Lomel”. „Ja, ja, jij een andere keer, Mientje. Kan je 't onthouden, Gertje? Een Keulse pot van vijf liter! En dan mag je gelijk kijken hoe Mie van buur Lomer met de schuit wegvaart.”

Op zijn klompjes kleppert Gertje langs de dijk. Gauw, gauw, voordat Mie weg is, want dát moet Gertje meemaken: Mie gaat mannenwerk doen en dat is meer dan gek, zegt Vader . . .

Wanneer Mie voor de zoveelste maal het kleine trapje uit de roef opklimt, nu juist klaar om weg te gaan, staat Gertje met opgetrokken schouder tjes op de dijk te kijken. Ze ziet hem niet dadelijk, want er is een waas van tranen voor haar ogen. Wat haar nu te wachten staat lijkt haar zo onmenselijk moeilijk, en telkens overvalt haar de ontroering, wanneer ze dat intieme lokje binnengaat, waarin Vader een groot deel van zijn leven heeft doorgebracht. Hij lijkt haar hier zo nabij en tegelijk zó ver weg, dat de eenzaamheid haar tot wanhoop brengt.

Dokter Van Loon heeft goed praten: „Je moet voort, meiske. Kom, kom, op op!” maar hij rijdt terug naar de gezelligheid van zijn thuis, terwijl zij . . . hier . . .

Ze wil weg uit de roef, waarin de herinnering zo zwaar is. Maar ze blijft er langer dan nodig is. Ze staat te treuren met dat kleine pijpenbakje in haar hand, waarin Vader altijd zijn pijp neerlegde, voordat hij de wal op ging naar de klanten. Vader was zo secuur, zo gehecht aan vaste regels: nooit zou hij een klant bezoeken met een pijp in zijn mond. Expres dáarvoor had hij een kunstig testje gemaakt, waarin de pijp makkelijk liggen kon. De vorm houdt het midden tussen een vuurtestje en een juskom en hij was zo blij met de vondst van dit model, dat hij het de eerste tijd aan iedereen liet zien. Ze heeft er de half-leegebrande pijp nu in gevonden. Vader had dus niet eens meer trek in zijn pijpje, op zijn laatste vaart. Hoe ziek moet hij dan toen geweest zijn. Ze krijgt er kippenvel van, wanneer ze zich die tocht door storm en regen indenkt.

En nu moet ze zelf . . . Het stormt niet vandaag en het regent niet, dat scheelt. Maar Vader kon zeilen als de beste en zij heeft het hem alleen maar laten doen . . .

„Ga jij nou varen, Mie?”

De hoge kinderstem roept haar terug tot de werkelijkheid. Door de tranen-vel ziet ze Gertje. O, Gertje van buur Huiberts.

„Wil buurman niet meer?” dringt het kind aan.

„Vader is dood, Gertje. Buurman komt nooit meer terug.”

Hij kijkt naar haar op; knikt wijs ja en steekt zijn handen in zijn zakken.

Zo-zo, dus buur Lomer is dood, net als de keu, die nou in de pot zit.

„. . . En de mensen moeten toch potten hebben, om bonen en vlees in te doen voor de winter,” legt ze uit. Het doet haar goed, dat ze haar plannen

zo verdedigen kan tegenover één van de buurtbewoners. Ja, ze begrijpt best dat dit kleine spionnetje hier niet uit eigen beweging staat: hij is gestuurd om poolshoogte te nemen. Het hindert haar niet, want wat ze gaat doen is eerlijk en dapper. Dat heeft dokter Van Loon haar tijdens zijn bezoeken goed genoeg ingeprent.

„Mijn Vader zegt: Daar komt niks van terecht!” zegt Gertje eigenwijs.

„Ja? Zegt jouw Vader dat, Gertje?”

Hij knikt ijverig. Mie moet niet denken, dat hij niet secuur weet, wat er thuis over gezegd wordt. „Hij zegt ook, dat het gek is, dat een vrouw mannenwerk doet. Doe jij wel eens mannenwerk, Mie? Nee hé?”

Mie slikt. Zó wordt er dus over gepraat bij Huiberts! En daar zit dat jong, die Nico, bij. Achteraf is ze maar wat blij, dat ze geen dank getoond heeft voor zijn rit naar het dorp. En hij moest ook niet denken, dat ze in de toekomst anders tegen hem zou zijn dan voorheen. Evmmmin als vroeger zou ze zich inlaten met een boerenknecht.

„Jij doet geen mannenwerk, hè Mie?” herhaalt Gertje.

„Nee, hoor Gert. Met een schip varen is geen mannenwerk en jouw Vader weet er niks van.”

Het kind voelt zich in 't nauw gedreven. Mie van buur Lomer is altijd aardig tegen hem geweest, maar nu lijkt ze wel boos, omdat Vader zo iets geks gezegd heeft. Wacht, hij kan haar wel weer te vriend krijgen, als hij een beetje uitkijkt met wat hij zegt. Zijn fantasie komt hem nu prachtig van pas en hij laat zijn Moeder de zaak weer in orde brengen. „Zie je well” stelt hij zich aan haar kant, „Moeder zei het ook: Je weet er niks van, zei ze tegen Vader. Die Mie zal het best redden, zei ze.”

Mie kijkt hem wantrouwend aan. Ze kan zich maar moeilijk voorstellen, dat buurvrouw Huiberts het anders zal durven zeggen dan haar man. Hoogstens is het zo, dat ze hem slim in de mond legt, wat zij eigenlijk zou willen zeggen, maar tegenspreken is er niet bij.

Gertje is slim, ratachtig slim is 't-ie. Hij zal even bewijzen, dat het eerlijk waar is, wat hij zegt. „O ja, da's waar ook: Of ik asjeblijft een Keulse pot mag van vijf liter . . . voor m'n Moeder.”

Uitdagend staat hij voor haar. Hij is meester van het terrein en dat weet hij drommels goed. Mie is er ondersteboven van. Om háár heeft buurvrouw Huiberts het tegen haar man opgenomen; om háár stuurde ze Gertje om een inmaakpot te halen, terwijl ze al in geen jaren meer bij Vader kocht.

„Goed, Gertje, goed hoor!” stamelt ze met overslaande stem. Ze haast zich de boot in en zoekt tussen de potten naar een mooie, gave, gladde pot. Het geeft haar voldoening, wanneer Gertje er bewonderend naar kijkt. Er is een strak blauw biesje langs onder- en bovenkant van de pot getrokken. Middenop is een bladmotiefje van donkerblauw op de lichtblauwe ondergrond van het aardewerk. Hij strekt zijn armen uit, Gertje, als ze de pot aanreikt.

„Hier, kan jij die zware pot dragen? Goed vasthouden hoor en . . . bedank je Moeder vriendelijk.”

Gertje stráált. Mie is weer echt aardig tegen hem. Nou moet hij nog even

afkijken, hoe Mie wegvaart, dan heeft hij zijn boodschap goed gedaan en tot eders tevredenheid . . .

Hij zet de pot in het gras, tegen de dijk. „Ja, maar ik ga nog niet weg,” zegt hij mannelijk, „ik wil eerst kijken hoe je wegvaart.”

De onrust springt weer in haar op. Ze zal nu moeten bewijzen voor dit ooch, dat het waar is wat ze beweerde: „Varen is vrouwenwerk.” Ze glimlacht wrang, omdat ze er tegelijk achter moet denken: „. . . En aardewerk is aardewerk!”

„Ooo . . . nou dan . . .,” geeft ze toe. Gertje zal dan toch wel gestuurd zijn, om eens te kijken hoe ze het redt. Tien tegen één staat buur Huiberts boven voor het raam, om te kijken hoe dat afloopt. Eén troost: zijn vrouw zal naast hem staan en die is in ieder geval menselijk gebleken; die staat aan haar kant. Zeker omdat ze door alles heen toch in de eerste plaats vrouw is.

Mie springt op de plecht van de tjalk. Gertje schiet bereidwillig naar voren. „Zal ik de ketting losgooien?”

Ze schrikt er van. Stel je voor, dat de tjalk op drift raakte, voordat ze het zeil gehesen had! Ze zou zich geen ráád weten!

„Nee, láát dat, Gertje! Ik moet eerst het zeil hijsen . . .”

„Van buurman mocht dat altijd.”

„Ja, maar weet je, Gertje, buurman kon goed zeilen en ik moet het nog helemaal leren. Dan is het nog een beetje moeilijk, zie je.”

Het kind knikt begrijpend. „Zie je nou wel, dat het geen vrouwenwerk is! Mijn Vader zei . . .”

Snel valt ze hem in de rede, terwijl haar handen rukken aan de natte, stugge trossen. „Soms is het nodig, dat een vrouw moeilijk werk doet . . . Maar het gaat wel, kijk maar . . .”

Nu pas ontdekt ze, dat het zeil al die tijd niet geborgen geweest is. Het is nat en slechts hier en daar drooggewaaid. Ze strompelt over het dek, tussen want en mastwerk, vindt dan de juiste tros en haalt . . . „Zo, daar gaat het zeil omhoog, zie je wel?” roept ze triomfantelijk naar Gertje.

Bewonderend staart hij naar haar geslaaf. Die Mie kan het toch maar en Vader en Moeder weten er niks van! Maar goed dat hij het anders gezegd heeft! Om hem nog meer te overtuigen, begeleidt Mie haar bezigheid met een verklaring. „Nu deze tros vastzetten . . ., die trek ik straks wel strak, wanneer ik vaar . . .”

Het zeil klappert opstandig in de wind; het waait heen en weer en ze moet danig uitkijken, dat ze geen tik krijgt van de zwiepende giek van het grootzeil. Soms slaat de wind even in het zeil, zodat het bolt en de tjalk begint te wengsten aan de bolders. „Mie! Mie! De schuit wil weg!” schreeuwt Gertje opgewonden.

Zenuwachtig draaft ze naar de voorbolder, gooit daar de tros los. „Ik kom, Gertje!” roept ze dan en haast zich naar achteren, waar een tros en een ketting de boot nog vasthouden. Die ketting heeft Vader er aan gemaakt, om des te gemakkelijker langs de dijken te kunnen meren; zo'n pen druk je zonder

veel moeite in de klei en je vindt niet overal meerpalen of knotwilgen, waar je met de tros terecht kunt.

Het gaat goed, het gaat wonderlijk goed. Het zeil staat er goed bij; ze weet op een haar, welke tros ze moet hebben om het te strijken. Sturen kan ze wel, want ze is al zo dikwijls met Vader meegeweest. Steevast hield zij dan het roer, terwijl Vader op de koekoek van het roefje zijn pijp rookte en van tijd tot tijd de schoot vierde of haalde, al naar de wind was. Ze heeft het maar bij het grootzeil gelaten. Dat is wel voldoende, met de wind in de rug. Terug zal ze wel verder zien.

Nog even inspecteert ze de tuigage, dan springt ze op de wal. „Zo, zie je, nu is alles klaar en heb ik de tijd om te sturen. Hier, houd jij nu de ketting vast, totdat ik aan boord ben.”

Kreunend trekt Gertje de pen uit de weke klei. Mie neemt de achtertros op en slingert het touw aan boord. De wind slaat over de dijk en valt met geweld in het zeil. Gertje hangt achterover aan de ketting. „Ik . . . ik . . . Miel!” roept hij, „ik kan hem niet houden!”

Zijn klompen glibberen uit de klei; kippenkracht heeft Gertje. Er komt een geul water tussen wal en schip. „Miel Mie . . .!”

„Ik kom al . . . ik spring al, Gertje.”

Op het nippertje haalt ze de rand, haar klomp glijdt er af, ze slaat voorover tegen het dek. Hijgend en snikkend roept ze: „Laat . . . maar . . . los . . . Gertje.”

't Is overbodig. Het joch zou stellig al met de ketting in het water spartelen, als hij haar order had afgewacht. Nu staat hij een tikje geschrokken op de wallekant en hij zoekt zekerheid en steun bij de uitspraak van zijn Vader, die dan toch maar gelijk had . . .!

„Dag, Mie. Mijn Vader zegt dat het mannenwerk is, dat varen . . .”

Ze hoort het nauwelijks, zo druk heeft ze het met zeil en roer. Woest veegt ze met haar hand langs haar ogen, omdat ze nauwelijks de overloop van de schoot kan zien en de rivier slechts als een groot, grauw vlak. Dat ze tegelijk een veeg klei over haar gezicht smeert, hindert haar niet. Voordat ze straks ergens aan wal gaat, om klanten te bezoeken, zal ze heus haar gezicht wel afvegen en haar haren kammen. Niet voor niets hangt vandaag voor 't eerst een oud spiegeltje in de roef . . .

Ze haalt de schoot van het grootzeil, zodat de wind er vol in staat. Zó vol, dat de tjalk overstag gaat en het rivierwater opbruist tegen de voorstevan. Het doet haar goed; haar zenuwen bedaren er van. Zie je wel, ze krijgt ook dit onder de knie. Er is niets, waarvoor ze zich overstuur behoeft te maken. Vandaag zeilt ze haar nieuwe toekomst tegemoet, met een schip vol aarde-werk. IJdel om die prestatie kijkt ze nu pas voor 't eerst om naar haar huisje en naar de stoep, waar Gertje nog staat. En dan lacht ze blij-verwonderd, want achter Gertje staat dokter Van Loon, wijdbeens over zijn motor. Mie durft niet de eerste te zijn, die zwaait, maar als de dokter ziet dat ze omkijkt, steekt hij amicaal zijn hand op, neemt dan zijn pet af en zwaait.

Nu durft ze: ze zwaait terug en begrijpt in die armzwaai hem en Gertje. Hij

mag denken dat het alleen om Gertje is, die pietepouterig klein op de stoep staat en, als hij dat voor lief wil nemen, mag hij ook denken dat ze naar hem zwaait.

Even later jakkert hij haar voorbij op zijn motor, met veel hoempa van zijn schorre claxon. Overmoedig neemt zij de scheepshoorn en blaast haar vreugde uit, over dit weerzien, nu het begin goed, onuitsprekelijk goed was.

De tjalk is klein, maar het is een goed en gehoorzaam scheepje. Breed en vast ligt hij op het water en de tuigage is te klein om gevaarlijk te zijn met deze wind. Wanneer zo nu en dan het buiswater opstuift voor de boeg, lacht ze voldaan, Mie Lomer. Als je als schippersdochter geboren bent, sterf je niet als arbeidersvrouw! De dokter had gelijk en Vader had gelijk: ze kan het! Ze kán het!

De schipper van een sleepboot die haar passeert, groet ze met een arm-zwaai en ze roept „hoil!” over het water. De man laat van verwondering de stoomfluit gillen: verduld, een vrouw op de tjalk van de pottenbaas, 't wordt al gekker in de wereld. Waar haalt die ouwe bok dat groene blaadje zo gauw vandaan?

En de vrouwen van de Rijnschippers, die in hun Rijnaken achter het sleepbootje hangen, kijken verbaasd naar het scheepje, dat over het water stuift als een luxe jacht in zomertijd. Mensen, wat zeilt dat kind woest!

Mie voelt de bewondering; het leven bruist overdadig door haar heen. Dit is strijd; dit is machtig om mee te maken. Ze voelt zich sterk genoeg om de hele wereld te weerstaan. De angst voor buur Huiberts en zijn knecht is bespottelijk, nu ze hier over het water jaagt. Vrij is ze, als de meeuwen, die hoog en laag over de rivier zwenken, met spitse, witte vleugels onder de bewolkte lucht. Ze heeft het er warm van; haar levens-driftige gedachten jagen haar bloed voort. Er is nog zoveel goeds en moois in de wereld: dit varen; de dokter, die haar raad en hulp geeft; de dominee, die er op aangedrongen heeft, dat ze met haar zorgen naar hem zal komen; buurvrouw Huiberts, die klant werd, omdat ze haar helpen wil . . .!

Wat lijkt het al lang geleden, dat alles zo somber was. Is het pas veertien dagen, dat Vader dood is? Dat de toekomst ommuurd was met bergen van moeilijkheden, waarachter leegten gaapten van verdriet en eenzaamheid?

Vader is dood, zeker. Maar is ze eenzaam? Zelfs de meeuwen om haar heen geven een veilig gevoel van gemeenzaamheid en saamhorigheid: wij horen bij het water, allemaal: een Hollands meisje en Hollandse meeuwen.

De goed begonnen dag zal zeker goed blijven. Nog twee bochten, dan is ze bij haar eerste aanlegplaats. In de verte, wazig in dit nevelig weer, ziet ze het spitse torentje van het rivierdorp. Ze heeft een hele rits klanten te bezoeken daar en ze is vast besloten om te verkopen ook. Daarvoor is ze uitgevaren.

Achteraf spijt het haar, dat ze de weg van de minste weerstand gekozen heeft en met de wind mee is gezeild, in plaats van, laverend, er tegenin. In de stemming waarin ze nu is, zou ze zelfs dát aandurven. Enfin, dat gevecht met de wind en de tjalk heeft ze nog te goed en er blijft een heel klein kansje

dat de wind draait... Dat kan nu alleen maar voordeel geven, terwijl de keus van tegenwind in de eerste plaats lastig is, met dezelfde kans van een tegenwind terug ook.

Terwijl ze de tjalk uitprobeert, werkend met roer en schoot, betrapt ze zich er op, dat ze een liedje zingt. „Daar was laatst een meisje loos...” en later: „Daar liep een patertje langs de kant...”

Kan dat?

Het kan!

IV

De Here heeft gegeven, de Here heeft genomen, geloofd zij de Naam des Heren...!

Op de smalle schoorsteenmantel van Geurt Zeilmakers' woonkamer staan zeven portretlijstjes: vier met een portret van Jaapje er in en drie met een herinnering aan Sijtje. Een herinnering, want in twee er van staat een vergeelde foto, in de derde een nog sterker vergeelde advertentie. Déze Sijtje stierf, voordat er een foto van haar gemaakt kon worden...

Twee namen voor zeven kinderen, daarin ligt de worsteling van Geurt Zeilmakers met zijn God. God gaf het eerste Jaapje en Hij nám hem alweer, toen het tweede Jaapje nog maar goed en wel onderweg was. Koppig noemde Geurt het tweede jongetje daarom wéér Jaapje. Zijn vrouw, klein in het grote, hoge ledikant, waarschuwde hem nog: „Geurt, zullen we nu míjn Vader vernoemen?”

Trots, nu er immers wéér een stamhouder was, weerde hij af: „Het is een goede gewoonte, om de oudste zoon naar de Vaders Vader te noemen.”

Tegelijk dachten ze aan het kinderportretje op de schoorsteen: het eerste. „Het zit tenslotte niet in een naam...” vergoelijkt hij.

Het zat ook niet in de naam; het was alleen maar, dat Geurt zich door God beetgenomen voelde en zich niet wilde laten kennen, ook niet in de naam.

Twee dagen nadat Jaapje zijn hoofdje zo leuk op kon tillen, wanneer je hem op zijn buik op de tafel legde, is er een foto van hem gemaakt. Op beide hoeken van de schoorsteen stond er één: Jaapje en Jaapje, onze jongens.

Sijtje heeft drie dagen geleefd, maar Sijtje was niet goed. Het is beter, dat de Here het maar weggenomen heeft, oordeelde Geurt. Jaapje was hem immers alles en wat zal zo'n armetierig kind als Sijtje in de wereld?

Nog voordat zijn vrouw weer op was, stond er het derde lijstje, met het krantenknipseltje: De Here heeft ons nu ook een dochter gegeven...

Nauwelijks stonden er grassprietjes op Sijtjes grafje, toen stierf Jaapje.

De Here heeft genomen... genomen... genomen...

Maar Geurt gaf geen kamp. Waarom zou hij? Zit er kwaad in de naam Jaapje of in de naam Sijtje?

Het laatste kind was een Sijtje. Toen ze geboren werd had ze een zwart kuifje. Ze heeft nog tegen haar ouders gelachen en tegen de fotograaf, toen ze zover was, dat ze haar kopje op kon tillen.

Het vrouwtje blijft lang staan met dat laatste fotootje in haar gerimpelde handen. „Sijtje”, fluistert ze.

Met een zucht zet ze dan het portretje neer, want de spreuk boven de schoorsteen moet nog gestoft worden: „Jong gestorven, vroeg bij God . . .”

Het is zo haar dagelijkse gang door de korte vreugden van haar leven: Jaapje, Jaapje, Sijtje, Jaapje, Sijtje, Jaapje, Sijtje: „Jong gestorven, vroeg bij God”. Door strijd tot overwinning leidt Jezus keer op keer . . . En ze kan er nu om glimlachen. God heeft ook Geurt immers klein gekregen. Bij het laatste grafje heeft hij zijn koppige hoofd gebogen en haar nagezegd: „De Here heeft gegeven, de Here heeft genomen, geloofd zij de Naam des Heren!”

Ze legt haar stofdoek neer, wanneer het geluid van de bel in de nauwe gang haar gedachten doorbreekt. 't Is kasjeweel, wie zal daar zijn op dit uur? Joost, de melkboer, is al geweest en ze heeft toch Teun, de groenteboer, gezegd, dat Geurt vandaag nog een maal andijvie uit eigen tuin voor haar had!

Op haar muiltjes sliffert ze door de gang en dan staat ze plotseling verbaasd tegenover Mie. Haar oude mond mummelt van verwondering, maar er komt geen groet over haar lippen. Hoe lang is het geleden, dat er op dit uur bezoek kwam?

Ook Mie vindt niet direct woorden. Vreemd is dat, want ze kwam immers alleen maar om naar een adres te vragen? Maar dit oude gezicht, waarin het verdriet een zó wonderlijke trek gegraveerd heeft, maakt haar stil. Hoe wijs is wel dit vrouwtje; hoe heeft ze alle vragen van het leven opgelost!

„Kunt u mij zeggen, waar Teunissen woont?”

Teunissen? Teunissen? Wie is dat kind? Het is er geen uit het dorp, dat weet ze zeker . . . „O, Teunissen . . . Ja-ja, kind, dat kan ik, zeker . . . zeker . . . Je gaat deze straat uit en . . . laat eris kijken . . . ja, juist, tweede . . . derde straat links en dan het vierde of vijfde huis . . . Of . . .”

Ijverig draait ze zich om in de deuropening. Ze is niet helemaal zeker van haar zaak en Geurt weet het zoveel beter, waar die zoon van Teunissen de rietdekker woont. „Geurt . . .! Géúrt . . .! Waar zit die ouwe kerel nou toch weer . . .?”

Mie tracht in het halfduister van de gang te turen, maar ze ontdekt geen levend wezen. Het vrouwtje trouwens ook niet, want ze keert zich weer naar de straat. „Enfin, dat is goed . . . het vijfde huis of daaromtrent.”

Ze dekt haar ogen af met haar gerimpelde hand, om zich het beeld van de straat en het huis goed voor de geest te kunnen halen. Als een zieneres somt ze op wat ze nu ziet: „Krék daarnaast is een huis, met een trapje er voor. Dát niet, maar het huis aan déze kant . . .”

Ze haalt haar hand weg, tevreden glimlachend, omdat ze het allemaal nog zo helder weet.

Het lijkt wel, alsof ze Mie een wonder-grote dienst bewezen heeft, zo hartelijk wordt ze bedankt. „O ja, dank u wel . . . dank u wel!”

Maar dan is het ook hoog tijd om voort te gaan. Een praatje met een klant is nog tot daar aan toe, maar geen onderonsjes met vreemde vrouwtjes, hóe lief ze ook zijn. Mie haast zich weg, met haar mand met aardewerk. Hoe gemakkelijk is het nu, dat Vader een lijst aanlegde met alles wat mogelijk door Teunissen en andere trouwe klanten gekocht zal worden! Dus derde straat links, huis vóór huis met trapje . . .

Maar oud vrouwtje Zeilmakers kan haar zó maar niet laten gaan, want wie is dat kind en waarom draagt ze die mand met keukengerei en dergelijk gesnor? Ah, en daar ligt de schuit van de oude Lomer, de pottenbaas.

„Eh . . . is dat het schip van de pottenbaas niet?”

Mie keert verrast op haar weg terug. Dit vrouwtje kende Vader dus ook. Elke zakelijke overweging gaat overboord, nu die mogelijkheid opdoemt.

„Ja, mijn Vader was dat . . . hij is dood. Kende u hem?” Honger naar een bevestiging ligt achter de haast waarmee ze die woorden zegt.

Maar het vrouwtje staat niet meer beduusd, wanneer de dood haar pad kruist. Hoe zou ze ook! Is de dood haar niet vertrouwd en lief geworden? Zal de dood straks niet de geliefde grens zijn, waarover ze het beloofde land mag binnengaan, waar zeven kinderen, hand in hand haar wachten?

Ach, maar dit kind wil natuurlijk over haar Vader spreken. Ze moet even nadenken, om ook dit beeld weer voor zich te halen.

„Juist ja . . . Ja zeker, kende ik hem . . . Ik heb wel eens het een en ander van hem gekocht, och ja, hoe gaat dat . . . Wel, wel, dus hij is uit de tijd . . .”

Ze schudt haar oude hoofd. Wel-wel! De pottenbaas is haar voorgegaan. Plotseling herinnert ze zich nadere bijzonderheden over die man. De enkele keer dat ze wel eens wat van hem nodig had, heeft ze met hem kunnen praten. Die man had zo zijn eigen zorgen; zijn verdriet, zijn verloren liefde. Dan ligt er al direct een band. Belangrijker was, dat hij daarbij ook dezelfde troost had, zeker. Dit meisje zal dus zijn dochter zijn.

„. . . En jij bent zijn dochter zeker, kind? Hij heeft me veel van je verteld. Stumper, dus nu zijn allebei je ouders dood . . .”

Meewarig schudt ze het hoofd. Dat is vandaag een extra gang door haar leven. Van strijd tot overwinning . . . „Ach ja, je moet maar denken: God geeft geen rekenschap van Zijn daden . . . Nee-nee, anders had ik Hem daar ook wel eens om gevraagd voor mijn kinderen . . .”

Mie schrikt er van. Dat mensje durft het maar te zeggen: „God rekenschap vragen . . .” Maar dan ziet ze 't troostende knikje en de glans in die ogen. Zó vertrouwd met God te zijn, dat je dit zeggen kunt! Oud vrouwtje Zeilmakers is al weer verder met haar gedachten. De overwinning is weer bevochten en nu moet het leven voort, tot ze de grens over mag.

„Geurt! Géurt!” roept ze andermaal de gang in en ze verontschuldigt: „Waar die ouwe kerel nou toch zitten mag . . .! Maar 't is toch wel goed: ik

heb van je Vader-zaliger eens zo'n mooie blauwe pot gehad, om spersies in te doen. Net vorige maand is hij gebroken en de bonen weg natuurlijk, maar dat is minder. Zonde en jammer was het van die mooie pot . . .”

Hoofdschuddend staat ze bij dat tragisch gebeuren even stil, hoewel ze er eerlijk gezegd helemaal niet om behoefde te treuren, omdat ze nog voldoende lege potten had staan. Maar 't was toch een mooie pot en zonde van de spersies . . .

„Zou je me aan precies zo'n pot kunnen helpen, kind?”

Dan ontwaakt plotseling het zakeninstinct bij Mie. Ze is tenslotte dochter van de pottenbakker, maar ook van de pottenkóópman. En heeft ze niet van kind af aan de huishoudkas beheerd?

„Ja, natuurlijk!” zegt ze blij, maar ze beseft tegelijk: dat is eigenlijk mis. Je mag nooit al te uitbundig zijn, dat is niet prettig voor de klant. Zakelijker vraagt ze: „Weet u nog hoe groot hij was?”

Het vrouwtje duidt aan, tussen haar beide handen; Mie schat de grootte met toegeknepen oogleden. „O, tien liter . . . Goed.”

De haast om zaken te doen schiet weer in haar bloed; ze draáft naar de tjalk, want zulke grote potten heeft ze niet in haar mand.

„Breng me gelijk zo'n vuurtestje mee,” roept het vrouwtje haar nog na, „Geurt heeft er onderlaatst een kapot laten vallen.”

Over haar schouder roept Mie haar „Ja” en ze duikt weg in de schuit, om het bestelde te halen.

„Geurt . . .! Géúrt!” Ongeduldig is nu haar stem.

Maar Geurt is al onderweg. Mens, dat gaat immers niet zo vlug; hij moest zijn leren pantoffels uitdoen, waarop hij in de tuin aan 't werk was en daarna zijn sloffen aan. „Ja mens, je doet net . . . je doet net alsof . . . Nou, wat is 't dan?” moppert hij ontevreden.

„Zie, dat is de schuit van de pottenbakker, die boven aan de rivier woont, gunderwijd. Hij is dood en nou doet z'n dochter de negosie.”

Hij knikt stroef. Moet dat ouwe mens hem nou daarvoor uit zijn tuintje halen? Kan dat gekwek niet wachten tot dalijk?

„Loop jij'es even vlug naar buurvrouw en vraag of zij niks nodig heeft aan potten of pulletjes.”

Hij staat eerlijk verstomd. Deze dagindeling valt wel zo radicaal buiten zijn berekening. En naar buurvrouw! Mens, laat die pottenbaas voor z'n eigen spullen zorgen. Ik vraag toch ook niet of de man in mijn andijvie . . .

Z'n vrouw pakt hem bij zijn mouw, dwingt hem naar de deur.

„Béja mens, maar ik . . .” stribbelt hij tegen.

„Vlug, sta niet te zeuren . . . Daar komt dat kind alweer, schiet op!”

Zijn ogen trekken groot van verbazing, wanneer hij het jonge, blonde hoofd van Mie boven de schuit op ziet duiken. Nu pas dringt tot hem door, dat het om haar en niet om de pottenschipper gaat.

„k Ben al weg, stil maar . . .” sust hij.

Terwijl hij wegsloft, de straat op, slaat zij haar handen in elkaar. Hoe is 't mogelijk, hoe is 't mogelijk: haar eigen, oude pot! Dat zulke mensen

zo'n pot zo prachtig na kunnen maken, zonder de oude er bij te hebben!

„Kijkt u eens, was de pot zoals deze?” vraagt Mie overbodig.

„Prachtig, prachtig!” prijst het vrouwtje, „wel-wel, het is alsof het mijn oude pot is. Dank je wel, hoor . . . en . . . zeg het eens . . . Hoeveel?”

Onder haar schort zoekt ze naar haar portemonnaie.

„Twee gulden en een kwartje alstublieft . . .”

„O, twee gulden en een kwartje . . . Wel-wel, dus je Vader is uit de tijd . . .” Ze kijkt naar het buurhuis, waar Geurt, háár Geurt een druk gesprek voert met de buurvrouw. Hij wijst naar de pottentjalk, langs de kademuur en gebaart heftig.

Het leven heeft oud vrouwtje Zeilmakers slim gemaakt en wijs. Ze neemt Mie mee naar haar kamer en laat één voor één de foto's van Jaapje en Sijtje zien. Van elk van de kinderen vertelt ze een paar gebeurtenisjes, waarom ze samen vrolijk kunnen zijn. Het tweede Jaapje had zijn Vader zien zaaien in de tuin, toen strooide hij de suikerpot leeg in de kamer, onder het kortademig geroep van „Poemen, poemen!” Dat Jaapje is twee jaar geworden, daarom . . . De anderen zijn al jonger gestorven . . . Jong gestorven, vroeg bij God . . . Geloofd zij de Naam des Heren . . . Ze is er weer, maar ze heeft tranen in haar ogen, want zo diep denkt ze meestal niet over Jaapje en Sijtje na, onder het afstoffen der lijstjes.

Dan sloft Geurt de kamer in. „In orde,” bromt hij.

„O . . . of je nog even bij buurvrouw komt, kind,” vraagt oud vrouwtje Zeilmakers. „Ze heeft zeker ook nog het een en ander nodig.”

Verrast kijkt Mie van hem naar haar en dan lacht ze begrijpend, met een kleur van blijdschap. Wat een lieve mensen zijn er op de wereld! Maakt het leed ze zo? Is ze zelf ook veranderd door het verdriet?

Voor deze gelegenheid geeft ze de oudjes een hand en daar maakt ze hen verlegen mee. Maar dan is het ook tijd dat ze wegkomt, want anders komt ze nooit aan Teunissen toe . . .

Ze komt niet aan Teunissen toe, want Dirk van de buurvrouw klautert over de schutting van de volgende buurvrouw. „Complimenten van buur Zeilmakers en dat de oude pottenschipper dood is. Z'n dochter ligt hiervóór met de schuit . . .”

Dirk loopt mee naar het raam van de voorkamer en gluurt samen met buurvrouw naar de schuit. „Voer ze zelf?”

„Ik geloof het wel.”

„Een geluk, dat Pietje aan een nieuw potje toe is. Laat'r even langskomen, Dirk!”

„Goed, buurvrouw.”

Wonderlijk, zoveel aardewerk er juist de laatste tijd is stukgegaan!

Het nieuwtje vliegt door het dorp. „De pottenbakker is dood! Z'n dochter kwam met de schuit naar hier . . .! We moeten allemaal bij haar kopen! Een dapper kind is het!”

De mannen, anders wantrouwig tegenover deze koopwoede, gaan uit de

weg voor een argument, dat ze zelf gaan controleren: „Een mooie meid, op die pottenschuit!”

Mie draaft van de ene deur naar de andere. Ze voelt de genegenheid van het dorp en haar wangen zijn fris-rood van blijdschap. Zie je well Zie je well Dit is leven! Ze moet nog wel dikwijls kijken naar de prijs, die onder op een pot geschreven staat en het komt in de namiddag ook wel voor, dat ze niet kan leveren wat de klant wenst, maar al tweemaal heeft ze haar beurs moeten legen in het laatje van de roeftafel, omdat hij zo zwaar werd. De Here heeft gegeven . . . gegeven . . . gegeven! Geloofd zij de Naam des Heren! Het jubelt in haar, want Vader heeft gelijk: de grote Stuurman weet het immers!

Ze is moe, wanneer ze eindelijk het dorp verlaat. Ook heeft ze het dan een tikkeltje benauwd, want er staan wel zes sterke, jonge kerels te kijken hoe ze dat redden zal met haar tjalk op de rivier. Ze zijn afgekomen op die alles-overtreffende roep, die van Mie uitgaat: „Een mooie meid . . .!”

Ze ziet nog niet tegen de reis op, Mie, maar ze verlangt er ook niet meer naar. Het is haar, of ze in het dorp iets achterlaat en pas later, wanneer het zeil zo onwillig flappert en de tjalk steeds verder afdrijft, bedenkt ze, dat het de gezelligheid van al die mensen onder elkaar is. Nooit eerder heeft ze dat bewust ervaren. De bureu, Vader en de Zondagse kerkbezoeken waren haar alles. Ja, en dan vergelijkt ze: thuis en dit dorp. Thuis, waar de leegte is, de eenzaamheid, waarvoor ze de laatste weken vluchtte, wanneer het avond werd. Een slaappoeder van dokter Van Loon deed dan wonderen . . .

Terloops kijkt ze om naar het dorp. O, gelukkig, die jongens zijn weggegaan. Het heeft dus resultaat gehad, dat ze zich maar een beetje met wind en stroom liet meedrijven, alsof ze het zo wenste en ze die kant op moest om thuis te komen.

Ze zoekt boven zich en om zich heen, of ze ergens ook de meeuwen ontdekt. Vanmorgen gaven die haar zo'n vreugde, zo'n gevoel van saamhorigheid; het moet toch gek gaan, wil van die meeuwen ook nu weer niet een beetje sfeer uitgaan.

Maar de meeuwen zijn weg; het schemerdonker trekt aan uit het Oosten. 't Is ook veel te laat geworden met al die drukte. Straks zal ze de stormlantaarns nog op moeten steken: een aan bakboord, een aan stuurboord en een hier achter. Hoe moet dat, nu ze tegen de wind in moet koersen? Deed Vader dat al, voordat hij wegvoer? Och, Vader, die wás schipper; hij zou het ook wel gedaan hebben met een stevige bries als deze tegen. Voorzichtig probeert ze de tjalk tegen de wind in te zetten. Ha, nu krijgt ze de wind over bakboord, de tjalk gaat gehoorzaam overstag en er komt weer een schuimstreep achter het scheepje. Dat is goed! dat is goed! Onze tjalk is een gehoorzaam schip. Nu opletten: straks tijdig het roer om en het zeil van stuurboord naar bakboord, ze heeft dat honderden malen gezien en dan waren het dikwijls schepen die oneindig onhandelbaarder waren dan de pottentjalk.

Goed zo, Mie! Goed zo, dochter van je Vader! prijst ze zichzelf en ze lacht daar vrolijk over, want het schip laveert! De eerste wending heeft ze feilloos gemaakt.

Moedig door dit succes, schat ze de afstand en de tijdsduur tot de volgende manoeuvre. Als ze vlug is kan het. Ze zet het roer vast en duikt rap de roef in, graait naar de lucifers en vliegt het trapje op. Ziezo, da's één! Iets te vroeg wendt ze de steven voor de nieuwe koers, even zoekend naar de juiste ligging. Ze weet dat het mogelijk moet zijn om scherper op de wind te zeilen, maar ze is tevreden met hetgeen ze nu presteert. Bovendien is het gemakkelijker om nu, tussen twee koerswendingen in, de lantaarns even te halen en die aan te steken. Dat is alvast een rust voor straks. Dan is er even pauze om terug te denken aan deze wonderlijke dag. Die beide oudjes, heerlijke mensen waren dat. Zoals dat mensje vertellen kon van haar kinderen! En daarbij toch zo slim! Eigenlijk is het voor een groot deel aan die mensjes te danken, dat het halve dorp van haar kocht. Ja, het halve dorp, want de andere helft kon ze niet meer bedienen vandaag, anders zou je nog eens wat anders beleefd hebben . . .! Ze zal nog vlug moeten zien dat ze nieuwe voorraad opdoet, want als het zó gaat, is ze er binnen een maand door. Toch leuk! Vader beweerde altijd, dat de boeren de beste klanten waren, maar je zag het nu maar. Om datzelfde aantal adressen langs de rivier af te werken, was je minstens een week op pad.

Onwillekeurig tuurt Mie achter zich. Het is nog niet donker en ze zal zich toch al erg moeten vergissen, als daar ginds . . . daar . . . Hé, als dat nou ook nog eens lukte, dan was ze binnen het half uur thuis! Vader had vaak een sleepje en meestal voor niks. Het is toch een motorboot? Turend staat ze bij het roer, haar tjalk koerst met een tam gangetje op het riet aan, smooit daarin met geruis van droog riet. Het zeil klappert, ze zal het beter kunnen strijken, anders komen er nog ongelukken van. Dat is nou om zenuwachtig van te worden! Een geluk, dat het een tjalk is, anders zat je hopeloos aan de grond, nu . . . Steunend, gebogen duwend tegen de knop van de vaarboom, krijgt ze het schip weer vlot. Het verre, maar snel naderende getukker van de motorboot mat haar af. Straks vaart die schuit nog voorbij zonder dat ze behoorlijk kans krijgt een sleepje te vragen. Maar dan legt ze de tjalk een eindje verderop tegen de wal; ze ziet dan morgen wel verder.

Nauwelijks weet ze nog weg in haar eigen stemmingen: denkt ze aan vanmorgen, dan kan ze lachen; aan vanmiddag, dan kan ze juichen; aan straks, thuis, dan kan ze huilen. En door alles heen is ze dood-zenuwachtig, omdat ze voor alles alleen staat.

't Is precies zoals Geurt Zeilmakers op dat moment tegen zijn vrouw zegt: „Ze zal nu wel weer thuis zijn, dat kind, maar het is toch hard om zo alleen in de wereld te staan.”

Oud vrouwtje Zeilmakers denkt daar even over na; ze moet het leven altijd verwerken, de smarten even overwinnen. Dan zegt ze: „De Here geeft, de Here neemt . . . het is goed zo, ze zal zich wel redden, dat kind.”

De „Antje-Jacoba” vaart pulp, natte pulp, als het zo uitkomt. Van Puttershoek naar Uithoorn en van Halfweg naar Voorne en Putten... als het zo uitkomt. Jochem en zijn knecht, van die echte vrachttjutters zijn het, die er lol in hebben hun collega's te vlug af te zijn, maar er op een andere tijd weer lol in hebben, om het er lekker bij te laten zitten, midden in de drukte van turfstrooisel en aardappelmoes. 't Mocht wat: twee vrijgezelle kerels en een motorschuit, dat eet altijd en dat vaart altijd!

Jochem lurkt verveeld aan een gekregen sigaar; de boer had geen betere... Giel houdt het roer. Da's goed verdeeld, vindt Jochem, want Giel is de knecht en ik ben de baas, sinds Moeder uit de tijd is.

Maar zo afwezig is Jochem toch nog niet, of hij houdt van tijd tot tijd een oogje op de koers, die ze varen en op de rivier, waar mogelijk nog wel eens wat te zien valt wat de verveling even verdrijft. En dan heeft hij geluk, want vandaag geeft de rivier wat te zien. „Kijk nou'es, Giel!” Giel kijkt om, maar zijn baas wijst naar voren, beetje bakboord. Gewoonte getrouw en omdat het zo makkelijk is, vraagt Giel: „Wat is't er, schipper?”

Jochem raakt er bijna door uit zijn voegen. Zou je zo'n schlemiel niet? „Wat er is? Man, kijk dan toch, daar op die ouwe schuit!”

Ja, ja, Giel heeft het al lang gezien: er waaien rokken op die tjalk en dat is belangrijk genoeg om het er even over te hebben. „Verdraaid, schipper, dat is niet mis!”

Stil staren ze over het water; hun ogen, aan de verte gewend, nemen snel het scheepje op, dat dicht tegen de wallekant drijft. Plotseling legt Jochem zijn hand op de arm van zijn knecht. „Is dat niet... Hé, zeg Giel, dat is immers dat oude wrak van de pottenbaas?”

Hij kijkt zijn knecht de woorden uit de mond. Ze kennen toch zo zoetjes aan de vaste gasten van de rivieren wel, maar dit... dit... Wel alle zeepaarden en zoute haringen, dit is nog nooit vertoond!

Maar Giel neemt de tijd om het eens te bekijken. Dan knikt hij nadrukkelijk. „Nou je 't zegt: ik geloof het warentig ook, schipper, dat is die ouwe tjalk van de pottenschipper...”

Hij schudt meewarig het hoofd en mompelt half in zichzelf: „Je zou zeggen, die kerel heeft toch geen vrouwvolk aan boord? Ha-ha-ha... en dan zo iets!” Voluit lacht Jochem mee. Dat „zo iets” slaat nog op niks. Je kan zien dat het jong is en blond, maar het kan wel zo foei-lelijk zijn, dat je er achteraf spijt van krijgt, er nog iets over gezegd te hebben ook. En de pottenschipper, even oud als z'n tjalk is 't ie, en dan iets moois aan boord? „Ha-ha, dat zou ik niet denken, nee. Maar... misschien heeft hij zijn zaakje overgedaan aan een jonge schipper...”

Het is zomaar een mogelijkheid, maar Giel staat plotseling kaarsrecht achter het stuurrad. Dan is 't een schandaal, als hij het even voor 't zeggen mag hebben. Giftig bijt hij: „Nou, dan mag ik lijden, dat ik die vent van d'r eris

tussen duim en wijsvinger krijg, dan zal ik hem knijpen, zoals ik m'n dubbeltjes knijp." Hij stampst van kwaadheid en van jaloezie bij de gedachte aan zo'n onmens, die mogelijk een mooi vrouwtje op deze hondse manier misbruikt. „Wat een vent, om zo'n juweeltje van een vrouw alleen met die schuit te laten tobben, tegen stroom en wind in!”

Da's dan uitgemaakt: het is een juweeltje. Ze kunnen het smoeltje nog niet best onderscheiden, maar dat zal wel goed zitten gerekend naar dat postuurtje, die houding en dat blonde kopje. Giel wil er graag een avond mee op stap en dat zal hij lang niet iedereen aanbieden!

Jochem is opgestaan; zijn gezicht staat streng en zijn hand pakt één van de spaken van het stuurwiel, zoals hij wel doet wanneer het schip aan een of andere gevaarlijke bocht toe is. Volmondig beaamt hij: „Ja, jô, dat is toch wel kras . . .”

Maar dan schudt hij zijn hoofd. Dat kan niet; geen kerel van het water zou zó zijn vrouw behandelen. Goed, een schippersvrouw moet haar handen kunnen gebruiken, maar dan naast haar man, samen met hem, niet alleen . . .

Half spreekt hij zijn gedachte uit: „Of zou ze . . .” Waarmee hij maar zeggen wil, dat er een klein kansje is, dat ze moederziel alleen op de rivier zwalkt. Maar och, dat zou immers te gek zijn. „Maar dat kan toch niet, Giel, ze zal toch niet alleen . . .?”

Giel voelt waar de schipper heen wil. Hij had zelf de mogelijkheid ook overwogen, al voelt hij daardoor zijn vingers weer jeuken, om de vent, die eigenlijk bij zo'n kind moest horen — en er dan niet is, hoe bestáát het! — eens even onder vier ogen de waarheid te zeggen.

„'t Zou compleet een merakel zijn, schipper . . . Een volwassen vent zou moeite hebben om z'n schuit uit de rietkraggen te houden met zulk weer . . .”

Hij slikt. Zielsmeelij heeft hij met dat arme kind. Moet je toch zien, hoe ze staat te wurmen met die vaarboom! Kindje, kindje, een klein zeiltje bij en je drijft in een ommezentje midden op de rivier. Merk je dan niet, dat je zo geen cent opschiet? Over een half uur is 't donker en . . . Verdeit, ze heeft de lichies aan stuur- en bakboord al aan! In zijn opwinding geeft hij Jochem een stomp tegen zijn schouder.

„. . . Eh . . . zal ik een beetje bakboord aanhouden, schipper?”

De vraag is eigenlijk overbodig, want Jochem heeft het stuurrad al een duw gegeven, waardoor Giel bijna zijn evenwicht kwijt is. Dat beetje stuurboord mag wel scherp stuurboord worden, want nog een hortje, dan koersen ze de tjalk voorbij. Haal om dat roer!

„Dat tobben kan ik niet aanzien,” gaat Jochem te keer, „als er een vent aan boord is . . . áls er een vent is . . .” Hij knijpt zijn handen tot vuisten. „. . . dan zullen we hem eens leren, hoe hij zich te gedragen heeft in gezelschap van dames . . . En als er geen vent is . . . ik zeg: als er geen vent is . . . dan . . .”

Hun koppen houden ze een beetje vooruit, scherp turend in de richting van de tjalk. Vlakkij zijn ze nu. Mie licht haar hoofd op; er is geen hoop dat ze

het zeil kan hijsen voordat de motorboot haar passeert. Jammer, want daarmee zou haar eer als zeilster gered zijn . . .

Haar gezichtje dóét iets in de stuurhut van de motorboot. Twee jonge kerels bijten met een klap hun tanden op elkaar, dan kijken ze elkaar even taxerend aan. Dit is geen kwestie van baas en knecht, maar van man tegenover man. Hier moet gedeeld worden en er valt niets te delen, want Mie is alleen. Giel kucht en een bitter lachje krult om zijn mond. Zó iets moois, zó iets . . . liefs en dat daar nou net die schipper weer bij staat. Waarom zit die vent nou niet in de roef met een borrel op z'n knie? Ha-ha, neem jij het roer even? Ik heb een karweitje aan bakboord. Kijk, dan is er niks meer aan te doen, want wie het eerste buit ziet is vinder.

Van harte hoopt hij nu maar, dat Mie geen asem geeft, of dat ze Jochem eens lekker uitlacht, wanneer hij ongevraagd zijn diensten aanbiedt. 't Ja, maar als dan op de tjalk zo lief een hand opgestoken wordt, een verlegen verzoek om hulp, dan zijn ze weer één in hun begeerte om het dat meisje naar de zin te maken. Als er nog iets te vechten valt, zullen ze dat strakjes wel doen. Maar niet ten koste van dat kind, dát niet!

Jochem staat als een kapitein op de commandobrug. Hij opent zijn mond al half om zijn bevelen te knetteren. Aha, het sein gaat omhoog.

Wat zei je, Giel? O . . . „Zag je dat, schipper?” vraagt Giel. Nou maar, wis en warentig zag hij dat. „Volkracht achteruit, Giel . . .!”

Ze varen nu al vier jaar samen op de „Antje-Jacoba”, hij en Giel. Dan is een bevel alleen nog maar de bevestiging van de gedachte van de ander; Giel heeft de boot al achteruit gegooid en hij verschuift de gashandle, zodat de motor razend begint te gieren. Het schip siddert en de kap van de motorroef ligt te kleppen. Ai, die ouwe kar gehoorzaamt nog best. Jochem is meer dan tevreden. Een schip is geen auto, maar je kan er toch nog aardig mee goochelen, als je haast hebt. Kameraadschappelijk — hij weet, dat Giel straks danig de smoor in zal hebben — begint hij vast voor te bereiden, wat er in het volgende halfuurtje gaat gebeuren. Giel moet weten, dat dit al lang voor hem, Jochem, klaar lag.

„Man, je weet nooit . . .”, opent hij de aanval. „Mijn Vader zei altijd: Jochem, zei-die, jouw geluk ligt op het water, jongen; jij denkt wel van nee, jij denkt: In de kroeg ligt mijn geluk, maar ik zeg je: Jouw geluk ligt op het water.”

Hij wacht even. Dit moet goed tot Giel doordringen. Als je Vader dat immers voorspeld heeft, wie zal je lot dan keren? Grinnikt Giel? Gelooft hij het niet?

„. . . Nu ik dit beleven mag, begin ik het zelf ook te geloven, Giel.” Hoor je wel Giel? Ik geloofde er zelf ook nooit wat van, maar nu . . . je ziet het immers met je eigen ogen? Zo'n kind betekent immers: geluk? En zwaaide ze, of zwaaide ze niet? „Je zag het toch ook, Giel, dat ze wenkte om een slepie?”

„Wel wis en warentig, schipper!” Zie je wel, Giel geeft zich al gewonnen. Hij wacht nu, dat er toch niks aan te doen is.

„Ze stak haar hand zo lief op, alsof ze ons goeiendag wuifde . . .”, gaat Giel

sluw verder. Dan wacht hij even. Laat'ie dat maar eerst eens verwerken, dan krijgt hij er straks een poeier overheen. Ben je d'r? Mooi: „... maar het gaat om een slepie...”

Hij ziet het gezicht van zijn schipper snel versomberen. Ja, ja, net wat hij dacht: die had zichzelf al wijsgemaakt, dat het om zijn mooie smoeltje ging! De knecht lacht hartelijk om deze beste mop. „Zo zijn de vrouwen nou, schipper!”

Jochem voelt de steek. Dat serpent van een Giel! Maar we zullen wel eens even zien, wie hier schipper is: hij of ik.

„Hou je kiezen op elkaar!” grauwst hij. „Ze krijgt een slepie, al... al zullen we er tien mijl voor om moeten varen.”

Ha-ha, Giel heeft hem zuiver! Jochem dacht zeker dat het zo maar gaat, een ander zo'n mooi vrouwtje vlak voor zijn neus weg te kapen.

En dan zeker een lekker eindje omvaren. Ja, ja, we kennen dat: hij samen met dat kind in de roef en Giel aan het roer...

„Dat zal niet nodig zijn,” huichelt hij zoetsappig, „want het is bijlangena geen tien mijl van hier naar het huis van de pottenbakker. Hoogstens vijf mijl naar boven...”

Inwendig gnuift hij om het gezicht dat zijn baas trekt. Zou hij het stuk dóór hebben? Dat mag niet, want dan is de aardigheid er af. Even een beetje kalmer aan maar, dan stuift hij er niet zo hard in...

„... maar dat weet je toch zelf ook wel schipper? Dat lage huisje tegen de dijk. Er is een schoeiing voor en het heeft een rieten dak, als ik het wel heb...”

Jochem tippelt er niet in. Zijn troeven zijn de sterkste, want hij is schipper en hij laat Giel doodleuk aan het roer staan. Dat zal hij hem nog eventjes zeggen ook, daar frist-ie wat van op. „Sta niet zo door te zagen... let liever op je roer, dan zal ik wel op dat kind letten...”

Ha-ha-ha, was 't ie goed, of niet soms? Nou moet je toch eens op dat gezicht letten; het mondje zakt open van verbazing! Die Giel! Dacht hem in de maling te nemen.

„Ik zal wel op dat kind letten...” herhaalt hij vrolijk, „... laat dat maar aan mij over, Giel!”

Hoog zit Giel op de kast. Zijn gezicht staat op storm en drie dagen rauw weer. Kielhalen moesten ze die schippers, allemaal!

„'t Zal altijd wel zo blijven,” judast hij, „de één alles en de ander niks...”

De schipper voelt zich weer meester van het terrein. Je moet nou alleen uitkijken met Giel, want op 't onverwachts neemt hij je in de maling, omdat ze twee-één staan. „Sta niet te slapen, kerel! Zie je dan niet, dat ze weer in het riet loopt met die schuif? Méér omhalen naar bakboord, dan zullen we proberen of ze een tros over kan gooien...”

Hij staat in de open deur van de stuurhut en kijkt wantrouwend om naar Giel, die zwiingend de orders uitvoert. O, denkt Giel dat ze dat niet zal kunnen, dat kleintje? Dat ze geen tros over kan gooien?

Ze vóelen elkaars gedachten. Giel heeft er nu al stiekum lol in, dat de

beschermeling van zijn baas zich zal uitsloven met zo'n zwaar touw, zonder succes. Maar Jochem bedenkt zich snel. Dat goedkope geintje gunt hij Giel in geen honderd jaar.

„... of wacht,” gaat hij onverstoorbaar verder, als waren het zijn eigen, gewijzigde plannen van meet af aan, „dat is veel te vermoeiend voor dat kleintje. Laat de „Antje-Jacoba” maar voor dat oude karkas langs lopen, dan krijgt ze onze tros aan boord...”

Ze meten elkaar met de ogen, terwijl hun monden glimlachen. Opwindende sport is dat, na een hele dag verveling. Ontelbare malen hebben ze dat zo gehad: om een sigaret, of een gekregen sigaar; om een rondje in de één of andere kroeg of om een laatste plak worst uit het vettige papiertje... Dat het vandaag om een vrouw gaat — en dan om zo één — maakt de zaak alleen maar aangenamer, omdat het zoveel opwindender is. Dat spel van de wind om dat eenzame meisje op de tjalk, maakt hun harten warm en hun gedachten wild. Het gaat vandaag om het spel én om de knikkers, jandoppie ja, vooral ook om de knikkers!

Giel is leep. Voor 't ogenblik geeft hij zich gewonnen. Hij drukt de zware ijzeren handle op vooruit, regelt met saamgeknepen lippen het gas, scherp luisterend naar de reactie van de motor. Jochem knikt tevreden; Giel is weer in.

„Ja, goed, geef hem maar een beetje vooruit... tikje meer... zo houden, tot ik roep.”

Dan staat hij buiten in de wind, die over de kajuit heenslaat en zijn haar uit elkaar rafelt. Hij schat de afstand tussen zijn schip en de tjalk.

Mie heeft de vaarboom weer teruggedegd in het gangboord en staat nu aan het roer. Ze weet niet hoe dat in zijn werk gaat, dat op sleeptouw genomen worden, maar ze vermoedt dat ze het roer zal moeten houden zoals de vrouwen van de Rijnschippers dat doen. Bovendien denkt ze in haar onervarenheid dat ze nog kan voorkomen dat de tjalk met de kop wéér het riet in drijft. Ze drukt de helmstok van haar roer scherp bakboord, waar aan de voorplecht het rode licht nu duidelijker zichtbaar is in de toenemende schemering.

De schipper van de „Antje-Jacoba” heeft het al lang gezien: van varen heeft ze geen lor verstand. Ze is er des te begeerlijker om, want onschuld, echt of goed gespeeld, is de sterkste troef in een vrouwenhand. Deze onschuld is echt. Man, man! moet je toch eens zien, hoe ze dat roer staat te hanteren, terwijl er geen asie gang in die schuit zit! 't Is om te zoenen, zo'n onnozel kind.

„Hoi!” roept hij. „Laat dat roer maar, daar kan je toch niks mee doen, nou je geen zeil op hebt...”

Staat Giel te slapen? Moeten wij ook in 't riet soms? „Laat achteruit draaien die kast, Giel!”

Zijn stem schreeuwt sterk boven de wind uit, zijn arm gebaart gebiedend. Hij kijkt welke indruk dat maakt op dat meidje. Wat? Geen enkele indruk? Heeft hij nou gezegd, dat ze dat roer gerust in de steek kon laten, of niet? Nou, waarom staat ze dan nog met haar volle gewicht tegen die helmstok te

hangen? „Hé daar, kan je even naar voren komen, dan krijg je m'n tros aan boord!”

Mie kijkt naar de rietwal, vlak bij haar. De stroom drijft haar terug, evenwijdig met de wal, maar ze denkt dat ze het aan haar stuurmanskunst te danken heeft, dat ze nog vrij op drift is. Wil nu die schipper haar weer in het riet laten vliegen?

„Ja,” roept ze terug, „maar ik zit bijna tegen de wal . . . Ik . . . Je moet . . .” Snapt die kerel dat dan niet? Als hij nog een meter of wat achteruit vaart, kan hij immers zonder moeite zelf zijn schip aan haar tjalk koppelen. . . . Met zo'n motorboot is varen immers geen kunst meer? . . . Maar zij . . . zij!

Jochem staat zich op te winden. Wat denkt die meid? Staat hij hier voor zijn eigen lol zijn kostbare tijd te verdoen?

„Schiet nou op,” schreeuwt hij driftig, „anders vaar je zeker in het riet. Je kan immers toch niet sturen, zonder een stukje doek aan de mast?”

Nog aarzelt ze. Zijn commandostem weerhoudt haar. Bijna heeft ze spijt van haar verzoek om hulp. Nu er hulp is, lijkt het haar helemaal niet onmogelijk dat ze er zelf ook wel gekomen zou zijn, zónder slepie.

Maar dan rekent ze toch buiten de jonge schipper. Jochem is het bevelen gewend; het zit hem om zo te zeggen in het bloed. Hij kán niet anders en wie zich, om welke reden dan ook, ónder hem stelde, móet gehoorzamen. Uit en af!

„Kom naar voren zeg ik!” gelast hij, „wij trekken je wel weer naar het midden!”

Dan kómt Mie. Hij is man, hij is sterk, die schipper, ze móet gehoorzamen. Hoe vreemd is dat: nu pas dringt de volle blijdschap om deze hulp tot haar door. Deze kerel tilt je helemaal boven je zorgen uit. Hij neemt ze over en eist zonder meer dat je dat goedvindt. Heerlijk is dat. Alle last, alle zorg om de tjalk, om het zeil, om de rietwal verdwijnt. Ze hoeft alleen maar te doen, wat die schipper van haar wil, dan komt alles terecht. Ze hoeft niet meer sterk te zijn en niet meer slim, want hij is sterk en slim voor hen allemaal. Een lach, zó gelukkig als in geen jaren — zijn het jaren? — kriebelt in haar op; een warme gloed stijgt naar haar wangen. Daar staat hij, daar! Kijk, hoe sterk hij daar staat met zijn benen wijd en een tros in zijn handen!

Nieuwsgierig opent Giel de kajuitdeur. Mie vergelijkt. O, dat moet de knecht zijn. Allebei aardige kerels wel, maar wát een verschil! Je ziet aan die schipper zijn vrijheid en aan die knecht . . . nou ja . . . „Ze zal nog trouwen met de eerste de beste arbeider,” had meester Huisman gezegd . . .

Dat werkt door: ze zal die knecht nauwelijks zien stáán, als hij dat maar weet. Dan moet j'm zien lachen, dat schoelje.

Schipper Jochem is méér dan tevreden over zijn klant. Over haar houding, óók nu ze gedwee gehoorzaamt. En wil je wel geloven, dat ze nog meevalt, wanneer ze dicht bij je staat. Wat een tandjes, jongens en wat een bouw! Raspaardje, hoor! Heila, dat heb je met de meeste vrouwen juist andersom: op een afstand gaat dat nog wel, maar kom niet te dicht in de buurt, tenminste niet bij daglicht . . . In de avond vernaggelen ze je nog wel eens.

Mie staat vlak voor hem. De motor tukt met overslaande slagen: Giel heeft gas geminderd.

„Goed zo, nou vangen,” moedigt hij haar aan en hij slingert het touw over de reling. Ze vangt perfect. „Prachtig,” prijst hij, „leg maar vast!”

Haar handen worstelen met het stugge touw. De tros is zwaarder dan die aan boord van de tjalk, hij wil telkens weer van de bolders afkronkelen.

Ze drukt de kronkels neer, legt er ten einde raad een knoop in.

„Zo goed?”

Hoor nou toch eens, hoe gedwee dat stemmetje klinkt, zo van dichtbij! Jô-jô, wat een slepie vandaag, wat een geluk! Ha, mijn geluk ligt op het water, heeft Vader gezegd, Giel, dat zie je nou maar. Ha-ha, zo goed? vraagt ze! Zo knoopt m'n kleine zusje van drie haar slabbetje!

„Welnee meid, zo zet je een tros niet vast. Ik zie het al: je bent niet verder geweest dan de schoeiing. Hou maar vast dat eind van de tros, dan haal ik de schuit wel bij... Ha-ha, op die manier zou zelfs een geit nog op drift raken, laat staan een schuit bij zo'n windje...”

Giel grinnikt plagerig. Het ergert de schipper. Want waar bemoeit die kerel zich mee. „Laat langzaam optrekken, Giel...”

De deur slaat met een klap dicht. Giel voelt zich beetgenomen, want optrekken is eigenlijk helemaal niet nodig.

Mie is zo dankbaar! Ze kan zelfs niet eens knopen, maar hij spot daar niet mee: hij zal het wel even voor haar doen. En die grinnik, die knecht, die werd lekker naar binnen gestuurd en hij had het lef niet... het léf niet om verder te grinniken.

Langzaam trekt de boot op naar het midden van de rivier. De wind doet hem niks en Jochem palmt rustig de tros in, zodat de tjalk al dichter en dicht-ter achter de motor komt. Mie's hart stroomt over van dankbaarheid. Net als vanmorgen is alles nu weer. Eind goed, al goed!

„Ik ben erg blij, dat...”

Ja, ze zal het hem zeggen, hóe blij ze is. Maar hij is dat niet gewend. Andere schippersvrouwen zeggen hoogstens: „Merci, schipper!” na een slepie, maar niet zo deftig: „Ik ben erg blij...” 't Klinkt te teer voor het rauwe leven op het water. Jochem weet er niet goed raad mee en hij voelt bovendien de ogen van Giel in zijn rug prikken. Vast en zeker heeft die de deur weer opengezet.

Snel wendt de schipper zijn hoofd. Zie je wel! Maar dan kan hij dit vrouwelijke complimentje helemaal niet in ernst opnemen. Hij zou zich blijvend belachelijk maken. Giel zou bij elke gelegenheid zeggen: „Ik ben erg blij, dat...” en dan het een of andere onzinnigheidje er achter. Zó bijvoorbeeld: „Ik ben erg blij, dat je me een sigaret geeft, schipper!” of: „Ik ben erg blij, dat je nog een boterham neemt, schipper!” Nee, dat zal hij eventjes torpederen, dat zinnetje, dan heeft Giel geen gein meer. Dat meidje erg blij? „Nou, wij niet minder, waar Giel! Ha-ha-ha, we zagen je tobben en we hebben direct gezegd: de schipper ligt zeker te slapen.”

Mie zet haar stekels uit. De teleurstelling is zo diep; ze dacht een mán

te treffen en nu ontdekt ze een kwajongen, die geintjes maakt over haar eerlijk-gemeende woorden.

„Er is geen schipper aan boord,” zegt ze stug.

Jochem knikt naar zijn knecht. Zie je wel, géén schipper! Is dat geluk hebben of niet?

Giel trekt zijn wenkbrauwen op. Dat kan betekenen: Hoe bestaat het, schipper! maar ook: Man, laat je niet in de maling nemen! We kennen dat trucje toch van vorige keren: de schipper zet zijn mooiste dochter op de uitkijk als er een slepie komt en dan liggen ze te ronken in hun kooi, als jij denkt dat je wat leuks aan de hand hebt. Maar ze verslapen jouw sleeploon, de stiekemers, want vraag nou zo'n aardig kind eens hetzelfde als haar Vader! Dat doe je niet als rechtgeaard vrijgezel.

De schipper van de „Antje-Jacoba” laat zich niet in de luren leggen. Niet door zijn knecht en niet door de eerste de beste handige meid, die wat staat te poeren met een vaarboom, zonder een lappie zeil in de mast en die dan met het verhaal aan komt dragen, dat ze alléén is. Giel zou wel willen, dat hij nou zijn kansen overboord kwakte met een ongelovig: „Zeg hé, hou jij je eigen kerel voor de gek met die sterke verhalen! Moet ik soms geloven wat je vertelt, of mag ik ook denken dat je staat te liegen als een kraandrijver?”

Maar hij kan ook niet zeggen: „Ik geloof je,” want als dan straks de schipper zijn uitgeslagen kop boven de koekoek steekt, lacht Giel zich stuipen. Hij zal er een gebbetje van maken, dan kan hij aan geen enkele kant uitgelachen worden. „Wat je zegt . . . ha-ha-ha, je wilt me zeker wijsmaken, dat je moederziel alleen over het water zwalkt?”

Kijk, kijk, het schijnt menens te wezen. Ze knikt tenminste zó goud-eerlijk, dat hij het bijna wel aan zou durven om . . . Ho, ze stottert, voorzichtig! „Ja, ik . . . mijn . . .”, tracht Mie te verklaren.

„Maar dit is toch de schuit van de pottenbaas?” houdt Jochem nog eventjes vol. Verduld! was Giel er nou maar niet, dan geloofde hij dat kind op haar woord en op haar lieve snuitje, want hij ziet dat het haar niet aanstaat om uitgehoord te worden.

Mie staat nog steeds met het eind touw in haar handen. De beide schepen liggen nu tegen elkaar aan. Maar Jochem doet geen moeite om een eind te maken aan dit „alleen maar staan te staan”. Ze voelt, dat hij om de één of andere reden wantrouwig is en dat dat wantrouwen éigenlijk voortkomt uit een bijzondere belangstelling voor haar. Twee tegen één staan ze hier en dat maakt haar onzeker. Kon ze maar precies uitleggen, wát er aan hapert.

En dan is ze moe, erg moe. Ze voelt dat nu pas, omdat ze straks meende dat ze de last van haar zorgen kon neerleggen. Die schipper scheen zo sterk en eerlijk! Maar nu dwingt zijn wantrouwen haar, om opnieuw voorzichtig te zijn en zorgenvol en slim. Is er dan niemand, die je eens echt, eerlijk helpt?

Toch doet het haar goed, dat ze z'n wantrouwen weerleggen kan. „Ja, maar mijn Vader is . . .”

Er trilt iets in haar stem. Ze heeft moeite zich goed te houden, na deze

afmattende dag. Kijk en dát ziet Jochem toch. Hij vloekt inwendig tegen zijn knecht, omdat die hem eigenlijk tóch nog te grazen genomen heeft. Hij wil haar helpen de zin af te maken. „Ziek toch niet? We hebben hem nog geen maand geleden zien varen.”

Die eerlijke belangstelling, als je op je dieptepunt bent! Mie kijkt op, tranen springen in haar ogen.

„Vader is gestorven . . . Veertien dagen geleden stief hij . . . Hij . . . Ik . . .” Haar lippen beven, ze bijt er op en haar ogen slaat ze neer. Maar hij ziet toch die glinsterende tranen wel, laat ze zich niks verbeelden. En zo iets staat hij nou een potje te judassen!

Hij vergeet de mogelijkheid, dat Giel hem achter zijn rug staat uit te lachen. Stel je voor, dat ze hier een beetje gaat staan grienen, om d'r Vader. Asjeblijft zijn portie aan fik, mensen.

Maar Mié houdt zich niet meer goed. Eerst slikt ze, dan bijt ze op haar knokkels en ze verwenst haar zwakheid, nu die twee kerels er bij staan.

Jochem bukt naar de achterbolders van zijn schip. Handig slaat hij met drie achten de tros er omheen.

„Hou je mond maar,” gromt hij, „ik weet er alles van . . .”

Fors komt hij overeind; hij ziet haar worsteling tegen die lastige tranen. „Nee, ga nou niet staan schreeuwen, want daar kunnen we hier niet best tegen,” waarschuwt hij.

't Helpt. Mie glimlacht, vooral als hij overspringt op de plecht van de tjalk. Nu voelt ze zich weer veilig: hij is toch meer man dan ze daarnet gedacht heeft. Wanneer hij tot daden komt, commandeert, dan lijkt hij dapper en sterk. Maar hij moet niet gaan spotten of lachen, want dan is hij onmogelijk flauw en kinderachtig.

„Ga opzij,” zegt'ie, „dan zal ik dat trosje wel eens even vastleggen . . .” Even aarzelt hij. Zal hij? Of is het te gewaagd tegenover zo-een als deze. Vooruit, nou niet opnieuw kinderachtig zijn. Doorbijten nu, want dit meidje is er geen van het gewone slag.

„. . . en dan ga je mee in mijn roef,” maakt hij uit, „daar is het warm en droog, dat is net wat je nodig hebt.”

Hoe is 't mogelijk, dat ze dat niet eerder gemerkt heeft: het regent en haar mouwen zijn al dóór. Wanneer kan dat begonnen zijn? En ze is koud ook. Was ze vijf minuten geleden ook koud of zijn dat gewaarwordingen, die deze man bij haar wekt? O, ze wil graag . . . zó graag . . .! Maar haar schip dan? „Ik moet mijn schip toch . . . eh . . . toch . . .”

Hij staat nu vlak voor haar, een flauw lachje om zijn lippen. Haar schipl! Als je nog een keer schip zegt en je blaast een keer, dan is het ding vertrokken. Bovendien, waar bemoeit ze zich mee? Is hij hier schipper of zij?

„Laat dat nou maar aan ons over,” raadt hij aan. „Als ik een schuit vastbind, heb je er geen omkijken naar, zolang we stroomop varen.”

Zo zeker klinkt dat, zo alle tegenspraak van tevoren weerlegend, dat ze weer gedwee haar hoofd buigt. Ze wilde hem niet belédigen, dat niet . . .

Als ze hem daarmee een plezier kan doen wil ze het wel met een beetje

overtuiging en vuur aannemen, want ze is koud en nat en ze wil graag warm zitten en . . . eh . . . ook wel zien hoe zulke mannen huizen . . .

„Nou dan, gráág als 't mag, want ik ben doornat en koud . . .” zegt ze en dat méént ze, omdat hij het haar gezegd heeft . . .

Zonder vragen, zonder zeggen — en dat is juist het heerlijke daarin — neemt hij haar hand en samen springen ze op het gladde, natte ijzer van zijn schip. Nu is ze een kind, dat op avontuur gaat! Precies zo'n gevoel is het, als vroeger, wanneer ze met vriendinnetjes, boerenmeisjes uit de omtrek, mee mocht naar huis en daar mocht zwerven langs de vele geheimen van het bedrijf. Een zolder, waar je ratten hoorde piepen; een stal, waarin de lauwe geur van koeien hing, die je aan weerszijden aan je rok snoeven, terwijl je er in schemerdonker langs sloop . . .

Giel staat uitdagend achter het stuurrad. Hij heeft de dampen in; zwaar! Hij loert er op, dat Mie hem aan zal spreken, dan zal hij nog even een grapje maken op de komende gezelligheid in de roef. Maar Mie ziet hem niet stáán. Giel is arbeider; hij heeft gegrinnikt, dom gegrinnikt om haar of om een andere onbeduidende oorzaak. Daarmee is hij getekend en nu hoort hij thuis onder het slag mensen waar meester Huisman voor waarschuwde.

Nu is Giel eerlijk verontwaardigd. Wat denkt die meid? Is hij haar soms te min? Maar wel goed genoeg zeker om dat stuk brandhout naar huis te slepen en een uur later in de kooi te kruipen! Tot dusver heeft hij nog — eigenlijk zonder erg — op halve kracht gevaren en Jochem heeft daar niks van gezegd. Wacht even! hij zál dat serpent, dat nest. Denken die twee een rustig half uurtje te hebben in de roef? Met de borrel op tafel en een gezellig smoesje over Joost weet wat, misschien . . . ha-ha . . . misschien wel over hém . . .? Woest rukt hij het gashandle'tje achteruit, zodat het schroefwater wegkolkt, opslaat tegen de boeg van de tjalk. Lopen, ouwe kar, dan hebben die twee . . . nou ja, die twee smeichelaars geen tijd om elkaar lang te flikflooiën . . .

Het schip dreunt; het lijkt of er oerkracht geborgen ligt binnen deze ijzeren wanden. Schipper Jochem merkt wel dat die nijdas boven de kar veel te hard laat lopen, maar als hij de bewondering voor zijn schip weerspiegeld ziet in de ogen van zijn gast, laat hij het er bij zitten. Als 't hem goed bevalt met dit meidje, kan hij altijd nog voor anker gaan bij haar thuis. Ha-ha, dan zal je Giel eens horen kaffen! Laat maar varen, dat merakel.

Kom, schipper Jochem zal haar eens op d'r gemak stellen. Ze zit met dat sterven van die ouwe pottenschipper in d'r maag. Daar moeten ze 't dus eerst nog maar wat over hebben, dat ruimt vast voor het volgende smoesje. Het praten, het ernstig praten is hem vreemd. Hij moet er zich met een grapje toe brengen. Zó is dat bij hem: ernst naar buiten, een grapje naar binnen.

Maar reken er op, dat het omgekeerde even waar is: zijn grapjes dragen het merk van de innerlijke ernst. Een mens is nou eenmaal comedian in zijn hart en dat is zó erg, dat hij bij zichzelf nauwelijks schijn en werkelijkheid weet te onderscheiden.

Hij draait wat verlegen op zijn hielen. Het roefje is zijn heiligdom, daar

ligt een groot deel van zijn leven uitgestald. En hij ziet hoe ze behoorlijk haar patrijspoorten openzet. Enfin, toe dan maar . . .”

„Zo, dus je Vader is . . .”

Nee, hij zal maar niet zeggen: uit de tijd, dat klinkt wat hard. Dood? Bah, wat een woord.

„Nou, dat valt me nóg mee, want daar zou een veel sterkere vent dan hij mee heengaan. Het is geen leven, om heel de dag in weer en wind op zo'n open schuit te staan . . .”

Mie luistert. Als ze het woord Vader hoort luistert ze. Vooral nu, want ze is benieuwd hoe deze man over een Vader denkt. Het doet haar goed. De schipper heeft het gemartel van de pottenschipper en z'n schuit aangezien en hij heeft er zijn oordeel over. Dat leven is zwaar, ze weet dat. Maar het dringt nauwelijks tot haar door, dat ze haar eigen toekomst beoordeelt, wanneer ze antwoordt: „Misschien heb je wel gelijk, schipper, misschien was het leven wel te hard voor hem.”

In vogelvlucht gaat ze het na, het voorbije leven van haar Vader; eenzaamheid, geen vrouw, voortdurend zorg om haar en dan het werk, waar hij eigenlijk niet geschikt voor was. Dat laatste weet ze nú, nadat dokter Van Loon haar verteld heeft van zijn hartkwaal.

„Ik heet Jochem en geen schipper, als het jou hetzelfde blijft,” doorbreekt hij haar gedachten.

Dat is leuk; hij wil geen schipper genoemd worden. Hij is ook nog niet oud. Hoe oud zou hij zijn? Dertig? Of nog niet? Het is moeilijk te raden, want ze weet nu al dat hij kwajongen kan zijn én man. Vindt hij het prettig om bij zijn naam genoemd te worden? Haar goed, dan zal ze ook haar naam zeggen, anders komt hij straks weer met „kindje” uit de bus. Ze kent dit slag.

„Goed, dan heet ik Mie . . . Zo, dus hier wonen jullie.”

Het valt haar mee. Het hokje is knus; alle ruimte is vernuftig gebruikt.

Lollig, dat plantje met vogeltjes in de takken: celluloid-vogeltjes op knijpertjes, Kerstboom-goed, maar toch wel kleurig.

Jochem stevent op een hoekkastje af. Bovenin ligt een oude Bijbel, de koperen sloten naar buiten gekeerd. Onderin staan flessen. Ze schrikt; ze is geen jenever in huis gewend. Er is thuis nooit met zoveel woorden over gesproken, maar ze weet dat Vader er bang voor was. Later kreeg ze daar haar eigen gedachten over en ze legde het verband tussen zijn angst en zijn erkenning, dat Moeder hem in zoveel verschillende opzichten álles was . . .

't Kon wel eens zijn, dat Vader er in werkelijkheid altijd naar verlangd heeft en er daarom zo min mogelijk over dacht en praatte.

Nu staat haar gastheer daar, de bruine kruik in zijn sterke handen, zijn felle ogen vragend in de hare. „Ja, zeg . . . eh . . . Mie, wil je soms een neutje? Dat warmt van binnen.”

Mie trekt een vies gezicht. Niet omdat ze het niet lust, want ze kent de smaak niet. Maar ze wil het niet lusten. Afkeer, door heel haar opvoeding gewekt, is niet met een jongensachtig aanbod om mee te drinken in begeerte

te veranderen. Ze trekt haar neus op en ze weet niet, hóe grappig hij dat vindt.

„Ah, bah nee, ik lust geen jenever.”

Hoor hoe hij lacht! Hij gelooft er geen steek van. Zelf is hij opgevoed bij een bescheiden borrel, vooral wanneer de kou zich vastbeet in je lijf. Toegegeven, hij en Giel maken er de laatste tijd wel eens een potje van, ze drinken, ook als er geen koutje te bekennen is, maar . . .

„Toe nou,” vleit hij. „Wil je soms zeggen dat er mensen in de wereld zijn, die zó iets niet lusten? Hoe kan je nou gezond blijven op het water, zonder een borrel?”

Zijn rechterhand heft de fles voor haar gezicht. Hij meent het echt: je kan niet gezond blijven zonder een regelmatig glaasje.

Hoe is het toch mogelijk, dat ze zelfs dát leuk in hem vindt, dat eerlijk aanprijzen van wat toch zo héél duidelijk verkeerd is. Het liefst zou ze er eens rustig met hem over praten, hóe verkeerd . . . Maar ze kent de argumenten niet. Als iets toch vanzelfsprekend voor je is, waarom zal je dan naar woorden zoeken om dat nog eens extra te bevestigen?

Het spijt Jochem. Een borrel drijft niet alleen de kou er uit, maar de hitte er in. En hij heeft graag te maken met meisjes, die warm bloed hebben. Om 't even of dat nou van nature is, of door een glaasje extra. Hij meent te begrijpen, dat ze hem dóór heeft. Maar dat moet ze toch niet denken, want hij heeft met háár geen geintjes in de zin. Hij wil haar alleen maar aan 't praten hebben over zichzelf. Dat geeft een band en met banden kan je binden. Als hij 't eens over een andere boeg gooit . . . „Je Vader zal zijn dochter toch wel drinken geleerd hebben?”

Mis!

Moeilijk materiaal, die vrouwen. Tenminste dit slag. Nou denk je zo'n kind goed te doen; je slooft je uit, je prijst je waar aan en ze bevriest waar je bij staat. Wat heeft 'ie nou verkeerd gezegd? Was die ouwe schipper soms een vaste klant van deze flesjes? Aha! dat verklaart wel iets. Nee natuurlijk, dan lust zus ze niet en ze kan 't maar slecht hebben, dat een ander er anders over denkt. Hij heeft bij zijn weten de pottenbaas toch nooit in de lorum gezien, nee . . .

Hè, wat? Hoort 'ie goed? „Vader dronk zelf niet eens . . .”

Van verbouwereerdheid zegt hij wat hem te binnen schiet: „Ha-ha-ha, dan is 't geen wonder dat 'ie . . . eh . . .”

Gelukkig, hij houdt zich nog juist bijtijds in. Sufferd die hij is! Dat zou de laatste mop zijn, maar net voldoende om haar voor goed kopschuw te maken. Moet je kijken: dat bekje staat op zeven dagen rauw weer en je kan er zeker van zijn, dat het vervolg een wolkbreuk betekend had. Met een klap zet hij de kruik in het kastje, bij de volle en lege soortgenoten. De één traag, de ander — straks als zij weg is — gráág! Giel en hij zullen dit avontuurtje samen afdrinken. Op de goede afloop, want dat dit eerste hoofdstuk een vervolg zal hebben, staat als een paal boven water. Zo iets — nee, hij bedoelt mét zo iets — begin je geen grap, maar ernst.

Daar is dat onschuldige smoeltje borg voor en hij verwedt er een fles
ouwe klare onder, dat ze nog zo groen is als gras.

„Enfin . . . liever een bakje thee dan?” vraagt hij toegeeflijk.

Mie is niet haatdragend. Ze heeft zijn spot wel opgemerkt, maar ze merkte
ook, dat hij zich bijna de tong afbeet, toen hij dat van Vader wilde zeggen.

„Graag,” zegt ze grif.

Of . . . ach, wat dom! Hij heeft natuurlijk geen thee; moet het dus eerst
etten, terwijl ze nota bene over een kwartier thuis is.

„Heb je thee?”

„Heb je thee!” lacht hij. Heb je thee, vraagt ze! „We hebben hier van alles.
Noem maar op: een beste borrel, brood, aardappels, kolen, ook thee . . .
alles!”

Dan staat hij al bij het theetafeltje. De theemuts is onbegrijpelijk goor en
geborduurd met enorme bloemen.

Hij kijkt triomfantelijk om, wanneer hij zijn rijkdom opsomt. Ze móet
egen hem lachen, of ze wil of niet. Hij is zo echt een jongen nog, nu hij zo
opsnijdt. En hij is óók eenzaam, hier moederziel alleen — ze telt die knecht
niet! — in dat grote schip.

Z'n hart wordt warm. Kijk nou 's efftjes! Is dat geluk hebben bij de
vrouwen of niet? Ze lacht warempel, alsof ze hem zo zal zoenen. Daar kan
nog wel een gewaagd zinnetje overheen. Aanpakken zus: „Alles . . . behalve
een vrouw, die heb ik nog steeds niet . . . Asjeblijft, proef maar of dat goede
thee is of niet . . . Eh, maar je moest hier maar blijven, dat geeft wat gezell-
igheid . . .”

Kérel-mensen, ze blijft lachen, dat lekkertje! Van de twee één: of ze is zo
veraffineerd, dat ze hem te pakken neemt waar hij bij staat, óf ze is lang
niet onverschillig voor hem.

En dat is ze ook niet. Ze vindt hem zelfs deze keer wel echt grappig, niet
slauw, zoals boven. Hij mag gerust een beetje de gek met haar steken, dat
mindert niet. Geamuseerd trekt ze haar wenkbrauwen op. O ja? Mag ik
blijven?

„Nee, ik meen het eerlijk,” houdt hij vol. „Kijk maar niet zo ongelovig.”

Haar moeheid is weg. Ze vindt het heerlijk om dit moment te beleven.
Niet omdat ze hem zo maar gelooft, maar omdat zijn ernst zo goed gespeeld is.
Over haar kopje heen kijkt ze hem aan en ze knipoogt.

„Jullie kunnen het hier best zonder vrouw af,” spot ze. „Waarom zou je
er dan één aan boord halen?”

De rollen zijn omgedraaid. Hij praat in volle ernst tegen haar spot.

„Je moet daar toch eens over nadenken. Het zal je niet elke dag aangeboden
worden, om schippersvrouw op de „Antje-Jacoba” te worden. Als je ja zegt,
staat er overmorgen een andere naam op m'n schuit.”

De thee is niet heet, maar veel te zoet. Mie verslikt er zich bijna in.

„Deze naam is veel mooier,” zegt ze, nog nakuchend. „Wie heette er zo?”

Jochem is nu ook gaan zitten, tegenover haar. Nieuwsgierigheid is het begin
van elke belangstelling. Als dat zo doorgaat komen ze, ook zonder borrel,

nog een heel eind op weg. Hij zou even goed wel eens willen weten, of ze zelf nog niets aan de hand heeft. Het is toch maar moeilijk in te denken, dat er kerels zijn die zo'n bloempje voorbijkomen zonder het te willen plukken.

Hij speelt wat met zijn lepeltje, wanneer hij in korte zinnen van zijn Moeder vertelt. Niet veel, want hij laat de doden maar liefst rusten. Het oude mens zou de laatste jaren niet veel plezier van hem gehad hebben. „Mijn Moeder,” antwoordt hij haar dan, „maar die is al zoveel jaren dood . . . Zij heette Antje-Jacoba, ja . . .”

De motor dreunt nu zo hard. Hij roert wat rond in het restje thee. Mie heeft haar handen gevouwen in haar schoot en ze staart wat weemoedig naar zijn gebogen hoofd. Ze heeft de klank in zijn stem wel gehoord, laat-je zich maar niks verbeelden. Hij treurt vandaag de dag nóg om die Moeder, die „Antje-Jacoba” heette. Zo heel dicht zijn ze nu bij elkaar gekomen: hij kent ook het verlies van iemand, waarvan je zo erg veel houdt; hij kent óók de eenzaamheid.

„Het zou veel gezelligheid geven, wanneer er weer een vrouw aan boord kwam.”

Nu kijkt hij op, met een droef lachje in zijn mondhoeken. Zijn ogen glanzen. Mie zou wel willen roepen en juichen: „O, ik wil wel, ik wil wel, als ik je leven wat minder eenzaam kan maken!” Maar het is immers allemaal veel te gek. Wie is hij? En wie is zij voor hem? Ze heeft heus wel gezien, hoe die twee kerels haar opnamen en ze weet — door Nico — ook heel erg best, wat mannen in haar zien.

Daarom zegt ze niks. Ze lacht alleen een beetje meelijdend. Stakker, wat doe je in de koul!

Daarom smijt hij met een verveeld gebaar zijn lepeltje op tafel. Dèr, als ze zó doet. Hij heeft zich te veel bloot gegeven. Verder zal hij zich weer achter het schild van zijn lolletjes verschuilen. Want opgeven? Dat kind zonder meer weer laten gaan? Nooit toch zeker!

„. . . en tenslotte is het leven op zo'n pottenschuit ook niks gedaan voor een vrouwmens.”

Niks gedaan? Niks gedaan? Dacht hij soms, dat ze zich uit meelij liet overhalen?

„Ik heb anders best verkocht vandaag. Dit was de eerste keer en daarom ging het zeilen wat moeilijk, maar verkopen . . . verkópen! Het kwam dikwijls genoeg voor, dat Vader het een beste week noemde, wanneer hij zoveel verkocht had als ik vandáág.”

Op deze manier wint hij niet. Hij had gedacht, dat ze wel tabak zou hebben van dat getob met die schuit. Reden te meer om bij hem aan boord te komen. Maar ze schijnt het een best zaakje te vinden en nog aardig verstand van handel te hebben ook! Des te beter voor hem, als hij haar krijgt, al moet hij dat niet laten merken. Laat ze vooral niet denken, dat hij dat verdienen te hoog aanslaat.

„Het gaat niet om veel verdienen. Een goed leven, dat is het belangrijkste.

Ha-ha-ha... als je komt, zullen we bovendien een gezellig leven hebben.”

Dat is ze roerend met hem eens: het gaat niet om het vele verdienen. Maar laat hij dan z'n mond houden over haar werk van vandaag, want deze dag is goed, doordat ze veel verkocht en niet om de tocht met de tjalk. Ze kunnen er veel beter niet meer over praten. Dat geleuter over iets, wat immers tóch niet doorgaat.

„Och, wat kletsen we toch. Ik kwam hier een bakje doen en nu zitten we te praten, alsof we elkaar al jaren kennen. Wie weet of je me nog zou willen hebben, wanneer je me kende...!”

Hoor je Jochem? Dat wat er is en zijn moet tussen man en vrouw is geen kwestie van een overstapje van een tjalk op een motorschuit. Het is een kwestie van elkaar leren kennen. Geen huwelijksaanzoeken tijdens een eerste kopje thee in de roef, want dan kan je elkaar weer met dezelfde vaart zat worden. Begrijp goed: ik ben bereid om er „wordt vervolgd” onder te zetten, maar geen „einde” op de eerste pagina. Wij op het land, wij bij een Vader als Derk-Jan Lomer hebben een andere opvatting gekregen van het huwelijk. Zó serieus nam Vader het huwelijk — zo naar de trant van Paulus — dat hij getrouwd bleef met Moeder, ook na haar dood. Ik heb er niet over gedacht of dat nodig is; ik ben er wel dankbaar voor, dat het zo ging, want Vader en ik zijn gelukkig geweest, ook als we het allebei moeilijk hadden.

Maar hoe anders is dat met Jochem. Hij meert zijn schip, want de vracht moet gelost of geladen. Terwijl dat gebeurt heeft hij tijd om wat rond te dalven in het dorp of de stad. Dat is haastwerk en hij beoordeelt de vrouwen die hij op die tochtjes ziet naar hun benen, hun figuurtjes en hun gezicht. De rest zal wel navenant zijn... Het liefst zou hij zo'n liefje maar direct mee naar boord nemen, want hij moet morgen weer verder en het kan maanden duren, voordat hij hier weer komt.

„Ik durf het wel aan. Wanneer jij ja durft zeggen, waag ik het. Of denk je soms, dat je het niet goed bij me zou hebben?”

Het is allemaal onzin! Mie wil er niet verder op ingaan. Ze wil niet ja zeggen, al zou ze het durven. Dat druist zó in tegen haar natuur en haar huwelijksopvatting! Laat hij maar om haar komen en terugkomen, wanneer hij haar wil.

Toch zal ze ook niet beweren, dat ze het niet goed zou hebben wanneer ze hier met hem zou wonen. Ze weet wel beter: hij heeft van zijn Moeder gehouden en hij méént het met de vrouw die hij kiest. Maar, lieve mensen! moet dat nou binnen het kwartier bekokstoofd zijn? Ze wil hem eerst leren kennen en dan moeten die jeneverflessen de deur uit... en... en... Ze kijkt de roef eens rond. Die vogeltjes wil ze ook niet hebben. Er moeten wat aardige spulletjes komen hier en daar. Maar die heeft ze thuis genoeg. En als er kinderen komen, wil ze naar de wal... Niet met zo'n stel in een benauwd roefje. Ze zou geen rustig moment meer hebben...

Van die gedachte kleurt ze. Met een ruk staat ze op. „Hè-hè, ik zal maar eens gaan kijken hoe het met mijn boot gaat. Veronderstel, dat we hem verloren hebben!”

Over zijn voorstel wil ze niet meer praten. Dat gaat haar toch te ver, nu haar gedachten zover voortuitvlogen.

„Blijf toch zitten,” dringt hij aan. „Er is immers toch al zo weinig gezelligheid op de vaart. Heel de dag zit ik tegen dat sjagrijnige gezicht van m'n knecht aan te kijken. Nu ik eens een ander beeld in de kijker heb, gun je me niet dat ik er een half uurtje naar kijk. Waarom zou je in wind en regen gaan staan, wanneer je hier warm en beschut kunt zitten?”

Een heel stapeltje argumenten heeft hij voor haar klaar. En ze kan op elk daarvan ja knikken; daarom zit ze ook al gauw weer. Juist omdat hij eenzaam is en de gezelligheid mist, zou ze immers zo ja gezegd hebben op z'n aanzoek. Het lijkt haar ook onuitstaanbaar, om dag in dag uit met zo'n knecht samen te moeten wonen op één en dezelfde schuit. Ze heeft zo haar eigen opvattingen over het mensenslag dat „knecht” heet. En die opvatting zit er al van haar tiende jaar af muurvast in.

Dat hij tenslotte ook nog aan haar denkt, doet haar meer goed dan ze hem zeggen kan of wil . . . Ze zal wel wijzer wezen. Toon je dankbaar en de heren hangen aan je rok. Dat heeft ze met Nico gezien. Ze heeft niet voor niets de laatste dagen de deur heel de dag op de grendel!

Zou Jochem ook net zo goed een zwijn op sleeptouw nemen als haar? Net zoals dokter Van Loon van buur Huiberts zei: „Ze zouden evengoed voor een ziek zwijn naar het dorp rijden.”

Dat is in dit verband natuurlijk onzin. Maar als zij nou eens een ouwe, dronken schipper geweest was? Dan? O, maar dan weet ze toch wel zeker dat zij voorrang heeft bij Jochem. Hij heeft haar vast en zeker op sleeptouw genomen om te helpen, maar hij nodigde haar binnen omdat hij in haar iets anders zag dan . . . Nou ja, een vergelijking hoeft niet in alles op te gaan. Ze praat zich maar wat voor en ze merkt niet dat dit voorbeeld met beide benen kreupelt.

Heeft ze nu al gezegd, dat ze bleef?

„O, ik zal blijven . . . eventjes nog, want het kan niet lang meer duren, dan zijn we er.”

Plagerig, omdat hij best gezien heeft hoe graag ze bleef, dreigt hij: „Ik zal Giel zeggen, dat hij een beetje vaart mindert, dan heb je . . .”

Het is een grapje, dat voelt ze best. Maar ze kennen elkaar nu al een beetje en ze durft het aan om terug te plagen.

„Je zegt niks tegen Giel, anders ga ik zeilen.”

„Zeilen en zeilen is twee . . .” geeft hij terug.

„Wil je zien hoe goed ik het kan, wanneer ik eenmaal weer midden op de rivier zit?”

Plagen is een dagelijkse sport tussen Giel en hem. Hij kent de uitersten, waartoe je soms komt, om de ander de laatste slag niet te gunnen. In dit geval zou hij ook gaan zeilen, wanneer er nu gezegd werd dat hij het niet kon. Hij wuift met zijn hand. Ze mag gerust gelijk hebben, als hij haar daarmee nog een kwartiertje kan houden.

„Nee, laat maar, ik zal 't wel geloven,” geeft hij toe.

Toch is ze al gauw gaan staan. Gaat ze toch? Het was immers maar een grapje. Man, wat een geest zit er in die... eh... dat meisje. Daar is nou werkelijk niks aan, dat niet goed en mooi is. Een beetje kinderachtig, dat van die borrel? Beter zo dan andersom, want hij lust ze veel te graag, dat wil hij best weten. Ze meten elkaars kracht glimlachend en ze vertellen elkaar daarbij: „'t Komt wel goed!” Op jouw tijd? Op mijn tijd? Of te zijner tijd?

„Op Gods tijd, de grote Stuurman weet het!” erkent Mie voor zichzelf. Daar knikt ze op en zegt: „Afgesproken, dan zal ik een kop thee voor je inschenken. Je bent feitelijk maar een slecht gastheer”.

Reken maar niet, dat hij dat tegen zal spreken. Het is prachtig, dat zij dat opmerkt, want nu erkent ze dus, wat hij al die tijd zat te beweren. Neem je even op, zus?

„Ik heb je toch gezegd, dat ik hoog nodig aan een vrouw toe ben? Je ziet het nu zelf, hoe slecht het hier gaat zonder dat...”

Met hoog opgetrokken wenkbrauwen kijkt ze hem aan. Ze speelt de verbaasde, die hem betrapt op een overtreding van de gemaakte afspraak.

„We zouden het er niet meer over hebben...”

Het kopje thee geeft ze hem daarna zó echt huiselijk, zó vertrouwd, dat hij tevreden naar haar kijkt. Het komt wel goed, katje van me.

Voordat ze drinkt kijkt ze door de kleine raampjes naar buiten, waar de vage oever langsglijdt. Toch herkent ze de plukjes bomen en het oeverriet; daar, achter de dijk, ligt trouwens de boerderij van buur Huiberts al. Ze is er practisch.

Staande drinkt ze haar thee. Bah, lauw.

„Da's ook al niet heet meer,” zegt ze, omdat hij lacht om haar vies gezicht. „Je hebt vergeten het weer op het stelletje te zetten.”

Hij haalt z'n schouders op. Je zou weer over hetzelfde kunnen beginnen, waar hij 't niet meer over hebben mag.

„Enfin, dat drinkt makkelijk, want ik moet weg...”

Ziezo, nu kan hij weer zwijgen, want alles heeft z'n voor en tegen, zélfslauwe thee.

„Hmm... ja, jammer genoeg,” geeft hij toe en hij laat in het midden, of hij het over zijn verplicht zwijgen heeft, of over haar vertrek.

Er is nieuwe vreugde in haar hart geboren. Dit heeft ze nog nooit gekend; dit is zó groots, dat ze er geen woorden en gedachten voor weet. Ze weet alleen maar, dat ze bereid is om de hele wereld te omarmen. Boven aan de smalle trap uit het roefje, begint ze daar al direct mee, in geestelijke zin dan, wel te verstaan. Want daar staat Giel en nu knikt ze naar hem. Giel heeft zich opgevreten, maar hij heeft zichzelf nu ook al weer verteerd. Tenslotte heeft hij in zekere zin gewonnen, want hij draaide dit hortje op maximum snelheid en het gevolg is, dat de schipper nu al weer naar boven moet komen. Ha-ha, wat zal die ouwe de dampen in hebben!

„Zo, zijn jullie daar weer?”

„Lekker warm is het beneden,” negeert Mie zijn opmerking. Ze huivert in haar natte jas, nu ze de regen hoort kletteren tegen de ruitjes van de kajuit. „Gelukkig dat ik gauw thuis ben, want nu voel ik de kou en de nattigheid dubbel erg.”

Giel is helemaal vertederd door haar spraakzaamheid. Háár wil hij het niet kwalijk nemen, dat die schavuit van een schipper hem hier in zijn dooie eentje liet staan, terwijl hij zelf . . .

„Kom, kom, zo erg is 't hier niet,” spot hij met haar verlangen naar huis.

„Nee, hier in de kajuit niet,” geeft ze toe, „maar op de achterplecht van mijn tjalk is het slecht, wanneer je lang stilstaat.”

De laatste woorden spreekt ze naar buiten, waar ze staat in het deurgat. Jochem was na haar de trap opgekomen en met een zacht duwtje in haar rug, heeft hij haar beduid, dat ze verder moeten. Gewillig gaat ze hem voor en ze weet niet — gelukkig weet ze niet — dat hij een grimas trekt tegen zijn knecht. Uit verlegenheid, zeker, maar een grimas. Hij weet best, waarom Giel in zijn sas is. Hij zou dat immers zelf ook zijn, wanneer hij hem een bescheiden beetje op de kast gejaagd had. En dat heeft hij, dat oetel! 't Is doodgewoon een schandaal, zoals hij de motor heeft laten draaien. Zo doen ze 't nauwelijks wanneer ze nog bij daglicht willen schutten in één of andere sluis. Daarom kan hij 't niet best hebben, dat Mie tegen Giel praat. Laat ze liever opschieten, dan zal hij haar helpen met de boot. Verduld ja, dat zal hij doen, dan is het zijn beurt weer om te lachen. Op die manier neemt hij de dubbele tijd, die Giel uitgewonnen heeft met zijn gekkaker.

„Kijk, daar is ons . . . eh . . . mijn huis.”

Ze vergist zich nog telkens, ook in gedachten. Nu kleurt ze bij de gedachte dat hij zou menen, dat ze met dat „ons” iets anders bedoelde dan zichzelf en haar Vader. Zelf voelt ze het immers ook zo op dit ogenblik, dat ze aan hem zal denken, wanneer ze het over „ons” heeft. Ons: Jochem en zij. Onze plannen: Jochems plannen én de hare. Ons gesprek . . . En ga zo maar door, want dat doet ze zelf ook.

Hij hoort scherp, Jochem, want hij is verliefd. Hals over kop, maar eerlijk. En laat niemand beweren dat hij het op haar benen, of op haar figuurtje of bekje is, want dat is niet meer zo. Tenminste: het is niet meer alleen zo. Het feit, dat zij z'n portuur is in het plagen en het omzeilen van toezeggingen; méér: dat zij daarin z'n meerdere is, heeft hem bezeten gemaakt van begeerte om haar aan zich te binden. Haar lichaam, maar óók — en nu ze hier samen uitzien over de verlaten rivier vooral ook — haar geest, die zuiver is, kinderlijk ongerept, zoals hij dat in lange jaren niet meer tegenkwam. Eigenlijk doet ze hem daarin denken aan één vrouw waarvan hij echt gehouden heeft en waarvoor hij wel eens wat deed of liet, dat buiten het bestek van zijn eigen mening lag: zijn Moeder. Hij is bijna ontroerd — be-roerd noemt hij dat — door het feit, dat hij haar moet laten gaan, de eenzaamheid in. Dat hindert hem meer dan zijn eigen verlatenheid, waarin hij straks voort zal varen, de nacht tegemoet — en de nieuwe dag — en de volgende nacht — en de dag daarna . . .

Zijn stem is ongewoon zacht, vervuld van weemoed om een afscheid, dat nooit een afscheid voor goed mag zijn, maar tóch een afscheid.

„O ja, zo daar woon je dus . . . helemaal alleen . . .”

Hoort ze wel goed de uitnodiging in zijn stem? En de belofte? Ze hoort ze en ze wenst, dat hij nu niet verder zal spreken daarover. Ze is daar bang voor, want ze kan niet langer tegen zijn aandrang op. Ze heeft immers zelf ook wel de eenzaamheid van de rivier gezien en de leegte, die daar achter de dijk op haar wacht? Nu is ze zwak en als hij vraagt, wéér vraagt en nog eens vraagt, zal ze bezwijken en meer beloven dan ze wil. Het zou immers indruisen tegen heel haar opvoeding; tegen de traditie van haar geslacht. Een vrouw moet zich niet zonder meer gewonnen geven, daar staat ze helemaal achter. Daar worden wel eens ruwe grappen over gemaakt, maar zo bedoelt ze het helemaal niet. Ze wil veroverd worden in een eerlijk gevecht van liefde tegen zelfstandigheid. Niet nu, nu ze zwak is, want dan zou ze er spijt van kunnen krijgen. Daarom schroeft ze zich op tot verzet, wanneer hij op dezelfde zachte toon aanbiedt: „Ik zal je helpen om je boot daar te meren. Het komt bij ons niet op een kwartiertje aan: Straks draaien we wel wat harder, dan is de scha zo ingehaald.”

Ze wil niet zwak zijn, niet nul Maar wat zou het heerlijk zijn, om te kunnen zeggen: „Goed, Jochem, graag!” Een rijke hulp zou het zijn, een vermogen aan hulp. En zij zou de rente weer op moeten brengen in dankbaarheid. „Drink je nu bij mij een kop thee, Jochem? . . . Nou goed, als je zo aandringt: ik wil er wel over denken je vrouw te worden . . . Zal ik maar . . . zal ik maar . . .”

Néel Sterk zijn. Ze krijgt de tjalk best aan de schoeiing. Hij moet niet denken dat ze niets kan, zij.

„Nee, dat is niet nodig,” het klinkt niet erg overtuigend, maar ze zégt het. „Als je de reep losgooit, wanneer we even boven ons huis . . .” ze stokt, want nu denkt ze bij „ons” ook zelf aan hem en zichzelf, „. . . eh . . . goed, dan kom ik vanzelf wel aan de wal.”

Diep zuigt ze de zware rivierlucht in. Als hij nu haar zwakheid maar niet merkt. Hij weet immers best, dat er met een schip niets vanzelf gaat? Als hij haar nu tóch helpt, dan is er niets aan te doen . . . Wat zou dat heerlijk zijn: buiten haar schuld er niets aan te kunnen doen. Er niets aan te kunnen doen, dat hij de tjalk naar de wal vaart, . . . dat hij met haar meegaat naar binnen, om samen met haar de eenzaamheid het huis uit te jagen . . ., dat hij haar in zijn armen neemt . . .

Ze heeft over al haar leden bij de gedachte alleen al. Ze zou de kracht missen om zich tegen hem te verweren. Wat moet dat heerlijk zijn, om dan de kracht te missen . . . Fijn de zwakste zijn.

„Als je per se niet wilt . . . goed dan. Ik zal je schip even bijhalen . . .”

De lucht fluit tussen haar half-geopende lippen weg. Half-geopend in verrukking om wat haar in gedachten overkwam. Het geluid klinkt als een gesmoorde snik, maar ook dat merkt hij niet. Met zijn geheven hand heeft hij Giel al duidelijk gemaakt dat ze er zijn, dat hij de motor stationnair kan laten draaien.

Zelf haalt hij steunend haar tjalk dichterbij, zodat ze over kan stappen. Zijn actie maakt ook haar weer bereid om daden te doen. Gelukkig, hij heeft niet gemerkt dat ze een moment verloren was. Nu heeft ze toch gewonnen, toch standgehouden, ondanks zichzelf.

„De grote Stuurman weet het immers wel . . . Hij weet het immers . . .”

Boordevol tranen zit ze, wanneer hij vraagt: „Gaaf het zo?” gebukt als hij zit met de boeg van de tjalk in zijn sterke knuisten.

Toch weet ze nog zonder trilling in haar stem te antwoorden: „Best hoor, dank je.”

Haar voeten gaan snel over het gangboord van haar eigen schip. Ze is weer thuis. Maar hoe lang is het dan geleden, dat ze hier voor 't laatst liep? Een half uur? Dat kan toch niet? Het zijn toch eeuwigheden, die daar liggen tussen de laatste maal en nu? Tijden vol beloften en toch ook al vol onbestemd geluk.

Moet ze nu geld geven? Geld? Hém geld? Ze zou hem beledigen, dat voelt ze. Het enige wat ze doen kan is hem bedanken óf hem daarbij iets geven van haarzelf. Zomaar een pruldingetje, waar ze zelf niets meer aan heeft. Ja, maar dan zal hij toch mee naar huis moeten. Misschien heeft ze daar wel een boek voor hem.

Weet je wat: ze zal hem een vaasje geven uit haar pottenvoorraad. Dat groene ding, met dat landschapreliëf er op. Vader heeft er daar eens een stuk of tien van gemaakt en er staat er nog één.

Ze roffelt de paar treden van het trapje af, vliegt dan weer naar boven en neemt daar de stormlantaarn weg. In het flakkerend licht van de schommelende lamp zoekt ze en dan staat ze eensklaps stokstijf te turen naar het pijpenbakje van Vader.

Dat . . .?

Dat!

Ze heeft het al in haar hand. De stuivertjes, die ze er vandaag in gelegd heeft, omdat ze daarvan iets wilde sparen, laat ze bij het andere geld in de la glijden. „Dit mag jij hebben . . .” fluistert ze. „Voor jou, Jochem”. Haar tong streelt dat woord. Jochem! Stérk is die naam . . . als . . . als . . .

Ze staat luisterend stil, de glimlach nog om haar lippen. Hoor, hij roept. Hij roept háár. Nu weet ze het: Sterk als zijn stem is zijn naam. Hoe kan dat, hoe kan ze deze zo verschillende waarden met elkaar vergelijken? Och, wat doet het er toe. Als zijn stem, zo is zijn naam.

„Héla, Mie . . . Mie . . . ie . . . ie, we z-i-j-n er . . . Ahoy . . .!”

Hoor je wel, zijn stem roept haar en zijn naam roept. Híj roept, hoor je wel?

Haastig staat ze op de achterplecht en haar heldere stem schalt uit boven het monotoon gestamp van de motor en het jagen van de wind, waarin de regen gemengd zit. „Ik k-ó-ó-ó-ó-óm al . . .”

Even haastig, maar daarbij ó zo voorzichtig, gaat ze naar voren. Ze ziet daar de contouren wel van de schipper en zijn knecht en het spijt haar, dat ze dit laatste moment niet met hem samen beleven zal, maar ze is zo vol

van de één, dat ze bereid is de ander op de koop toe te nemen. Die ander betekent immers toch niks.

Jochem staat al een poosje klaar om de tros in te palmen. Hij had hem daarnet al dubbel om de bolders gelegd, zodat hij daarbij haar hulp niet meer nodig heeft. Wanneer ze klaarstaat bij het roer, zal hij één eind laten schieten en het andere inpalmen, dan kan ze varen. Intussen zit hij Giel af te voeren, omdat hij zelf de kans niet kreeg om er een kwartiertje bij aan te knopen. „Pracht-vrouw jong. Kijk, nou zal je nog beleven, dat ik... dat ik...”

Verbouwereerd zwijgt hij. Nee maar! dat is meer dan hij had durven hopen. Zal hij aanstonds nog een presentje krijgen ook.

Hoewel hij van plan was om Giel te zeggen dat hij binnen de drie maanden getrouwd zal zijn, maakt hij zijn zin anders af, „... dat ik een presentje van d'r krijg ook, voor de goede dienst. Nee maar, je moet eens opletten wat dat gaat worden tussen ons tweeën...”

Zijn zachte lach klinkt zo triomfantelijk, dat Giel staat te sidderen van jaloezie. Wat heeft die smiecht beneden met dat kind uitgehaald, dat ze ineens zo dol op hem is? Of is het alleen maar een zakelijke beloning? Maar dan heeft hij, Giel, die toch zeker verdiend? Of niet soms? Hij daar beneden zitten en het gezellig — misschien wel intiem gezellig hebben, terwijl hier de schuit bestuurd wordt door de enige aan boord die weet wat werken is op z'n tijd... en dan nog de buit binnenslepen ook?

Diep uit zijn hart wenst hij: „k Wou dat jij overboord kwakte, egoïst! Een arme knecht laat je aan 't roer staan, terwijl jij in de roef met dat mooie meisje zit aan te pappen... Weet je wel, dat zo iets een vervloekt kapitalistische streek van je is, schipper?”

O, wat is het goed zo heerlijk te winnen! Wat zet dat jongetje z'n stekeltjes op. Gedempt geeft hij nog commentaar, terwijl de lach duidelijk ligt te kriebelen achter op z'n tong.

„Nou moet je niet grof worden, Giel. Wanneer je de zon niet in 't water kunt zien schijnen, moet je maar naar kooi gaan, want dan ben je ziek... en hou nou je kaken op mekaar...”

Dat laatste zegt hij in volle ernst, want Mie is vlakbij. Hij haast zich weer naar de tros, om de tjalk bij te halen. En hij zal ook nog eens laten zien wie hier schipper is aan boord. „Volle kracht achteruit, Giel, anders kan ik dat presentje niet aanpakken!”

Intussen sjort hij de tjalk vast naar zich toe, want dat commando is maar larie, dat weet een kind. Een demonstratie van kracht: ik heb hier te bevelen.

Met haar hartelijkste stem zegt Mie: „Hier, voor de goede zorgen!”

Hij kan nog wel niet aanpakken, maar dan weet hij het vast en samen kunnen ze elkaar nog even aanzien, voordat hij weggaat.

Jochem trekt extra hard aan het stugge touw. Een schuit heeft tijd nodig om vaart te krijgen en zelfs die paar meter overbrug je niet met een ruk.

„Wacht even... ik zal het even... ik zal je schuit even... een...”

Maar Giel heeft best begrepen, wát de bedoeling was van dat bevel om

achteruit te komen. Bluf en anders niks! De schipper heeft daarnet immers net zo goed met z'n blote handen dat notendopje bijgehaald . . . Je haalt maar lolletjes uit met dat mooie meidje van je, als je mij er maar buiten laat, makker. Ik heb geen zin om parade te lopen voor jouw plezier.

Met een woeste ruk gooit hij de ijzeren hefboom op vooruit en daarna schuift hij de gashandle op zijn uiterste stand. Vol vooruit, da's anders dan vol achteruit, schippertje! Hij grinnikt voldaan, nu het geweld opborrelt uit het hart van het schip. Hij weet hoe het schroefwater bruisen zal tegen de boeg van de tjalk. En laat hem dan maar sjorren, die nijdas. Trek maar aan de touwtjes, dan komt je liefje dichterbij, schipper.

Maar schipper Jochem van de „Antje-Jacoba” denkt helemaal niet meer aan sjorren. Hij is des duivels in de letterlijke zin des woords. Dit noemt hij geen grap meer, dit is stukken meer dan hij verdragen kan. De touwen ontvallen zijn handen. In zijn drift vergeet hij alles, tot Mie toe. Hij ziet niet hoe ze schrikt van zijn heftigheid, hoe haar handen trillen van spanning. Hij springt naar de kajuit, waarin zijn plaaggeest zich verkneutert om de goeie grap. Zijn stem slaat over van drift, van bloeddronken, doller drift.

„Sufferd!” schreeuwt hij, „ik zal je . . . ik . . . Heb ik je niet duidelijk gezegd, dat je achteruit zou draaien? En nog nooit heb je de motor méér toeren vóóruit laten lopen. Ik bega een ongeluk aan je, ellendeling . . . ik zal je . . . je kop . . . ik . . .”

Woest vechten ze in de kleine ruimte. Zijn woorden heeft hij aan elkaar geregen met een rits vloeken, die hij van zijn jeugd af aan op het water gespaard heeft; zijn daden begeleidt hij met de rest van zijn parate kennis op dit gebied. Wraak, wraak op het serpent, dat zich om zijn kans kronkelde.

In de hitte van dat gevecht beseft hij niet, hoe er vlakbij één ellendige is en dat zijn wraak háár treft. Terwijl de motor voortjakkert en de tros langzaam om de bolders van haar schip schuift, daarmee het bewijs leverend van de toenemende afstand tussen hem en haar, hoort ze zijn razende, vloekende stem en het getier van hun vechten. Bevend en bleek staat ze te luisteren en ze schreit: „Jochem . . . o, Jochem . . .”

Alle kracht, die ze telkens weer kunstmatig opracht, vloeit uit haar weg. Haar rest geen verzet en geen hoop meer. Dit heel prille in haar, dit nog nauwelijks begrepen, vloekt hij dood. Ze wil haar handen om erbarmen opheffen naar de druipende, zwijgende hemel.

Dan valt het stukje aardewerk tegen het harde, natte hout aan diggels. Ze ziet geen uitkomst meer, dit komt het erge nog verergeren. Ze buigt kreunend neer bij de scherven. „Vader,” kermt ze, „Vader, ik heb je testje laten vallen . . . Vadertje dan toch . . . ik . . .”

Och, maar Vader is immers dood. Hij zal niet naast haar komen staan en haar troosten, omdat dit gebeurde. Ze staat eenzaam in de avond en ze weet niet waarheen ze gaan zal. In haar radeloosheid belooft ze het goed te maken; tenminste haar deel in dit ongeluk. „Ik zal het weer lijmen, Vader, ik zal de stukjes oprapen . . .”

Met haar beide handen schuift ze de stukken bij elkaar. Ze ziet ze niet,

want de tranen maken alles wat nog schimmig zichtbaar was, nu ook nog duister. Er is zo'n wonderlijk gesuis in haar oren, alsof al haar bloed daar naar buiten barsten wil. Daartussen door dringt het verminderde geluid van de motor tot haar door en Jochems stem, die haar roept... roept...

„Ik gooi de reep los, Mie. Adieu en... tot ziens!”

't Is immers allemaal waanzin in dit leven. De reep? De reep ligt al lang in 't water en een tot ziens is ondenkbaar... even ondenkbaar... als een reep losgooien, die al lang in 't water ligt.

Gebogen over haar bergje scherven stookt Mie zichzelf op: „Nee, ik zeg je niet gedag en ik zwaai niet. Ik wil niks met zo'n vloekbeest te maken hebben... en... en... zuipen doe je ook... Je zuipt, zwijn dat je bent...”

In haar hoofd is het een warboel van gedachten. Nu eens denkt ze aan oud vrouwtje Zeilmakers, met haar zeven portretlijstjes; dan weer aan Vaders pijpenbakje; daarna aan die onbegrijpelijk gelukkige minuten met Jochem, die zo moesten eindigen.

Maar de grote Stuurman weet het, óók nu. Ze dankt, dat ze geen ja gezegd heeft tegen zo'n bruant. En dat ze dit gevloek hoorde, vóórdát ze haar testje geofferd had. De tjalk drijft af, tegen de rietwal, voorbij de schoeiing. Dan ontwaakt ze, want het leven drijft haar voort naar zijn onbegrepen einddoel. Nooit eerder was ze zó moe, zó eenzaam, zó van alles en iedereen verlaten.

Jochem ziet de tjalk wel afdrijven en zijn nachtgewende ogen onderscheiden in het pinkende licht van de beide lantaarns het gebogen figuurtje wel, dat iets te zoeken heeft op de plecht. Dan vloekt hij wéér, maar dit kermend vloeken heeft de klank van een gebed om vergeving. Of wás het dat? Was het géén vloek, die klacht?

Giel begrijpt er geen lor meer van. Kunnen ze nou ineens geen stootje meer velen van elkaar? Hoe vaak is dezelfde grap met daverend gelach ontvangen? En nou, het was menens, dat voelde hij wel aan de meppen, die die rabauw uitdeelde. Maar je kan immers op een schuit geen blijvende mot hebben. Bovendien, wat verbeeldt de schipper zich? Meent hij soms dat dat schipperinnetje ook zo hals over kop verliefd op hém is geworden?

„Ze moet niks meer van je hebben, schipper,” roept hij vergevensgezind naar achteren.

Nijdig keert Jochem zich om. „Dat is jouw schuld, kuiken! Als ik je toch zeg, dat je...”

Hij doet twee stappen nader, staat nu vlak voor de kajuitsdeur, zijn kwaje kop vooruit, alsof hij voor de tweede maal...

„Kom, kom, schipper,” sust Giel. „Een geintje, dat is toch zo erg niet?”

Maar 't is wél erg; 't is verschrikkelijk deze keer!

„Voor haar was het geen geintje,” schreeuwt Jochem opnieuw driftig, „...en voor mij... voor mij ook niet, begrijp je dat? Begrijp je dat, schurk?”

Ja, ja, sst, Giel begint het te begrijpen. Zo ernstig heeft hij het nog nooit eerder meegemaakt met de baas. Vrouwen, dat betekende tijdverdrijf en daar

past een grap bij, want dat is óók tijdverdrijf. Zo is het alle jaren geweest. Goed, de ene keer had Jochem, de andere keer Giel wat meer succes en dan had de ander een uur lang de smoor in, maar dat draait zo gauw bij, mensen, dat is zo vergeten. Maar wat dít is, dit lijkt wel ernst te zijn, kop af als het geen ernst is. Ha-ha, de schipper is serieus verliefd. Best, dan zal hij wel wat water in zijn wijn doen en zoete broodjes bakken. Hij wil geen mot over dat geval, geen échte, mot tenminste, want Jochem is een beste schipper, laat je dat gezegd wezen.

„Nou ja . . .” zegt hij rustig. Maar hoe hij ook praat, Jochem blijft onge-
troost voor zich uitstaren.

Ze varen de nacht in: twee mannen met hun boot . . .

VI

De hond Karro jankt zachtjes in het duister van de avond. Van tijd tot tijd staakt hij zijn rusteloze wandeling in het gazen hok en neemt de lucht op. Een dood-enkele keer schudt hij zijn ruige pels uit, want de druilende regen maakt hem zwaar van vocht.

Uit de stallen komt het gerucht van de koeien bij vlagen tot hem over; een varken krijst vechtlustig om het beste plekje in het stro.

Nora, de bruin van buur Huiberts, knaagt verveeld aan de krib.

Het zijn even zovele bekende geluiden voor Karro en dáárom jankt hij dan ook niet. Hij verlangt niet naar de lauwe warmte van de koeienstal, of naar de scherpe stank van het varkenshok, want hij wéét dat dat geen plek is waar hij ooit wonen zal. Hij hoort hier, in zijn hok, behalve . . .

En daar gaat het nu juist om: wanneer één van zijn broodheren, de boer, Nico, Hein of Griet, voor een wandeling de hoeve verlaat, mag hij dikwijls mee.

Je bedot Karro niet, meen dat maar nooit. Hij heeft best gehoord dat Nico langs de stal sloop en de hucht opging, naar de dijk. En hij weet ook drommels goed, dat Nico nog niet ver is; dat hij onrustig boven aan de dijk staat, met het plan om straks verder weg te gaan. Karro ként de mensen. Wanneer de kaasbrik thuis zal komen, staan de kinderen op dezelfde onrustige manier te dreutelen op de dijk. Kómt dan de brik, dan vliegen ze weg, hun Vader tegemoet en ze mogen meerijden, dat laatste stukje. Hein mag dan Nora wel mennen en Griet zit achterin, met haar armen om een paar kleinere broertjes en zusjes geslagen.

Soms is Karro daar bij, niet vaak.

Maar nu staat Nico boven aan de dijk en Karro is er van overtuigd, dat hij daar niet zomaar staat. Deze baas heeft iets in de zin; hij zal straks weg-
gaan, als er iets gekomen is of komt . . . Wat? Ja kijk eens, een hond kan niet alles weten. De mensen houden zich altijd zo onnozel. Ze sluipen langs de stal in het donker en ze denken dat niemand hen ziet. Dan staan ze te gluren

in de duistere verte en ze laten het aan jou over om te raden waarheen hun gedachten gaan . . .

Karro heeft geen behoefte aan raden. Er is één ding dat hij duidelijk aanvoelt: op de dijk staat een baas, die het plan heeft om weg te gaan en het kán zijn, dat Karro dan mee mag. Dáárom jankt hij zachtjes, opdat de baas weet waar zijn hond op rekt.

Plotseling staat Karro stil; zijn oren staan rechtop, luisterend. Zijn poten zijn stijf gestrekt. Nauw hoorbaar gromt het, diep in zijn strot.

In de verte komt een motorboot. Daarin is niets verontrustends, maar deze boot gaat zo jachterig te keer, dat Karro er onrustig door wordt. Alles wat buiten de normale gang van zaken valt, heeft zijn achterdochtige aandacht. Daar is hij tenslotte wáákhond voor.

Kort blaft hij, daarna langer en nijdiger.

„Kop dicht, rot-hond!” schreeuwt Nico van de dijk.

Karro is even stil. Hij weet weer wat meer: Nico heeft ook de naderende boot gehoord en hij heeft daar bijzondere belangstelling voor, anders zou Karro gerust mogen blaffen. Daarom hervat de hond zijn rondgang door de kooi, als een wolf in gevangenschap. Dat geluid, dat snel naderende geluid, hoort hij tóch wel en Nico zal niet weggaan voordat de boot hier voorbij is. Nu staat hij alleen nog maar stil om vleiend en verlangend te janken, Karro, daarna loopt hij weer . . . loopt . . . loopt . . . in eindeloze rondgang door de harmonika-gazen kennel.

Zo is Karro.

Maar Nico Schiebroek weet ook z'n weetje; óók geleerd door de ervaring van jaren. Al van zijn schooljaren af loopt hij achter de rokken van Mie Lomer, maar hij was lucht voor haar. In het eerst gewone lucht; naarmate ze volwassen werd hinderlijke lucht; nu, nu ze meer dan ooit begerenswaard voor hem is, stinkende lucht, alsof hij de beerput is en zij het eau-de-cologne-flesje.

Toch zal hij haar hebben. Hij heeft zich de oudste rechten verworven, door volhardend haar schaduw te zijn. Goed, haar verre, verre schaduw, niet meer dan een onopvallende schim soms, maar dan toch op de één of andere manier in contact met haar.

Wanneer hij stekels trok, achter in het land van zijn boer, dan kon hij telkens opletterend loeren naar het huisje van de pottenbakker. Hij verlustigde er zich in, wanneer hij haar zag rekken naar de waslijnen, terwijl het witte goed uitwoei in de bolle wind. Zó zou ze eens voor hem, hém, Nico Schiebroek, de was ophangen. Zijn broeken zouden bollen naast haar jurken — hi-hi-hi . . . ónderjurken en . . . en . . .

Nee, ze was nog niet rijp voor wederliefde. Maar Nico kan wachten, dat kan hij. Stond hij vroeger niet uren met een slak in zijn hand achter de haag van meester Huismans tuintje, om het dier in de hals van een of ander kind te frommelen? Ja, een kleiner kind dan hijzelf was, vanzelf, want aan vechten had hij een broertje dood. Waarom zou je vechten als er duizenderlei andere manieren zijn om je doel te bereiken. Een kat vecht toch ook niet, als hij een

muis wil vangen? Welnee, hij sluipt er heen, want hij weet het holletje, waarin de muis woont. En dan wacht die kat, hij wacht en wacht, totdat de muis naar buiten komt.

Hi-hi-hi-hi, Mie is het muisje, een lief, blond muisje en hij is de kat. Maar hij zal zijn muisje niet opeten, o nee! Hij gaat haar verzorgen en met haar spelen. Kat en muis spelen ze, desnoods hun leven lang, als . . . als het muisje maar lief is, zijn muisje.

Hij kort de tijd, daar boven op de dijk, met daaraan nog eens plezierig te denken. Zo komt hij ook met zijn hete gedachten aan de dorpsdokter en dan trekt de lach weg van zijn gezicht en zijn ogen staan zwart, sinister zwart. Wat wil die vent van hem . . . en van Mie? Die nacht, toen haar Vader zo ziek was, vorderde hij zo lekker. Hij hoort nog haar stem zingen in zijn oren. „Fijn!” zei ze, omdat hij haar hielp. Hij wil haar nog duizendmaal fijn laten zeggen, want hij is stápel op haar, dat mag de hele wereld weten. Eerlijk, hij wil niet anders dan haar gelukkig maken, zijn muisje.

Kwam hij niet belangstellend informeren naar het ziekteverloop bij haar Vader? Och, misschien is het niet helemaal belangeloos geweest. De oude Lomer beschouwde hem zo'n beetje als de mestvork van boer Huiberts.

Als er diep in zijn hart — maar vast en zeker niet opzettelijk — de wens is opgekomen, dat de pottenschipper maar sterven zou, dan is dat toch voor een groot deel diens eigen schuld. Waarom doet zo'n vent zo . . . zo . . . nou ja, zo héérchtig. Daarbij: de oude stond hem danig in de weg in zijn plannen met Mie. En — hi-hi-hi-hi . . . — je hoeft je naaste toch niet liever te hebben dan je zelf? Het ging om Lomers leven en om Nico Schiebroeks leven. Nou dan . . . Als er dan tóch één dood moet gaan . . . Niemand gaat voor z'n tijd, da's een groot geluk. Je mag zelfs rekenen, dat het zo heeft moeten zijn en dat daarmee de plannen van Nico van Hogerhand worden bevorderd en voorgestaan.

Nu moet hij goed opletten, want er nadert een motorschuit. Achter dat schip kon Mie wel eens slepen met haar tjalk. Haar Vader had daar ook een handje van en Nico heeft daar dikwijls genoeg over gesakkerd tegen de boer. „Je hebt mensen, die werken en mensen, die voor zich laten werken,” zei hij dan, wanneer hij de kale mast van de tjalk boven de dijk zag glijden. „Buur Lomer is er ééntje, die iedere schipper op z'n tijd in dienst heeft.”

Dit geval, met Mie, ligt natuurlijk gans anders. Stel je voor, dat een schipper het hart in z'n lijf zou hebben om dat kind die geringe dienst te weigeren. Ze varen immers toch? Laat Nico dan niet merken dat ze Mie aan haar lot overlaten, want dan kan zo'n vieze olieneus van een schipper het met een rechtschapen boerenknecht aan de stok krijgen.

Nico heeft het op vechten niet begrepen en hij zal wel drie straatjes omlopen, wanneer zo'n patjakker hem te na wil komen. Maar nu balt hij zijn vuisten van kwaadheid in zijn zakken. Hij houdt echt van Mie. Daarom. Kijk, zó is Nico Schiebroek.

En hij heeft het wel goed gezien, Nico. Daar, achter die motorschuit,

hangt de tjalk. Hij kan het ding dromen en hij zou het bij stikdonkere nacht nóg herkennen.

Scherp tuurt hij, vanachter zijn beschutting van riet. Hij zal het wel uit zijn hoofd laten, om zo maar open en bloot op de dijk te gaan staan. Veronderstel nou eens eventjes, dat Mie hem hier herkennen zou en dat ze zou denken dat hij haar doen en laten stond af te gluren. Dat zou de breuk kunnen betekenen in hun liefde. Liefde kan alleen in vrijheid bloeien. Nico heeft trouwens zijn hele leven achter rietwalletjes, doornhagen en kreupelbosjes doorgebracht. Altijd was er wel iets af te wachten, af te luisteren of te verbergen. Aan zo iets raak je óók gewend, reken maar.

Hij wrijft zijn ogen uit. De regen heeft zijn wenkbrauwen zo nat gemaakt, dat het water in zijn ogen druipt. Daardoor zal het wel komen dat hij Mie niet ontdekken kan achter op de tjalk. Het lijkt hem daar zo kaal en donker en er is ook geen schimmetje licht in haar roef te ontdekken.

Of zou ze... Hij wordt wit van drift bij de gedachte... Zou ze soms bij die schipper in de roef zitten? Zijn ogen trachten door de kleine raampjes naar binnen te gluren, maar hij kan niets onderscheiden op deze afstand. Zijn mond valt open van inspanning, maar slaat dan weer dicht van schrik. Duidelijk onderscheidt hij tegen de lichte achtergrond van de roef een vrouwenhoofd. Uit duizenden herkent hij dat, bijna nog beter dan de tjalk. Dat is Mie... Zie je nou wel...! Mie...

Barstend jaloers is hij... eerst... even... Daarna ontspant zich zijn gezicht en hij lacht voldaan. Hij had dat immers al lang vermoed en er jaar na jaar naar verlangd...? Mie keek uit naar hem, juist toen ze voorbij de boerderij voeren. Da's natuurlijk geen toeval, dat is zuiver opzet. O, maar nou gaat alles goed worden! En laat de buurt dan maar kletsen over Mie en die mooie dokter, hij gaat met de begeerde buit strijken, dat is zo zeker als iets.

Als de schuit goed en wel voorbij is, treedt hij terug uit de ruige wallekant. Langs de binnenkant van de dijk gaat hij gebukt voort. Niemand mag hem zien, want er zijn altijd wel mensen die iemands eerlijke plannen willen dwarsbomen. Vooral nu hij de buit in de wacht gaat slepen. Kat en muis... hi-hi-hi... vanavond vangt hij zijn muisje...

Teleurgesteld jankt Karro, zachtjes maar heel verdrietig. De mensen zijn toch maar nooit te vertrouwen. Onberekenbaar zijn ze, als het weer en de katten. Hij hoort hem wel sluipen, de baas en zijn scherpe neus vangt de lucht, die zijn kameraad, de wind, hem brengt. Hij ruikt de lucht van de baas, gemengd met die van de smook van de motor en de scherpe teerlucht van de tjalk.

Ja, want Nico houdt vaste koers, naast de tjalk. Zijn gezicht staat gespannen, met soms een glimp van een triomfantelijk lachje: de baas en de vrouw mogen dan denken dat hij haar nooit zal krijgen, ze zullen het zien...! En ze mogen voor zijn part ook nog wel een jaar of wat denken dat Nico Schiebroek zo'n trouwe knecht werd om Hein Huiberts te plezieren. Ze kónden weten, want er is geen mens met een behoorlijk verstand, die zich

gelijk laat stellen met een koe en zich op een vochtige, stinkende til boven de groep laat opbergen, zonder een grondeloze haat te krijgen tegen de boer, die hem dat aandoet.

De boeren beweren wel dat het nergens gezonder slapen is dan boven een kuip mest, maar Huiberts zelf kruipt ook liever achter de brede rug van zijn vrouw in een behoorlijke kamer, dan boven de koeien . . .

Het snelle, regelmatige gestamp van de motor houdt op. Nico krabbelt tegen de dijk op en kijkt voorzichtig boven de kruin uit. Wacht, nog een eindje verder, daar staat weer een rietkraag. Nog een eindje verderop is de schimmige omtrek van het pottenbakkershuisje te bekennen. Zal hij dáár wachten? Of hier?

Boven het drenzen van wind en regen over de rivier, hoort hij stemmen.

Dan is het even stil. Ze gooien nu zeker de touwen los, waarmee de tjalk aan de motorschuit zit vastgeknoopt.

Zo, nu is hij veilig achter de rietbeschutting. Hij kijkt uit over de rivier. Mie neemt juist de lantaarn van het achterschip weg. Hé, ze gaat er mee de roef in. O, ze moet zeker die schipper betalen voor dat slepen.

Helder en veel te vertrouwelijk naar Nico's zin klinkt de roep van Jochem over het water. „Héla . . . Mie . . . Mie-ie-ie . . . we zijn er . . . Ahoy!”

Jaloerse aandacht schiet in Nico op. Hoe weet die vent haar naam? Wat is dat geweest in de roef tussen hen? Is die schipper daar alleen met haar geweest? Laat'ie waken, want dat slikt Nico niet. Mie is van hem en als er mensen zijn, die daar anders over oordelen, sterker: die menen, dat zij recht hebben of kunnen krijgen, dan . . . dan . . .

Het valt nogal mee. Het prikt een beetje, dat hij Mie duidelijk hoort zeggen: „Hier, voor de goede zorgen!” maar dan klinkt daaroverheen zijn zakelijk bevel en als antwoord daarop het getier van de motor. Mie heeft te doen met zakelijke mensen, die geld nemen voor hun dienst en die dienst daarop ook correct voltooiën. Dat zij zelf een beetje onzakelijk is met het afrekenen, acht Nico een slimmigheidje, om een koopje te hebben. De baas verkoopt zijn kaas en zijn varkens ook wel met een grap over en weer. Dan vleugt de handel beter. Hij heeft er haar des te liever om . . . Laat hij het zó zeggen: hij vindt zijn keus des te beter. Het geweld van vloeken en schelden dringt nauwelijks tot hem door boven het heidens tumult van de motor uit. Al zijn aandacht is voor het schaduwachtige figuurtje, dat op de voorplecht staat. Ze heft haar handen, bukt over iets en zit dan stil, terwijl de motorboot verder vaart. Het dringt ook niet tot hem door dat de boot vóóruit gaat, in plaats van achteruit, zoals immers gezegd was. 't Is hem wel goed: de vrachtschuit vaart voort en Mie zal straks hier zijn, bij hem . . . luister je goed, Mie: bij mij, want daar hóór je! Kat en muis . . . we zullen samen spelen. Een jong katje met een lieve muis . . .

Wat wel tot hem doordringt, is de laatste roep van de schipper. „Tot ziens,” roept die brutale rakker. Wat denkt zo'n vent? Meent hij dat nu, óf is het een plagerijtje? Hij zal het Mie zeggen, dat ze met deze rekel niet meer mee-

gaat. Haar naam gaat er mee over de dijk . . . en de zijne, want horen ze niet bij elkaar . . . ?

Het getjucker van de motor sterft snel weg, sneller nog, dan de tjalk dichterbij drijft. Want wat is dat vreemde, dat Mie daar gebogen blijft zitten, zonder het roer te grijpen en op de wal aan te houden? Merkt ze niet, dat ze afdrijft? Dat de tjalk gestúurd moet worden, om bij de aanlegsteiger te belanden?

Zal hij roepen? Haar waarschuwen dat ze zo verkeerd terechtkomt, midden in het riet?

Maar een kat roept nooit, wanneer hij zit te muizen. Nico is een kat: hij zwijgt en is ongeduldig. Op die manier is hij al ontzaglijk veel te weten gekomen en hij vermoedt zo . . . hij vermoedt . . .

Het geluk is hem gunstig: wind en stroom voeren zijn muis naar de plaats waar hij staat. Hij ontroert er van.

VII

Ietwat verwonderd kijkt Mie op. Ze moet zich eerst trachten in te denken, hoe het mogelijk is, dat ze met haar tjalk hier in de rietwal beland is en daarna, wat haar in de tijd daarvóór overkwam. Er ligt zo'n druk op haar hetsens; ze is zo moe en zo rillerig. Langzaam komt ze overeind, duizelig van het gebukt zitten. Met haar rechterhand strijkt ze de wazigheid weg uit haar hoofd. Ze moet nog even sterk zijn, dan kan ze naar bed . . . slapen . . . slapen . . . en vergeten.

Hoever is ze afgedreven? Moet ze stroomop of stroomaf om thuis te komen? Dan begint ze te herkennen: een populier, bladerloos in de gure wind; een groepje wilgen achter de dijk bij de sloot.

Hoewel ze er nauwelijks de moed en de kracht voor op kan brengen, bukt ze naar de vaarboom. Ze zal trachten uit het riet te komen, al is het een meter of twintig terug, dan kan ze daar desnoods de boot wel vastleggen tot morgen. Als er een nieuwe dag is, zal ze ook wel weer nieuwe krachten hebben om voort te gaan op dit onbegaanbaar levenspad.

Ze bukt . . . Dan verstart ze in haar gebukte houding. Haar ogen trekken wild open, haar mond opent zich wijd, zonder te gillen; haar vingers spreiden zich in redeloze, grenzeloze angst. Vlakbij haar, uit het riet grijnst haar een bleek gezicht aan. Twee klauwen grijpen . . . grijpen . . . haken dan vast aan de rand van haar tjalk. Een hese stem fluistert vlakbij: „Ik zal je wel even helpen, meisje . . . ik zal . . .”

„Nico . . .” lispelt ze. Dan zakt ze slap op het dek van haar tjalk neer, terwijl haar ontstelde ogen staren naar het schrikbeeld, dat aan boord klautert met de handigheid van een zeerover, gewend als hij is aan achterweggetjes en sluippartijen.

„Blijf maar zitten,” praat hij geruststellend, „dan zal ik die schuit wel op zijn plaats leggen.”

Hij kent de werkwijze van een schipper op een prik. Hoe dikwijls heeft hij buur Lomer niet uit en thuis zien varen. In het gangboord ligt steevast de vaarboom met de kromme pikhaak. Zelfs de houding, de gebaren, het onverschillig slepen van de vaarboom van achteren naar voren en het leunen tegen de knop heeft hij bestudeerd. Zijn leven, zijn jaren bij Huiberts, hebben bestaan uit bestuderen, afwachten en afkijken. De kat moet immers het holletje van zijn muis weten, opdat de muis hem niet ontsnappen kan . . . ? Rustig, nog nooit eerder zo zeker van zichzelf en zijn zaakjes, boomt Nico de tjalk langs de oever naar de steiger. Vanuit haar geslagenheid ziet Mie hem bezig en, al walgt ze van de gedachte aan de ontmoeting van daarstraks, ze kan niet anders dan zijn handigheid en zijn kracht bewonderen. Ze voelt dat Nico bezig is een reusachtig kapitaal te investeren in haar hart, maar ze neemt dat bedrag graag op, want ze was zelf volkomen failliet. Wie piekert er over rente, wanneer hij geld op kan nemen in een zaak, die hij immers zelf toch niet meer redden kan? Dat zijn dingen die later wel weer aan de orde komen, wanneer de nood niet zo nijpend meer is. Ze kan nu haar gedachten ordenen en kracht verzamelen om straks het stukje naar huis te lopen. Hulp kan op zichzelf grote waarde hebben, ook al is de helper waardeloos in je oog, meent ze. En Nico is toch trouw, meer dan alle mensen, die ze op aarde kent. Hij heeft haar hier opgewacht in de duisternis. Hij loopt op zijn blote voeten over het dek, om háár tjalk te bergen; hij kwam door het riet soppen, tot zijn knieën staand in het koude water, om haar zijn hulp te bieden. En alleen de grote Stuurman weet, hóe welkom, hoe boven alle dingen nodig die hulp is. Bovendien, Hij stuurde Nico en mag ze zich verzetten tegen deze Goddelijke leiding?

Dit is de tweede maal, dat Nico op haar weg geplaatst wordt binnen een maand en het was tweemaal, dat de hulp spontaan van zijn kant kwam. Moet ze nu weer ondankbaar zijn? Nee . . . néé!

Ongevraagd bergt Nico het zeil. Ook dát kan hij. Hij zag het, niemand leerde hem de bijzonderheden . . .

Dan staat hij naast haar. Hij legt al de aanhankelijkheid van zijn hazenhart in zijn woorden: „Ga je mee, Mie?” Een kruising van een kat en een haas is hij. Op school heeft ze hem zelf mee gescholden: „Schiebroek-schijtebroek . . . Schiebroek-schijtebroek!” maar tegelijkertijd hielden ze hem omzichtig in het oog, omdat het wel eens gebeuren kon, dat Nico zich verschool achter een struik of heg en hen daarvandaan met slakken of kikkers bewerkte.

Wankel staat ze op haar benen. Of ze wil of niet, ze moet wel een beetje tegen hem aanleunen. Hij slaat zijn grage arm om haar heen, maar huiverend weert ze hem af. Het kapitaal kan dié rente nog niet opgebracht hebben op zo'n korte termijn. Het zou er op uitdraaien, dat het kapitaal nog deze avond aan rente vertienvoudigd werd. Haar gedachten hebben al éénmaal op deze avond een spel gespeeld met zichzelf en een man, het wordt haar te machtig om dat te herhalen met een andere man.

Nico neemt haar dat niet kwalijk. Geen arm om haar heen? Best hoor, het is maar een spelletje van kat en muis. Even laten voelen dat de poes er ook nog is en dat... als hij zou willen... maar dan mag het muisje weer even volop genieten van zijn vrijheid. Zoete poes... lieve muis...

Hij wil haar meenemen van de boot af, maar ze weigert met al de zwakke kracht, die nog in haar rest. „Eerst nog wat halen...” zegt ze zacht.

Dan gaan ze samen naar de voorplecht, waar ze zich opnieuw bukt naar de scherven van het pijpenbakje. Het zit muurvast in haar gedachten, dat ze in ieder geval deze scherven wil redden uit de puinhoop van haar toekomst. Zal ze ondergaan, dan mét deze scherven. Zal God haar genadig zijn, haar haar zondige pangeboren liefde vergeven, dan zal die genade óók gelden voor het offer, wat ze aan die liefde wilde brengen.

Nico bukt naast haar. In het duister onderscheidt hij het hoopje scherven.

„Wa's dat?” vraagt hij nieuwsgierig-achterdochtig.

„O, niks,” weert ze af.

„Moet die rommel in 't water gesmeten worden?” biedt hij volhardend aan.

„Nee... nee,” schrikt Mie en ze schulpt haar handen rond de onnozele witte brokjes. Dan bedenkt ze, dat ze mogelijk niet elk scherfje gevonden heeft in het donker en ze vraagt smekend: „Ach, geef me de lantaarn even.”

Hij brengt haar de groene, van stuurboord en bij dat licht kruipt ze over de vierkante meter plecht om een verloren splintertje, dat mogelijk tussen een naad mocht gevallen zijn, terug te vinden. De boerenknecht snapt er niks meer van. Dit stuipachtig kruipen over het dek, bij het vreemde, groene licht, komt hem wel zó onzinnig voor, dat hij maar nauwelijks de lust weerstaat om haar met een trap van zijn blote voeten tot de werkelijkheid te brengen. Zijn muisje komt hem voor als een vreemd, monsterlijk dier, waarvoor zijn hazenhart bang begint te worden. Als ze weer in haar gebukte houding bij de scherven zit en die in een punt van haar rok begint te rapen, is zijn vrees geweken. Met zijn blote voet, waarover een bruine sliert verrot gras ligt geplakt, schuift hij de scherven naar haar toe. Ze schrikt er van, duwt dan het witte been opzij, omdat ze bang is, dat hij de scherven nog verder vernielen zal.

Zo, met dat dotje waanzin in haar jurk, gebukt onder de denkbeeldige last daarvan en de werkelijke van haar moeheid en zorg, laat ze zich aan haar arm naar huis leiden. Hij smooit lelijke woorden, als zijn voeten over het glibberige schervenpaadje gaan. Volijverig neemt hij haar sleutel over, draait de deur van slot, maakt licht in het nachtdonker van de kamer, helpt haar haar mantel uitdoen en de scherven op tafel leggen.

En dan brengt Mie uit eerlijke dankbaarheid toch wat rente op: ze glimlacht wijtes tegen hem en zegt: „Ik ben toch zo blij dat je me geholpen hebt, Nico.”

Voldaan gegrinnik accepteert die woorden. Hij begrijpt volkomen, hóe dankbaar ze moet zijn... Begrijp je wel: móet zijn. Dit zinnetje is een beginnetje. Boekdelen lieve woorden, jaren vol dankbare dáden moeten de rente vormen op het vanavond geschonken kapitaal. En dan is hij van harte

bereid om er nog eens een sommetje tegen aan te gooien, wanneer dat zo uit komt. Hij zal wel eens een karweitje voor haar doen, als ze zich minder goed voelt. In ieder geval zal hij een last koolas voor haar bestellen — dan — om dat ellendige schervenpaadje te plaveien, zodat zijn voeten niet nog eens verwonden op die scherpe dingingen.

De scherven liggen nu in het heldergele licht van de olielamp. Hij kan zijn nieuwsgierigheid niet bedwingen. Terwijl hij een stoel bijtrekt en — met zijn ellebogen op tafel — zich naar de brokstukken van het pijpenbakje overbuigt, vraagt hij kwasi-onverschillig: „Wat zijn dat voor scherven?”

„O, niks . . .” herhaalt Mie, „zo maar . . .”

„Als je 't niet zeggen wil . . .” mokt hij kinderachtig.

Ze kijkt hem aan. Niet wil . . . niet wil . . . Och, waarom zou ze niet? Ze hoeft immers niet alles te zeggen?

„Ik heb een testje stuk laten vallen,” legt ze moe uit.

„Wou je die rommel nog bewaren dan?” ondervraagt hij verder.

„Het was zo'n mooi dingetje,” tracht ze uit te leggen.

„Er zijn nog zoveel mooie dingen,” vindt hij nuchter. „Ik zal wel eens iets voor je meebrengen van de kaasmarkt.”

Zie je wel, Mie, hij is wel bereid iets in je te beleggen, nu je al weer een paar spie rente opgebracht hebt met je vertrouwelijkheid.

„O nee, dat hoeft echt niet,” schrikt ze.

„Niemand zal me verbieden om iets mee te brengen voor iemand . . . voor iemand . . .”

Bijna sprak hij. Ze voelt scherp aan, waar hij — nu al — heen wil. Met felle, waarschuwendende angstogen kijkt ze hem aan.

Hij wordt niet kwaad, o neel 't Is immers maar een spel en als hij te wild speelt, moet ze maar waarschuwen.

„. . . voor iemand, die ik een pleziertje wil doen.”

Zo! Als ze bang is voor de woorden: „. . . waar ik veel van hou . . .”, zal hij wel wat anders zeggen. Er zijn immers woorden genoeg in de wereld? Met elk daarvan kan je een spelletje beginnen. Met het ene woord een ernstig spelletje en met het andere een onschuldig . . .

Haar benen trillen zo; ze trekt ook een stoel bij en dan zitten ze domweg aan weerskanten van de scherven. Hij neemt er één in z'n hand en haar vingers bewegen om het terug te pakken. Dan laat hij het weer vallen, zodat het ketst op de andere stukjes. Sprong daar weer een scherf af?

„Pas op,” zegt ze mat, „anders gaan ze nog verder stuk. Zoals ze nu zijn, kan ik ze misschien nog lijmen.”

O, ze durft hem nog best aan te kijken ook. Dit gevecht tussen hem en haar ligt op een zo smartelijk verschillend vlak, als dat vorige, eeuwen terug in de „Antje-Jacoba”. Hierbij óndergaan betekent weggevaagd te worden uit de maatschappij van fatsoenlijke wezens. De grootst denkbare schande, over haar hoofd uitgeroepen door meester Huisman, zal dan werkelijkheid zijn.

Haar wimpers vallen zwaar over haar ogen, beschaduwen die, zodat hij niet ziet, dat ze met haar ogen zelfs nu nog die snippers en splinters, die scherven

en stukken streeft. Het zijn brokken, maar ze maken voor haar brokstukken uit van een half uur geluksverwachting. En is geluksverwachting al geen bepaalde vorm van geluk? Immers ja! Vanmiddag, tussen licht en donker, is Mie Lomer gelukkig geweest, zó gelukkig als een menskind maar zijn kan. Ze zit met de brokken, maar toen het nog heel was, was het iets heel dierbaars.

Ze schrikt, wanneer een paar grote tranen op het pluche van het tafelkleed vallen en daar even als grote parels liggen te glinsteren, voordat ze wegzinken tussen de haartjes.

Bang slaat ze haar ogen op, die nog groot en vochtig staan van haar ontroering. Onbeholpen ziet hij háár, verontrust zij hém aan. Wat werken tranen uit in een mannenhart, dat om de één of andere reden op barsten staat? Komt er hartstocht naar boven; of alleen maar een medelijdend woord? Nico weet geen raad met zichzelf, zomin als met vrouwentranen. Bij zijn spelletje hoorden nooit glinsterende parels op een tafelkleed, of trillende tranen in blauwe ogen. Voor één ogenblikje leeft hij onvoorbereid en het wordt één van de weinige momenten, waarin hij boven zichzelf uitrijst. „Ik zal een kop thee voor je zetten en . . . — je hebt het koud — ik zal vuur maken.”

Nu is hij eerlijk, voelt ze en het troost haar. Ze laat hem begaan, zonder verzet. Hij rammelt met bussen en potten in het keukentje; hij komt met een olieblok en wat takjes aandrigen. Dat is allemaal goed, maar ze voelt dat hij, al werkende en zorgende, de rente toch langzamerhand weer begint te tellen, die hij te vorderen krijgt. En hij néémt rente. Wanneer het vuur aanloeit in de plattebuiskachel, legt hij zijn hand op haar hoofd.

Ze krimpt er onder in elkaar, hoewel ze het ogenblik voelde naderen.

Zijn andere hand kruipt onbeholpen langs haar rug, tot tegen haar hals. Als een slak! Als een slak! bedenkt ze en die gedachte, dat gevoel doet haar opspringen.

Hij is niet kwaad, o nee. Zolang ze nog een vrije muis is, zal hij nooit kwaad worden . . . of, het zal in het spelletje te pas moeten komen.

„Schrik je?” vraagt hij lachend. „Zó bedoelde ik het niet.”

Ze schudt haar haar, als een leeuw zijn manen. Na dit is ze weer even wakker en strijdlustig.

„Je moet je handen thuishouden,” snibt ze. „Daar hou ik niet van, dat weet je wel.”

„Hoe kon ik dat nou weten,” vergoelijkt hij. „Ik dacht immers . . . ik dacht . . . ik ben toch steeds voor je bezig . . .”

O, dat moet ze toch wel erkennen. Ze slaat haar ogen al weer neer en ze zwijgt verslagen. Het ligt haar niet, om hulp met ondankbaarheid te bevelen. Het is immers waar, dat hij haar hielp, toen niemand naar haar omkeek.

Uit de turfbak neemt hij twee turven. Ook nu zal hij voor haar zorgen, ondanks ondank. Voorzichtig stopt hij ze in de kachel. Toch spetteren nog wat vonkjes op en de gloed van het vuur slaat tegen zijn gezicht. Het rood

weerspiegelt in zijn ogen en dan ziet ze het met dezelfde angst die een muis moet kennen wanneer een jonge kat met hem speelt: Zijn ogen, half samengeknepen boven het vuur, hebben een gevaarlijk groen licht. Kattenogen lijken het.

De kamer lijkt haar plotseling te klein voor hen beiden. Ze moet vluchten, want uit die ogen kan van alles voortkomen. Soms, wanneer ze wijd open staan, lijken het wel goedige, vriendelijke ogen. Maar zoals ze nu zijn, of wanneer hij ze straks over haar zal laten strelen, zoals straks z'n hand, kan er een gevaarlijk licht in opbloeien, waardoor ze haar eigen wil verliest. Hij moet weggaan. Direct! Ogenblikkelijk! Elke minuut dat hij hier langer voor haar bezig is kan het roofdier in hem ontwaken; het spel kan dodelijke ernst worden en ze zal er onder bezwijken.

Bedaard schuift hij het deksel weer op de kachel. Dan kijkt hij op, met een glimlach. Zelfs daarvoor doet ze een stap terug en ze kijkt schichtig naar de deur van de slaapkamer. Als hij ... als ...

Maar hij doet niets. Hij is rustig bezig met zijn spel. Vanavond was hij nog niet van plan om de muis ... Wat is er met haar? Waarom kijkt ze naar die deur ... die deur van de slaapkamer? ... Wil ze ... zou ze willen ...

Haar keel is zo droog; als leer voelt haar tong. De woorden komen fluis-terend: „Ik ben ... ik wil naar bed ... ga maar naar huis, Nico.”

En dan ontwaakt het roofdier toch. Het spel is opeens ernst geworden; zijn plannen veranderen op slag. Hij heeft immers al jaren met zijn muis gespeeld? Het mag dan toch ook wel eens zover komen, dat hij hem opeet. Zijn hand trilt heftig. Hij ziet haar adem gaan; haar borst rijst ... daalt ... rijst ... daalt ... Haar mond staat half open en die ogen, die hem afwijzen, afwijzen in dodelijke angst, maar hem juist daardoor aantrekken zonder dat hij zich verweren kan! Een kat heeft een roofdierennatuur. Ontwaakt de lust, dan is zelfs het tegenspartelen van zijn slachtoffer nog een weldaad.

„Ga maar ...” hijgt hij, „dan breng ik je straks wel een kopje thee ...”

Mie kan geen woord meer over haar lippen krijgen. Ze kan hem de deur niet uitgooien, zelfs al zou ze het willen en de kracht er voor hebben, want hij verlamt haar wil.

Misschien wéét hij dat. In ieder geval kan hij met haar doen wat hij wil, want het huis staat eenzaam in het veld en er komt practisch geen volk langs de dijk op dit uur. Nooit was hij zekerder van zijn zaak. Hij ziet immers wel dat ze willoos is. En is dat geen bewijs, dat ze zich aan hem wil toevertrouwen? Hij heeft ook zoveel voor haar gedaan ...

Als in een droom doet Mie de drie schreden naar de slaapkamer en automatisch begint ze zich te ontkleden. Ze heeft het bed van haar ouders maar in gebruik genomen, want deze kamer is geriefelijker dan haar hokje op zolder. IJzig kalm is ze. Ze schuift haar schoenen onder het bed; haar haarspelden legt ze op de wastafel, naast de kom in het kammenbakje. Ze knoopt haar jurk los ... Is hij daar al? Met wijd-open ogen staart ze naar de deurknop. Bewoog die? Ze luistert ...

Het is alsof ze wakker wordt. Haar oogleden trillen, de spanning uit haar

den wijkt. Duidelijk hoort ze het geronk van een motor naderen. Dat geluid rent ze. Nog terwijl de motor nadert op de dijk, slaat hard de deur van het houten portaal dicht.

Ze haalt diep adem. Er trekt een glimlach over haar gezicht, wanneer het motorgeronk nadert, overgaat in wat gereutel en dan stukt. Dokter Van Loon! Ze vergeet haar schoenen weer aan te schieten. Met haar losgeknoopte jurk, haar haren verward en haar ogen nog met sporen van angst en ontzetting, komt ze de kamer in, even voordat de dokter daar is. Dan pas voelt Mie zich weer helemaal veilig en de opgekropte spanning, de moeheid, de vrees voor de instorting van haar leven, breken zich baan in een gierende schreeuw. Zonder nadenken vliegt ze naar hem toe en bevend verbergt ze zich aan zijn borst.

Dokter Van Loon is heel wat gewend. Hij is ook met overspannen zenuwen op de hoogte, maar dit . . . verdraaid! dat heeft hij nog niet eerder beleefd. Dit kind schijnt in één dag volkomen van de kaart te zijn. Hoe zit dat? Wat hebben ze met die zenuwen uitgespookt? Hij heeft haar toch vanmorgen weg laten gaan en ze was zo monter als wat! Man, zoals ze daar stond te blazen op die toeter, dat was een lieve lust, daar werd je hart warm van! Enfin, eerst maar wat bemoederen, dan gaat die koorts wel weer voorbij. Hij legt zijn hand op haar haren, streelt met de andere hand haar rug en zegt sussend: "Tut-tut, hoe hebben we het nou met elkaar?"

Geen woord kan ze uitbrengen. Trillen en schokken, dat is alles. Schrik? Ongelukken? Het ziet er hier allemaal nogal schappelijk uit. Zou de eenzaamheid misschien . . . Nee, maar dat zou toch te gek zijn. Deze mensen vonden doodgaan in de drukte, maar eenzaamheid is een woord dat in hún woordenboek niet staat.

Over haar hoofd heen kijkt hij de kamer rond, wantrouwend. Als hij de diagnose niet stellen kan aan de persoon zelf, dan zal hij wel eens eventjes kijken waar er wel iets scheef zit. La-la! er is bezoek geweest . . . bezoek . . . twee kopjes staan er op tafel klaar; de damp slaat nog van de thee af. Wat willen we nu eten? Hééft ze bezoek? En waar is dat dan? Snel gaan zijn gedachten. Hij is levenswijs genoeg; hem draaien ze geen rad meer voor ogen. Er is bezoek, want de thee staat klaar. Er wás bezoek, want hij ziet niemand. Aan merken zijn gevoelige, strelende vingers, de losse sluiting van haar jurk en hij kijkt verbouwereerd neer op haar schokkend hoofd, met het verwarde haar. Zonder een woord, maar met een gegrom, diep uit zijn keel, grijpt hij haar bij haar bovenarm en houdt haar op armlengte van zich af. Ze slaat haar ogen naar hem op, toch nog even gealarmeerd door zijn ruw grijpen. Diepten van uitgestane angst en ellende peilt hij; angst op de grens van waanzin; ellende, groot genoeg om er een eind aan te maken . . . in sommige gevallen.

Dan laat hij haar pardoes los, springt met twee, drie stappen naar de openende slaapkamerdeur en stapt in de donkere leegte daarachter. Even later is hij terug, ziet haar weer kijken en ontdekt tot zijn geruststelling de opening om haar mond.

„Dat is z'n geluk,” grauwt hij, „want ik had hem met gebroken poten in de rivier gezwengeld, laat'ie daar voor oppassen!”

Als ze dan nog blijft zwijgen, nu met neergeslagen ogen, spot hij: „Hoe is't? Denk je nou heus, dat je mij nog kan laten kleuren? Was het dat héér van hiernaast?”

Nauw merkbaar knikt ze.

„Mooi,” zegt hij nu rustig. „En hij had een bepaald plannetje met je, niet-waar?”

Maar dat weet ze nu niet zeker meer. Nico heeft niets gezegd, alleen maar gekeken en gezorgd.

„Kopje thee op bed, wat?” vraagt hij scherp verder.

Weer knikt ze en haar ogen beginnen te glanzen, alsof de zon er in opkomt. Hoe wéét dokter Van Loon dat allemaal? En wat is het heerlijk, dát hij alles weet en ze hem niets hoeft te vertellen. Zo was Vader ook. Zó vol zorg, dat hij altijd alles wist. Vader . . .

Doodop valt ze neer aan tafel, haar hoofd op haar armen. Zo schreit ze, rustig, kalmerend.

De dokter vraagt niet verder. Hij stelde de diagnose; zijzelf neemt al medicijn. De natuur is toch maar je ware.

Toch snapt hij één ding niet: Hoe is het mogelijk, dat zo'n proleetje van een boerenkarhond hier binnenkomt en dit kind zonder gevecht van d'r geloof afpraat? Want preutsheid is ook een geloof, reken maar. Dat maak je deze mensen wel niet wijs, maar het is een kardinale waarheid, die niemand hem afhandig zal maken.

Zijn wenkbrauwen fronsen zich, terwijl zijn hersens worstelen met dat probleem. Hier zit iets scheef. Als ze een heethoofd was, zoals hij ze in het dorp bij bosjes kent, zou het nog mogelijk zijn in een goedkope bui . . . Dit type is niet alleen koel, maar ze hoort nog bij de fijnen ook. Dat is wel niet altijd — of heel dikwijls niet — de basis voor een deugdelijk leven, maar als je die ouwe schipper kende en de manier waarop dat moedertje de wereld uitstapte, dan durf je er je vrouw en je practijk onder te verwedden, dat er hier iets absoluut niet klopt.

Aanranding? Kan niet, zonder dat de hele zaak aan diggels gaat. Zelfs als ze bek-af was, zou ze nog vechten tot ze er dood bij bleef. Bovendien: hij kent die knaap van Schiebroek wel. Dat is het type dat belletje trekt bij ouwe wijfjes en zelfs dan nog hard wegloopt. Die bestáát geen aanranding. Hola, ze ligt met haar hoofd bijna op een bergje scherven. Toch een gevecht? Kan niet. De zaak staat hier veel te netjes op z'n plaats en de thee . . . als je gooien wil gooi je met hete thee, dat koelt veel harder af. Nee, ze is op de één of andere manier lief geweest en gehoorzaam. Maar aan haar reactie toen hij kwam kan hij wel ongeveer raden dat ze . . . Verhip! hij geeft het op. Dit is een puzzle waarbij je je hersens voelt kraken, zonder dat je een stap verder komt. 't Kan hem trouwens ook weinig schelen, want hij weet voor vanavond genoeg: die jongen van Schiebroek verdwijnt uit de buurt, of hij

steekt geen poot uit, wanneer die dikke boerin haar achtste krijgt, da's wel zoveel als zeker.

Het schreien is voorbij. Mie ligt rustig te wachten op zijn woorden. Er kan nu niets meer gebeuren en ze voelt wel dat hij haar niet in de steek zal laten.

Schijnbaar íntevreden steekt hij een sigaar op en hij strekt zijn benen bij de kachel. Heel die amoureuze geschiedenis bestaat niet meer; hij wil het over de handel hebben, daar kwam hij voor.

„Allo meid, neem een kop thee en geef mij de ander, dan doen ze nog dienst ook en we maken het ons gezellig.”

Langzaam komt Mie overeind. Ze snuffelt nog wat, ze moet een paar laatste tranen wegvegen. Dan duwt ze het losse haar wat naar achteren . . .

„Ik zie er uit als . . . als . . .”. Dáár komt ze nog niet uit.

„Ik dacht: Kom, ze zal wel terug zijn van die eerste tocht en ik wil toch wel eens weten hoe dat allemaal gegaan is,” opent hij het gesprek huiselijk. „Het zeilen ging aardig, niet? Je ging gemakshalve maar naar beneden. Alsof ze bij ons in 't dorp geen aardewerk van je willen kopen! Heb je verkocht?”

En dan vertelt ze van de glorie van deze eerste dag. Ze fleurt er weer helemaal door op, zodat ze vertellen kan van de sleeptocht achter de motorboot.

Hier, zo tevreden pratend, zonder de koude werkelijkheid op je hielen, kan ze zelfs even met een droeve glimlach terugzien op het gesprek met Jochem. Hij laat haar vertellen, zonder onderbreking. Alleen wanneer ze vertelt van het afscheid van de schipper en wijst naar het gebroken testje, fronsht hij zijn wenkbrauwen. „Je moet je met dat volk niet afgeven,” berispt hij. „Het zijn dikwijls doerakken, die in een vrouw niks anders zien dan . . . enfin, je hebt het nou zelf gezien.”

Ze knikt. Zonder overtuiging, want er zijn altijd en overal uitzonderingen en ze hoopte en . . . ja, ze geloofde ook, dat Jochem . . .

„Ik zal jou wel eens kostelijk leren zeilen, kind,” belooft hij grif. „Dan zijn dergelijke riskante avonturen niet meer nodig. En . . .” gaat hij zacht en eerlijk verder, „je bent te mooi en te verleidelijk voor zo'n risico.”

Ze kijkt even streng, omdat hij dat zegt. Ze dacht dat de dokter daar bóven stond.

„Neem dat nou gerust aan van een oude man,” spot hij vergoelijkend. „Ik heb ervaring op dat gebied en ik ben door m'n wilde jaren heen, maar anders . . . anders . . .”

Hoe goed is het om de narigheid weg te lachen. En hij zal haar nog zeilen leren ook, dan kan ze zich alléén redden.

Als ze uitverteld is, schudt hij onmerkbaar het hoofd. 't Is net zoals hij dacht: dit schepseltje krijgt veel te veel te verstouwen. Jammer dat z'n vrouw niets voor dit meisje voelt. Die denkt natuurlijk weer . . . ha-ha-ha . . . Maar goed, hij kan hier ook wel wat voor haar doen. Ze heeft in ieder geval goed verdiend. Dat kan hij wel stimuleren, dan kan ze er zo zoetjes aan wat bovenop klauteren. Met dat eerlijke gezichtje zijn wel zaken te doen, of hij moet zich al erg in z'n rivierdorpers vergissen.

„Heb je je kas goed verzorgd?” informeert hij zorgvol.

Dat heeft ze niet. Daarom doen ze dat samen; ook sluiten ze de roef af met het gegalvaniseerde hangslotje.

Heeft ze nog van die poeders? Mooi, neem er vanavond maar twee. Deur op slot en geen vreemde kerels binnenlaten, want daar komt altijd narigheid van. Die snoeshaan van hiernaast krijgt vanavond nog wat hartigs op z'n boterham. 't Is nog vroeg zat voor een buurpraatje bij Huiberts . . .

Morgenvroeg zal hij er zelf zijn om haar naar de stad te brengen voor haar inkopen. Daarna zeilen ze, wanneer de practijk het toelaat.

Mie voelt zich heerlijk ingekapseld in zijn zorgen. De eenzaamheid maakt haar niet meer bang of onrustig. Daar is ze wel aan gewend; ze is er mee vergroeid. Even zal ze nog luisteren naar de geluiden van buiten en dan wegdoezelen in een droomloze slaap, want ze is moe . . . zó moe . . . Later zal ze wel tijd vinden om de scherven van het pijpenbakje te lijmen.

„Scherven brengen geluk,” plaagt dokter Van Loon, wanneer hij haar angstvallig bezig ziet, om de stukjes in een papiertje te pakken.

„Mijn geluk ligt aan scherven,” zegt ze daar zacht achter.

„Kom, kom . . . als ik er nog iets aan doen kan, zal dat wel loslopen,” weerlegt hij hartelijk.

Dan geeft hij haar, zonder vragen, een kus op haar voorhoofd.

„Als ik gewild had, zou ik nu ook zo'n grote dochter hebben,” lacht hij weemoedig.

Pas als de deur al lang achter hem dicht is, dringt de bedoeling van die woorden tot haar door: Hij wilde dus geen dochter. Jammer, want ze zou graag vriendin met die dochter zijn.

Het is een nieuw probleem. Ook dat zal ze laten rusten tot morgen. Het zijn zeker de poeders al, die haar zo loom maken.

De dag van morgen bergt zodoende veel beloften in zich: de scherven tot een bakje lijmen; inkopen doen; zeilen; het probleem van de doktersdochter overdenken . . .

Knarsend schuiven de grendels op de deur. Alles zal verder tot morgen wachten. En dat kan, omdat er toch weer iemand is die voor haar zorgt . . .

De grote Stuurman . . . Hoe wijs moet Hij zijn!

VIII

Neem een kat zijn prooi af: hij zal blazen.

Grijp hem daarbij in zijn nekvel: hij probeert te krabbelen en te bijten. Smijt hem daarna weg: hij vlucht met een dikke staart.

Dokter Van Loon staat toch even perplex, wanneer hij merkt dat zijn banden zijn doorgesneden. Dat schooiertje, dat mislukte reptiel! Waar haalt'ie de lef vandaan!

Dan lacht hij schokkend, met een stil geluid. Dit is een geheimpje tussen hem en het jongetje Schiebroek, waar dat kind niet van weten mag. Daarom trapt hij toch de motor aan en laat het ding op zijn eerste versnelling tegen de dijk opzeulen. Zelf loopt hij er naast. Dat meisje zal wel te weinig verstand van techniek hebben, om te horen, dat hij niet op z'n gewone manier wegrijdt. 't Is jammer van de banden, want ze waren nog best. Enfin, het is de prijs waard.

Wanneer hij de boerderij nadert — Karro is al razend — ziet hij de deur van de bijkeuken snel open- en dichtgaan. Dat is t'ie, weet hij. Die makker heeft nog willen genieten ook van de reactie. Nou, ik zál hem laten genieten, laat hij daar maar vast op rekenen.

Uiterlijk volkomen beheerst zet hij zijn zware motor tegen de muur, bedenkt zich dan en trekt hem toch maar op de standaard. Bedaard trekt hij zijn motorhandschoenen uit. Het zijn wapens: een leren jas, motorhandschoenen, leren laarzen. Met die wapens imponeer je dit boerenfolk.

Roepen anderen vollèk? Hij niet! Met grote, zekere stappen beent hij naar de woonkamer en groot, reusachtig groot in het licht van de olielamp, staat hij op de dorpel van de kamerdeur.

„Goeienavond,” zegt hij en intussen monstert hij het kringetje, dat om de tafel zit. Alle hoofden in zijn richting: de boer, zijn vrouw, Hein en Griet. De rest ligt al in bed natuurlijk. Zo, die knaap durfde niet naar binnen te gaan; zit dus in zijn eigen afdeling.

Een verbaasd „g'n-avond” mompelt hem tegen. De boerin alleen herstelt zich tijdig, om er „dokter” achter te zeggen.

Terwijl haar man hem een stoel biedt, stuurt zij de grote kinderen naar bed. Ze maakt zich niks wijs: ze zijn best op de hoogte van het nieuwe kindje dat komen zal. Maar het is daarom niet nodig, om het ze aan de neus te hangen. Over dat soort zaken wordt niet gepraat; het is even gewoon als heel het leven op de boerderij. Het is immers een voortdurend wisselen van geboren worden; bevruchten; werpen en sterven?

Maar de dokter heeft het kennelijk druk: hij wil niet zitten. Terloops neemt hij haar omvang op en hij knikt haar toe: „We schieten al weer op, hè?” zegt hij tevreden.

Kwam hij alleen om dat te zeggen? Hun ogen flitsen even langs hem, dan naar elkaar. Hij hoeft hun niks te vertellen, laar dokter dat niet denken. Dat meisje van hiernaast, hè, dat trékt!

Ze zeggen het niet, o nee. Ieder moet dat maar voor zichzelf weten; je hebt daar je eigen mening over vanzelf en die spreek je tegen elkaar uit, maar dokter zal zelf wel weten wat hij doet . . .

„Ik wilde eigenlijk die mooie knecht van je even spreken, Huiberts,” zegt de dokter.

Hun ogen lichten triomfantelijk op. Nou? Wat hebben ze altijd beweerd? Nico zit hem dwars bij Mie en nou zal hij die jongen openlijk tegen gaan werken! Maar aan zo iets laags doen zij niet mee, dat moet dokter niet denken. Bovendien dwarsboomt hij daarmee hun eigen mooie plannetje.

„De knecht is niet thuis, dokter,” zegt de vrouw.

„Hij zal wel weer bij die meid van Lomer zitten,” grinnikt de boer.

Ja-ja, knikt de dokter.

„Dat lijkt wel een span te zullen worden,” vult zij aan. „Die jongen is al jaren met haar bezig.”

Hoe vreemd is toch die spanning, die wordt verborgen achter vriendelijke, welgemeende woorden. Ieder zit zijn eigen overleggingen kunstig te vermommen. De dokter houdt het met dat weesmeisje. „Nico zal wel weer bij die meid van Lomer zitten!”

Ja-ja, knikt de dokter weer.

„Het komt ons natuurlijk merakel best uit, dat snap je,” zegt de boer. „Nico is een gewillige jongen. Als je daar een vrouw en een huissie voor weet in de buurt, heb je zo'n vent voor het leven. En die meid, die Mie . . . nou ja, het kan toch wel een geschikte vrouw voor die jongen worden . . . Ha-ha, mijn smaak is het óók niet, maar och, soort zoekt soort!”

Dat is dat! Peilend kijken ze weer naar zijn donkere gestalte op.

Voelt dokter wat hij zeggen wil?

Dokter voelt het! Terdege voelt hij het!

De schoften! Allebei! Geen draad fatsoen hebben ze in d'r-lui body. Maar hij zál ze, let op!

„'t Is wel spijtig voor je, Huiberts, maar van dat mooie plannetje kan niks komen,” zegt hij koel. „Je moet voor die knaap maar een ander zoeken, want hij gaat hier weg.”

„Weg?”

Allebei tegelijk zeggen ze het hem na. Daarna staren ze met domme ogen naar elkaar en weer naar hem. Dit is hun systeem niet. Zo openlijk iemand tegenwerken; zo radicaal iemand met je woorden de pas afsnijden, nee, daar hebben ze toch niet van terug.

Zij is weer het eerste bij machte om het woord te voeren. Ze kent hem ook het beste van vele kraambedden en dito bezoeken. Maar dit keer komt hij er niet aan te pas, dat weet ze nu al. Ze zal een baker nemen, zoals de arbeidersvrouwen desnoods, maar hém niet. De schande van zo'n man aan haar bed te hebben wil ze zichzelf en de buurt niet aandoen. 't Is zonde dat ze 't zeggen moet, maar zo'n man moest geen dokter mogen zijn!

„Ja,” tracht ze nog een openlijke ruzie te voorkomen. „Wij hebben zo geen zeggenschap over het doen en laten van die jongen. Wel in zijn werk vanzelf . . . Maar als hij een meissie kiest, nou dan is hij eigen baas. En wij hebben er nog niks van gehoord dat hij verandert met Sinte Katrijn. Jij Hein?”

„Welnee,” gromt hij dreigend, „Nico blijft, da's wel zeker.”

„Hij blijft,” herhaalt ze.

Dokter Van Loon doet twee stappen naar voren. Hij slaat met zijn grote motorhandschoenen op zijn vlakke hand en schijnt na te denken. Wat een halzen toch! Menen ze nou hem een beetje de wet voor te schrijven?

„Ik wil die knecht van je spreken, Huiberts, direct en hier!”

De boer wordt nou toch kwaad. Wie stelt hier de wet in zijn huis?

„Hij is d'er immers niet zeg ik je,” gromt hij.

De dokter keert zich naar de deur. Al die boerderijen kan hij dromen; de boeren hebben hem langs alle koeien gesleept, wanneer hij voor een bezoekje geroepen werd. Hij is getapt op het platteland en dat wéét hij.

„Dan zal ik hem zelf even halen,” beslist hij.

Over de donkere deel schreeuwt hij: „Zeg, kwajongen, kom jij eens even naar beneden!”

Geen antwoord. Alleen wat gerammel van kettingen langs de staken: een koe, die opstaat op het geluid van zijn sterke stem.

De stralenbundel van zijn zaklantaarn glijdt over de deel. Zonder moeite vindt de dokter het steile trapje naar de til. Daar vindt hij ook Nico, bij het licht van een olielampje bezig zich uit te kleden.

„Ga jij maar eens even mee, makker,” nodigt hij kort.

„Wat doen?”

„Geen praatjes, méé,” herhaalt de dokter.

Zonder complimenten grijpt hij de knecht bij zijn arm en knijpt eens flink. Hij verwacht geen tegenspartelen en duldt dat ook niet. Nico spartelt trouwens niet tegen; hij voelt niets voor een gevecht tegen deze man.

Achter Nico klimt de dokter het trapje weer af. Samen staan ze in het lamplicht van de kamer: een diender en zijn arrestant.

Arrestant?

Ja, misschien!

„Wat moet die vent van me?” vraagt Nico brutaal aan de boer.

Er komt geen antwoord. Het eigenmachtig optreden van de dokter én het feit dat Nico tóch thuis was, hebben voor het ogenblik hun spraak verlamd. Ze voelen instinctief, dat hier méér achter zit dan ze weten of vermoeden. Laten ze het maar uitvechten, dan zullen wij daarna wel partij kiezen.

„Wat deed jij bij dat meisje hiernaast?” ondervraagt de dokter.

„Dat zijn mijn zaken!”

„Goed, misschien heb je gelijk. Maar van vandaag af zijn het mijn zaken, begrepen?”

Nico kijkt sluw op. Die toon bevalt hem niet, maar hij kan nog wel even doorgaan met zijn pogingen om te krabbelen.

„Dat zou je wel willen,” nijdst hij en dan begint hij te schreeuwen. „Denk 'ie soms, dat ik niet weet wat je hiernaast uitvoert? Mooie dokter, dat ben je! Blijf bij je eigen wijf, schooier. Denk je dat ik het niet dóór heb, dat je stinkend jaloers ben, omdat Mie verliefd op me is . . . Jij . . . jij . . .”

Nou niet kwaad worden, Piet van Loon! Blijf nou kalm, jongen, want het is wel een beetje te begrijpen, dat die jongen de smoor in heeft. Het mag niet en het kán niet. Je gaat geen renpaard paren met een karhengst, maar van die karhengst is het te begrijpen, dat hij wel wil.

Als Nico uitgeraasd is, zegt hij rustiger dan ze van hem verwachten: „Nou moet je eens goed luisteren, m'n jongen. Jij bent verkikkerd op Mie en dat snap ik best, maar daar kan niks van inkomen, want zij wil je niet en dat weet jij best. Dat jij haar zover krijgt als vanavond . . . nou ja, dat kan je

alleen met iemand uithalen, die doodmoe is en . . . enfin, dat snap jij toch niet. Je hebt geluk gehad, dat ik je daar niet aangetroffen heb anders . . .”

Zijn zwijgen, even, zegt meer dan al z'n volzinnen. De boer en zijn vrouw kijken onthutst van de één naar de ander. Dat hadden ze toch nooit van Nico gedacht . . .

„. . . nee, laat mij praten, daarna ben jij aan de beurt,” voorkomt de dokter, „nu heb ik met je baas al afgesproken, dat jij hier weggaat, je kan hier niet langer blijven, dat voel je. Het is voor haar niet leuk en voor jou niet.”

„Het is alleen voor jou niet leuk,” schreeuwt Nico grienend.

En nou nog de klap op de vuurpijl, denkt de dokter. Een flinke klap, dan is de zaak voor elkaar.

„Zo, en nou houd je verder je bek dicht, anders laat ik je vanavond nog van je bed lichten en voor een paar maandjes opbergen, omdat je de banden van een arts doorgesneden hebt, versta je me?”

De pulletjes op het buffet trillen van zijn geweldige stem. De boer is van schrik overeind gesprongen. Met ogen als schoteltes kijkt hij naar zijn knecht. Wat moet hij nu allemaal van die knul horen? Heeft die kerel zijn brood gegeten; zijn huis bewoond? Heeft hij dáaraan zijn vertrouwen gegeven? Aan iemand, die misschien morgen door de veldwachter gehaald kan worden?

Nico voelt, dat hij verloren is. Het krabbelen heeft niet mogen baten; de hand die hem in zijn nekvel houdt schudt hem te geducht heen en weer. Kinderachtig begint hij te grienen en hij mummelt een verklaring voor zijn daad. Zijn vreemde ogen zoeken om hulp bij de baas en zijn vrouw, maar hij voelt hoe ineens de brug verbroken is. Ze laten hem alleen staan in zijn hopeloze strijd tegen die dokter.

„Dan zal ik wel gaan . . .” bibbert zijn stem.

„Dat zou ik maar doen,” bevestigt de dokter. Maar dan komt er toch nog een zekere mildheid in zijn stem. Hij laat de kat zacht op de grond vallen, hij smijt hem niet weg. „Kop op, kerel, er zijn nog meisjes genoeg, die je wél willen hebben. En het is overmorgen Sinte Katrijn, dan kan je verhuizen. Niemand hoeft daar immers iets van te weten en niemand zal er erg in hebben.”

Ziezo, de poes hoeft niet langer een dikke staart op te zetten, als hij maar van het muisje af wil zien. En dat wil hij, want een poes met een hazenhart is tenslotte maar een vreemd schepsel. Zó vreemd, dat hij geen dag langer bij deze boer wil blijven. Hij weet goed genoeg, hoe anders de verzwegen schimp hem dagelijks zal achtervolgen.

Ook de dokter stelt zich van het zwijgen van de echtelieden weinig voor.

Morgen kan hij zelf de boosdoener al zijn. „Welt'rusten mensen!” Dan gaat hij.

Lopend naast zijn lawaaiende motor. Een man . . . een mán in de nacht.

De kroeg staat dicht aan het water en het is er gezellig. Dat is te zeggen: Ouwe Fokke zit er en Krijn Stevens van de „God zegent de vaart”; Maarten de revolutionnair met z'n aanhang en Geerten van de „Eben-Haëzer”.

Verder Jochem van der Vaart en zijn knecht Giel van de „Antje-Jacoba”. Och en dan nog een plukje jongens van de vlakke en havenwerkers en die nieuwe knecht van Krijn Stevens, ha-ha-ha! een boer, regelrecht van de kleil „Mijn nog eentje, Toon!”

Ja, want je zou Toon haast vergeten. Toon is de kastelein en hij weet zich steeds te verbergen achter zijn zwijgzaamheid, zoals hij zich op z'n tijd verbergt achter een stortvloed van woorden. Zie hem daar nou eens vadsig achter de tapkast hangen, de schlemiel, de duitendief.

Maar nu schipper Jochem van de „Antje-Jacoba” hem nodig heeft, werkt hij zijn dikke lichaam achter de tapkast vandaan en met de jeneverfles in zijn mollige handen, scharrelt hij naar zijn klant.

„Ze smaken je vanavond, niet schippertje?”

Ja nou, reken er op, dat ze hem smaken! Hij heeft het er twee weken zonder gedaan. Wat? Hij heeft na dat geval met Mie linea recta de hele bende over boord gegooid: drie volle, een half lege en zes lege flessen! Als hij dat kind daarmee een plezier kan doen, zal er geen slok meer door z'n keelgat gaan. Hij wilde serieus een degelijke kerel worden...

„Ha-ha-ha, schipper, straks ga je nog met haar aan een handje naar de kerk,” spotte Giel, toen hij de flessen spijtig nakeek.

„Als ze dat wil ga ik met haar mee, ja nou!” zei Jochem ijskoud. „Ik wil dat lieve bekkie zien lachen, al zou ik voortaan in slipjas en hoge hoed achter het roer moeten staan. En waag jij het nou nog eris, om dat kind de gek aan te steken!”

Dat doet Giel niet, vanzelf niet. De kouwe koorts met die verliefdheid van de schipper, maar hij tippelt er niet voor de tweede maal in. Hij heeft het al eerder gezegd: blijvende mot met Jochem wil hij absoluut niet... absoluút niet!

Daarom heeft hij nou zo'n lol. Hoor je de schipper aangaan?

„Ik lust er wel soep van, Toon!”

Béja, da's te verstaan. Welke gezonde kerel van de binnenvaart zou dat niet lusten?

Het dikke, pafferige gezicht grijnst breed.

„Daar zal ik om denken... ik zal er een scheutje... een scheutje wa... ha-ha-ha... Nou?”

De lach davert door de kroeg! Hij is weer krent mensen, hij is appiekin!

Die Toon weet er mee om te gaan, de schavuit!

„Waag het eens om er een druppel water in te doen... Ik zeg: wáág het eens!” dreigt Jochem. „Ik ben in een stemming om de eerste de beste die me dwarszit te kielhalen...”

Er begint iets te trekken in zijn gezicht. Hij heeft er ook al zeven op de lat staan bij Toon en dan ben je geen meester meer van je stemmingen. Hij stottert nog wat. „Ik... ik... het is...”

Een paar grote tranen biggelen over zijn vertrokken gezicht. Zijn vochtige ogen staren in de verte, achter het raam.

„Is je baas niet goed, Giel?”

Toon leeft met zijn klanten mee; hij weet graag van hun wedervaren, want daarmee bind je je mensen. En hij heeft Jochem een paar weken gemist, hoewel zijn schuit voor de wal lag. Da's niet best, want tien tegen één zitten ze bij je konkerent. Op zichzelf niet zo erg, maar iedere schipper brengt z'n klantjes mee: wat havenwerkers, een knecht en meer van die meelopers.

Met zijn slap geheven arm wijst Giel in de richting van zijn baas.

„Hij is best...” bralt hij spottend. „Hij wel... Hij is best, zeg ik, maar die meid, die Mie... ze heeft hem... ha-ha-ha...”

O, dat zal deining geven! Ze zien het aan Jochems gezicht. Een meisje is toch al een gevaarlijk onderwerp, wanneer je met een kluitje mannen bij elkaar zit, maar wanneer je een stuk in je kraag hebt, wordt het ronduit riskant om iemand met een verloren liefde te négeren.

In de hoek, half verscholen achter de brede rug van zijn baas, komt de nieuwe knecht van Krijn Stevens half overeind. Hij heeft een klank gehoord, een naam... een bekende naam... Bovendien voorvoelt hij een gevecht en — ja, hij zal zelf nooit vechten, hij kijkt wel uit... — als het vechten geblazen is, staat hij er graag met zijn neus bovenop.

Hoor Jochem nou toch eens snauwen!

„Hou jij je bek over dat meisje, begrepen!” grauwt hij woest. „'t Is allemaal jouw schuld. Als jij niet zo stom... zo... als jij niet zo stom...” Zijn stem slaat over, sterft weg in hernieuwde tranen.

Toon heeft al spijt van zijn opmerking. Als 't kan wil hij het rumoer nog sussen. Hoe kon hij ook weten, dat er een liefdeshistorie achter zat!

„Stil nou maar, schippertje... stil nou maar... Er zijn op de wereld nog meiden zat en mooie ook!” Is 't niet zo? Dat zal toch iedereen toegeven? Er zijn er zat, te kust en te keur en voor zo'n vent als Jochem... man, schei uit!

Maar Jochem is ontroostbaar. Al wist hij de hele wereld vol meisjes en alle meisjes bereid om boven alle andere mannen juist hém te begeren, hij wil geen ander. Zelfs in zijn half-dronken kop staat mijlen ver boven elke vrouw die éne: Mie. De troost van Toon wijst hij ontroerd af: „Jij weet er ook niks van, Toon, nee jonge, jij weet het ook niet... Zal ik je eens wat zeggen, Toon?”

Hij rijst half overeind, trekt de kastelein aan zijn mouw, zodat die iets naar hem overbuigt. „Ze was er één uit duizend, zó!”

Dan ploft hij weer neer op zijn stoel en hij kijkt smekend op naar Toon.

„Maar hij, die Giel, die knecht van me...”

Er licht iets op in zijn ogen. Hij zal ze dan eens laten horen, hóc best deze meid was, hoe ver verheven boven al wat vrouw genoemd wordt.

„Zal ik jullie eens voorlezen wat ze me schreef? Zal ik?”

Nou gaat het goed worden! Het gaat zelfs Toon weer naar de zin. Hij is teruggescharreld naar zijn plekje achter de toog en overziet het toneel. Er zit merkbaar spanning in het lokaal. Dat is goed, want daar zal straks op gedronken worden.

Aanmoedigingen om zijn belofte in te lossen, roezemoezen door de bedompte ruimte.

„Stil, jongens, de schipper heeft een brief van z'n meissie!” roept Giel waarschuwend.

„Geef hem een stoel, dan kunnen we hem allemaal zien,” sard Krijn Stevens.

„Hij zal er af vallen,” rumoert Maarten de revolutionnair.

„Nee-nee, de schipper is nog nuchter, niet schipper!” weerlegt Geerten van de „Eben-Haëzer”.

„Koppen dicht allemaal,” schreeuwt Giel boven alles uit.

Dat helpt. Het lawaai ebt weg, zoals het kwam: hier en daar hinnikt nog een lach, maar scherp daaroverheen klinkt van alle kanten een waarschuwend: Sst!

Schipper Jochem staat op. Uit zijn binnenzak heeft hij de brief al opgediept. Wel vijfmaal heeft hij hem doorgelezen. Hij was er kapot van, dat wil hij best weten. Vandaar dat hij de kroeg invluchtte. Twee weken heeft hij het volgehouden zonder drank, maar nu het toch allemaal niet geholpen heeft en zijn bezoek aan het pottenbakkershuisje — mee omdat Mie niet thuis was — nu voor goed zonder resultaat blijft, heeft hij troost gezocht in de drank.

Zijn bevende vingers wurmen de brief uit de enveloppe. Het ritselen van het papier is zelfs hoorbaar. Hij zal het die lui wel eens laten horen, wát Mie er voor één was.

„Stil . . . ik zal . . . ik zal hem voorlezen . . .”

„Nou komt het, jongens,” zegt Giel. Hij steekt daarbij zijn vinger op, alsof hij daarmee aan wil duiden, hoe belangrijk het is, wat nu gaat komen.

„Sst dan!”

„Je moet weten, dat ik het al bijna voor elkaar had . . .” legt Jochem nog uit.

„Ja, ja, dat weten we al.”

Iemand zegt het. Giel? Krijn? Maarten?

Argwanend loert de schipper rond, dan vervolgt hij zijn voorwoord.

„Nou dan, ik ben nog één keer terug geweest, maar ze was niet thuis. Vanzelf schoof ik een brief onder de deur, want je komt niet alle dagen gind-op.” Hij toont haar brief. „Dit is haar antwoord . . . en dat is zijn schuld . . .”

Even rust zijn onvaste blik op Giel, dan zoeken zijn ogen de kastelein. Hij zal het Giel laten weten, dat hij zijn ongeluk bewerkt heeft. „. . . Toon, allemaal een rondje van mij . . . behalve Giel!”

De stemmen lawaaien weer op. „Ja, dat had je niet mogen doen, Giel! Als een schipper zegt: Volkrecht achteruit, dan heb je dat maar te doen. Niet schipper?”

Zo is het ook. Maar wie zegt dat? Maarten de revolutionnair zegt het. Da's op z'n minst genomen verdacht, want Maarten is dik-an met Giel en hij weet

het hele verhaal al uit diens mond. Maar goed, maar goed, het is gezegd en zó is het! Giel had dat niet mogen doen, mannen!

„Zo is 't precies,” beaamt Jochem.

Toon gaat rond met de fles. Zonder erg schenkt hij ook Giel een glaasje in en die twee huichelaars knipogen tegen elkaar. Dan is 't zover.

„. . . En nou zal ik lezen,” zegt Jochem en hij steekt meteen van wal: „Ik bekeer geen vloeker . . .”

Wat nou weer? O, da's Maarten weer.

„Stond er dan helegaar niks boven, schipper?”

„Nee jongens, niks-niemendal en dat is zijn schuld,” gaat Jochem daar op in en hij kijkt over de brief heen naar Giel, die waratje net de laatste druppel uit zijn glas in zijn keel laat glijden. Afijn, da's zeker van z'n eigen centen, daar blijft hij vrij in vanzelf. Van hem, van Jochem, hoeft Giel geen extraatjes te verwachten. Da's voor eens en voor goed uit!

„Maar luister. Ze schrijft: Ik bekeer geen vloeker en drinker. Voor jou zal ik niet te spreken zijn . . . (Ik had haar te spreken gevraagd vanzelf . . .)

's Kijken . . . hier . . . Voor jou zal ik niet te spreken zijn; nu niet en nooit! . . . en nooit . . . totdat je leven aan scherven ligt, als het pijpentestje, dat ik je wilde geven . . .”

Hij kijkt op, alsof hij nog nader verklaren zal van dat testje, maar dan schudt hij triest zijn hoofd en leest verder: „Niet om mij, maar om jou bid ik, dat dát nog eens gebeuren mag . . . Mej. M. Lomer.”

De letters van haar naam dansen, worden wazig door grote tranen. Langzaam vouwen zijn beverige handen het blocnotevelletje weer samen, bergen het dan met enveloppe en al in zijn binnenzak, omdat het toch niet meer in het couvert geschoven wil worden.

De kerels hebben meer weet van die laatste woorden uit de brief, dan ze wel willen erkennen. Het betekent wat, mensen, wanneer iemand je zegt, dat ze voor je bidt. Ja, daar kom je maar niet zomaar mee voor de dag, hier aan de waterkant, want het leven is rauw, dat is het. Maar je had je handen vol met je goed te houden, wanneer je Moeder je dat zei, voor je wegvoer: „Jonge, je Moeder zal voor je bidde . . .”

Tegen eigen overtuiging in roept daarom Krijn van de „God zegent de vaart”: „Laat die wijven kletsen, jô. Geen hand vol, maar een land vol. Is 't niet waar, jongens?”

Die ontroering moet stuk, want dat hard je immers niet? Bidden in een kroeg, da's een scheepslading op een roeiboot. Het bestáát niet.

Jochem voelt dat weer even anders, omdat het hem zelf aangaat. Hij voelt het zó: Mensen waarvoor gebeden wordt, horen niet in de kroeg. Da's andere koek.

Maar nou zit hij hier, want hij kon dat allemaal niet verknoersen. „En jongens, jullie zijn mijn getuigen: Ben ik een vloeker en een drinker?” Hij wil dat dan desnoods, heel in de verte, voor zichzelf nog wel weten, dat het niet helemaal klopt, zoals hij leeft, maar de anderen moeten het erkennen, dat het

niet zo is. Hij vloekt wel d'ris en hij drinkt op z'n tijd een borrel, maar een vloeker en een drinker . . . Nee en néé!

„Welnee schipper, jij verdraagt wel een liter, als het zijn moet,” joelt Maarten de revolutionnair.

„Een drinker? Welnee man,” zegt Geerten van de „Eben-Haëzer” beslist.

„Laat die Scherven-Mie kletsen,” brult Giel er boven uit.

Dan davert de lach weer op, dubbel hartelijk na die ontroering. De schipper heeft een rondje gegeven. Leve de schipper! En laat die meid, die Scherven-Mie kletsen . . . Ha-ha-ha, die is goed: Scherven-Mie.

Die nieuwe knecht van Krijn Stevens heeft zwijgend geluisterd, maar meen niet, dat hij niet snapt waarover het gaat. Hij weet van de scherven en van Scherven-Mie meer dan hij wel zeggen wil. Het gaat die lui allemaal niks aan, wat hij hier mee te maken heeft, maar als hij eerstdaags weer eens op het dorp komt, zal hij wel d'ris vertellen, hoe die meid zich met Jan en alleman afgeeft: met schippers, met dokters, met boerenknechts . . . Ja-ja, mooie briefjes schrijven, dat kan hij ook. Woorden, dat is prachtig speelgoed! Je kan er een ernstig of een vrolijk spelletje mee spelen. En nogal glad, dat Mie liever niks met die schipper te maken heeft! Als je toch een dokter aan de haak kan slaan, met dik centen!

Nico Schiebroek staat stilletjes op. Hij zal in de buurt van deze schipper zien te komen. Hij zal hem vertellen, wat de eigenlijke reden is, waarom Mie hem afwijst en dan . . . heeft hij niet gemerkt, dat Giel het verkorven heeft bij zijn baas? Dat zou een beste kans kunnen worden, om op de „Antje-Jacoba” van deze schipper terecht te komen, want de vrouw van Krijn Stevens is nog erger dan die dikkerd van Huiberts . . .

Voordat hij echter de kans krijgt, trekt ouwe Fokke Jochem van der Vaart aan de mouw van zijn manchester draagvest. Langs de wand van de kroeg sluipt Nico terug naar zijn plaats. Hij is niet kwaad, o nee, zelfs nauwelijks teleurgesteld. Hij speelt immers kat en muis met de mensen . . . en zijn kans komt heus nog wel eens.

Jochem kijkt om, wanneer ouwe Fokke hem aan zijn mouwvest trekt.

„Nou?”

„Luister'es, schippertje.”

Het is een goedheid, dat Fokke hem schippertje noemt. Héél vroeger moet hij bij Vader gevaren hebben, op de „Antje-Jacoba”. Jochem stond toen nog met een touw om z'n buik aan de losmast vastgebonden, zó lang is dat geleden.

„Wat is er, ouwe Fokke?”

„Ik moet je iets zeggen, ga mee naar buiten, daar is het rustig.”

De stem van de oude schippersknecht heeft bijna geen klank. Toch is hij goed verstaanbaar, zelfs als hij fluistert. Die stem dóet je iets, daar word je afwisselend koud en warm van en je wil best doen wat hij je vraagt.

„Goed Fokke, goed, ik kom al.”

Fokke is een gewoonte-drinker. Iedere dag haalt hij zijn neutje. Da's vaste prik, want hij wil bij blijven. Z'n leven lang heeft hij op de binnenvaart

gezet en daar wil hij niet graag helemaal van losraken. Hier, bij Toon, tref je al de oude bekenden en je raakt er bekend met het jonge geslacht. Het bijzondere aan Fokke is, dat hij fijn is, zomaar fijn, midden in het rauwe leven van elke dag. Dat maakt mee het gezag van Fokke uit, samen met zijn stem en zijn ogen.

Dan staan ze samen buiten, aan de kade. Er is lawaai van wagens en auto's; bewegelijkheid van mensen, die om een of andere reden haast hebben.

Tussen dat lawaai noemt Fokke het rustig en dat is ook zo, want je bent altijd alleen tussen al die mensen. In de kroeg is dat nog een tikkeltje anders; daar heb je de band aan elkaar door het water of de wal, door je bekendheid met elkaar en met elkaars bekenden. Hier sta je plompverloren en je passeert elkaar zonder groet. En ben je eenzaam of niet, als niemand je groet? Nou dan!

Daarom práát Fokke ook, alsof ze in de eenzaamheid staan. Héél zacht, als een Vader tot zijn zoon.

„Zeg, schipper... eh... Jochem zal ik maar zeggen... ik heb vroeger nog bij je Vader gevaren. Dat weet jij niet meer, want je was nog maar zo'n ukkie...”

Waarom begint Fokke over vroeger? Heeft dat hier soms mee te maken? Niks immers!

Jochem kijkt in die grijze ogen, onder zware borstels van wenkbrauwen. Fokke is getaand; de vaart van jaren over effen en woelig water, ligt duimdik op zijn gezicht.

„Je Vader was een beste, gelovige schipper, Jochem. Hij was driftig en onbehouwen, net als jij, maar daar vocht hij tegen als een vent.”

Zomaar, dwars door Jochems gedachten heen komen de woorden van die ouwe schippersknecht, die nooit meer was dan knecht en die toch door de jaren heen zijn vrije geest behouden heeft. En hoe komt het, dat daar nu achter Fokke een hoge, brede schipper staat, die Jochem aankijkt van onder zijn schipperspet? Ruige knevels heeft die schipper en hij is streng. Leg je een tros verkeerd om de bolders; pik je een vracht verkeerd aan de lier, dan trilt hij van woede. „Kijk uit, lomperd!” Later staat hij dan achter je en zijn stem is zacht, wanneer hij zegt: „Je moet dat voortaan zó doen, jongen, dat weet je immers...”

En dan is het zo vreemd, want afwisselend praten ouwe Fokke en Vader tegen hem. Hoe kan dat, want Vader, die brede schipper daar achter Fokke, is immers al jaren dood? Hoe lang is het al geleden, dat hij russen schip en wal verdrong als een kat, zonder dat iemand een hand uit kon steken voor het te laat was?

„Heb jij ook gevochten vanavond, Jochem?”

Dat moet Vader gezegd hebben, hoewel het toch Fokkes mond was, die bewoog. Het zal wel komen omdat hij niet helemaal helder denken kan; hij heeft immers een knappe borrel gedronken...

„Je Vader zei altijd: Als het fout gaat, Fokke, dan denk ik altijd aan m'n Moeder.”

Zie je wel: nu zag hij het duidelijk, dat Fokke praatte. Maar dan staat het eeld van de dode schipper weer duidelijker achter Fokke. Waar is Fokke ou? Is Fokke weggegaan en praat nou Vader toch weer tot hem?

„Heb jij ook aan je Moeder gedacht, Jochem?”

De vierkante kop beweegt mistroostig heen en weer en de stem is onberijpelijk zacht. „Jongen, jongen, wat moet jij je schamen voor dat meisje, ie Mie...”

Jochem wil protesteren, maar de oude schipper heft zijn hoofd waar-
schuwend een tikje hoger op: „Nee-nee, ik weet wel, dat ze ook niet helemaal
rijuit gaat, want een mens doet in zijn drift wel eens dingen, die makkelijk
ergeven kunnen worden. Ze had je de kans kunnen geven om het uit te
raten. Je ben d'r niet klaar mee, met te zeggen: Jochem deugt niet en nou
rek ik me niks van hem aan, totdat hij z'n eigen kapot geleefd heeft... Dat
an wel bidden zijn, om zo iets te wensen, maar het is geen werken voor het
oede in een ander mens.”

Jochem slaat ontroerd z'n ogen neer. Zie, zo heeft hij dat óók gedacht: Mie
ou iets van hem hebben kunnen maken. Om haar zou hij vandaag uit de
roeg gebleven zijn, zoals hij om Moeder uit de kroeg bleef. Om Moeder
eed ik het immers ook, Vader...

Maar Vader is er niet meer, wanneer hij hem aan wil kijken. Fokke staat
oor hem, ouwe Fokke, die knecht was op de „Antje-Jacoba”, toen hijzelf nog
et een touw om zijn buik...

„Je moet nooit vergeten, dat die ouwe pottenbaas er eentje was van het
egelijke soort: geen borrel, geen drift en een hekel aan vreemde vrouwen
r z'n buurt. Dat is dat meisje gewend geraakt en jij... nou ja, je weet ook
el, hoe jij soms uit kan pakken.”

Jochem is plotseling nijdig om de verwarring in zijn kop. Hoe heeft hij het
ou? Praat hij met Vader of met ouwe Fokke? En heeft Mie schuld of hij
elf soms? Wat zei Fokke het laatst? Was het zijn schuld?

„Wel hier en gunter! Moet jij die Scherven-Mie nog in haar gelijk praten
ok, ouwe Fokke? Is het al niet genoeg, dat ze zich niks aan me gelegen laat
ggen? Een mooie vroomheid is dat: lieve Here wat houd ik van Je, maar wat
het ellendig, dat Je zoveel tuig geschapen hebt. Bewaar me voor dat ge-
ouis, Amen!”

Die ouwe Fokke moet niet denken, dat Jochem zich wat van hem aantrekt.
o'n ouwe knar voelt niet meer voor een jonge meid, wat een gezonde vent er
oor voelt.

Hij krijgt meelij met zichzelf en uit een waas van tranen kijkt hij op naar
okke. Naar Fokke? Maar Fokke is toch veel kleiner en zijn stem heeft toch
iet dat zelfde gezag als die van... deze... schipper...

„Dat mag jij niet zeggen, Jochem, jij niet. Als er een vrouw is, die belooft
at ze voor je bidden zal, dan mag jij niet zeggen: Ze laat zich niks aan me
elegen liggen. Ik zou willen, dat er in de wijde wereld een vrouw was, die
oor mij bad, Jochem, want ik heb het even hard nodig als jij, jongen...”

Hoe kan Vader nu zo iets zeggen? Weet Vader dan niet, dat Moeder altijd

voor hem bidt? Soms samen met Jochem, wanneer hij naar zijn bedje gaat in de roef. Dan is Vader nog bezig met het lossen en ze horen hem soms schreeuwen van drift. „We zullen samen voor Vader bidden, jochie,” zei Moeder dan, „want je Vader heeft het weer moeilijk met zichzelf en... straks krijgt hij het ook nog moeilijk met de Here.”

Hoe kan Vader dan nu zó praten! O, maar Moeder is dood, zodoende... Of wacht... maar Vader was al veel eerder dood... Verdrongen is hij immers... Maar hoe kan Vader dan hier... Och, zie je wel, nu merkt hij het weer: het is ouwe Fokke, die met hem praat... Hij zal wat minder drinken, want hij kan nu toch niet helemaal zuiver meer denken...

„Ga nu naar de „Antje-Jacoba” en denk er eens rustig over na; misschien vind je dat ik gelijk heb. Laat dan de borrel staan en houd jezelf onder de duim. Je bent nog jong en dat meisje is jong... misschien...”

De oude legt zijn hand op Jochems arm en hij kijkt hem straalrecht in zijn ogen. „... Maar verdiend heb je d'r niet, Jochem,” eindigt hij.

Jochem is er kapot van. Die ouwe Fokke durft veel te zeggen en hij heeft nog gelijk ook... hij heeft gelijk...

„Ik zal 't proberen, ouwe Fokke... Het spijt me, dat ik... och...”

Zijn nog onvaste hand strijkt over zijn voorhoofd, waarachter het toch zo'n warboel is. Maar in die warboel staat één ding zuiver: hij heeft het alweer verkeerd gedaan en als Moeder dat beleefd had, zou ze het hem eerlijk gezegd hebben: „Jongen, ik bid voor je maar doe 't nou zelf ook.”

Hij bijt z'n kaken op elkaar, zodat de spieren bollen. Hij is zijn ontroering niet meer meester, want door de jenever zijn z'n zenuwen zwak geworden. In die ontroering wil hij Fokkes hand schudden, midden tussen het vreemde volk, dat langs hen schuift. Bedankt Fokke, bedankt...

„Laat maar, jongen...” zegt Fokke en hij geeft de jonge schipper een duwtje in de richting van zijn schip.

Het is wel wazig in Jochems hoofd, maar hij is lang niet dronken. Het gesprek met Fokke, de vreemde ontmoeting met Vader, heeft hem wat ont-nuchterd. Met gebogen kop loopt hij langzaam, maar recht-toe recht-aan, naar het schip. Hij verlangt naar kooi, om eens goed te slapen en nuchter te worden. Daar zal hij beter kunnen nadenken over alles wat hem overkomen is. Dan schuift plotseling die nieuwe knecht van Krijn Stevens naast hem voort. Onhoorbaar is die knurft naast hem gekomen en Jochem merkt het pas, wanneer Nico tegen hem praat.

„Ik ken dat meisje van je wel, schipper.”

„Welk meisje?” vraagt Jochem onwillig.

„Die Mie Lomer, die op dat ouwe pottenschuitje vaart.”

Verrast staat Jochem stil. Deze knul kent haar?

„Ik woonde vlak naast haar, toen ik bij de boeren werkte,” vertelt Nico bereidwillig verder.

Ja-ja, knikt Jochem.

Nico zwijgt even. Nog niet zo heel lang geleden maakte hij kennis met iemand die ook maar zo stil ja-ja stond te knikken en hem ondertussen bij

z'n eigen baas wegstuurde. Wacht maar, nu zullen de rollen omkeren. Deze schipper zal in ieder geval niet slikken, dat die dokter... die pil... die...

„Ja, ik ben nog verloofd met haar geweest, zo-gezeid,” biecht Nico.

Ja-ja, knikt Jochem en Nico wordt nou toch werkelijk wat zenuwachtig. Die schipper kan het zeker niet best hebben, dat hij ook naar Mie gekeken heeft. Nou ja, des te beter...

„Ja, da's uitgeraakt, want die dokter Van Loon, die haar Vader in z'n graf geholpen heeft... heeft... haar kop op hol gebracht.”

Ja-ja...

„Nou, ik kan het je ook wel vertellen, schipper, want het hele dorp weet er van: Die twee... hi-hi-hi... ze kunnen het heel erg best met mekaar vinden. Elke avond zit hij bij d'r en... hi... ook nog wel een stukkie van de nacht.”

Jochems vuisten ballen zich. Nico ziet het en hij denkt, dat het wraakgevoelens tegen de dokter zijn. Maar die ene vuist, die rechtse, haalt onverwachts uit naar achteren, schiet dan naar voren en dreunt neer op de linkerkaak van de nieuwe knecht. Het jong kwakt tegen de grond, krabbelt op en scharrelt kreunend weg naar de kroeg.

„Dat doen we bij ons met zulke jongetjes als jij,” roept Jochem hem na. „En een volgende keer doen we dat weer anders!”

Dan koerst hij gekalmeerd en nuchter op de „Antje-Jacoba” aan.

„Het is goed, dat ik het anders weet, Mie,” mompelt hij. „Vrouwen die voor mannen bidden, doen dat niet...”

X

Het oude vrouwtje van Geurt Zeilmakers denkt dagelijks aan de dood. En aan het kerkhof vanzelf. Ze herbeleeft telkens de gebeurtenissen uit haar leven, wanneer ze met haar stofdoek stil door het huisje gaat. Haar kinderen leven en ze sterven, wanneer ze de zeven portretlijstjes stoft; ze is opstandig tegen God, omdat Hij neemt, maar ze looft Zijn Naam, wanneer ze aan de spreuk boven de schoorsteen toekomt: „Jong gestorven, vroeg bij God”... Geloofd zij de Naam des Heren.

Geurt is druk doende in de tuin; hij spit, zolang het nog gaat, want vanmorgen lag er een korst ijs op de emmer water, die buiten stond. Straks zit de hal diep in de grond, dan kan Geurt binnenzitten, met zijn pijpje aan bij de kachel. Hij op zijn beurt zal dan met zijn ogen keer op keer naar de kinderfoto's dwalen én — geloofd zij de Naam des Heren, want Hij is groot van goedheid — naar de tekst daarboven.

Het oude vrouwtje glimlacht in-gelukkig bij die gedachte. Straks zullen ze weer allemaal bij elkaar zijn, zeven kindertjes en hun oude ouders. Het is goed nabij de Here te wezen en hoe liefelijk zijn Uw woningen, Here der

heirscharen . . . misschien is dit de laatste winter wel, dat ze moeten wachten.

Ze zal een stoof klaarmaken voor Geurt, want wanneer hij aanstonds binnenkomt voor zijn bakje koffie, zal hij graag z'n voeten wat willen warmen.

Terwijl ze de gloed uit het zakje schudt in het testje, denkt ze aan dat blonde kind, dat onlangs op haar pad gestuurd werd. Als alles gelopen was, zoals zij het zich gewenst had, zou ze kleinkinderen kunnen hebben. Och, och, hoe lang is dat al geleden! De tijd gaat maar zo snel . . . zo snel . . . De wegen des Heren zijn ondoorgrondelijk. Zij zou zo graag een kind in leven hebben en dat meisje moest haar ouders verliezen. Een mens zou zeggen: „Dat is niet goed gedacht van de Heer.”

Ze buigt haar hoofd, bij die menselijke gedachte. Het is niet goed om lang stil te staan bij overleggingen die tegen God ingaan. Vergeef me, Heer, wanneer ik het nog niet altijd met U eens ben . . .

Ja-ja, dat jonge kind heeft nu ook twee graven te verzorgen. Zou ze er bloemen op zetten of een steen? Och, voor een steen zal ze wel geen geld hebben . . . Een boom? Maar waar haalt zo'n meisje een boom vandaan?

Op háár graven staan bomen: treurberken. Als jonge boompjes hebben ze ze geplant; hoe gaat dat, als je man zelf boomkweker is . . . Nu zijn het hoge, sterke stammen, maar nog steeds is ze ontroerd, wanneer ze hun Zondagse wandeling naar het kerkhof gemaakt hebben. Het is immers een telkens weerkerend wonder, om de taal te verstaan, die die bomen boven hun graven spreken. Steeds dieper wordt ze ingeleid in het beeld, dat ze toch al gezien heeft toen het eerste boompje op het graf van het eerste Sijtje geplant stond. Geen beter beeld, geen betere boom op een kindergraf, dan juist die treurberk. Witte zuiltjes zijn de stammen, die oprijzen uit de aarde: blank als de zieltjes van de gestorven kinderen. Ja-ja, ze kent haar catechismus en ook háár kinderen dragen de vloek, maar is het dan niet waar, dat ze gereinigd zijn en rein naar boven zijn gegaan?

Ze slikt haar tranen weg, want als dat niet waar was . . .

En ieder jaar ontspruit de jeugd uit de berken: jong groen, fris als hun kindertjes, toen ze stierven. Zó stierven ze: jong en gezond, zo maar weg . . . In het najaar, wanneer de dood schijnt te dreigen in de natuur, vallen de bladertjes als gouden lovertjes van die bomen. Juist berken hebben dat geelgouden loof, als geen andere boom. Het lijkt of ze vlammen in de herfstzon en of gouden schijfjes de grafjes bedekken. Hoe heerlijk moet het hierboven zijn, wanneer God in Zijn genade de dood met goud bekleed . . .

Ze praat daar met geen mens over, want ze vreest wel, dat haar beelden wat te ingrijpend zijn, wat te ver uitgewerkt. Maar haar gedachten gaan ook dagelijks om met de dood en met het kerkhof. Een berkenboom op een graf: iets mooiers kan ze in deze wereld moeilijk bedenken.

Als Geurt dan binnenstommelt, zegt ze zonder overgang: „Je moest één van die berkenstekjes van Jaapjes graf naar dat meisje van de pottenschipper brengen, Geurt. Ze kan die planten op het graf van haar ouders . . .”

Hij knikt. Deze gedachte heeft zijn instemming, zonder meer. Wanneer hij

en kweekproduct af kan leveren voelt hij zich weer verjongd. Hij is boomweker en hij was een goed vakman, al zegt hij het zelf.

„Ze kan hem nog groot zien,” zegt hij.

Nu is het haar beurt om te knikken. Is het niet zó: Boompje groot, plantertje dood? — Hun bomen zijn nu groot en ze staan op de grens, zij beiden.

Zo kan het gebeuren, dat Geurt Zeilmakers die middag op zijn fiets stapt — hij komt er maar moeilijk meer op, ondanks zijn lange step — en met een jonge berk, waaraan een ferme kluit in een zak gebonden zit, naar het pottenbakkershuis fietst, helemaal boven aan de rivier.

Mie is er even door in de war. Ze herkent de oude man niet, totdat hij zich bekend maakt. „O, de Vader van Jaapje en Sijtje,” zegt ze dan zonder erg. Zo leven de oudjes in haar gedachten. Pas wanneer de woorden haar mond uit zijn, schrikt ze er van. Zo iets zég je immers niet . . .

Maar Geurt Zeilmakers ziet daar niets vreemds in. Hij glimlacht zelfs gelukkig, dat iemand in hem de Vader van zijn kinderen erkent. En zijn kinderen léven immers! Ze hebben ze uitbesteed bij Jezus, omdat ze niet tegen het leven op aarde konden. Straks zullen ze weer bij hen zijn, eeuwig bij de Heer. De Here heeft gegeven, de Here heeft genomen en straks geeft Hij opnieuw . . . Geloofd zij de Naam des Heren.

„Je moet er wat turfstrooisel overheen gooien,” onderwijst hij, wanneer hij naar de aardkluit aan het boompje wijst. Hij wijst met de steel van zijn pijp, net als Vader dat deed. „Er zit vorst in de lucht,” gaat hij verder. „En anders priest'ie kapot.”

Wanneer hij al weer uit het gezicht is, voorbij buur Huiberts' hofstee, vraagt Mie zich af, of ze hem wel goed genoeg bedankt heeft en of hij er wel van oordrongen is, dat haar dank ook zijn vrouw geldt, omdat zij het plan maakte. Want hoe langer ze naar het dunne stammetje kijkt, hoe meer verveugd ze is met deze gave. Hoe mooi zal dat zijn boven het graf van Vader en Moeder en . . . nee, haar broertje heeft nooit een naam gehad. Ze zal morgen dan maar direct het boompje wegbrengen, anders gaat het nog dood. Het was toch haar plan al, om dezer dagen eens naar hun eigen dorp te gaan, om daar haar geluk te beproeven. Ze heeft nu weer voorraad, daarom . . .

Als ze aan die voorraad denkt, moet ze lachen. Dokter Van Loon was ook een mooie: hij liet haar twee dure Chinese vazen kopen, waarover ze zelf aan haar leven niet gedacht zou hebben. Toen ze dat zei, stelde hij haar gerust: „Wanneer je daarmee naar het dorp komt,” zei hij, „moet je eens aanbellen bij die dokter, die daar woont. Die heeft een vrouw, die stapelgek is op zulke vazen en . . . je kan die kerel gerust een flinke prijs laten betalen.”

Ja-jal Nou, mevrouw Van Loon zal haar vazen hebben, maar ze wil er geen cent aan verdienen, als hij dat maar weet. Aan die vazen niet en aan hem niet. Hij heeft al zoveel voor haar gedaan! Een week lang hebben ze elke dag een paar uur gezeild; hij heeft haar meegenomen op de motor om aardewerk te kopen in de stad. Hij heeft haar foeftjes geleerd, om aan goedkoop aardewerk te komen, want hij wist van het bestaan van de pijpenlommerd. Daar brengen de pottenbakkers hun aardewerk heen, wanneer ze wel voorraad,

maar geen afzet en dus geldgebrek hebben. Voor een appel en een ei heeft ze een voorraad, die haar pottenschuur ten naaste bij uitpuilt. Daar doe je wat mee, want er zit op elk stuk dik winst. Ze heeft er Vaders pottenbakkersgerei voor buiten moeten zetten. Dat is wel hard, maar het moest! Ze heeft naar al die dode voorwerpen gestaard, alsof het levende dingen waren: de handdraaischijf; de afsnijdraadjes, de klespan, modelijzertjes, maatstokjes, schijvekoppen, looppannen, een paar hilkers, waar Vader de dikte van het glazuur mee kon meten.

Die hilkers . . . vroeger mocht ze er mee knikkeren en als Vader er een enkele keer één nodig had, zochten ze hem samen op. Dan stond ze bij de looppan te luisteren: één tik: geschikt voor het glazuren van de buitenkant. Voor de glazuren van de binnenkant moest het glazuurbad dunner zijn. De hilkers moest dan tweemaal tegen de bodem tikken. Dan danste ze van vreugde rond: Tweemaal, Vader, tweemaal!

Nu staat dat allemaal bij de turfmoffel; naast de stapel schutters en leggers, die etage-gewijs werden opgebouwd in de oven, wanneer Vader een voorraad aardewerk gedraaid had en ging bakken. De schutters steunden de leggers en op die leggers stond het ongebakken, gelooid aardewerk. Zodoende stond elk stuk vrij van het andere.

Ze glimlacht, wanneer ze bedenkt hoeveel ze wel van het vak af weet. „Je wordt al aardig slagwijs,” zei Vader wel eens. Nu weet ze dat zelf ook: ze is al een heel eind slagwijs.

Zal ze nu het gereedschap verkopen? Och, wat zou het: opbrengen doet het bijna niets en misschien zal ze in de toekomst nog eens helemaal slagwijs willen worden. Een kommetje kan ze al draaien, maar ze zou zo graag ook wat siergoed leren maken en dat dan looien met eigen kleuren, naar eigen smaak. Is het zo gek, om als vrouw pottenbakster te willen zijn? Het is immers een kunstenaarsvak, een artistenberoep.

„Verkopen maar, die rommel,” zei dokter Van Loon. Maar ze doet het niet, al zal ze hem nooit kunnen vertellen waaróm niet. In de toekomst wil ze het vak zó goed kennen, dat ze kunstwerkjes kan maken, als . . . als . . . pijpentestjes. Bah, waarom pijpentestjes? Ja toch, want dat kapotte testje is wel weer heel, zelfs heel aardig heel, maar het is een legpuzzle geweest om het zover te krijgen en het blijft een landkaart van barsties en scheurtjes. Op een afstand lijkt het heel wat, maar van dichtbij zie je alle foutjes duidelijk. Ze wil ooit nog eens een bakje maken, dat precies eender is en zonder die dagelijkse herinnering aan eigen schuld.

Hoe komt het toch, dat ze dagelijks met dat geschonden bakje bezig is? Ze heeft het eerst op de schoorsteenmantel gezet, om te drogen. Nu staat het er weer, hoewel ze het een dag in de kast opborg. Ze wil er niet en ze wil er toch weer wél naar kijken. Ze móet er naar kijken en dan ziet ze over dat bakje heen de schim van een jonge schipper, die staat te vloeken en aan te gaan als een beest. Waarom wil ze dat zien? Dat wil ze niet! Ze wil liever achter dat testje zijn beeld zien, zoals het was in de roef. Dáárom zet ze het op de schoorsteen.

Maar ze ziet achter het gebarsten bakje het vloekbeest en de zuiplap. Vandaar dat ze het eens in de kast zette.

Nog staat ze er wel eens mee in haar handen, om het weg te stoppen, diep, diep weg, maar het staat er nog en — vermoedt ze — het zal er blijven staan. Ze zal aan de zoete marteling wennen en er blijvend naar verlangen. Het zijn immers ook stukjes geluk, die ze heeft trachten te lijmen . . .

Is geschonden geluk nog wel geluk?

Met dat probleem is ze bezig, wanneer ze met het boompje in de ene, een zakje turfmoalm uit de pottenschuur in de andere hand, door de verlaten dorpsstraat loopt naar het kerkhof. Ze vergat een schep mee te nemen, maar, bedenkt ze met een glimlach, op een kerkhof is altijd een spa te vinden. Zoals de dood bij het leven hoort, zo hoort een spa bij het kerkhof. Het één kan niet bestaan zonder het ander.

Hoe barstend vol problemen is toch het leven. Er valt altijd wel iets te denken.

Ze vindt Melissen, de doodgraver, die daarbij ook koster van de kerk is, in het knokelhuisje.

Melissen is een goeie kerel. Hij kan zonderlinge verhalen vertellen over zijn belevenissen met de doden, maar hij liegt ze stuk voor stuk. Niemand neemt hem dat kwalijk, want hij vertelt spannend en wat geeft het, of je liegt, als de mensen het van je weten? „Als je het precies zó vertelt, als de mensen het van je verwachten spreek je de waarheid,” beweert Melissen. „De mensen weten van mij, dat ik lieg, dus ze behoeven het alleen maar om te draaien en ze hebben de waarheid. Dat is zo simpel als een leeg graf, zei het spook.”

Die waarheid staat zo muurvast geworteld in zijn brein, dat zelfs dominee De Wet hem daar niet van af heeft kunnen brengen. Melissen keek zelfs heel verbaasd, toen de dominee daar over begon. Dat kwam zó: Jan Rikker was gestorven en zijn zoon had de zorg over de begrafenis. De ochtend voor dat de Vader begraven zou worden, kwam de jonge Jan Rikker vragen of Melissen het graf al klaar had.

„Nee,” zei Melissen. „Ik maak voor jouw Vader geen graf. Hij moet me eerst die tien gulden nog terugbetalen, die ik vannacht aan hem geleend heb.”

Jan Rikker kon geen woord zeggen, zo ontsteld was hij door dat gekke verhaal.

„Ja, nou hoef je niet zo gek te kijken,” ging Melissen onverstoort verder, „want vannacht is je Vader bij mij op bezoek geweest en toen heeft hij me gevraagd, of ik een graf voor hem wilde maken naast dat van Mientje Molenaar, waar hij vroeger verliefd op geweest is. Ik zei: Dat kan, Rikker, maar dat kost je een tientje, want voor niks gaat de zon op. Toen begon je Vader te kermen, dat hij geen cent meer had, want de jongens hadden toch al ruzie over de erfenis en het geld was zó secuur verdeeld, dat hij van niemand een cent terug kon krijgen. Wát! jullie hebben allemaal toch al te kort geërfd, zei je Vader.”

De jonge Jan Rikker kon nog steeds geen woord uitbrengen. Hij stond

over zijn hele lijf te trillen als een espenblad, want hoe wist die gekke koster, dat ze ruzie gehad hadden over Vaders erfenis?

Terwijl hij hem strak bleef aankijken, ging Melissen verder: „Ze hebben me tot op m'n hemd toe uitgekleet, die jongens. Bij m'n lijk hebben ze het geld na staan tellen, dat ik bij me droeg toen ik stierf. En nou heb ik geen cent meer, Melissen, zei je Vader. Ik, die heel m'n leven hard gewerkt heb voor m'n jongens: ik heb geen cent meer over en ik wil toch zo graag naast Mientje begraven worden.

Weet je wat, Rikkers, zei ik, jij leent van mij tien gulden en daarmee betaal je mij die extra kosten. Het moet toch gek gaan, willen je jongens mij dat tientje niet terugbetalen. Als ik je zoon Jan zie, die voor de begrafenis moet zorgen, zal ik er hem direct naar vragen.

Dat kan niet, zei je vader, want die jongens van me hebben al jaren geaasd op m'n geld.

„Wat, zei ik weer, dan graaf ik geen graf, voordat ik dat geld heb.

Om kort te gaan, Jan Rikkers: ik krijg van jou een tientje, want ik heb je Vader een mooi graf beloofd, vlak bij Mientje Molenaar.”

Lijkbleek zocht Jan in zijn portemonnaie naar een tientje en hij betaalde. Maar toen hij goed en wel weg was, snapte hij dat de doodgraver hem voor de gek gehouden had. Woedend is hij toen naar de dominee gegaan en de dominee op hoge benen naar Melissen.

„Hoor'es, dominee,” zei Melissen, „Rikker heeft al z'n leven veel van Mientje gehouden, ook toen ze allebei met een ander getrouwd waren. Mag ik dan voor een goeie dienst geen tientje vragen? En dominee weet best, dat geen mens gelooft, dat Jan Rikker dat zelf is komen vragen en dat ik best dat graf gegraven had, zonder dat die snotneus mij kwam manen. Je voelt toch wel dominee, dat het een gekke boel zou worden, wanneer ik het anders gezegd zou hebben? Dan zouden de mensen denken, dat de oude Rikker werkelijk bij me geweest was, om te klagen over zijn jongens en dat zullen ze toch niet willen? Dominee moet weten: ik lieg altoos en dat weten de mensen.”

Dominee De Wet is hard het kerkhof afgelopen, want hij kon zich niet langer goed houden en hij heeft het verder maar zo gelaten. Maar dat praatje van die erfenis leeft nou nog in het dorp en dat schijnt dan toch wel waar geweest te zijn . . .

„Laat mij dat boompje maar eens voor je poten, Mie,” biedt de doodgraver aan. „Ik ben het graven gewend en ik wil graag een boom boven het graf van de pottenbakker poten, want ik heb een zevenoorspotje van hem, dat ik nog alle nachten gebruik. Het was een goed zevenoorspotje.”

Maar Mie weigert. Hij mag graven, dat wel, maar ze wil zelf poten.

Terwijl ze daarmee bezig zijn, vertelt de doodgraver: „Gisteren sprak ik je Vader nog. Hij zei: Die dochter van mij redt zich best; ze verdient alle dagen dik geld en van de kletspraatjes trekt ze zich niks aan.”

Mie lacht. Ze kent de verhalen, die over deze man de ronde doen.

Hij kijkt verbaasd op, geleund op zijn schop. De kraaienspootjes naast zijn ogen trekken samen van pret, maar zijn ogen staan ernstig.

„Je gelooft me niet,” moppert hij. „Dan zal ik je wel vertellen, wat de levenden me gezegd hebben. Gisteren was dominee De Wet hier en die vroeg me, of ik je eens langs wilde sturen, wanneer je met je pottenschuit in het dorp kwam. Zijn vrouw heeft behoefte aan een paar inmaakpotten, zei hij.”

Dit verhaal klinkt aanvaardbaar. Die man zal toch niet alles liegen?

„Zei dominee dat?”

„Ja, gisteren. Hij was hier voor de begrafenis van Grietje van Stijn. Heb'ie Grietje nog gekend? Vier weken voor haar dood kwam ze met een kous vol vierkante stuivertjes, om het onderhoud van haar graf te betalen. Veel meer mensen moesten stuivertjes sparen voor hun graf, want ze vergeten gedurig, dat ik voor ze klaar sta, wanneer ze maar willen.”

Daar gelooft Mie weer niks van, maar direct na haar bezoek aan het kerkhof trekt ze aan de bel bij de dominee. De turfzak heeft ze aan Melissen gegeven. Nog een beste jute zak, waar hij knoken in kan doen voor de kachel, heeft hij gezegd. Ze kan zelf ook wel eens een zakje komen halen . . .

Mevrouw De Wet zelf doet open. „Inmaakpotten? Nee, nooit over gepraat!” zegt ze beduusd, wanneer ze van de eerste schrik — duidelijke schrik — van dit bezoek hersteld is. „Wie zegt dat?”

„Melissen, de doodgraver,” verontschuldigt Mie zich. „Hij zei dat dominee gezegd had, dat ik even aan moest komen.”

„O, Melissen . . .” lacht ze zuurzoet. „Die . . .” Dan neemt ze Mie op van het hoofd tot de voeten, zodat Mie zich onzeker en onprettig voelt worden, „als je even wilt wachten, dan zal ik m'n man vragen . . . Misschien heeft hij zelf . . . Misschien wil hij je spreken.”

Dat blijkt dan het geval te zijn; dominee heeft aan Melissen gezegd, dat Mie langs moest komen, omdat hij eens met haar praten wil en het op zijn leeftijd een beetje bezwaarlijk wordt om dat hele eind langs de dijk . . . enfin, dat begrijpt Mie wel . . . terwijl ze bovendien overdag dikwijls met de pottenschuit vaart . . . hij lacht goedgevoelend en begrijpend . . . wat aan de zeilsport doet en toch ook haar inkopen moet doen in de stad.

Mie valt van de ene verbazing in de andere; ze kleurt beurtelings rood en wit, wanneer ze voelt welke wending dit gesprek neemt. De meest edele hulp komt haar nu zelf ongerijmd en zondig voor. Nooit heeft ze ook maar een ogenblik getwijfeld aan de motieven van de dokter, maar nu het bericht van die hulp in deze bedekte vorm verteld wordt, slaan haar de kleuren uit. Zo, dus dat heeft de buurt er van gemaakt en zó heeft het nieuws het dorp bereikt! Zij brengt haar dagen door met zeilsport en inkopen doen en het is natuurlijk overal bekend, welk gezelschap ze daarbij heeft!

„U bent aardig op de hoogte, dominee,” zegt ze en het klinkt bitser dan ze het tegenover de oude man bedoelt. Hij heeft wat gehoord, maar hij zal stellig nog geen oordeel over haar doen en laten gevormd hebben. Daarvoor kent zij hem en zij haar te goed.

Zijn gezicht trekt een beetje in de linkermondhoek. Overgehouden uit zijn eerste gemeente, heeft Vader wel eens verteld. Sommige mensen beschouwen het als hun roeping om een dominee te kneden en te vormen, tot hij is en

preekt, zoals zij het zich wensen. Daarbij heeft dominee De Wet dat zenuwtrekje gekregen en gehouden. Hij had ook nog een eigen mening, daarom.

„Ik ben blij dat je er bent, Mieke,” zegt hij. Hij voelt zelf ook, dat de eerste begroeting wat stroef liep. Die Melissen ook altijd met zijn grappen! Hij brengt een mens altijd van z'n a propos.

Maar dat verhaaltje over dokter Van Loon mist toch niet alle grond, dat is wel duidelijk. Ze moeten voorzichtig zijn, want een goede naam is nog altijd beter dan goede olie en die goede naam gaat er onherroepelijk aan, wanneer ze doorgaan zoals ze nu doen. Dat motortochtje is nog vrij onschuldig, maar die late bezoeken zijn minder gewenst. Van Loon zal er wel weinig om geven, wat de mensen beweren, want als hij het zat wordt verkoopt hij zijn practijk en gaat van zijn geld leven. Maar dit kind blijft met de resten zitten. En dat zulke restantjes niet mis zijn langs de rivier, heeft hij talloze malen gezien. Onlangs sprak hij de oude meester Huisman nog over Mie en die man was het roerend met hem eens, dat de allerbeste oplossing was, dat het meisje trouwde. Een eenvoudig huwelijk in eigen kring, zo met een jonge arbeider . . . Uit de aard der zaak komt een onderwijzer er eerder toe, de jongelui op hun weg te volgen. Hij weet uit welke gezinnen ze komen en welke idealen ze hebben. En Mie was van aard huishoudelijk en zeker geen type om met aarde-werk langs de rivier te trekken.

De oude Lomer — zelf schatte dominee de man altijd erg hoog — scheen als opvoeder wat kortzichtig geweest te zijn; het dat meisje een beetje te veel naar haar zin gemaakt te hebben. Vandaar waarschijnlijk deze minder geslaagde vondst om een dokter als huisvriend te kiezen. Van Loon kan haar waarschijnlijk wat verwennen, maar de gevaren die daaraan verbonden zijn, zijn toch niet denkbeeldig . . . Als je op de feiten let, kan je wel enigszins aanvoelen, waar die man het met dat meisje op aanstuurt. O, het zal misschien met de allerbeste bedoelingen zijn, maar . . . eh . . . het is net als meester Huisman al zei: „Deze mensen hebben andere normen . . .” Dat wil eigenlijk zeggen, dat ze géén normen hebben. Die geschiedenis met die jongen Schiebroek . . . óók al weer zo iets vreemds. Wie haalt het in zijn hoofd, om een boerenknecht, die toch minstens de gelegenheid moest hebben om met zo'n meisje serieus kennis te maken, op zo'n twijfelachtige manier weg te werken. Goed, je kán dat als intellectueel — je hebt een zeker overwicht, vooral in de positie van dokter — maar mensen, waar blijven we dan.

Ja, meester Huisman heeft een gezonde kijk op de zaken — niet breed, niet breed, nee . . . — maar gezond, dóór en dóór gezond.

Hij buigt wat voorover, naar Mie toe en legt vertrouwelijk zijn fijn-gerimpelde, witte hand op haar knie. Hij is haar oude catechiseermeester en dat maakt een gesprek als dit van een bijzondere waarde.

Mie voelt dat ook zo aan en ze zou zich zo graag helemaal aan zijn mening en inzicht overgeven. Dominee heeft het altijd zo goed met haar gemeend en na Vaders dood ook — hij heeft zo écht fijn met haar gesproken, zodat het niet erg meer leek om eenzaam te zijn. Hoe komt het dan, dat ze hier zit als een andere Mie, met andere inzichten? Het is net alsof ze zich een beetje

schrap zet, terwijl ze nog helemaal niet weet wat dominee zal zeggen.

„Vertel eens kindje: hoe maak je het tegenwoordig? We zien elkaar nu niet meer elke week, zoals vroeger . . . nu ja — nu ja . . . in de kerk, maar dat is een zeer bijzondere ontmoeting. Het doet me goed, dat ik je elke week zie zitten. Houd dat vast, Mieke, houd dat vast, want wie God verlaat . . . enfin, dat weet je wel, nietwaar . . .”

Hij voelt zich zo herder, dominee De Wet, en hij is dat ook echt. Alleen: elke herder gooit zijn schepje aarde wel eens aan de verkeerde kant van het schaap, zodat het kopschuw de hei opvlucht. Herder De Wet heeft dat nu al ééns gedaan, door zijn begroeting; hij moet erg voorzichtig zijn met de tweede keer, want eer is teer. Vooral vrouweneer. Hij wil die redden, maar Mie voelt het aan, alsof hij, met heel het dorp, z'n schoen optilt en haar eer in de modder wil trappen. Er is gekletst en de dominee heeft uit verschillende bronnen het een en ander opgestoken.

Maar waarom zegt ze nu zo ontwijkend: „Och, dominee, zo'n traditie verbreek je immers niet? Ik zou 't niet kunnen . . . en ik wil het ook niet.”

Traditie is immers niet de geëigende sfeer voor een gesprek van hart tot hart. Het krijgt al gauw de beklemming van conventie, fatsoen. Ik kom, want ik wil niet onfatsoenlijk zijn; ik zeg je goeiendag, want ik wil niet onheus zijn . . .

Voelt dominee wel? Nee, hij voelt het niet!

„Zeker,” geeft hij glimlachend toe. „Traditie is het en een goede. Houd hem in ere, kind.”

Zo, dat was het punt kerkgang. Het schaapje loopt nog mak bij de kudde, dat is een hele rust. In die richting werkt de liberale geest van haar . . . hm . . . vriend, dan toch niet door gelukkig.

„Ik hoorde dat er sprake was van een . . . een jongeling die . . . Of heb ik dat verkeerd?”

Mie is onthutst. Het is haar duidelijk aan te zien. Wie bedoelt hij? Jochem? Kan het dorp iets van Jochem weten? Of Nico? Wat weet het dorp van Nico?

„Hoe bedoelt u?” vraagt ze ontwijkend.

Dat is alweer zo jammer. Ontwijkende antwoorden bevestigen het beginsel van twijfel, zodat het tot wantrouwen groeien kan.

Hij lacht hartelijk, de dominee. „Mieke-Mieke,” spot hij. „Wat kunnen die vrouwtjes toch onbegrijpelijke gansjes zijn, als het in hun kraam te pas komt.”

Ho, dominee! Dat schepje aarde viel er wel zo gloeiend naast! Het schaap maakt een zijsprong van schrik. Kijk toch eens naar die ogen, m'n beste herder. Ze staan immers groot van verbazing, pijnlijke verbazing.

„Als u de dokter bedoelt, moet u 't maar zeggen, dominee,” stuift Mie op.

Ja, want die is de enige, waarop hij kan zinspelen. Van een ander kan geen sprake zijn, want er is geen ander die zich in haar omgeving ophoudt.

Verschrikt heft dominee De Wet zijn witte hand. „Ho-ho, kindje, daar spreek ik immers niet over. Daar willen we het straks nog graag even over hebben, maar ik doelde op die jongeman, die wel onheus . . . is . . . eh . . .

Laten we het populaire woord nemen: die wel een erg blauwtje bij je gelopen heeft en die je — misschien niet helemaal terecht, de welluidende naam Scherven-Mie heeft bezorgd.”

Hij lacht zacht, slikt dan zijn lach ontsteld in, wanneer hij het gezicht van Mie lijkbleek ziet wegtrekken. Haar hoofd schiet voorover, wild.

„Jochem?” vraagt ze hees. „Heeft Jochem dat gezegd?”

Het grijze hoofd van de dominee schudt ontkennend en hij strijkt met zijn hand over zijn voorhoofd. Hoe heeft hij het met dit kind: moet ze nu drie-maal raden, om de naam van haar . . . nu ja . . . aanbidder te noemen?

„Jochem?” herhaalt hij, „Jochem? Nee, die naam heb ik nooit gehoord. Ik bedoel Nico . . . Nico Schiebroek, waarmee je bij meester Huisman in de klas gezeten hebt. Jullie zijn toch schoolvriendjes van ouds her?”

„Bah!”

Hartgrondiger kan het niet. Al de verachting van jaren, zijn hoogtepunt vindend in de ontmoeting na die eerste tocht met de tjalk, spuugt ze op éénmaal uit. Dominee De Wet is lang de tijd vergeten, dat hij wee werd in zijn maagstreek, wanneer hij een meisje zag. Geen misselijkheid, o nee! maar een weldadige weehed, die het midden hield tussen moed en weemoed. Maar zoveel weet hij er toch nog wel van, dat deze reactie van Mie voor geen tweërlei uitleg vatbaar is: tussen haar en die jongen van Schiebroek heeft nooit iets bestaan. Hoogstens waren het bepaalde pogingen van zijn kant, maar haar antwoord daarop heeft hij zojuist gehoord. Het was misschien toch maar beter geweest, als meester Huisman met Mie gesproken had. Zo'n man zit nog gedurig tussen dat jonge goed en weet er daardoor mogelijk beter raad mee.

Enfin, dat ene spoor blijkt doodgelopen te zijn.

Uit het diepst van zijn hart bidt hij om kracht om dit gesprek voort te zetten. Zelden voelde hij zich minder zeker van zijn zaak dan juist nu. Wat kan hij geloven van de praatjes, als dit sterkste en geloofwaardigste verhaal uit de koker van een fantast komt. En hij weet zeker, dat de betrokkene, die Nico, het zélf verteld heeft!

Hoe komen nu toch die psalmregels in zijn hoofd zingen? „. . . en reinig Gij o Heer, die vuile bron van al mijn wanbedrijven . . .”

Zeker, uit het hart komen voort kwade overleggingen, hij kent dat, maar dit alles is toch zeer zeker niet uit zijn hart voortgekomen.

Langzaam aan herstelt Mie zich weer een beetje. Ze kan zich tenslotte niet overstuur laten maken door kletspraatjes, dat heeft dokter Van Loon er terdege ingehamerd. „Laat ze kletsen, meiske. Hebben ze het niet over jou, dan hebben ze 't over een ander.” En dan lacht hij en zegt er steevast achteraan: „En nou is het jouw taak, om te zorgen dat ze 't niet over een ander kunnen hebben. Dat is nou de ware christenplicht.”

Het is natuurlijk maar onzin, maar er zit zoveel zin in dat Mie er nu om lachen kan en dat haar nieuwsgierigheid het wint van haar schrik. Want hóe komen ze aan de naam Scherven-Mie?

„Hoe weet u dat van Jochem?”

Op 't moment zelf zou ze zich de punt van haar tong af willen bijten, want hij wist immers niets van Jochem. Alleen zijzelf legde dat verband tussen scherven en Jochem.

Dominee De Wet glimlacht wijs. Nu is hij er. Die jongeman heet dus geen Nico, maar Jochem. Wacht eens . . . werd die naam ook niet door Schiebroek genoemd in dit verband? Ja, jazekeer, zo heette die schipper, die ook al met Mie te maken had op een zonderlinge manier. Hij weet zich daar het rechte niet meer van voor de geest te halen, want Schiebroek zat op eieren.

Weet je wat: hij zal eerlijk opbiechten, dan kunnen ze er samen wel uitkomen.

„We praten wat langs elkaar heen,” zegt hij, en hij gaat rustig zitten, nu dat besluit hem minder gespannen maakt. „Je weet, dat die jongen van Schiebroek plotseling bij Huiberts wegging. Ja . . . ha-ha-ha, dat heb jij op je geweten, maar daar spreken we straks nog over . . .”

Zijn rustig vertellende stem is nu weer zo heel vertrouwd. Een paar goedgemikte kluitjes hebben het schaaap weer in de veilige omslotenheid van de kooi teruggedreven. Wees oprecht in al uw wegen, dat is toch altijd maar de beste oplossing van dergelijke vraagstukken. Soms lachen ze beiden, of Mie kijkt verstoord, al naar het verhaal loopt. Een heel enkele keer vult Mie aan en dat doet ze steevast, wanneer de figuur Jochem verkeerd belicht wordt.

Zo begint het verhaal tekening te krijgen en in die tekening kan dominee De Wet zich verheugen, want Gods beloften falen niet: Hij houdt duidelijk ook over dit kind van Hem de wacht.

Mie komt nu ook los. Ze vertelt — voor zover het haar goed voorkomt — haar ontmoeting met de schipper van de „Antje-Jacoba”. Ze behoeft haar brief aan Jochem, haar besliste weigering om verder met hem te maken te hebben, niet te verdedigen. Van harte — naar haar smaak te grif — geeft de dominee haar gelijk. Ze kon niet anders, maar ze mocht ook niet anders.

„Die geschiedenis in de kroeg — wanneer we daar maar een klein deel van mogen geloven — heeft toch wel bewezen, dat die schipper buiten de waarheid leeft. Ons past geen oordeel, maar we mogen wel be-oordelen en dan komen we tot de overtuiging, dat deze man God de rug tokeert en met jouw eerlijke bedoelingen spot. Zo'n brief — en dat staat dan tenminste als een paal boven water — zo'n brief lees je niet voor, wanneer je eerlijke bedoelingen hebt met een *meisje*.”

Mie moet dat toegeven en hoewel ze hem afwees, hieronder breekt haar hart toch. Jochem las háár brief voor. Zij beloofde voor hem te bidden en dat maakte hij bespottelijk in een kroeg!

„Hij was toch zo'n aardige kerel, toen ik hem eerst meemaakte . . .” verontschuldigt ze haar snelle verliefdheid.

„Een gelovige moet geen juk aantrekken met een ongelovige,” voert hij ten overvloede aan en hij licht dat beeld toe met het ongelijke span ossen.

„Maar die ongelovige kan toch een gelovige worden,” weerlegt Mie.

Wat vreemd toch; ze is het roerend met de dominee eens en ze heeft er naar gehandeld. Maar nu ze hier Amen hoort zeggen op haar mening, begint ze haar eigen opvatting te weerleggen. Het is alsof hier een vroegere Mie zit te bekvechten met een nieuwe Mie, die toch wel een beetje vlotter wil.

„God werkt in ons, beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen,” zegt de dominee zacht. „Als God wil, zal Hij die jongeman tot Zich bekeren.”

„En wij?”

„Wij zullen het zien en ons verheugen,” gaat hij verder. „Maar we moeten wachten tot het de tijd is van Gods welbehagen, de welaangename tijd. God heeft ons niet nodig, om Hem te helpen.”

„Maar als een gelovig meisje nu een ongelovige jongen trouwt...”

Ze is het er nog niet mee eens. Er wringt iets, waar ze geen naam aan kan geven.

„God kan een rechte slag doen met een kromme stok, maar wij mogen die kromme stok niet willen zijn,” antwoordt hij dan. „Als God ons verbiedt om met een ongelovige een band aan te gaan, dan heeft Hij daar Zijn reden voor en we kunnen er zeker van zijn, dat het een geldige reden is.”

Dan geeft Mie het op. Het staat er zo, ze heeft zich niet vergist. Trouwens, in zijn eigen woorden heeft ook dokter Van Loon haar gelijk gegeven. Al blijft er dan in haar hart een onbeantwoorde vraag, het is goed zoals ze het gedaan heeft. Jochem paste niet bij haar; een rauw mens zonder God en zonder fatsoen was hij.

En toch... en tóch...

Dokter Van Loon schiet er helemaal bij in. Ze praten er niet meer over, want dominee De Wet is oud en hij is moe. Daarbij: waarom zal hij dit kind pijn doen, nu hij immers weet dat ze in alles de geordende paden gaat? God zal haar te Zijner tijd de kracht geven om ook de verleiding te weerstaan, wanneer die tot haar komt in de — zeer zeker vriendelijke en aangename — figuur van een dokter Van Loon. Wie een man opgeeft omdat hij vloekt, geeft zeker een man op die een vrouw thuis heeft. 't Is jammer, dat het deze weg moet gaan, maar de Heer is recht in al Zijn weg en werk... Hij kan in een preek altijd nog eens ingaan op de verboden vruchten, die daar groeien in de tuin der wereld.

Wanneer hij dat besluit neemt, gaat Mie al opgeruimd door de dorpsstraat. Er is een vraag overgebleven, maar ze kan de vraag niet onder woorden brengen, hoe zal ze dan het antwoord weten...?

Over de hekspijlen van het kerkhof, leunt Melissen. Hij kauwt op een stuk sigaar en ziet haar glunderen aan.

„En... heb je goed verkocht?”

„Ja,” zegt ze, „Mevrouw heeft m'n hele voorraad genomen, dan heeft ze de eerste twintig jaar genoeg. Dat spaart jou weer een heleboel leugens.”

„Ik lieg altijd,” grinnikt hij. „Maar je moest toch op dat adres wezen, dus iets klopte er.”

„Iets wel,” erkent ze. „Maar kom, ik ga verder, anders verdien ik helemaal niks.”

Hij kijkt naar de lucht. „Het gaat vriezen,” belooft hij. „Dat wordt een goouden tijd, want we zetten de lijken zo maar op het kerkhof. Er zit geen centje bederf in de lucht.”

„Ah-bah,” griezelt Mie.

„Wat wou je dan? Je kan toch niet graven, wanneer het vriest? Als er veel komen krijg ik naderhand wel een mannetje van de gemeente om me te helpen. Die doen toch niks.”

Dan draait hij zich om en sloft het grindpad af, om verder te werken aan de drie graven die hij maar vast in voorraad maakt. Waarom zou je gaan hakken, als je het voorkomen kunt? En de begrafenissen moeten doorgaan. Drie maakt hij er en een kindergrafje. Meer verwacht hij er niet, met dit gezonde weer.

Mie draagt haar hoofd hoog, wanneer ze teruggaat naar de tjalk. Wat zou het net, dat er gekletst wordt? Dominee weet nu, dat het allemaal verzonnen is en de rest . . . nou ja, de rest . . . Ze zal de mensen laten zien, dat ze lak aan hen heeft. Expres om ze te laten kletsen zal ze de twee Chinese vazen nu eerst naar de dokter brengen.

Als ze daarheen onderweg is, gaat juist de school uit. Ze kijkt op naar de kerktoren, die rank prijst tegen de helderblauwe vrieslucht: speelkwartier, net wat ze dacht! Meester Huisman hompelt met zijn kreupel been over de speelplaats. Het is om er bevreemd om te glimlachen: toen zij nog kind was als deze kinderen, hompelde meester Huisman daar en nu hompelt hij er nog. Misschien is z'n haar wat grijzer geworden, zijn houding meer gebogen, maar in ieder geval niet véél grijzer en niet véél gebogener. Kijk, nu ziet hij haar . . . Zág hij haar? Of niet? Of expres niet? Waarom draait hij anders zijn hoofd zo opvallend om? Het was toch altijd nog de gewoonte, dat de oud-leerlingen zijn bijzondere aandacht hadden; dat hij juist hen uitbundiger groette dan de andere oudere dorpelingen . . .?

Wéér kijkt de meester terloops, dan verdwijnt hij naar binnen. Even kleurt Mie rood van verdriet en ergernis, dan schijnt haar hoofd nóg fierder op haar schouders te staan. Haar hart knijpt dicht van gewonde trots, maar het dorp zal daar niet van weten. Nooit! Wil het vuile water van de kletsriolen haar van haar voetstuk spoelen? Best, laat het dat maar proberen, zij zal staan als een rots in de branding, hóóg boven de stank en hóóg boven het rioolwater, dat woelt en wurmt.

Bewust voelt ze de verwijdering. Nog geen uur geleden was ze één met de dorpelingen: haar doden bij hun doden, haar dominee de hunne, haar kerk hun kerk, haar meester hun meester. Nu is ze alleen, tegenover allemaal vreemden. De meester is een kerel die ze vroeger óók heeft meegemaakt; dominee De Wet is een beste kerel, die het goed met haar meent, maar ja . . . ; haar doden liggen apart in de dorpsgrond begraven, omdat de wet dat eist . . .

Wát?

Achter haar roept een brutaal jongensstemmetje: „Kijk, daar gaat Scherven-Mie.”

Toch niet helemaal los dan? Ja, want waarom heeft ze de neiging om stil te staan en dat joch een tik te geven? Ze hield al duidelijk haar pas in. Maar dan loopt ze door en achter haar beginnen meer stemmetjes te joelen: „Ha, Scherven-Mie! Laat die mooie potten eens vallen, Scherven-Mie! Ga je naar de dokter, Scherven-Mie?”

Rots in de branding — rioolwater: . . . Rots-riool . . . rots-riool . . . Hè, op die maat kan je niet lopen. Daar hompel je op, net als die vent, die meester!

Ha-ha, nou vond hij dat ze maar met een arbeider moest trouwen! Nico was immers altijd zijn beschermelingetje? Die arme Nico . . . Alle jongens plaagden hem immers . . .!

Rots-rots . . . dat loopt beter . . . rots-rots . . . rots-rots . . . rots . . . rots . . .

Zo, ze is er. Juist als ze bellen zal, komt er een patiënt naar buiten. O, Dini de Leeuw . . . Pas getrouwd . . . Hals over kop . . .

Ze kleuren allebei, als ze plotseling tegenover elkaar staan. Dini voelt zich een beetje opgelaten, met haar figuur tegenover een schoolvriendin. Waarom kijkt Mie zo? Dat heeft ze te laten! 't Gaat haar niks aan en bovendien . . .

„Moet je hém hebben?” vraagt ze scherp, met een hoofdbeweging naar achteren.

Dan wordt Mie plotseling ook giftig, grof, zoals ze nooit eerder was.

„Die heb jij niet meer nodig,” bitst ze en dan gaat ze verder, met weer een zwaar brok bazalt méér aan de voet van de rots. Ze kan er bijna trots op zijn, dat zij hier in zo'n ándere verhouding staat. De dokter is haar vriend, haar beschermder, maar die lui denken . . . ha-ha, láát ze denken. Haar dokter hoeft niet te denken, die wéét zo iets als van Dini de Leeuw well!

O . . . is . . . zij . . . Mie Lomer, de pottenverkoopster?

Het wordt haar op een langgerekte, vernederende toon gevraagd, maar ze slaat die grotesk af: „Ik moet Mevrouw persoonlijk hebben!”

Daar kan die dienstmeid het mee doen, want als je iets te verbergen hebt, iets tussen een getrouwde man en jezelf, dan sta je maar niet zo brutaal op de deurmat, om Mevrouw-zelf te spreken te vragen.

Mevrouw is een dame. Wel een hoofd rijst ze boven Mie uit en haar houding is slank en recht; haar glimlach vriendelijk maar wat droevig. Het leven heeft wel veel beloofd, maar niet alles gegeven . . . lánɡ niet!

Ze is duidelijk verrast, wanneer het tot haar doordringt, dat hier dat meisje staat . . . nou ja, de zoveelste bijzondere interesse van Piet. Ze neemt niet de moeite zich in jaloerse gedachten te verdiepen, wanneer haar man met een verhaal thuiskomt van mensen, die in moeilijkheden zitten en zorgen hebben en bovendien: hij is philantroop en zijn interessen gaan afwisselend uit naar beide seksen. En als 't niet zo was? Soedah! Een doktersvrouw moet zich daar niet in verdiepen, want dan kan ze altijd wel jaloers zijn. Die mannen zien zóveel en er komen zóveel vrouwen bij hen te biecht! Zelf heeft ze nooit onder zijn werk geleden. Hij blijft correct, hield van haar, bewéés dat.

Natuurlijk, het is onzin om aan elke gril toe te geven en — al is dit meisje een fris, knap ding — het is niet nodig om al wat fris, knap en ongelukkig is direct maar in huis te halen, zoals Piet dat wilde. Wat uit medelijden begon, zou in een flirtation kunnen eindigen. Nee-nee, daar wil ze niet mee zeggen, dat Piet . . . Maar zo'n kind zal ook wel oog hebben voor de goede partij die een dokter is. Hoe gaat dat? Hij zal er niet aan meedoen, maar als het van één kant komt, is het toch al onhoudbaar. Met die Rie, dat boerinnetje uit Woerden, heeft ze geen last. Hij lust geen spek regelrecht van het varken en als hij haar ziet trekt'ie stevast zijn wenkbrauwen geërgerd op. Dat het zo blijve!

Ze zijn gelukkig — tot dusver en laat ze 't afkloppen — al is het achteraf toch wel wat stilletjes, nu ze geen kinderen genomen hebben. Hij heeft altijd gezegd: „Ik heb bij alle boeren een stel kinderen op stal staan . . .” en zij vond het zelf zonde, om moedwillig haar lijn te verknoeien. Als ze ooit naar kinderen verlangen zou, kon ze immers gemakkelijk zo'n kleine stumper aannemen? Dat het daar nooit van gekomen is, komt eenvoudig doordat je tegen de drukte opziet van zo'n wicht, dat toch tenslotte niet van jezelf is. Zo zag ze dat vroeger niet in . . . Jammer. In één oogopslag ziet ze Mie én de vazen, die naast Mie op de mat staan. „Och, wat een schatjes!” roept ze en ze bukt zich verrukt naar de kunststukken. „Gauw, ga mee naar binnen,” nodigt ze, „dan kan ik ze bij behoorlijk licht bekijken.”

Zelf neemt ze voorzichtig één vaas in haar armen en neemt die mee naar binnen. Mie — glimlachend — volgt met de tweede.

Wanneer ze daar dan samen naar zitten te kijken en mevrouw Van Loon Mie de vele schoonheden in lijn, vorm en kleur van zo'n vaas laat zien, verwondert Mie zich toch, dat ze hier nu naast een vrouw zit die toch minstens jaloers zou moeten zijn, omdat haar man het zo goed met haar — met Mie — kan vinden. Als immers het dorp er over op z'n kop staat, zou deze dame haar met haar eigen vazen de deur uit moeten ranselen, om de schande, die over haar gebracht wordt. En deze mensen zijn geen christenen, zoals zij zich christenen moet denken. Is het dan toch zo, dat christendom geniepig maakt en kletserig? Probeert een christen zijn eigen schuld en schande te bedekken, door gauw naar een ander te wijzen? Zoals Dini de Leeuw daarnet? Dat is dan toch wel iets, om bloedrood van schaamte van te worden! En iets om geen christen meer te willen zijn? Nee-nee! christen ben je niet om de ander, maar om je zelf. Hoogstens kan je trachten, om de ander te helpen om het óók en beter te zijn . . .

Midden in een zin stokt ze even, bij die gedachte . . . Helpen om christen te zijn . . . helpen om een gelijk span te zijn met de ander . . . een gelijk juk te dragen . . .

Ze schudt haar hoofd en gaat verder. Onzin, want Jochem steekt de gek met haar. Dit juk is zo ongelijk, dat er nooit sprake van kan zijn, dat ze elkaar als christen vinden. Als christen . . .? Dat is dus in Christus?

Dan overspoelen de woorden haar gedachten. Je kan niet rustig praten over een vaas en tegelijk een probleem van de eerste orde oplossen. Later . . .

later. Als ze dan tenslotte weggaat, weet ze dat ze een vriendin gevonden heeft. Geen vriendin om regelmatig mee om te gaan, maar wel één waar ze met haar zorgen heen kan. Wat is deze vrouw ongelofelijk wijs en wat durft ze de dingen goed bij de naam te noemen. Zo maar, alsof het de gewoonste zaak van de wereld is, zegt ze: „Fijn hè, dat mijn man je zo heeft kunnen helpen met je inkopen! Als hij het voor iemand opneemt, kan je ook op hem rekenen, dat merk je wel. Het is alleen maar zo jammer, dat hij er gewoonweg plezier in heeft om het hele dorp op stang te jagen. Dat moest hij niet doen, want we moeten hier wonen en van deze mensen eten.”

„Ja,” zegt Mie, want nu pas is ze over haar stomme verbazing heen.

„Het is natuurlijk onzin van die mensen om zo te kletsen, want bij de één is het jaloezie, bij de ander wraaklust en bij de derde een kwade gedachte over mijn man. Ze zijn dus allemaal ondeugend en — als ze het hun dominee zouden vragen — zondigen ze allemaal nog ook. Om onder dat geroddel uit te komen zou je het leven precies zo in moeten pikken als zij het willen — en dat bestaat niet! Trek er je maar niets van aan, meisje, dat is het beste. Maar maak het niet erger dan nodig is, dat is ook goed.”

Dan gaat Mie. De kostprijs van de vazen draagt ze in haar beurs en in haar hoofd zoemt nog de vreugdezing van mevrouw Van Loon: „Kind, hoe is 't mogelijk, dat je voor die prijs zo iets heerlijks kan geven! Als je ooit nog eens zo iets ziet, wil je dan alsjeblieft om me denken!”

Het dorp koopt. Ondanks alles kóópt het dorp en Mie ervaart het met een bittere, wilde vreugde. Ze voelt immers wel waaróm de mensen haar potten en pullen nemen. Bij de vrouw van de oudste zoon van Grietje Stijn merkt ze het al. Dat mens vroeg ijskoud: „Is nou dat kind van je buurvrouw al geboren? Ik zag onderlaatst juffrouw Huiberts in de kerk en d'r moet daar toch een kleine komen, niet? Ja, je kan er bij dat mens nooit goed hoogte van krijgen, want ze is uit zichzelf al zo . . . zo . . .”

„Wel, ik weet er niks van,” antwoordt Mie verbaasd. Ze bemoeit zich nooit met buur Huiberts, laat staan met zó iets.

„O nee,” grinnikt dan de vrouw. „Ik dacht dat de dokter het je wel verteld zou hebben. Hij komt toch wel eens in die buurt . . .?”

Door het kleuren is Mie nu ook al heen. Ze bitst niet tegen de vrouw, want het mens is klant en nog een beste klant ook, door het grote, steeds groeiende gezin. Daarom blijft ze vriendelijk, afgemeten, maar vriendelijk en ze doet mee in het verstoppertje spelen van eigen meningen. Die meid houdt het met de dokter: Hallo, Mie, hoe maak je het? De dokter komt toch wel eens in die buurt . . .?

Die ander roddelt en spreekt kwaad over me: Hoe maken de kinderen het, juffrouw Stijn? De jongste heeft toch mazelen gehad? Fijn, dat hij weer zo opknapt . . .!

Zo is het heel de dag: ogen kijken onopvallend over brilletjes heen of er onder door. Mannen nemen haar figuur op en glimlachen begrijpend. Hoe-wel . . . 't Is anders een schandaal van die meid en van de dokter er bij, zo kort na de dood van de ouwe Lomer. Derk-Jan zou zich in zijn graf om-

draaien, wanneer hij d'r weet van had! En een jonge vent met eerlijke bedoelingen staat hij bij die meid in de weg.

Er is heel wat te koop in de wereld op dat gebied, mensen. Dini van Jan de Leeuw loopt ook op alle dagen... ha-ha-ha... een zevenmaandskindje kan het nog worden, want Rien van Gijs de Wit was er rap genoeg bij om haar te trouwen. Maar ja, dat is tenslotte nog in 't nette gegaan en ze stáán voor de gevolgen... maar met die Mie en haar dokter... nou ja, laten we d'r over zwijgen, want wie meent te staan..., je weet er alles van, als je kinders hebt.

Daardoor worden de mensen voor Mie tot handelsbelangen en de merkbare laster neemt ze op de koop toe bij haar winst...

Uiterlijk heeft ze zich helemaal in bedwang en innerlijk, ja, innerlijk meestal ook wel. Alleen wanneer ze denkt aan haar eerste tocht langs de rivier, de andere kant op, naar beneden, heeft ze daar wel eens moeite mee. Het was daar zo heel anders, zo eerlijk, omdat ze het deden om haar te helpen. Hier kan ze zich maar niet losmaken van de gedachte, dat het de mensen er om gaat haar eens van dichtbij te zien. Hoe blijft een meisje onder zo iets als met de dokter? Ah, zó! Die moet wel door de wol geverfd zijn, want ze verblijft of verbloost niet!

Zo rijpt ze in één dag — voor haar besef in die éne, zware dag — tot koopvrouw. De pottenvrouw Scherven-Mie.

Daardoor is haar glimlach grim, wanneer ze 's avonds de kas opmaakt. Dat is niet om die kas, want ze heeft enorm gewonnen vandaag, maar ze glimlacht om haar verlies: haar naam ligt over de straat en het dorp trapt er op en loopt er over. Zij heeft daar persoonlijk geen schuld aan en daarom kan ze er niets aan doen, dat dit kwaad voortwoekert. Dat nu al het praatje gaat, dat ze het met de doktersvrouw op een accoordje heeft gegooid voor een paar siervazen. Nou ja, van mevrouw Van Loon is het te begrijpen, want de zaak zelf verandert er geen snars mee of ze dat kind de deur uitsmijt. Ze zal de vrije liefde wel huldigen en dan kan je zoiets verwachten. Neem dan maar gerust een paar mooie vazen voor... ha-ha-ha... het uitlenen van je man. Als dominee De Wet sommige geruchten tegenspreekt — maar hoe moeilijk is dat — wordt hij mee in het schandaal betrokken. Ja, terzijde natuurlijk, want je mag van je naaste geen kwaad denken, maar iedereen weet, dat Mie wel een uur bij hem thuis gezeten heeft en ze zal wel behoorlijk met haar mooie bekie gewerkt hebben en geklaagd, dat het niet zo is en dat het dorp het liegt. Maar is dat een bewijs? Dominee moest toch wijzer wezen... maar ja, een man is man, zo oud als 't ie wordt. Spreekwoorden liegen niet, mensen en het heet niet voor niks, dat er geen koe bont is, of er is een vlekje aan. Toevallig zal hier nooit een bewijs voor komen, want de dokter... nou ja, die is gehaaid genoeg en die meid is ook niet achterlijk, maar ánders...

En nu is Mie maar bang, dat het gerucht over zal slaan naar de andere dorpen. Dat Geurt Zeilmakers en zulk soort mensen het zullen horen en... en Jochem, als hij nog belangstelling voor haar mocht hebben.

Dan blijft het geld even rusten en ze staart over de kachel, over het testje

op de schoorsteen en ze ziet hem staan, met zijn jongenslach. Ze weet nog zo net niet, maar als . . . hè, als Jochem nou nog eens terugkwam om haar te spreken te vragen, dan zou ze hem toch zeggen dat ze het met hem wil proberen, wanneer hij samen met haar naar de kerk wil en wanneer hij de drank wil laten staan en het vloeken voor goed nalaat . . . Als . . . Maar nee, dan zal er toch altijd tussen hem en haar dat éne blijven zitten, dat hij háár bespotten die brief voorlas in een kroeg.

Heeft ze dan toch het kleuren nog niet verleerd? Nu kleurt ze van schaamte en ergernis én spijt over haar eerlijke poging om hem te zeggen, waarom ze toen niet met hem om kon gaan.

„Werkt uws zelfs zaligheid met vreze en beven . . .”

Ze kijkt om. Wie zei daar iets? Nee, het is de vrieswind om het huis of . . .

O, verdraaid, ben jij het, poes? Nee, dan zal het wel een gedachte geweest zijn: Je eigen geluk werken met vreze en beven. Maar zelfs die kans om te werken is voorbij, want Jochem komt vast niet meer.

XI

Geerten van de „Eben-haëzer” heeft geluk gehad, stom geluk. Er komt een vent bij hem, die hem een polis aanpraat voor een beste verzekering. Je kan met je schuit naar de kelder gaan; je kan er mee in de lucht vliegen, ’t kan je allemaal geen cent kosten, want de verzekering is er goed voor.

’t Was nou ja en nou nee, maar toen er nog een paar cent van de polis af kon, is Geerten er in getippeld. En laat’ie nou prompt drie weken later geramd worden door een zeesleper! Man, ongelogen: de sleper stak z’n neus dwars door de schuit en in een mum lag de „Eben-haëzer” op de bodem van het Nieuwe Diep. Alleen het naambord stak nog boven het water uit en daar is danig om gelachen. Tot hiertoe heeft ons de Here geholpen . . . ha-ha-ha . . .

Maar . . . eh . . . Geerten streek een kapitaal op voor dat wrak en hij kan gerust dat naambord weer op z’n nieuwe schuit plakken. Noem maar op: de bergingskosten betaalt de verzekering én de nieuwe schuit. Alleen de opbrengst van het wrak moesten ze terug hebben. Nou, laat ze er rijk mee worden, die kerels!

Het heeft die agent geen windeieren gelegd, want nog geen drie weken na dien was een hele vloot bij hem verzekerd. Zeg nou zelf: iedereen kan zo’n ongeluk overkomen en waar haal je een nieuwe schuit vandaan, als je die uit je eigen zak moet betalen?

Jochem van der Vaart van de „Antje-Jacoba” vaart nou ook op een verzekerde schuit. Zelf wou hij er eerst niet aan, want het ging toch al niet zo best, de laatste tijd. Niet dat hij ’t verzuipt, want hij is ’t er af, sinds die ouwe Fokke met hem gepraat heeft.

Ouwe Fokke . . . Die is nou al weer een heel poosje uit de tijd. Och, wat

zijn jaren? Je vaart pulp, hooi en wéér pulp: voorbij een jaar. Jochem is al mooi op weg om een grijze kop te krijgen en de motor van de „Antje-Jacoba” begint rare bijgeluiden te maken. Dat wordt ook een geintje van minstens duizend gulden.

Nee, zelfs met zuinig zijn — geen borrel en geen vreemd vrouwvolk aan boord — kom je nog te sloom vooruit om ooit aan een nieuw schip toe te komen. Hij weet wel: er is niemand die dat schip van hem erven zal, maar je moet toch zien dat je op een fatsoenlijke manier je eindje haalt, waar of niet? Daarom vond hij die premie wel een beetje begrotelijk. 't Is niet één keer, maar ieder jaar weer.

Maar Giel heeft hem overgehaald. Toe nou, schipper, want als we brokken maken sta ik ook aan de dijk en wie kijkt er naar een schippersknecht die over z'n beste jaren heen is?

Da's niet waar, want Giel is nog jong, jonger dan Jochem tenminste. Maar Giel heeft het leven waargenomen voor zichzelf én z'n baas. Hij heeft ook gedurig verkeerde vrienden om mee uit te gaan. Die knecht van Krijn Stevens en Maarten de revolutionnair, wanneer die vrij is van de bajes. Da's geen volk waarmee een kerel als Giel gediend is.

Om kort te gaan: Giel sleepte het advies van Nico en Maarten er bij, om Jochem tot het afsluiten van een verzekering te dwingen en nou varen ze met een vracht stro op een verzekerde schuit. Ze hebben de vracht helemaal boven in Groningen gehaald. Is 't niet treurig, om stró te halen in Groningen en het te lossen rond Gouda? Man, daar zit geen stuiver winst in. Wat? Je legt er een weekloon op toe, da's zeker. Daarom draaien ze maar dag en nacht door en staan om beurten bij 't roer.

Jochem slaapt.

„Hé, schipper, luister'es?”

Jochem knort. Hij woelt in zijn kooi, want je slaapt onrustig wanneer je elkaar steeds moet verbeurten.

„Schipper, hé, sta 'es op.”

Er komt leven in de schipper. De stem van Giel klinkt anders dan gewoon. Wat is dat? Varen ze ergens tegenaan?

„Varen we nog, Giel? We zitten toch nergens tegenop?”

De knecht lacht zacht, vermaakt. Bê-nee schipper, we varen lekkertjes.

„Is het mijn wacht al, Giel?”

„Bê-nee schipper, je ligt er net in. Maar nou moet je 'es horen hoe het buiten te keer gaat!”

Ja, nu hoort de schipper het en hij ziet het ook. Lichtkronkels schieten over de rivier en de donder dreunt door de nacht.

„Ben ik nodig, Giel?”

Zonder geluid lacht Giel. Dat heeft hij geleerd van Nico. Mooie man, die Nico, met goeie ideeën. Daar kan een mens heel wat van leren! Hij heeft het nou al zover, dat Krijn Stevens practisch knecht is op z'n eigen schuit en dat Nico het op trouwen na voor elkaar heeft met Krijns oudste dochter.

Waar die meid overigens zin in heeft is iedereen een raadsel, want Nico is geen beste, als je 't als nette meid bekijkt.

„Nodig, schipper? Nou ja, als je er wat van zien wil moet je komen, wil ik maar zeggen en daarna duik je er gerust weer een uurtje in, dat spreekt.”

Als 't op werken en waken aankomt, gaat Jochem nog voor geen jonge vent opzij. Hij staat al voor z'n kooi, haalt z'n broek een beetje hoger over z'n magere heupen en schiet z'n sloffen aan.

Giel staat achter het roer en hij fluit zachtjes. En datte we toffe jonges zijn, dat wille we wete . . .

„Nog een ogenblikkie, dan hebben we de bui hier,” zegt Jochem, wanneer hij ook boven op het stro naast zijn knecht staat. Ze hebben de stuurstang verlengd tot boven de strovracht, anders heb je geen uitzicht. De kajuit is voor deze gelegenheid opgeborgen. Zo varen ze stro en zo varen ze hooi. Dat gaat best, zolang het goed weer is, maar straks krijgen ze een stortbui, waar de honden geen brood van lusten. Feitelijk moest je nu meren, maar dat kan niet, want dan kom je nooit aan je trek.

„Daar zit een slordige regendropel in, schipper,” lacht Giel.

Hij heeft het toch maar met Giel getroffen. De kerel lacht, alsof hij straks achter de ruiten naar een buitje regen kijkt, in plaats van midden in een stortvloed te staan.

„We krijgen ons deel best,” antwoordt Jochem met dezelfde zelfspot.

„Kregen we nou ook maar een portie vuur,” gaat Giel op dezelfde lichte toon verder, maar zijn ogen zijn vol verstandhouding op de schipper gericht.

„Vuur?”

Kom, kom, de schipper snapt het geintje niet.

„Nou, zo'n straatje bliksem, waar je niks tegen kan doen en die dat stroteltje mét de schuit naar de weerlicht helpt. Dat zou immers een kans zijn uit duizend, schipper? Denk'es aan Geerten . . .”

Wel, Jochem denkt. Hij denkt zelfs zichtbaar. Van de zwarte lucht, die nu langzaam over de maan schuift, kijkt hij naar zijn geslepen knecht. En aldoor denkt hij en denkt en denkt . . . Denk'es aan Geerten! Geerten vaart op een nieuwe schuit en hij vaart er een oud wrak als de „Antje-Jacoba” finaal uit, da's zeker.

„Eén bliksemstraaltje zou zat zijn, schipper,” sard Giel. „Eén vonkie en je ben . . . ha-ha-ha . . . je ben voor goed uit de brand.”

Giel heeft ook wat meegenomen van het woordenspel van Nico. Nico is een kunstenaar met woorden. Hij zegt er duizend en hij zegt niks en hij zegt er drie en je weet alles. Eén vonkje, schipper . . .

In gespannen aandacht staart Jochem naar de donderwolken. Hij zou die dreiging naar zich toe willen halen; hij zou de schuit, de „Antje-Jacoba” er naar toe willen sturen. Eén vonkje van al dat vuur, dat door de hemel klieft en dat de wolken doet dreunen.

In zijn geest ziet hij de vuurzee, die oplaait uit het stro en daarachter een pot geld, mensen! Een pot geld, waar je jarenlang uit scheppen kunt, zonder dat er een gat in komt.

„Als we nou toch van al dat vuur een... ha-ha-ha...” probeert Giel nog eens.

Kom schipper, je ben nou toch wel wakker? Het is toch niet nodig, dat ik het plan maak? Want dat is me te geleerd. Ja zeker: plannen maken betekent schuld hebben en schuld hebben betekent brommen...

Nee, maar dat is niet nodig. De schipper weet z'n weetje: vuur is vuur en vonken zijn vonken. Vlammen lijken nog veel meer op elkaar dan vrouwen. Vlammen verteren de boel en vrouwen ook, maar van vrouwen kan je nog wel eens nagaan uit welk nest ze komen. Dat kan je met vuur niet: vuur van een bliksemstraal doet het even best als een lucifer en een lucifer even best als een bliksemstraal. Maar dan...

Schipper Jochem klemt zijn kaken op elkaar. Zijn sterke, pezige handen grijpen om de spaken van het stuurwiel, zoals eens... lang geleden. Toen zag hij een visioen en nu weer; toen geluk... nu weer... toen een vrouw... nu geld...

„Zei je wat, schipper?”

Ze varen nu al zo lang samen, de schipper en Giel. Je weet dan elkaars gedachten wel zowat.

„Lijkt het je geen goed plan, Giel?”

Wie heeft er een plan gemaakt? Wie heeft er een woord over gesproken? Niemand! Maar wat geeft dat? Het plan is er en het staat onzichtbaar naast hen. Hoe lijkt het?

„Wat zal ik daarvan zeggen, schipper? Hoeveel was die verzekering ook weer, zei je?”

Kom nou, Giel! Je hebt er met je onnozele snufferd bijgestaan, toen je baas dat etentje prakte. Je wilt toch niet zeggen dat je dat vergeet? En je hebt de prijs immers nog genoemd tegen Nico Schiebroek ook, toen jullie samen dat moois uitdokterden?

„Tien duizend gulden, Giel. Dat is geen kleinigheid voor zo'n oud schip. Weet jij in de wijde wereld iemand te vinden die er meer voor geeft dan vijf duizend? De schuit is trouwens veel te klein en te traag in deze tijd. We kunnen niet meer tegen de concurrentie op, dat weet je zelf.”

Wel, ja zeker, schipper, Giel weet er alles van. Maar hij vindt het toch maar beter dat de baas dat zelf allemaal even opnoemt. Vanzelf, die schuit is veel te hoog verzekerd. Het lijkt veel, maar 't is niks. Ja, nog wel wat: brandhout en sloopijzer, dat is het!

Maar wat geeft dat? Ze hebben hem immers laten taxeren? En nou is dat de prijs dus geworden van het schip. Die verzekeringen zijn ook gek, hoor!

„'t Ja, da's waar,” geeft Giel toe. „'t Spijt me wel van de „Antje-Jacoba”, maar als je 't beter vindt, schipper... 't Is tenslotte maar een schuit...”

Snuffelt Giel nou? Is die vent zo gek op de „Antje-Jacoba”? Nou ja, dan zal hij dat ook op een andere schuit wel weer worden..., als Jochem er ooit weer één neemt. 't Is tenslotte maar een schuit...

„Daarom, en voor die verzekering maakt het geen verschil, of het een ongelukje is of opzet. Betalen moeten ze toch.”

Over die waarheid staan ze allebei te knikken. Nu ze al aan de uitwerking van het plan toe zijn, is de ergste spanning voorbij. Ze lachen zelfs even, wanneer ze elkaar zien in het scherpe, blauw-witte licht van een bliksem-schicht, die door de nacht zindert.

„’t Is een hele schep geld, schipper. Tienduizend gulden . . . ! Jonge-jonge, daar doe je wat mee . . . !”

Da’s natuurlijk ijdel gezwets, waar je niks voor koopt. Wanneer er wat van het plan komen moet, dan nu en hier, want die bui trekt straks weer over en dan is de kans verkeken.

„’t Is hier een stille hoek en ik zie geen enkel licht op de rivier.”

Die schipper! Nou, maar als de schipper durft, wil Giel er wel een schepje opgooien. „Ha-ha-ha, met zo’n stormpje kan er gemakkelijk een vuurtje gemaakt worden. Wat olie en een lucifer en . . . man, er zal geen houden meer aan zijn!”

„Zullen we dan maar?”

Jandoppies, de ouwe zet er nou toch wezenlijk vaart achter. Maar Giel zou toch wel graag z’n kloffie redden en z’n scheepskist, want anders sta je in je naakte eenzaamheidje op de wal en da’s ook niks.

„Ho’es even, schipper: Wat doen we met de plunje?”

De schipper is toch weer meer zakenman dan Giel dacht. Die heeft de plannetjes in z’n kop op een rijtje gezet en dan knipt-ie ze netjes weg met z’n vinger: pfft! eerste plan: de brand er in, want we zijn verzekerd. Pfft! tweede plan: „Mee laten verbranden, Giel. Dat spul is apart verzekerd en je krijgt nieuw voor oud. Als we de spullen eerst aan wal zouden zetten, zou de verzekering er zó lucht van hebben!”

„Wat je zegt, schipper! Daar had ik nou toch helemaal geen gedachte aan . . .”

Geen kletspraatjes; geen complimentjes! Er moet gewerkt worden en hard!

„Nou dan. We zullen het avontuurtje hebben. Houd de schuit voorlopig midden op de rivier. Als de brand goed doorzet, kunnen we hem ergens op de kribben zetten en zelf in het water springen.”

Pfft! Derde plannetje! Het is verdraaid net kegelen. Met elk balletje valt er een kegel om.

„Waarom dat, schipper? We kunnen toch net zo goed direct aan wal stappen?”

Giel is nou toch eerlijk verbaasd, want waarom zouden ze in dat kouwe water springen, midden in de nacht? Da’s immers ook geen hap!

„Zwemmen staat beter, Giel. Laten we het zo echt mogelijk inkleden, dan is het geld des te eerlijker verdiend.”

Het geweld van de onweersbui raast nu vlak boven hun hoofden; links en rechts slaan de bliksemstralen door de lucht en naar de aarde. De knecht is sprakeloos door het vernuft van zijn baas. Daar kan Nico nauwelijks tegenop. Die had alleen maar gezegd: Steek in de brand en laat ze maar zoeken.

De schipper zegt dat heel anders; die zegt: Steek in de brand en zorg dat ze niks vinden!

„'t Is eerlijk een merakel, schipper, zoals jij dat overdacht hebt!”

Het is niet lekker, om voor een boevenstreek geprezen te worden, wanneer je geen echte boef bent. Jochem is, bij al wat hij wel is, géén boef! Vandaar dat zijn stem donker is van verzet en verzwegen spijt om wat hij nu gaat worden: de brandstichter van zijn eigen schip! De moordenaar van wat hem, door alle jaren heen, lief was. Zijn geboortegrond; zijn ouderlijk huis.

„Schei uit, man! Ik loop er al jaren over te denken, maar eerlijk gezegd durfde ik niet best.”

Een knecht is geen zoon. Hij komt op een schip, totdat hij het er zat is, of zijn schipper hém. Dan gaat hij en het laat hem koud, ook al noemt hij zijn schip een lief en een goed schip. Er zijn uitzonderingen . . . goed, ze zijn er. Giel snapt niet wat zijn baas met niet-durven bedoelt. Is er zo'n moed voor nodig om dit geintje te versieren? Dat kan immers een kind!

Ja, ja, maar een kind houdt ook van zijn eigen speelhoekje en daar wil het dikwijls niet weg en helemaal niet, als het verdriet heeft.

„Maar er zit immers geen cent risico aan?”

Zeg nou zelf: is er gevaar? Nee? Klets dan niet van niet-durven!

Nu staat hij moederziel alleen op zijn schip. De rivier is donker en de nacht is donker. Onder hem ligt zijn schuit, zijn „Antje-Jacoba”. Het lijf van die schuit trilt, net als het zijne, nu hij hier staat. De motor duwt het schip nog voort en het geluid van die motor verdrijft de ergste eenzaamheid. Machtig is dit moment; groot van ontroering en ontzetting: een schipper gaat zijn schuit offeren aan het geld. Dat is verraad in de ergste vorm. Het is verkopen van wat je trouw en lief is. Zo doet een vent, die zijn vrouw langs de straat stuurt!

Maar die tien duizend zijn een macht, waartegen geen vechten bestaat, nu het besluit eenmaal gevallen is en nu er een knecht boven op het stro zijn geluidloze lach lacht. En daarom is de schipper verbitterd op zijn knecht, want die knecht bleef niet trouw. Eigenlijk is er een vete tussen hen. Eens heeft deze knecht hem de vrouw ontnomen, die volgens de oude schipper op zijn weg geplaatst zou worden. Op het water zou hij zijn geluk vinden, maar Giel zette de schuit op vol vooruit, in plaats van op vol achteruit. Da's laag en in-gemeen. Je mag mekaar eens dwars zitten bij een meid, maar als die meid zelf gekozen heeft moet je de zaak niet verknoeien voor de ander. Het is Giels schuld, dat Jochem vloekte en dat het volkracht vooruit van de schuit een dubbele betekenis kreeg: snel weg van de tjalk, snel weg van de liefde.

Dat Jochem hier afscheid staat te nemen van zijn schip is ook al de schuld van Giel. Wat is een man alleen? Kan hij het roer rechthouden, zonder ooit eens te missen? Het kán niet! Hij mag dan al strak voor zich uit kijken, wanneer hij langs de kroeg van Toon komt en hij glimlacht vernederend, wanneer een vrouw hem zoekt te lokken . . ., ééns komt er een onweersnacht, waarin geld blinkt en dan gaat'ie. En nou moet diezelfde schipper zich op genade of ongenade overgeven aan de knecht, die hem dat alles aangedaan heeft. Spreekt die knecht, dan offert hij voor niks-niemendal. Zwijgt hij, dan . . .

Risico?

„Als jij zwijgt niet . . .”

Hoor nou toch! Giel is er eerlijk door ondersteboven. Hoe kan de schipper zó iets zeggen?!

„Hè-je ooit over mij te klagen gehad, schipper?”

Er beeft ontroering in zijn stem, Giel heeft voor de schipper en zichzelf samen geleefd en dat gaat je niet in je kouwe kleren zitten: je zenuwen hebben daar de meeste weet nog van en je kan om een schrammetje grienen.

Maar ontroering, nu in dit grote, diep-doorleefde ogenblik, slaat direct over op de schipper. Giel is een beroerling geweest, maar hij heeft het altijd goed bedoeld en die éne grote fout is nooit meer te herstellen. Je hoort zelf aan zijn stem, hóe hem dat spijt. Nee, eerlijk is eerlijk, Giel, ondanks alles is er niks te klagen. „Allo, hou jij het roer.”

Da's dat. Da's afscheid geweest! En nou verder mannen.

„Op de loef zal het beter trekken dan aan lij, schipper.”

„Allicht!”

Het zal beter branden, wanneer het nog niet ál te hard regent. Jochem haast zich: de ladder af op de kop van de schuit. Uit een stormlantaarn gooit hij een puts petroleum tegen het stro en dan springen de vlammetjes langs de stijfgeperste strobalen. Dat wordt feest! Daar is geen houden meer aan. De vernielingsdrift vaart in Jochem, maar hij houdt er zijn kop goed bij. Giel ziet de rosse gloed al opschieten in de nacht en hij roept triomfantelijk: „Dat wordt een lekker vuurtje, schipper. Zal ik de kast maar op de kant zetten, want ik stik hier bij tijden van de rook.”

Ben je gek! De schipper rent over de vracht, roetst de ladder op het achterschip af. „Nog even volhouden, Giel. Ik zal gaan blussen.”

„Blussen? Ben je nou gek, schipper? Dat bestaat immers niet!”

Giel rent naast de schipper naar voren. De „Antje-Jacoba” redt het wel even alleen. Ha-ha-ha, die is goed: de schipper gaat blussen!

„Wat niet bestaat kan je nog wel proberen, Giel.”

„Onzin natuurlijk!”

„Onzin wel, maar een onzin, die goed staat.”

Een ogenblik is Giel sprakeloos. Dat gebeurt anders niet zo gauw, want als schippersknecht moet je je bekkie wel bij je hebben. Maar dat nou toch de schipper met een onnozel akertje gaat staan blussen, terwijl de schuit op loef al helemaal in de fik staat, man, dat is glad een merakel. Pfft! Pikt de schipper weer een plannetje van het rijtje in zijn kop. Je zou allang gezegd hebben: Nou hebben we de zaak goed uitgekiend en er kan ons niks meer gebeuren. Komt daar die slome schipper op het idee om met dat akertje . . . ha-hi-ha-ha . . . met een akertje een schuit te gaan blussen!

„Ha, die schipper! Goed zo, schipper, hier is het akertje! Uche-uche-uch . . . man, je stikt hier gewoon. Ik zou maar boven de wind blijven om te blussen, boven de wind . . . ha-ha-ha . . . laten we nog maar even proberen of we het wrak kunnen redden: Gooi er maar een flinke puts water op, schipper . . .” Het stro begint het nou lekker te doen. Er begint een gebrul op te klimmen langs de hoge strowanden en de gloed strijkt over het schip. De onweersbui

drijft al over, maar toch is het nog een mooi gezicht. Ze leven zo sterk op dat ogenblik, die twee schippers; ze zien elk vlammetje, dat nieuw geboren wordt. Nu eens voor, dan weer achter schieten steekvlammen de lucht in, wanneer het gloeiendhete gas zich een uitweg gevonden heeft en in de vrije lucht maar direct verbrandt.

De werkduivel heeft zijn intrek genomen in de schipper. Hij verbeeldt zich dat hij de vlammen nog de baas wil worden en dat hij eerlijk spijt heeft van zijn misdaad. Het akertje duikt telkens opnieuw op z'n kop in het water en dan vliegt een slok water tegen de wanden. Het sist even, maar dan is het daarna precies, alsof het vuur nóg harder brandt. Jochem werkt zich in 't zweet en hij tandenknarst van spijt en machteloze woede. Zal hij zich nou door een brandje moeten laten kennen? Zal het vuur, zo vlak boven de rivier, hem de baas worden? Wel noje-le-heine hier en gunter, dat zal niet gebeuren. Hier op de schuit is er één baas en dat is de schipper. Geen vuur zal het van hem winnen! Wat denkt zo'n onnozel lucifershoutje wel?

Voor de tweede maal komt Giel naar voren. Hij houdt zijn gezicht op de loefzij afgedekt met zijn hand, omdat hij de helse hitte niet harden kan.

„Hé, schipper!”

Even staakt Jochem zijn verwoede watersmijterij en hij kijkt op, een brede duivelse lach op zijn ros-belicht gezicht. Zware rookkolommen stulpen op boven het vuur en ze krijgen een dreigend-rode kleur, wanneer ze boven de brand nog even blijven zweven.

„Wat een hittel!” hijgt Jochem. „Kom hier ook maar een poosje staan, Giel, dan heb je straks meer plezier in een nat pak.”

Lacht Giel? Hij krimpt in elkaar alsof hij zich krom lacht, maar je hoort toch geen geluid.

„Nee, dank je,” brengt hij dan eindelijk uit, dus hij heeft gelachen. „Ik voel niks voor een longontsteking.”

De schipper weet het wel: Giel is van binnen weggebrand door de drank en hij heeft nog een lelijk kwaaltje ook. Giel zou een longontsteking niet overleven, dat is wel vast. Maar ze zijn nu immers twee duivels, die rondspringen in de hel. Wat kan een duivel overkomen in zijn eigen rijk?

„Dat valt best mee, Giel. Zulke gezonde, sterke kerels als jij hebben daar geen hinder van!”

O, denkt de schipper dat? Wil Jochem hem er aan wagen? Maar hij bedankt voor de eer, merci! Laat de schipper dan maar alleen gaan.

„Ik zet hem op de kant, schipper; het wordt mij hier te gevaarlijk.”

Verbaasd kijkt Jochem rond. Gevaar? Waar is gevaar? Binnen één tel is het gevaar mijlen ver weg. Je springt maar in de plons en er is geen vlammetje meer, dat naar je likken zal . . .

Die gedachte ontnuchtert hem dan tegelijk. Als je geen gevaar wilt zien, moet je niet aan redding denken. Wat gebeurt een soldaat, die gaat denken aan wat hem na de slag wacht? Hij knijpt en hij kiert hem, da's zeker. En Jochem staat nou plotseling ook maar liever op de vaste wal, dan hier voor die knetterende, gassende vuurberg.

„Toe dan maar,” geeft hij zich gewonnen. „Zet de kast maar op volkracht vooruit.”

Hij klautert de ladder op en aan lij rennen ze naar achter. Giel staat bij het roer en nu heeft hij zijn pet voor zijn gezicht. 't Is niet te hárden en je stikt ten naaste bij.

Jochem klimt vast naar de achterplecht. Hij kijkt naar de donkere rivier, die ze afgevaren hebben. Nóg is hij schipper op z'n schuit; nóg heeft hij te bevelen. Dan roept hij zijn laatste commando. Het is krankzinnig, want Giel weet al, wat hem te doen staat. Toch roept hij en zijn stem schalt over het water, om zijn macht te tonen: hier ík Jochem van der Vaart, bij de gratie van Lucifer schipper op een brandend schip, ik beveel: „Volkracht vooruit naar de hel met die schuit!”

Nuchter klinkt de stem van Giel, vlak boven zijn hoofd: „Voor dat endje van hier naar de wal, schipper?”

En even nuchter het antwoord: „Juist . . . dat lijkt me beter, Giel.”

Zou dat nou het laatste plannetje zijn, dat de baas omverkegelt? Pffft!

„Ha-ha, schipper, je hebt alweer gelijk! 't Is te hopen, dat de ouwe kar dat nog verdraagt.”

Geen sprankeltje meelij heeft Jochem meer. Hij heeft immers zijn schuit op volkracht naar de hel gecommandeerd!

„'t Is z'n laatste toertje, dat moet'ie maar kunnen.”

Hoe dikwijls hebben ze niet met een beetje meelevén geluisterd naar het geklop van de motor, wanneer ze het schip een beetje over z'n toeren jaagden, om op tijd te schutten. Het móest, maar ze zouden wel aan weerskanten van de rivier aan de lijn willen lopen, om het trouwe, ouwe karretje te helpen trekken. En nu is dat ineens over. Met wellust staat Jochem te luisteren, tot het schip aan zijn dodenvaart zal beginnen. Strak staren zijn ogen de rivier af en daar doemt uit het donker een ouwe tjalk op, waarop een meisje naar hem toekomt. Worstelt om haar, of om zijn verloren leven die grauw omhoog uit zijn keel? Zij heeft hem niks gebracht en het leven tot dusver ook niet. Toen heeft hij nog gecommandeerd: Volkracht achteruit en hij dacht er achter: naar het geluk. Maar Giel, de hufter, heeft zijn bevel omgedraaid en is vooruit gevaren. Vandaag heeft hij pas ingezien, dat je je aan moet passen aan het leven: ligt het geluk achter je? Accoord, dan maar volkracht vooruit, want wat achter je is komt toch nooit meer terug.

„Daar gaan we dan,” roept Giel woest. „Verdikkeme, wat een film! Ik kom als een moor van die schuit, schipper!”

O ja, ze moeten nog een keer van die schuit af ook, da's waar. Jochem keert zich om, want hij moet de leiding houden, zolang hij hier staat.

„Dat beetje roet spoelt er straks wel weer af . . . Zie je ergens een krib?”

„Er moet er hier wel eentje zijn, maar zonder krib gaat het ook wel. Op de klei stoot de „Antje-Jacoba” z'n snuit niet zo hard.”

„Laat hem dan maar recht op de wal lopen. Haal om dat roer!”

Ja zeker, Giel is gek. De schipper heeft mooi praten, daar achter, maar Giel staat op de last en hij krijgt straks een lief beetje rook en vuur recht in zijn

„Gezicht. „Dat kan niet, schipper, want dan krijg je de rook en het vuur recht in je . . .”

„Wat geeft het ook? Of het schip nu hier, of een mijl verder op de wal loopt, dat is immers om het even. Er is toch niemand, die aan blussen zal denken, want voordat ze uit Rotterdam hier kunnen zijn, is dat vuurtje wel uitgebrand.

„Da's waar, Giel, laat dan maar gaan zo . . . 't Is maar een eindje meer, we kunnen wel springen.”

Bezeten, zoals die motor te keer gaat. Daar kunnen de boeren wakker van worden, als ze soms weer ingeslapen zijn na die donderbui. Ah, daar is Giel al. Wat? Ben je zenuwachtig, Giel?

„Daar gaan we dan, schipper . . . Gelijk!”

Ze springen. Jochem doet dat met wijduitgebreide armen, Giels armen waaien zo maar wat. Ze springen zij-uit, omdat je nooit kan weten wat zo'n chroef met je doet; er zit altijd nog een beetje zuiging achter de kiel en daar moet je wegblijven, anders ga je in de gehaktmolen.

Het water is een onrustig, duister vlak. Jochem voelt zich even als een kind, zoals hij van het gangboord in het ruim sprong, waar Vader stond, die hem opving in zijn armen. Vandaar, dat zijn armen wijd gestrekt zijn. Hier, Vader, hier ben ik. Ik spring in de nacht, maar ik ben er zeker van, dat ik opgevangen word.

Gedachten zijn flitsen: je kunt er tien van opvangen en meer, terwijl je een ondeelbaar ogenblik zweeft tussen hemel en aarde, voordat het water zich boven je hoofd sluit. . . . Soms stond Moeder er bij, wanneer hij zo sprong en die vertelde hem later, dat dát nou geloof is: springen in de nacht, en zeker weten, dat je opgevangen wordt. Veilig in Jezus' armen . . .

Het water dringt op alle plaatsen tegelijk op zijn heet lichaam door. Even tokt zijn adem en dat is maar goed, want hij is nog niet boven. Hij wist niet, dat het water zó koud was. Benauwd proest hij het water uit en zijn hand roeft even langs zijn kop, om het haar uit zijn ogen te vegen. Dan kijkt hij rond naar Giel. Ah, daar is Giel.

„Het water is koud, Giel!”

„Bar, man, maar we zijn er zo.”

De schipper is even in het graf geweest. Alles was donker en je kon nergens meer lucht halen. Toen kreeg hij dat beeld van Moeder en dat zinnetje: „Veilig in Jezus' armen” voor z'n patrijspooten. En nou is 't gek, maar hij knijpt hem als een ouwe dief.

„Zeg, Giel . . .”

„Schipper . . .?”

„Mondje dicht, hoor Giel!”

„Vanzelf, schipper.”

„Goed!”

Zwijgend ploeteren ze even verder; het zwemt bar zwaar met je kloffie aan. Is hij nou weer gerust? Nee, hij knijpt hem nog. Ginds vaart zijn schip, als een kist vol vuurwerk op het donkere water. Het geweld van de motor dringt nog duidelijk tot hem door. Naar de hel met dat schip!

En de schipper?

Geloven, dat is springen in het duister: Veilig in Jezus' armen... Ja, maar toch zeker niet van een schip af, dat je naar de hel gejaagd hebt, Moeder?

Nee, dan niet, jongen, dan moet je zelf mee naar de hel... Maar Moeder zal voor je bidden, want je hebt het weer moeilijk en straks krijg je het nog moeilijk met de Here ook...

Maar waarom kiert hij hem nu zo? Geloven is springen... Veilig in Jezus' armen, niet Moeder?

Niet van een helleschip, Jochem, dat niet, jongen, maar Moeder bidt voor je hoor...!

Ik ben bang, Moeder. Maar geloven, dat is toch springen... Veilig in...

„Je kan hier al lopen.”

„Gelukkig, want het zwemt zwaar, met je kleren aan.”

„De schuit zit al vast, geloof ik. Ik hoor hem nog.”

„Ja, jô, 't zal nou niet lang meer duren, denk ik.”

Ze lopen nu, hoewel hun armen nog zwembewegingen maken. Het slik zuigt aan hun voeten, maar de bodem glooit hier vrij sterk, ze zullen zo op de zandplaat staan.

Nou is het gebeurd. Wat gaat dat gauw, een schip vernielen. Kijk, daar ligt de „Antje-Jacoba” aan te gaan. 't Is toch een merakel, zoals die stilliggende schuit ligt te draaien. Het klinkt in hun oren als het gejammer van een dier in doodsnoed. Wat? De „Antje-Jacoba” een dier? Een méns is het schip, een best, trouw mens, dat vermoord wordt en nu in doodsnoed ligt te kermen.

Ze zuchten allebei.

„Zo, dat is gebeurd,” zegt Giel.

Hij is de knecht; hij voelt de schuit nog niet zo aan als Jochem. De schipper weet er alleen maar „Ja” op te zeggen, maar hij voelt zich gekraakt, meer dan na een dag stenen laden en weer lossen. Hij is echter ook baas. En een baas moet rekenen met feiten: De „Antje-Jacoba” is verloren, dát is een vaststaand feit. Hij zou er een lief deel van zijn leven voor over hebben, wanneer het niet zo was, maar dat heeft geen zin. Er zijn daden — en ze zijn er bij bosjes — die zich niet ongedaan laten maken. Brandstichten is er één van.

„We zullen zien, dat we ergens onder dak komen voor vannacht.”

Dat is punt één van het programma van een uitgebrande schipper: een dak boven je kop, want je huis en je werk zijn allebei tegelijk weg.

„En de schuit?”

't Ja, Giel is knecht; die hééft geen programma. Hij is altijd teruggevallen op schipper en schuit. Bezopen? Naar de schuit! Geen cent meer op zak? Naar de schipper!

„Laten branden en ergens de brandweer proberen op te bellen.”

Het klinkt harteloos. Hoe kan de schipper toch zo ongevoelig staan tegenover dat schip? Maar goed-goed, als de schipper er zo over denkt...

„Ja, dat is het beste.”

Als beesten staan ze op een brok weiland. Ze spitsen hun oren, of er nog ander geluid te horen is, dan het doodsgeroep van het schip en het verre

gerommel van de donder. Nadert daar iets? Een schim? Jochem gelooft z'n ogen niet te best, want het is een rare nacht. Zo lig je in de kooi en zo sta je op de wal: schipper zonder schip.

„'t Zal een koe zijn,” stelt Giel hem gerust.

Maar nee, dat kan niet. Een koe loopt hier niet en een koe loopt niet zo licht, wanneer ze hard loopt. O, dus er loopt wel iemand, want Giel ziet het ook.

„Welnee man, er zijn geen koeien meer in de wei.”

Zwijgend turen ze en luisteren. Ze beven allebei als juffershondjes, want de wind slaat zó op hun lijf. Duidelijker tekent zich de omtrek af van een mens en dan, ja, dan zien ze het, wanneer het figuurtje afsteekt tegen de rosse achtergrond van de brand.

Ze roepen, met hese stemmen, tot het figuurtje stilstaat, luisterend.

„Wie daar?” roept de schipper.

Met een vlaag scherpe rook, waait de wind het antwoord naar hen toe, maar het is eigenlijk geen antwoord.

„Daar is brand op een schip!”

In al z'n kou en narigheid lacht Giel. Daar moet je nou weer boer voor wezen! Op het water ligt een schuif in lichtelaaie en dan roept me zo'n steen-ezel: Er is brand op een schip! Alsof ze zelf geen ogen in hun kop hebben.

„Laat maar,” roept Jochem terug en intussen lopen ze in de richting van de boer, „laat maar, daar is geen redden meer aan.”

Nu nadert ook de boer. Ze zien hem nog wijzen naar de „Antje-Jacoba”, terwijl hij protesteert: „Maar de mensen...”, maar dan zijn ze elkaar dicht genoeg genaderd om te kunnen praten.

„Die staan hier voor je,” bibbert Giel.

„Ja,” vult Jochem aan, „wij zijn van dat schip gekomen.”

„Zijn jullie nat?”

„Als katten!”

„Wat doen we?”

Over die vraag staan ze even te kauwen. Het liefst zouden ze maar direct in kooi kruipen, maar zo iets kan je niet doen. Waarom niet? Ze zijn er toch zeker koud genoeg voor? Ja, maar dan gaan ze van de kooi in de nor en dat is de bedoeling niet. Ze moeten comédie spelen, hóe moeilijk dat ook is, wanneer je langzaam staat te verstijven van kou en narigheid.

„Heb je telefoon?”

Pfft! denkt Giel, de schipper knipt weer een plannetje van het rijtje. Daar tippelt die boer lekker in en achter hem iedereen die nog mocht denken dat er opzet in 't spel is. Wat zei de schipper, toen de boer hem zag? Of de boer ook telefoon had, om de brandweer op te bellen, vroeg de schipper.

De vent — hij moet glashard zijn en vol zorg voor die brandende schuif — de vent dacht alleen maar aan het schip en aan blussen!

Nico Schiebroek is een knappe jongen, maar schipper Jochem van de „Antje-Jacoba” is hem voluit de baas. Daar is Giel een ogenblik gruwelijk groots op. Hoe is Jochem? Jochem is zó!

De boer heeft geen telefoon, maar zijn bureu wel.

„Breng ons dan maar naar je huis,” berust Jochem en je moet al helemaal geen gevoel in je lijf hebben, wanneer je aan zijn stem niet hoort, dat het hem aan z'n hart gaat, dat van die schuit. Als je niet beter wist, zou je zweren dat de schipper bijkans staat te grienen.

Maar dat is dan best en afgesproken: de boer zal z'n vondelingetjes . . . ha-ha-ha, het is dé mop van het jaar, mensen . . . hij zal z'n vondelingetjes eerst naar huis brengen en dan de brandweer van Rotterdam opbellen.

„Laten we hard lopen dan.”

Met z'n drieën draven ze door het weiland, evenwijdig met de dijk en dan, achter de boer aan, tegen de dijk op. Boven staat Jochem voor 't laatst even stil en hij kijkt om naar zijn schip. Giel en de boer hollen door, da's vanzelf, maar hij kan dat niet. Hij rekent met zichzelf af en dan komt hij tot de ontdekking dat er nog heel wat te vereffenen valt voor hij deze schuld geboet heeft. Als de mensen hem vangen, zal drie jaar toch wel het minste zijn. Als God het Zelf opknapt, kan hij op drie duizend jaar rekenen, of zolang als de eeuwigheid maar duren moet. Het is alsof hij hier de beklemming voorvoelt, die hem dag en nacht zal besluipen, om het spelletje, dat hij vannacht met het hoogste recht gespeeld heeft.

Niet huilend, maar zacht jankend als een hond, met zijn tanden in zijn bevende lip gebeten, sukkelde hij achter de boer en Giel aan. Hal wat betekent een schep geld, tegenover deze ellende? Immers niks! En toch zal hij het tot de laatste cent moeten aanpakken, om niet in de gevangenis terecht te komen. Je kan er vast van op aan, dat ze hem direct in zijn kraag pikken, wanneer hij zou zeggen: „Nee, ik hoef dat geld van de verzekering niet, want ik heb dat brandje zelf aangestoken.”

De boerin loopt in haar nachtgoed voor hen te draven, alsof haar eigen kinderen hier naast de haard zitten te bekomen van kou en schrik.

Voor de ruitjes dansen de vlammetjes en Jochem zit er met grote koortsogen in te kijken. Hij beeft over al zijn leden en toen de boerin hem hete anijsmelk gaf, klapperden zijn tanden tegen de rand van de kroes. Giel staart ook, maar hij heeft toch nog tijd om zo nu en dan naar de blote benen van de boerin te kijken. Giel voelt zich best: Zonder dat mooie plannetje stond hij nu boven op de vracht stro, of hij lag voor een paar uur in de kooi, om er stráks op te staan. En nu zit hij lekkertjes bij de haard op kosten van de verzekering. Zo iets overkomt je maar één keer in je leven en je zou een ondankbare hond wezen, wanneer je daar niet goed van genoot. Kijk die boerin nou toch weer eens een paar lekkere beschuitjes voor hen brengen! Je zorgt best voor een paar gesjochte jongens, hoor moeke!

Dan slapen ze, naast elkaar in een bedstee. Da's anders dan de kooi! Man, je zakt er helemaal in weg en je ligt er warm . . . wárm . . .! Is 't er wat schipper?

De schipper droomt zeker. Hij wauwelt wat van: springen. Spring jij maar, hoor schipper. Doe jij het nog maar eens dunnetjes over, dan heb je er dubbel plezier van. Hoe nou? Wil jij in de armen van Jezus springen? Ha-hal die is goed. Nou ga gerust je gang, schipper!

Wanneer de volgende dag de politie komt en de brandweercommandant, de verzekeringsman en de dokter, staat Giel hen te woord. Overigens heb je bij die dokter Van Loon niet veel woorden nodig. Als hij de kamer binnenkomt, waar Jochem met een paar stuiters van ogen naar de zoldering ligt te kijken, heeft hij zijn stethoscoop al in zijn oren bungelen en hij beluistert de zijgende borst van de schipper. Hij knikt — en denkt na, hoe hij dat al zo kwijls gedaan heeft, wanneer hij borsten beluisterde — en hij knikt weer: „Het wat hij dacht: een longontsteking die er zijn mag. Dan zoekt hij de hartreuk op. Als het daar in orde is, komt de rest wel weer voor elkaar. Het is niet die schipper zo: óf je gaat in de kortst mogelijke tijd kapot, óf de dood rijgt je pas wanneer je afgetakeld bent en minstens acht kruisjes kunt tellen. Deze kerel haalt het op z'n slofjes. Dat hart is klokgaaft. Zo bouwt onze lieve heer ze maar zelden. Zo'n hart wijst op een oerdegelek leven. Een mens kan toch heel wat aan doen, of hij oud wordt of niet, dat zie je maar.

Jochems ogen dwalen onrustig langs de zolder, rusten dan even op de dokter.

„Lijkt het wat?” glimlacht hij vermoeid.

„Als jou niks ergers overkomt dan zo'n koutje, haal je de honderd wel,” zegt de dokter hem gerust.

Giel staat er bij, met een ernstig gezicht. Als de baas de pijp uitgaat, kan hij zich ook wel opknopen, want de baas neemt de centjes mee in 't graf.

Nu het nogal schappelijk lijkt met die ziekte — veel beter tenminste dan bij en de boerin vreesden — kan hij er een spotternijtje aan wagen: „Nou, dan kan de schipper nog plezier hebben van zijn geldje, dokter.”

Dokter Van Loon kijkt Giel vragend aan. Is die schipper zo goed bij kas? „Noem het maar niks,” legt Giel uit. „Als je zo maar tien duizend gulden rijgt mee te pikken van de verzekering!”

O, juist, ja-ja, de verzekering. Goed, Giel kan wel even naar het dorp komen, om een drankje te halen voor de schipper.

Van schrik zit Jochem half overeind in bed. „Nee,” zegt hij kort, „Giel rijft hier.”

De arts kijkt van de één naar de ander. Wat zullen we nou eten? Moet die nacht beslist bij dat bed blijven zitten? Het is toch niet zo hevig, dat er dag en nacht gewaakt moet worden? En dan is de boerin er tenslotte ook nog. Kan die schipper geen vrouwvolk velen aan zijn bed?

„De schipper wil, dat ik bij hem waak,” legt Giel zachtjes uit.

Best, als er dan een ander kan komen: het drankje zal klaarstaan en zelf komt hij morgen weer kijken. Rustig blijven en flink zweten, dat kan geen kwaad.

Blijf jij maar eens rustig, wanneer je in je koorts staat te dansen op een roeiend hete schuit en wanneer de Here Jezus zelf je dwingt om in die vuuroed te springen, terwijl Hij steeds maar weer herhaalt: „Springen, Jochem, springen, want je hebt zelf naar de hel gewild!”

Kijk, dat is iets, waarbij je stapelgek wordt. En achter de Here Jezus staat moeder, ze vouwt haar handen en ze blijft maar steeds roepen: „Ik zal voor

je bidden, jongen: Veilig in Jezus' armen . . . Geloven, dat is springen. Spring dan Jochem, spring!"

Wil Moeder hem nou ook al naar de hel hebben? Net als Jezus?

Dan roept de schipper door de boerderij, zodat de boerin aan komt rennen: „Ik zal springen . . . Bid voor me, Moeder, bid!"

Met grote angstogen ligt hij te kermen, want hij voelt zich wegzinken in het helse vuur van zijn brandende schuit. Plotseling is er dan verkoeling; een hand legt zich op zijn voorhoofd en een stem spreekt mild: „Ga maar slapen, jongen, ga maar slapen, want Moeder bidt voor je."

Maar verkoeling in de hel, dat is zó iets vreemds, zó iets onbestaanbaars: daar wordt Jochem wakker van en hij ziet de boerin voor zijn bed zitten. Ze lijkt op Moeder; haar ogen zijn Moeders ogen en haar stille, bedroefde glimlach is Moeders lach. Toch slaat hij haar hand weg. Jezus heeft hem in de hel geduwd en niemand mag zeggen, dat het onrechtvaardig was. Als je je eigen geluk eerst kapot vloekt en daarna verbrandt, ben je geen momentje verkoeling waard in de hel.

„Ga weg . . . ga weg, zeg ik je!" krijst hij. „Ik wil niet, dat je bij me zit. Laat m'n knecht komen."

M'n knecht! Dat is ook een metgezel van de duivel; wij horen bij elkaar.

De vrouw van Teeuw Versluis is de goedheid zelf. Ze weet wat geloofstrijd is en wat koorts. Gedwee staat ze op en ze roept Giel: „Giel, je baas vraagt naar je."

Slaapdronken komt Giel binnen. Hij heeft nu al drie nachten bij het bed gezeten en hij wil best weten: hij kán niet meer. De schipper mag dan nog zo benauwd wezen voor de boerin aan zijn bed: hij knapt af, als het zo door gaat.

„Wat is er, schipper?"

„Ik wil niet, dat die boer of boerin hier komen."

„Maar schipper . . .!"

„Nee, niks er van . . . Is ze weg, Giel?"

„Ja, schipper."

„Heb ik geijld, Giel?"

„Ja, schipper, je had het over de brand."

Moeizaam richt Jochem zich een hortje op en hij kijkt streng naar zijn knecht.

Giel mag hem niet in de steek laten, nu hij hier machteloos in bed ligt.

Hij heeft geijld, zie je wel.

„Je mag niet meer weggaan en haar hier laten oppassen, hoor Giel!"

Hoog rekt Giel zijn armen boven z'n hoofd. Dit is nou al de vierde keer dat hij uit bed getrommeld wordt en hij wilde juist eens een lekker nachtje hebben na al die rottigheid.

„Hoor je me, Giel? Hoor je?"

Nog geeuwt Giel. Hè-hè, je zou d'r wat van krijgen.

„Ja, schipper, maar ik . . ."

„Je belooft het me elke keer, maar steeds zit zij hier, wanneer ik wakker word.”

„Ja, schipper, maar ik kan dat niet elke nacht volhouden. Ik heb het drie nachten geprobeerd, toen kón ik eerlijk niet meer.”

Vermoedigt valt Jochem terug op het kussen. Hij probeert zijn hand nog uit steken om Giel te grijpen, opdat die niet weg kan lopen. Maar de hand valt op op de dekens neer, terwijl zijn wegstervende stem fluistert: „Maar jij moet er blijven. Ik wil niet . . . ik wil niet . . . ik . . .”

Dan staat hij al weer op de schuit en zijn strijd met de Here Jezus begint opnieuw. Nu mag hij kiezen: regelrecht de hel in, in de gloeiende schuit, óf het donkere water in. Maar dan moet hij onderblijven en het niet wagen om boven te komen. Aan de ene kant van het gangboord ziet hij het vuur en aan de andere kant drijft het gezicht van Vader, ónder water, net als toen hij verdronk. Hij moet kiezen; de Here Jezus heeft hem in zijn kraag en hij kan niet meer onder uit. „Spring dan toch, Jochem. Waarheen wil je? In de hel of in het graf?”

Staan er nu twee vrouwen naast Jezus? Een jonge en een oude. Moeder en Giel

. . . Ben jij het Mie?”

„Ja, Jochem . . . we praten er niet meer over, maar ik bid voor je, dat je niet in scherven mag vallen.”

„Jij bidt, Mie?”

„Ja, Jochem.”

„En u, Moeder?”

„Ik zal voor je bidden, jongen, dat je mag springen.”

„Hoort U het, Here Jezus, ze bidden allebei voor me, m'n Moeder en . . . Giel, Mie.”

Maar Jezus trekt er zich niks van aan. Hij houdt Jochem in zijn kraag en duwt hem naar de hel. Vooruit, springen jij, want je hebt het zelf gewild! Giel hebt geroepen: Volkracht vooruit! Naar de hel met die schuit!

„Ja, maar ik heb vroeger geroepen: Volkracht achteruit, naar het geluk.”

„Ja, omdat je zin had in die meid.

„Maar Giel heeft het verknoeid!”

„Heeft Giel dan staan vloeken?

„Nee, maar Giel draaide vooruit.”

„O, dus jij vloekte.

„Ja, ik vloekte.”

Vooruit, naar de hel dan: springen!

Dan staat Giel al lang weer in de woonkamer en hij knipoogt met z'n rechtertriale tronie naar de boerin.

„Hij slaapt weer, maar je mag niet meer bij hem komen.”

„Onzin! Jij kunt niet voortdurend waken.”

Door de open deur klinkt het gejammer van de schipper.

„Pas op, Giel! Spring dan toch, anders verbrand je. Ha-ha, wat een lekker randje, hè? Een stuit geld brengt dat op . . . ha-ha-ha.”

De boerin wil weer naar binnen gaan. Maar Giel houdt haar tegen. De baas wil bij dit mens niet te biecht, dat is te begrijpen.

„Hoor die stumper toch eens. Het heeft hem erg aangegrepen en hij heeft het steeds over de verzekering.”

In de woonkamer is een bed neergezet voor Giel. Hij schopt de pantoffels van de boer, die hij mag gebruiken, uit en kruipt onder de wol. Dat mens is ook niet wijzer met d'r verzekering. Ha-ha, Jochem trekt het zich zo aan, dat hij tien mille in z'n zak krijgt, dat kan je denken! Toch dikt hij met een ernstig gezicht aan: „Ja, hij zat er al direct lelijk over in de war, want hij is te laag verzekerd. 't Is een schadepostje voor hem, zie je!”

Zo, dat is een zinnetje, dat uit het hoofd van Jochem weggeknipt had kunnen zijn, net als al die andere mooie plannetjes. Wie zal zo gek zijn, om zich vrijwillig een schadepost te bezorgen? En wat hebben die boeren voor verstand van een schip?

Dokter Van Loon schudt zijn hoofd over het ziekteverloop. Dat lijkt wel snert en er zit geen cent vooruitgang in. Je zou zeggen dat die kerel zich kopzorgen lag te maken over het één of ander. Weet je wat: hij heeft nog van die lekkere poeiertjes. Met zo'n hart kan je wel een kansje wagen. Giel moet direct maar even meekomen, dan krijgt hij thuis wat mee, om de schipper in te geven. Als dát niet helpt, weet dokter Van Loon er ook geen raad meer op.

Het helpt. Giel geeft er gemakshalve maar drie, dat is net zoveel als om de vier of vijf uur één.

Die nacht slapen ze allebei als marmotten en de wroeging laat Jochem een poosje met rust. Jochem hoeft niet te springen en niet in het brandende schip of het donkere water te kijken. Hij ziet z'n Moeder niet meer en ook Mie is vertrokken. Het is één paradijs van rust, waarin geen geluid doordringt. De boerin stoort hem niet, wanneer ze beschuit met thee brengt en het een uur later ijskoud terughaalt. Giel kan zonder zorg een paar tientjes uit de portefeuille van de schipper lenen, omdat de schipper het hem zelf niet geven kan en dokter Van Loon kan onverrichter zake, maar uiterst voldaan over de goede wending der dingen, naar huis terugkeren.

Hij rijdt even bij Mie aan, om te kijken of de bouw van het nieuwe huis goed vordert en of zijn hulp of raad nog ergens nodig is. Hij is dat zo gewend geraakt, door de jaren heen. Komt hij in de buurt, dan stopt hij steevast. Niemand neemt daar meer aanstoot aan. Het dorp raakt aan zo iets ook wel gewend, al blijven de bedrijvers van het veronderstelde kwaad als een gezwel buiten de gemeenschap voortwoekeren. Mie? O, dat is die meid, die het met de dokter houdt! Ja, ze zit nog alle Zondagen met een uitgestreken gezicht in de kerk ook. Maar verder heeft iedere gek zijn gebrek en wat ze levert is goed en niet duur, dat is ook wat waard.

„Die schipper haalt het er wel bovenop, Mie.”

„O. Nou hij heeft het getroffen, dat hij bij Teeuw Versluis terechtgekomen is. Die mensen weten wat hun plicht is.”

Ja-ja, knikt de dokter. Plicht is bij jou maar alles. Jij bent aan de buitenkant

en glashard zakenwijfje geworden. Daar beduvel je de mensen mee, maar jij niet. Die schipper had nog beter hier kunnen liggen, want jij hebt een vak voor schippers, da's vast!

XII

Nu is het dan toch gelukt! Steeds weer kijkt Mie naar het vaasje, dat op de schoorsteen te drogen gezet is. Het is nog maar een ongelooid stukje aardewerk, maar het modelletje is goed. Het is geworden, zoals ze het zich genst en getekend had. Wanneer je eenmaal kunt maken, wat zich aan unstwerk opdringt aan je wens om te maken, dan ben je toch in diepste rezen kunstenaar...?

Haar ogen zoeken de kamer rond. Nee, ook in de toekomst zal dit vaasje op de schoorsteen staan, tegenover het gelijkde pijpentestje. Het zal er staan, omdat haar kunstenaarschap — ze glimlacht nog om dit woord — meer georderd zal zijn. Vader was kunstenaar in de volle zin des woords. Geen stukje aardewerk dat gemaakt kan worden, of hij maakte het. Van het eenvoudigste af tot het meest ingewikkelde. Beeldhouwwerkjes van klei leken de pronkstukjes, die Vader maken kon en soms ragfijn kantwerk.

Dit vaasje is simpel van lijn. Wanneer ze terugdenkt aan de Chinese vazen, die ze eens aan mevrouw Van Loon verkocht, erkent ze, dat ze nog maar heel aan het begin staat. Maar wat is schoonheid? Is het niet de tastbaar geworden eenvoud? En is dan dit vaasje niet prachtig in zijn eenvoud?

Is ze zó in haar werk verdiept geweest, dat ze de motor niet eens hoorde? De bel ging over, dus daar zal de dokter zijn, maar ze hoorde zijn motor niet. Nee, dat is niet terecht, dat hij er is. Ze zal hem direct dat vaasje laten zien. Laatst, toen hij haar bezig zag, zei hij nog hoofdschuddend: „Waar jij het geduld vandaan haalt, om nu beslist zélf te willen maken, wat je voor een paar cent kópen kunt!” Goed, laat hij proberen om ergens zó'n vaasje op de kop te tikken. Bestaat niet! In heel de wereld is er maar één modelletje als dit en dat staat nu juist bij háár op de schoorsteen. En het is nog kersvers, want vanmiddag is het gedraaid. Na tien mislukkingen eindelijk dit gave ding.

Ze loopt licht door de korte gang, naar de buitendeur. Haar mond opende al, om haar vriend binnen te nodigen, maar nu zwijgt ze plotseling en haar houding verstart tot wat ze alle dagen en voor practisch alle mensen geworden is: Scherven-Mie, de pottenvrouw.

„Goedenavond.”

Hij licht zijn hoed. Een heer. Hij heeft in hoofd en houding iets dat haar bekend voorkomt van heel vroeger, maar ze weet niet... nee, ze kent hem toch niet. Kan het een reiziger zijn? Op dit uur?

Ze nodigt hem niet binnen. Mannen zijn haar wezensvreemd geworden. Behalve dokter Van Loon, goed. Maar die staat niet tegenover haar als man; hij is haar vriend, haar raadsman, de vervanger van een vader voor haar.

„Mijn naam is Rikker, Jan Rikker,” stelt hij voor.

Zijn stem is wel prettig. Beschaafd. Helemaal passend bij z'n uiterlijk.

Mie heeft scherp leren opmerken. Altijd heeft ze de mensen verdeeld in twee soorten: beschaafden en onbeschaafden. En die beschaafden weer onderverdeeld in twee groepen: innerlijk en uiterlijk beschaafden.

Eén ding staat vast: deze man is uiterlijk beschaafd. Ze zal hem op grond daarvan te woord staan.

„Ik zou u graag even willen spreken... als... als... ik niet stoor,” gaat hij verder.

Die opmerking amuseert haar kostelijk. Als de naam haar dat nog niet gezegd had, dan dat zinnetje: hij is één van hen. Eén van hen, die menen te weten van haar levenswandel; van haar té intieme omgang met de dokter.

Dat, samen met de naam, brengt haar het verhaal van de doodgraver Melissen in herinnering. Dit moet de Jan Rikker zijn, die het gunstig gelegen graf van zijn Vader betaalde...

Plotseling is ze één en al welwillendheid. Dit zal een gezellige, leerzame avond worden. Een avond, waarop ze haar geest kan scherpen op de geest van een ander. Zonder dat hij verder een woord gezegd heeft, weet ze waarom hij hier is. Hij is zakelijk; zij ook. Ze zal een spel met hem spelen, zoals hij het verdient en ze zal wachten tot hij grof wordt. Dán gaat hij de deur weer uit, met de complimenten voor het dorp.

„O, u moet vroeger ook op het dorp gewoond hebben,” begrijpt ze.

„Zeker, zeker,” beaamt hij. „Al is dat langzamerhand al een kleine twintig jaar geleden.”

Hij draait in het deurgat. Dan nodigt ze hem binnen en gaat hem voor naar de kamer. Daar zet ze hem in de gemakkelijkste stoel die ze heeft. Ze biedt hem een sigaar, uit het kistje dat voor dokter Van Loon op het boekenkastje, achter de schemerlamp staat.

Hij kijkt de kamer rond en ze weet dat zijn neus krult van vreugde over de ontvangst.

Ze zal het hem nóg beter naar de zin maken. Ze draaft heen en weer tussen keuken en kamer, om hem een kop koffie te bezorgen en ze dringt er op aan dat hij het zich toch gezellig zal maken en dichterbij de haard zal schuiven. Het is méér dan gek! Ze zal er zich krom om lachen, wanneer ze met dokter Van Loon, of met hem en zijn vrouw samen, dit bezoek doorneemt. Na de pogingen van twee boeren en een arbeider is dit wel een eervolle vermelding waard: Jan Rikker kwam op haar af, want ze heet geld te hebben.

Als hij verzorgd is, van koek, koffie en sigaar voorzien, nestelt ze zich knus in een haardfauteuiltje.

Eerst is hij wel wat ondersteboven van haar optreden. Zijn adviseurs in het dorp hadden haar getekend als een eenvoudige, wat stroeve, boerse vrouw, die met een schuit weet om te gaan als een normale vrouw met een stofdoek. En nu treft hij haar hier in dat nieuwe huisje, met de hele inrichting navenant en met een bewegelijkheid waar hij versteld van staat.

Het duurt maar even. Dan glimlacht hij superieur. Dit slag kent hij: ze hebben van hun vrienden zo het één en ander afgekeken; rijden eens een

agie mee naar een grote stad, dineren in eerste klas gelegenheden en
nfin... je moet je daar niet te veel in verdiepen, anders zou je opstappen
onder er één woord aan te besteden.

„Ik hoorde, dat u hier woonde,” begint hij onnozel.

Ja, ze woont hier. Al jaren. Haar vader woonde hier en nu is zij hier ook
naar blijven zitten.

„Wat achteraf,” kwezelt hij verder.

Zeker-zeker, ze woont wat achteraf. Maar ze komt nog wel eens zo hier en
aar.

Hij knikt en glimlacht, wel wat stroef, maar het gaat. Hij heeft zich er op
oobereid, dat hij geen...eh... geen ongeschonden bruid zou krijgen.

„U zou ook wel liever in de stad gewoond hebben, stel ik me zo voor.”

Terrein verkennen, noemen ze dat. Daar hoeft ze maar „ja” op te zeggen
n het scheelt hem een half uur. Maar hij moet nog even wachten, dat maakt
e strijd des te aangener.

„Nee, ik zou hier nooit vandaan willen.”

Kijk, kijk! zijn mond valt van verbazing open, juist nu hij van plan was
m te zeggen, dat het best te begrijpen was, dat ze het ook te eenzaam vond.
Maar hij is wél zakelijk, want nu kijken zijn ogen opnieuw de kamer rond.
Hij bekijkt haar woning nu met ándere ogen, om zo te zeggen. De mogelijk-
heid om hier te wonen dient overwogen.

„Het is wel een gezellig huis... nog wel nieuw en rijkelijk groot voor een
rouw alleen... hoewel...”

„Ik ben niet altijd alleen,” tart ze.

Aardig, zoals hij nu kleurt. Zijn voet beweegt zenuwachtig en zijn vingers
rommelen de „Alte Kameraden”. Of róch de bruidsmars?

Gemakshalve negeert hij haar opmerking; doet in ieder geval alsof hij niet
begrijpt waarop ze zinspeelt.

„Ik ontvang ook wel eens mensen op mijn kamers,” erkent hij, „maar je
lijft toch alleen, als je geen... geen blijvende aanspraak hebt.”

Ze knikt meelevend. Als ze nu stil is, zal er nog wel meer loskomen.

„Meestal merk je daar niet zoveel van,” kweelt hij argeloos, „je hebt zo je
ambtelijke bezigheden, waar je je toch met hart en ziel aan geven wilt, want
er is zóvéél nood...”

O, hij houdt pauze. Ze moet nu beslist ráden naar de aard van die ambte-
lijke bezigheden.

„U bent ambtenaar begrijp ik?”

„Nee! O nee! Ik zinspeelde op mijn kerkelijk ambt: ik ben namelijk diaken.”

Och ja, dat klopte wel ongeveer, maar naar zo iets raad je expres niet regel-
recht. Het is aardiger om het hem zelf te laten zeggen. Toch trekt ze haar
wenkbrauwen verwonderd op. Aha, diaken!

Tactisch buit hij zijn zegepraal uit: „Ik hoorde dat uw zaken goed gaan. Het
s wel een hele onderneming, om als vrouw zo iets op te zetten...”

„Voort te zetten...” verbetert ze.

„Ach ja, juist... Uw vader was ook potten... eh... potten...”

„Pottenschipper.”

Dan zwijgt hij even. Hij moet het verwerken, dat ze achter dat óók „Pottenschipper” invulde.

„En dat loopt goed?” gaat hij halsstarrig verder.

„Och ja, dat gaat wel . . .” plaagt ze en ze kijkt nu zelf terloops de kamer rond. Door een beetje rond te kijken, kan hij zichzelf een beeld vormen van haar welvaart: er staat een juweeltje van een radiotoestel; gezellig, zeker niet goedkoop meubilair en een haard, die zo weggelopen kon zijn uit de rijkste woning, waarin hij tot dusver zijn opwachting maakte.

Mie verhoogt het effect door de radio aan te zetten. Wat gezellige muziek doet geen kwaad bij dit werk. Dat is goed gezien . . . toe maar!

„Ik hoorde, dat u nog steeds niet . . . niet getrouwd was.”

Daar hoort een licht gebogen hoofd van het meisje bij . . . Zo genoeg?

„Nee,” erkent ze zacht.

„Het zou zo gezellig zijn om hier samen te wonen. Met een beetje overleg moet het toch wel mogelijk zijn, om van dat pottenzaakje samen te eten,” oppert hij.

Verrast kijkt ze op. Intussen bedenkt ze, hoe makkelijk het voor haar moet zijn om nu binnen veertien dagen getrouwd te zijn. Die gedachte heeft dezelfde uitwerking als zijn laatste opmerking: het is grof, véél te grof.

Maar ze zégt dat niet. Nu nog niet. Haar herinnering gaat terug naar die eerste dag van haar handel. Toen was ze bijna bezweken voor de brutaliteit van de man; voor zijn ogen en voor zijn haast. Het geeft haar een zoet gevoel van bevredigde wraaklust, dat ze nu als de meerdere tegenover een vertegenwoordiger van dat geslacht zit. Ze zal hem goed laten voelen, dat er dingen zijn die te ver gaan; dat je een vrouw niet zo maar kunt beledigen. Daarom drijft ze van haar kant de zaak op de spits. Zij is ditmaal zélf de kat en deze man de muis. Het belachelijke is alleen, dat hij denkt dat het andersom is.

„O, dat zou zeker kunnen,” antwoordt ze spontaan. „U heeft toch een flinke erfenis ontvangen, bij het overlijden van uw Vader . . .? Me dunkt . . . alles bij elkaar . . .”

Snel trekt er een wolk over zijn gezicht. Ze is koopvrouw, ze wéét wat dat betekent: hij zit op zwart zaad. Van die erfenis is in ieder geval niets meer over. Hij draait onrustig op zijn stoel . . . slikt . . .

„Dat is te zeggen . . .” begint hij. Maar dan verheldert zijn gezicht opeens en hij gaat opgeruimd verder: „Vader heeft ons een bescheiden som nagelaten, maar als u wist, hōe groot de nood in de grote steden is . . . Je komt daar als ambtsdrager telkens weer mee in nauw contact en . . . ’t ja, dan doe je wel eens meer dan je privé kunt verantwoorden. Zodoende is het kapitaaltje geslonken tot een bescheiden bedragje . . .”

Hij overtreft zelfs nog haar stoutste verwachtingen. Hoe hij zijn geld verpeeld heeft kan haar geen cent schelen, maar niet op die manier die hij haar wil laten denken. Dat is méér dan erg!

„Ik zou echter mijn hele persoonlijkheid in de schaal kunnen werpen en . . .”

Hij lacht bescheiden. Ze mag daar zelf verder van denken wat ze wil:

zijn persoonlijkheid schijnt een niet gering kapitaal te vertegenwoordigen. Langzaam, nadenkend knikt ze. Ja-ja... Dan veert haar hoofd op. Hij is eerlijk geweest; zij wil zijn vertrouwen met gelijke munt belonen.

„Ik heb daar nog niet over gedacht,” erkent ze. „Maar voordat we verder gaan: U weet toch, dat ik... eh... dat... U heeft toch wel gehoord... van mij?”

Daar heeft hij op gewacht. Haar morele schuld kan gedekt worden door zijn morele kapitaal; zijn zakelijke tekorten met haar geld. Dan staan ze gelijk, al moet ze goed begrijpen dat het hard is voor een man, om zich te binden in dit geval.

„Laten we daar niet dieper op ingaan,” vindt hij. „Wie meent te staan, zie toe dat hij niet valle. Ik zal dankbaar zijn, wanneer ik u, óók daarin, tot een hand en een voet mag zijn.”

Is hij te ver gegaan? Hoe komt nu plotseling die verandering over haar? Langzaam staat ze op uit haar stoel, statig zou je bijna zeggen. Er is zo'n dreiging in haar houding, zo'n vernietigend vuur in haar blauwe ogen, dat hij van de weeromstuit overeind vliegt.

Scherp is haar stem, wanneer ze zakelijk vaststelt: „Meneer Rikker, wij kunnen vandaag niet tot zaken komen. Ik kan me niet inlaten met mannen die een vrouw wensen te trouwen om haar geld, ongeacht het feit, dat ze menen, dat die vrouw een slechte reputatie heeft. Sterker: ongeacht het feit, dat u meent, dat die slechte naam verdiénd is!”

Ze is nu heel bleek en haar ogen branden fel in haar wit gezicht. Van kind af aan is de verhouding man-vrouw haar boven alles heilig geweest; en nu komt daar een kerel — die zó verzot is op geld, dat hij eerst bijna vecht om de erfenis van zijn Vader en daarna bereid blijkt een vrouw te trouwen, waar hij liefde noch respect voor voelt — haar in haar eigen huis beledigen. En deze man is diaken! Ambtsdrager!

Verontwaardigd heft ze haar hand in de richting van de deur en ze ziet hem aan. Zijn mond probeert nog woorden te vormen, maar hij kan niet. In de verste verte heeft hij niet kunnen vermoeden, dat in deze gevallen vrouw zo'n opstandige geest zou wonen. Zelig in elkaar gedoken, kijkt hij naar haar, als een hond die slaag zal krijgen.

En dan is ze even plotseling weer kalm. Haar hand valt slap langs haar neer en ze zegt mat: „Ga nog even zitten, want zo mag ik u niet laten gaan.”

Hij doet wat ze zegt, maar nu zit daar een ander mens. Niet meer achterover geleund in zijn stoel, maar met zijn knieën stijf tegen elkaar op het randje.

En tegenover hem zit niet meer de vrouw die mannen doorziet, omdat ze ze heeft leren beschouwen als klanten. Mie is op éénmaal doordrongen van haar plicht als christin. Ze heeft ééns een man van zich afgeslingerd, omdat hij kwaad deed, hoewel ze van hem hield. Van deze man zal ze nooit houden, maar wanneer ze hem wegstuurt moet ze tegelijk met het christendom breken. Heeft ze tijdens het gesprek met dominee De Wet niet de overtuiging opgedaan, dat je christen bent om je eigen ziel te redden, maar dat je daarbij je medechristenen moet helpen om óók christen te zijn?

„Werkt uws zelfs zaligheid met vreze en beven . . .”

Dat zuivert haar gedachten. Het stelt haar op één lijn met de man die tegenover haar zit. Ook met de man die de oorzaak is van het gebroken testje, waarnaar ze terloops kijkt.

„Ik zal u zeggen waarin uw fout ligt,” zegt ze rustig.

En dan vertelt ze van haar leven en van de praatjes in het dorp. Ze legt haar eigen fouten uit en de zijne en ze ontleedt scherp.

Hij knikt stom, luistert naar het oordeel over zijn eigen schraapzucht met tranen in zijn ogen. Hoe is het toch mogelijk, dat hij aan deze vrouw durft erkennen wat hij allemaal misdaan heeft? Aan dezelfde vrouw, die hij een half uur geleden als een stuk vuil beschouwde, waarmee hij het lek in zijn portemonnaie kon dichten?

„Ik zal als diaken moeten bedanken,” zegt hij tenslotte.

„Nee,” spreekt ze tegen. „Blijf! God heeft overal zondaars nodig, vooral als ze weten dat ze zondaars zijn. Blijf en blijf bidden, want God is genadig. U moet werken aan uw zaligheid.”

„Als u me kon helpen . . .” probeert hij. Ze voelt dat nu de basis heel anders geworden is, maar ze schudt haar hoofd.

„Ik heb van een ander gehouden,” bekennt ze. „En die heb ik weggestuurd, omdat ik toen niet wist wat ik nu geleerd heb. Ons leven moet aan scherven, voordat we zuinig kunnen zijn op het moois dat God ons geeft.”

„Scherven-Mie . . .” fluistert hij zonder erg.

Ze valt niet over die naam; die is haar lief geworden en ze probeert een Scherven-Mie te zijn.

„U heeft geldzorgen,” stelt ze nu zakelijk vast.

Hij was al opgestaan, want het gesprek was afgelopen. Het ontkennen helpt niet bij deze vrouw; ze kijkt dwars door de mensen heen.

„Ja,” geeft hij toe. „’k Ben dom geweest, maar hoe weet u dat?”

„Omdat u hier kwam,” glimlacht ze „dat moet heel wat geweest zijn.”

Beschaamd kijkt hij naar de grond en hij voelt zich beroerd.

„Ik wil u helpen, wanneer het niet te gek wordt,” stelt ze voor. „Vijf procent en een jaarlijkse aflossing van een vierde deel.”

Als hij dan eindelijk de deur uitgaat, is hij bereid om iedereen tegen de vlakte te slaan die nog één kwaad woord over Scherven-Mie zegt. Vandaag heeft hij het christendom beléefd gezien en daardoor heeft hij het zelf beleefd. Want beleef je niet, wat je ziet . . .? En wat iemand je aandoet . . .? Mie ook, maar ze is blij, wanneer het dag wordt, want ze heeft het te kwaad met haar God en haar leven. Ze vindt het niet erg dat haar leven aan scherven is, maar dat ze het niet meer lijmen kan zoals het had kunnen zijn, dát!

De radio is haar lief op zulke ogenblikken en de poes. De radio, omdat ze er weleens een ogenblikje door geboeid wordt; de poes, omdat ze er een enkel woord aan kwijt kan. Wanneer de poes vleiend langs haar kousenbeen strijkt, pakt ze haar op en zegt plagend: „Wat is het dan, poesje? Voel je je nog niet helemaal thuis in het nieuwe huisje, dat de vrouw heeft laten bouwen? We hebben het toch knusjes samen?”

Steevast antwoordt de poes. Klagerig miauwt ze naar het gezicht boven haar.

Dan gaat Mie verder: „We hebben goed verdiend met de potten, nietwaar? We hebben dit mooie huisje en nog heel wat geld in 't kammenet.”

Dan lacht ze in zelf-spot.

„De mensen benijden ons, weet je dat wel? Ze zeggen: Die Scherven-Mie heeft het maar best bekeken: kind noch kraai om voor te zorgen en haar schaapjes zo langzamerhand op het droge. Ha-ha, ze benijden ons onze eenzaamheid.”

De poes kijkt op, wanneer Mie weer even zwijgt, om over het leven na te denken en ze klaagt: „Miauw . . .”

„Ja-ja, en nu gaat de eenzame tijd pas komen, poes: Jij en ik samen in het huisje tegen de dijk en niemand om voor te zorgen . . . kind . . . kind noch kraai! En dan benijden ze je die paar centen nog.”

Er valt dan toch een traan op de zwart-fluwelen glans van de poesenhuid. Het dier kijkt verwonderd op en antwoordt: „Miauw”.

Het is geen best weer buiten, maar ze durft de eenzaamheid vandaag niet aan. Ze zal er maar op uit gaan. Het zeilen neemt haar gedachten wat in beslag en als ze dan straks in het dorp en onder de mensen is, met de telkens wisselende babbeltjes, die bij haar handel horen, gaat het beter.

Weer kiest ze de weg de rivier af. Niet omdat ze het zeilen niet aandurft. Hal 't mocht wat. Op heel de rivier is geen schipper die het met zeilen tegen haar op zal durven nemen. Maar wanneer ze nu naar boven zeilt en tegen de wind in, zal ze vanavond niet moe zijn, wanneer ze thuiskomt. En moeheid, kou, natte kleren, het zijn allemaal hulpmiddelen om tóch weer naar de rust van haar huis te verlangen.

Onderweg komt schipper Krijn Stevens haar achterop met de „God zegent de vaart”. De boeg van de schuit snijdt door het water en een reep wit kielzog drijft achter hen. De knecht ziet de pottentjalk het eerst, maar hij grijnst zwijgend. Hij heeft stom geluk gehad, dat hij niet aan Mie is blijven kleven. Je haalt je wat in je kop, wanneer je jong bent, maar het leven heeft het beter met je voor. Het leven speelt kat en muis met je en je doet er goed aan, dat spel zo gehoorzaam mogelijk mee te spelen. God zegent de vaart, Miel! Daar vaar jij nou op je armzalige tjalk en ik sta hier op de schuit van . . . ha-ha-ha . . . van mijn schoonvader. Maar weet je wel dat het schip practisch mijn eigendom is? En dat Krijn van geluk mag spreken dat ik zijn dochter wilde hebben . . .? Een lieve meid, Mie, een lieve meid . . . Ze is gehoorzaam en gewillig . . . Kat en muis speel ik met haar, net als het leven met mij gedaan heeft. Als ze niet uit haar holletje had willen komen, was de schuit er aan gegaan. Ik kan toch niet eeuwig op mijn geld blijven wachten, Mie? Ik heb veel geld in die onderneming gestoken . . . en ik heb een goeie rente bedongen: Lien is mijn rente en dat weet ze, o, dat weet ze zo goed!

Schipper Stevens is al een ouwe kerel geworden. Het leven heeft hem geknakt, een paar slechte handeltjes en er was geen redden meer aan. Een geluk, dat Lien zo goed getrouwd is en dat hij nou hier naast zijn schoonzoon

schipper kon blijven. Nico is een slimme rekel, met een open oog voor winst. Z'n dochter had het zat slechter kunnen doen, dat houdt hij haar steeds voor ogen: „Meid, je had het slechter kunnen treffen: Nico is geen vent die met zijn liefde te koop loopt, maar doet'ie niet alles voor ons, om de zaak vooruit te brengen?”

Belust op een praatje zegt Krijn: „Moet je toch eens kijken, hoe scherp die Scherven-Mie bij de wind zeilt, met die ouwe tjalk. Ik geloof al z'n leven, dat ze de beste zeilster is van de hele rivier: een kerel verbetert het haar vast niet!”

Hé, nou ziet Nico de tjalk ook. Kijk, kijk: de tjalk!

„Nee, dat een merakel, dat wijf! Maar d'r zit geen centje lievigheid aan.

Voel je wel, Krijn Stevens: jouw Lien is stukken liever. Het leven speelt kat en muis met de mensen, maar je bent een slim muisje, wanneer je je naar een lekker brokje kaas laat rollen. Zo'n lekker brokje kaas is jouw Lien, schipper. Dat is andere kaas dan dat wijf, die helleveeg, die zeilt als een kerel. Ze zal ook wel potig zijn als een kerel en een bek hebben als een kerel. Wat begin je met zo één? Geef mij Lien maar!

„Dat kan wel waar wezen,” geeft Krijn toe, „maar ik zou wel eens willen weten welke vrouw er lief bleef na zo'n leven. Weet je wel, dat ze van haar twintigste jaar af het werk van een vent verzet heeft?”

Nee, Nico Schiebroek kent dat mens niet zo precies. De schipper is beter met haar op de hoogte, niet schipper?

„Ze zeggen, dat er vroeger een schipper om haar gelopen heeft . . .”

De schipper staart even in de verte. 't Jô, zoals dat zeilschip op de wind ligt! Dat is glad een wonder! En ze werkt met de schoot en de zwaarden alsof ze zit te miezemauzen: vlak bij de dijk, hup! gooi om dat roer, kop opzij voor de giek, die overkomt, haal aan de schoot en laat vallen dat zwaard aan lij . . . Man, da's een lust om te zien; dan kon die ouwe schipper er niks van! Hoe lang is die schipper dood? Was het niet krèk daarna, dat Jochem van de „Antje-Jacoba” om haar gelopen heeft? Lien was toen nog maar zo'n bakvisje . . . ja-ja, toen was het.

„Ha-ha, ja toen was jij nog maar zo'n brakje. Weet je wie dat was, die schipper?”

Nee, Nico weet van niks: hij was nog maar een brakje, dat is zo . . .

„Die schipper van de „Antje-Jacoba”, die Jochem van der Vaart.”

Och-toch! Nico is er eerlijk beduusd van. Hoe bestaat dat nou toch.

„As-je-me-nou!” zou die dikkerd van Huiberts zeggen. En: „. . . Bestáát het!” de boer zelf.

„Ga weg!” zegt Nico. „Van die motorkast, die een paar jaar geleden verbrand is met een lading stro?”

Schipper Krijn lurkt aan zijn pijp. Die pijp rochelt zacht. De schipper doet de kajuitdeur open op een kier, om er een straal speeksel door te spuwen, regelrecht de plons in. Dan geeft hij bedachtzaam zijn mening.

„Verbrand . . . nou ja, daar heb ik zo mijn gedachten over. Maar goed: díe bedoel ik. Hij leeft nou stil van zijn centjes aan de wal. Een beste verzekering

had hij... ha-ha-ha. Wij zijn maar een paar grote kevers, dat we zolang doorvaren. Jochem is veel slimmer, al was het voor hem beter geweest, als hij die Scherven-Mie maar gekregen had. Dan had hij zonder gevaar ook centen zat gekregen!"

Die kant wil Nico niet uit. Schipper Jochem heeft de buit binnen, zeker. Maar Nico zal dat anders aanpakken, want Giel moet elke week bedelen om zijn rechtmatig deel. Niks geen toer om de „God zegent de vaart” van de kaart te helpen, maar dan zal die verzekering toch eerst op naam van zekere Schiebroek moeten staan. Ja, hij zal daar gek zijn, om iedere Zaterdag bij Pa aan te kloppen: „Pa, heb'ie nog een paar losse stuivers voor een gesjochten jongen?"

Zo, dus dat van Jochem is zo hier en daar al bekend. Nou, dan moet het vandaag nog gebeuren, anders grijpt hij er naast. Of zou Giel denken dat hij aan de gang blééf met voorschieten? Dat gaat een paar jaar goed, maar eens is het uit en mooi genoeg. Inpakken, Giel en naar de bajes... of betalen en de hele stoot ineens. Geen geld? Kom-kom... Heb jij niet meegeholpen, die ouwe schuit in de brand te steken? Nou dan!

Terwijl dat plan langzaam gaar suddert, praat hij argeloos met zijn schoonvader, alsof de verzekering niet genoemd is zelfs.

„Kijk nou toch, hoe ze die schuit tegen de wind in trekt! Ze doet of ze op een zeiljacht staat. Dat zal toch een mooie tijd geweest zijn, schipper, toen er enkel zeilschepen voeren.”

„Ik weet nog dat mijn Vader op een zeiler voer. Ja, dat was mooi jongen, dat lééft. Maar er waren ook nadelen: kijk maar eens, hoe ze daar in de stromende regen staat te kleumen en hoe lekker wij in de kajuit staan!"

„Ja, als je 't zo bekijkt... Ja, geef mij dan maar een motor, schipper.”

„Dat wou ik maar zeggen...”

Ze zijn het weer roerend eens. Ze zijn het na elk gesprek roerend eens, want Nico speelt kat en muis. Weet de schipper het beter? Goed-goed, het spelletje zal zó gespeeld worden, dat hij morgen beter vindt wat zijn schoonzoon het beste vindt.

Een ouwe schipper houdt van tegenpraten. Nico wil nu direct naar Rotterdam. Als hij dat zegt, komt steevast zijn schoonvader daar tegenop. Naar Rotterdam?

„Zullen we maar zien dat we vóór de Zondag nog een vracht pulp laden aan Puttershoek, schipper?"

„Geen gedachte aan, jongen: de Zondag is de dag des Heren, dan liggen we aan de wal. Laten we naar Rotterdam varen, daar kunnen we misschien een goeie preek horen.”

„Nou ja... als je dat liever doet... ik dacht...”

„Nee-nee, laten we dat nou maar zo doen.”

„Goed.”

Zie je wel? Altijd kan je 't eens worden.

Maar stel nou eens, dat Nico wél naar Puttershoek gewild had. O, da's niks. Dat is een kwestie van woorden. Met woorden kan je spelletjes doen: ernstige spelletjes of leuke spelletjes.

Naar Puttershoek?

„Welke dag leven we vandaag, schipper?”

„Vrijdag ommers?”

„O, da's waar ook. 't Ja, dan zullen we maar op Rotterdam aanhouden. 't Is zo weer Zondag en je kan daar wel eens een beste preker treffen.”

Even stille verbazing bij de schipper.

„Maar ben je nou glad gek, jongen! We gaan geen kostelijke dag in de haven liggen: Met een beetje geluk kunnen we morgen nog aan de beurt komen en dan varen we Maandag weer. Da's een dag winst, denk daaraan.”

„'t Ja, dat is zo . . .”

„Nou dan!”

Kijk, op die manier vaar je naar Puttershoek en je bent het roerend met elkaar eens.

Maar nu varen ze naar Rotterdam, want daar heeft Nico nog een akkefietje af te werken met Giel.

Mie ziet de schuit voorbijkoersen maar ze heeft haar aandacht bij haar tjalk. Er staat een stevige bries achter haar, maar in de bochten kan ze soms heerlijk snijden, zodat het buiswater hoog over de boeg slaat. Voor de wind zeilen is haar te tam, te mak; ze houdt het op een lekker tegenwindje, waaraan je je handen vol hebt.

Ver voor het dorp strijkt ze het zeil. Ze kent op een prik de afstand die de tjalk op de oude vaart doorloopt. Het is nauwelijks nodig, dat ze er nog bij denkt. De mensen hebben daar bewondering voor, maar zelf voelt ze het als een noodzakelijk kwaad. Welke vrouw is gedwongen om haar hele leven mannenwerk te doen? Mie!

Haar klanten heeft ze nu onder rijk en arm. De dorpswinkels, voorheen rijk voorzien in allerlei aardewerk, hebben die handel overboord gegooid. Tegen de keus die Mie aanbrengt, is niet op te tornen. Met haar prijzen is het nog erger! Waar die vrouw haar inkopen doet mag Joost weten, maar zij verkoopt tegen prijzen, waar de dorpswinkeliers nog niet eens voor in kunnen kopen! Haar klanten weten dat; ze weten ook, dat Mie hun in eigen belang advies geeft.

„Mie toch, hoe kán je, met zulk weer?!”

Mie glimlacht wijs. Met haar hand veegt ze een lastige regendruppel uit haar wenkbrauwen weg. Zo'n druppel kriebelt zo.

Het is geen schade, wanneer een klant met je te doen heeft. Op haar beurt kan ze dan weer met de klant te doen hebben.

Hulpeloos schokschoudert ze: „En als het dan moet, Mevrouw?”

„Zo nodig zal het toch wel niet zijn . . .?”

Wat denken de mensen wel? Staat er voor haar een man klaar, die voor een rustige oude dag zorgt? Als ze vandaag niets verdient, is ze morgen achteruit geboerd. Van dat onophoudelijke uithoren wordt ze kregel.

„De mensen denken, geloof ik, dat ik . . . nou ja . . .”

Ze bedenkt zich plotseling. Niet bekvechten met een goeie klant, Miel Vader

niet zijn pijpje achter in de tjalk, wanneer hij naar de klanten ging en jij moet de ijdelheid achterlaten, anders floreert de zaak niet.

„Is er nog iets nodig, Mevrouw? Ik heb juist een heel mooi partijtje servies-oed aangekregen: crème en goud-gebiesd. 't Lijkt wel porcelein, mevrouw.”

Mevrouw knikt. Mie is een vriendelijke vrouw; niet gauw op haar teentjes betrapt. Maar vandaag heeft ze niets nodig. Het leven is al duur zat en ze lééft ook werkelijk niets nodig.

„Nee . . . och, nee, ik kan het nog wel een poosje redden.”

Mie piekert even, hoe ze het aan zal pakken, om toch nog iets aan deze klant te verkopen. Ze weet dat het dikwijls gemakzucht is, wanneer ze wordt veggestuurd: Mevrouw heeft juist een ander karweitje onder handen, of ze heeft beslist geen zin om keus te maken, omdat het zoveel tijd kost.

En toch is er iets nodig, want mensen die het nog wel een poosje kunnen redden, zijn in werkelijkheid aan iets nieuws toe.

Voor de ruiten tekent een jochie wanstaltige hondjes in de wasem. Kinderen zijn altijd aanknopingspunten; geen Moeder zal de deur dichtslaan voor de neus van iemand die een vriendelijk praatje over haar kind maakt.

Mie knikt naar het kind. Het tekent ook zo aardig en voor kinderen hoeft ze zich niet groter te houden dan ze is: kinderen mogen haar kennen.

Petertje ként de pottenvrouw. Hij laat zijn hondjes in de steek en staat in de en ommezien bij de deur. Als Mie komt is er altijd wel wat te zien en soms heeft ze kleurige scherfjes van gebroken aardewerk. Dat verklaart zeker haar naam: Scherven-Mie . . .

„Koopt u nu weer nieuwe borden, Mamma? Gijsje heeft er gisteren wéér laten vallen. Nu zijn er nog maar vijf van het daagse servies.”

Verstoord kijkt de Moeder om. Ze was zó van plan om niet te kopen en nu omt dat joch haar noodleugentjes bij voorbaat onmogelijk en onhoudbaar maken.

„Kleine wijsneus! Naar binnen jij, mars!”

Maar er is geen redden meer aan. Mie heeft haar houvast gevonden. Het is nu alleen nog maar een kwestie van terrein effenen, dan bouwt ze daarop het monument van haar koopmanschap.

„Wat een kerel wordt hij al, hè! Ik herinner me nog als de dag van gisteren dat hij hier in de tuin lag te kraaien. En nu is hij al zo'n parmantig kereltje!”

Het is geen praatje om toch maar iets te kwekken te hebben: nee, het is een ernstige belangstelling voor het kind. Heeft ze niet de tijd onthouden, dat de tertje met zijn bruine, kromme beentjes lag te trappelen in de zon? Nou dan!

Het gesprek wordt daardoor direct intiem. Scherven-Mie, de pottenvrouw, knikt, maar Mie Lomer, de oude vertrouwde, maakt een praatje. Mevrouw legt haar hand vriendschappelijk op de natte mouw van Mie's jas.

„O, 't is zo'n bengel! En je moet al zo gaan oppassen met hem: hij hoort alles en hij ziet alles . . . Trouwens, dat heb je nu zelf gehoord.”

„Je ziet het wel zonder dat hij iets zegt ook. Die ogen . . .! Net heldere sterretjes, die alles zien!”

Ze kijken beiden de schemerlichte gang in, waar het krullenkopje van Peter

om de hoek van de deur kijkt en zijn tongetje uitsteekt naar de beide vrouwen. O, 't is zo'n guilt!

Maar terzake: daarvoor kwam Mie hier niet en daarmee is Mevrouw niet geholpen. Bovendien mag ze niet te veel van Mevrouw's kostbare tijd vergen.

„. . . Maar kom, ik zal u die borden eens laten zien. Het zijn beslist schatjes en toch ook weer niet duur.”

Ze bukt zich bij haar mand. Nu ze eenmaal zover is, gaat de deur niet meer dicht voordat ze haar waren verkocht heeft. Vanuit haar gehurkte houding kijkt ze op naar de klant en ze reikt haar een bord.

„Ziet u, Mevrouw, hoe aardig die motiefjes zijn? Och ja . . . ik kwam vroeger ook bij uw Moeder, weet u wel. Die hield ook zo van dit bloempje . . . Prachtig aardewerk, nietwaar?”

Als Mevrouw knikt, nog aarzelend, noemt Mie de prijs. Het is niet te veel, maar dit aardewerk is niet goedkoop. Alleen bepaalde klanten — zoals deze — kunnen zo iets aanschaffen.

Mevrouw fronsst haar voorhoofd? Toch te duur?

„Wat was uw Moeder een lieve vrouw, Mevrouw. Ik herinner me nog goed, hoe ze me eens binnen liet komen. Dat was in de eerste tijd van mijn handel en ik . . . nou ja, dan heb je het niet zo gemakkelijk. Maar toen heeft ze zó lief met me gepraat, dat ik weer moed kreeg. U lijkt sprekend op uw Moeder, Mevrouw.”

Kijk, dan is die prijs wel bezonken. Wanneer Mevrouw was als haar Moeder — en die Moeder hoefde niet op een paar gulden te kijken — zal ze om de prijs die borden niet weigeren. Zie je well! Geen woord meer over geld.

„Heus? Wat aardig om me dat te zeggen, Mie. Ik hield ook zoveel van haar.” Vast besloten om in vredesnaam dan maar over die prijs heen te stappen, roept ze: „Gijsje . . . Gijs . . .!”

Een meisje, in wit en zwart — té deftig voor een dorp, maar Mevrouw is getrouwd met de notaris en dat geeft verplichtingen — steekt haar hoofd om de keukendeur en staat dan bereidwillig in de deuropening.

„Ach, Gijsje, breng jij m'n beursje even, wil je?”

Dat is één koop. Mie is tevreden, maar bij dit servies horen ook nog kopjes en het steekt hier niet op een paar guldens, dat weet ze best.

„Ik heb er ook de bijpassende kopjes bij, Mevrouw. Ik zeg het maar even, want het is niet zeker dat ik hetzelfde motiefje er later bij kan krijgen.”

Maar daar kan natuurlijk niets van inkomen. Het wordt heus te veel in één keer en de kopjes zijn allemaal nog heel.

Dat is natuurlijk geen geldige reden, dat weet Mie best: je zet geen andere kopjes op de ontbijttafel, dan die bij de bordjes horen. Dat doe je wel, maar in dit huis niet . . .

„Nee hoor, het wordt heus te veel in één keer.”

Mie glimlacht begrijpend. Het is jammer, maar als het niet kan . . . 'tja . . . Dan klaart haar gezicht plotseling op. Ze hééft het! Mevrouw kan tóch geholpen worden.

„Och, maar dat hindert immers helemaal niet, Mevrouw! Dan betaalt u me een volgende keer. Intussen kunt u er vast van genieten.”

Ach, wat schrikt Mevrouw! Mie zou zich bijna ongerust maken, als ze niet opzettelijk deze mogelijkheid verzonnen had.

„Foei, Miel Je weet dat ik nooit pof!”

„Dat weet ik wel, Mevrouw, maar het kan toch wel eens gebeuren, dat het . . . nou ja, we zitten allemaal wel eens minder goed bij kas.”

Zeker-zeker, dat zal wel waar zijn, maar niet als je met Notaris Meinink getrouwd bent, want daar zit geld van oudsher. Mevrouw is eigenlijk een beetje ontdaan van het vreemde voorstel. Zou Mie haar zó onderchatten?

„Als ik koop, koop ik altijd à contant,” zegt ze verstoord en ze trekt een beleefd pruimenmondje. Ze is jong; ze zal het nog wel leren . . .

„Zoals u wilt, Mevrouw,” praat Mie op het woord „koop” voort. „Ik zal e dan maar even pakken. O, wat zal het weer een gezelligheid geven, zo’n nieuw servies. Wanneer u die prachtige kopjes ziet . . .!”

Mevrouw Meinink zou willen trappelen van ergernis, maar ze wil voor een geld erkennen dat ze zich een heel klein beetje beetgenomen voelt. Wat zou het trouwens ook: ze heeft immers gezegd dat ze niet wilde poffen? Dat houdt dus eigenlijk in dat ze gekocht heeft tegen contant geld . . .

„Eh . . . Mie . . . nou ja, laat maar. Dank je wel, Gijsje . . . Zeg, Gijsje, neem jij deze bordjes even mee. Maar voorzichtig, want je hebt gisteren ook al weer een bordje laten vallen.”

Het meisje is eerlijk onschuldig. Hoe wéét Mevrouw . . .?

„Ik, Mevrouw?”

Maar vandaag maakt tegenspraak Mevrouw kribbig. Gijsje moet niet denken dat ze zich in het bijzijn van Scherven-Mie voor de gek laat houden.

„Toe nou maar . . .!” zegt ze kort-aangebonden. „En kom straks de kopjes even halen, wil je?”

„Ja, Mevrouw.”

Mie voelt zich best. Mevrouw is overrompeld en daar moest een reactie op volgen, anders blijft dat zitten tot een volgende keer en dat is niet goed. Nu heeft Gijsje de storm opgevangen en een volgende keer zal er wéér iets nodig zijn. Zéér zakelijk is Mie, wanneer ze bij gegoede klanten aan de deur staat. Waar moet de winst vandaan komen? Bij mensen als Mevrouw Meinink, da’s wel vast!

„Zo, daar zijn ze. Nou Mevrouw, wel gefeliciteerd met deze koop, Mevrouw . . . alsjeblieft.”

Monter gaat Mie verder. De handel floreert alle dagen best, wáár ze ook komt. Ze voelt waar handel zit. Het is een best middel tegen hartepijn en verdrietige herinneringen, om je koopmanskunst te proberen op het volk langs de rivier. Want los aan hun geld zitten, nee, dat doen ze hier niet. Maar wie doet dat wel? Mie? Miel!

Ze eet haar brood in de roef, met een paar kopjes warme melk. Daarna maakt ze zo maar een wandelingetje door het dorp. Het is gelukkig droog ge-

worden en van tijd tot tijd glanst er zonlicht op de natte keien. Het is trouwens ook nog geen herfst, al is het kil.

Gewoonte getrouw wandelt ze naar het kerkhof. Daar heeft ze altijd haar bezoekje aan twee oude klanten: Geurt Zeilmakers en zijn vrouw. Ze is de vrouwde van die twee geworden. Heeft Geurt haar niet zelf gevraagd, om voor een berkenboompje op hun graf te zorgen? Het is een vreemd gezicht, nu: een rij graven, allemaal eigen graven, waarboven een paar volgroeide bomen staan. Dat zijn de kinderen. Zeven kinderen heeft de Here gegeven en zeven heeft Hij er weer genomen.

Naast die grote bomen staan nu twee kleine boompjes, waaronder de ouders rusten. Het is de wereld op z'n kop. Als het andersom was, zou je zeggen: Nou, die kinderen zijn vroeg hun ouders kwijt geweest en ze zijn zelf ook niet erg oud geworden. Je zou daar echter achter kunnen zeggen: „De Heer is recht in al Zijn weg en werk . . .”

Maar nu?

Geurt heeft een grafsteen laten beitelen voor al die negen graven samen. Hij heeft in de tekst de Bijbel een beetje geweld aangedaan, want er staat een veranderinge tekst op: „De Here heeft genomen, de Here heeft gegeven: Ge-loofd zij de Naam des Heren!”

Mie kan het nooit laten, om een beetje jaloers te worden, wanneer ze hier staat. Ze praat dat goed, want van haar heeft de Here alleen nog maar genomen. Wat kreeg zij terug? Een nieuw huis . . . ja, en een kapitaaltje . . . ja, maar wat ervaart ze aan liefde? De liefde die háár geboden wordt . . . Nee, ze moet niet de weg terug gaan. Ze moet vóórt, werken aan haar geluk.

Daarom vlucht ze weg uit de stilte van het kerkhof, terwijl ze er nauwelijks in is. Ze gunt zich zelfs de tijd niet om de sprietjes gras tussen de vierkante steentjes rond de steen te wieden, zoals anders. Ze gaat nog veel minder zitten mijmeren, met haar rug tegen de boom van Jaapjes graf . . .

Ze kiest haar klanten naar haar stemmingen: heeft ze een goeie bui, dan gaat ze naar vriendelijke, kooplustige klanten. Moet ze iets verwerken, dan kiest ze klanten waar je mee vechten moet om winst. Wanneer ze zich innerlijk kapot voelt en verlaten, dan kan ze het niet laten om mensen te bezoeken die nog veel harder door het leven geknauwd werden. Het is niet, om aan deze mensen iets te verdienen, maar om hun, voor hun eigen bestwil, één en ander te verkopen.

Hoe kan het een weldaad wezen, om na een bezoek aan het kerkhof, bij Juffrouw Geurtsen binnen te stappen? Ze is nog twee huizen bij het lage arbeidershuisje vandaan, als het gejeengel van de kinderen haar al tegenkomt.

Maar het is weldadig, want tijd om aan jezelf te denken laat niemand je daar. Juffrouw Geurtsen is een ratel; haar kinderen zijn blèrbekken. Mie krijgt nauwelijks tijd om haar „Goeienmiddag” bij het geweld van kinderstemmen in de kamer te proppen. Het is er warm, dampig en warm, want de was moet gedroogd bij de kachel, omdat het regent. De linnenkast laat geen regendagen toe; na twee dagen is de voorraad luiers, hemdjes en broekjes uitgeput.

„Daar hebben we zowaar Scherven-Mie,” roept de vrouw verheugd. „Jonns, ga buiten spelen, want ik kan geen woord verstaan. Dat beetje regen . . . n je mal . . . Neem een zit, Mie. Ja, kruip maar dicht bij de kachel, dan kan mee drogen . . .”

Het mens is blij. Wat is het leven, met zo'n stel om je heen en nooit eens mand, die een hand naar je uitsteekt? Grauw is het leven en zonder uitzicht. Mie kruipt bij de kachel. Niet omdat ze het koud heeft, maar omdat daar n klein hoekje is waar géén rommel op de grond ligt.

„Je kunt hem best aanhebben, nietwaar? Brr, wat een weer. En dat noemen nou zomer!”

Zo schep je sfeer. Je hebt er geen erg in, dat het kachteltje alleen maar andt om de was te drogen. Welnee! die kachel is lekker met dit weer.

„Ik kwam eens kijken of er nog iets moet wezen, juffrouw Geurtsen.”

„Mens, schei uit! Ik weet toch al niet hoe ik rond moet komen!”

Dat weet Mie ook wel. Ze komt niet om hier te verdienen. Maar deze ensen moeten immers evengoed potten en borden hebben!

„Ja, het valt niet mee, zeg dat wel. Maar het nodige moet er toch zijn. Ik eb trouwens al aan je gedacht en wat lichtbeschadigd serviesgoed voor je chtergehouden.”

De vrouw lacht begerig, maar ze wijst snauwend af: „Nee, hou op, ik heb een geld.”

Scherven-Mie gaat er eens voor zitten: breeduit. Er zijn mensen die je tegen un eigen overtuiging in moet bepraten, omdat ze anders helemaal ver- auperen. Hier is aardewerk nodig, meer dan ergens anders. En wat Mie heeft nog best en netjes. 't Hoeft niet veel te kosten ook. En dat geld . . .

„Dat komt best in orde.”

Juffrouw Geurtsen wijst het aanbod wildgebarend van de hand. Ze heeft een geld en ze gaat niet nog dieper in de armoe zitten. De ander wil ver- open, dat voelt ze wel, maar nee en nee, ze koopt vandaag niet.

„Zeg, heb je al gehoord dat de oude Verschoor van 't lage end uit de tijd ? Da's toch ook wat voor die jonge vrouw! Hoe lang waren ze al met elkaar etrouwd?”

Wat is dat nou? Stapt Mie zomaar van haar apperdepo af?

Dat doet Mie. Ze kent dit volk. Nooit komen de vrouwen buiten het ringetje van buurvrouwen, bakker, kruidenier en melkboer. Wat ze horen, eten ze van elkaar en van de leveranciers. De pottenvrouw is een nieuws- ron apart. Die vaart immers de hele wereld zo'n beetje rond. Ze komt zelfs el in Rotterdam en in Gouda en da's al een gruwelijk eind. Als vrije meidjes n ze er wel eens geweest, deze volksvrouwen, maar da's voorgoed voorbij. om maar eens weg met zo'n sleep jongens aan je rokken!

„Wat zeg je!” verbaast ze zich en nu al heeft ze het plan om dit nieuwtje it te buiten, wanneer ze er straks mee de buurt in gaat. „'t Jonge-jonge . . . o, dus nou is Letta al weduwe! Nou ja, het was te voorzien, wanneer je met en bejaarde weduwnaar trouwt. Maar ze zit nou toch maar met haar drie loeien van kinderen. Of . . . eh . . . zou er nog wat te halen zijn . . .?”

Nu wil ze slim zijn: ze wil Mie uithoren, maar Mie vertelt een verhaal niet alléén om nieuws te brengen. Er moet ook verkocht worden. Verhalen horen bij de handel en handel bij verhalen, of ze haar klanten nu helpt om te winnen, of om het hélpén alleen.

„Ik weet niet . . .” ontwijkt ze „. . . of toch, nou ja, je begrijpt: ik kan niet alles vertellen.”

De ander is teleurgesteld, maar ze laat dat niet merken. Desnoods kan ze ook met dít nieuwtje al toe en als Mie niet alles zegt, betekent dat toch wel iets. Haar ál te grote nieuwsgierigheid probeert ze te verbergen door van verbazing haar handen in elkaar te slaan. „Is 't waar, mens! Mens nog an toe . . .”

„Wat ik zeggen wil: Zal ik die bordjes maar even laten zien?” probeert Mie nog eens. „Ik heb maar weinig tijd vandaag.”

„Nou goed dan, laat maar 's kijken.”

Ze vindt zichzelf slim. Mie wil weg, maar ze moet eerst nog wat vertellen. Geen mens die haar dwingt om te kopen, ook al heeft Mie de boel uitgepakt. Bovendien is het zoeken op zichzelf wel een aardige bezigheid. En zou die Letta dan tóch gelijk gehad hebben, dat er geld zat bij die ouwe kerel? Welwel . . . Ze zal een bakje thee zetten voor Mie, misschien . . . Mie weet veel meer dan ze wil zeggen en een kop thee doet wonderen.

Mie stalt de borden uit op tafel. „Kijk eens aan . . . tien aardige bordjes en de bloemetjes zijn bijna gelijk. Je mag ze hebben voor één riks. Nou . . .?”

De vrouw lacht schel. „Dan zal je mijn man eens horen. Hij zal wel zeggen: Ben je nou helemaal . . .!”

Dat zal hij zeker, maar Mie heeft besloten deze bordjes hier en voor deze prijs te verkopen. Of ze straks het geld mee zal nemen is een volgend hoofdstuk, maar zaken zijn zaken: ze komt om te verkopen en ze verkóópt!

De geldzorgen praat ze doodleuk omver, door er geen woord over te zeggen. Waar was ze? O, die Letta . . .

„Ja, die Letta . . . Ze heeft zich niks van de praatjes aangetrokken en nou zie je toch maar eens . . .”

Zie je nou wel, dat Mie wel vertelt! Nog even en dan weet ze alles.

„Nou ja, laat die bordjes maar hier . . . Dus Letta had toch gelijk . . .?”

„Nou ja . . . gelijk . . . Er zat wel wát in ieder geval. Dat huisje stond op zijn naam en die boerderij op de grote Huft moet ook van hem zijn. Maar of ze daarom nu zo'n oude man gekozen heeft . . .”

„Ha-ha-ha, ze worden allemaal oud, die kerels en de meeste brengen niks mee. En . . . eh . . . Letta is nog jong, Mie. Ze is wel een beetje krom, maar lelijk . . . echt lélijk is ze vast niet. Op geld komen ze af, die kerels . . . Geld is maar alles . . . ha-ha-ha . . . dat weet je zelf ook wel.”

Zwijgend kijkt Mie de damp na, die van het goed rond de kachel slaat. Zó denken de mensen. Deze vrouw heeft een stel kinderen en een man, die toch wel goed schijnt te zorgen, maar ze denkt dat geld de wereld ineens in een zomerzonnetje zet. En zichzelf? Denkt ze anders soms? Is het dan niet waar, dat de mannen op geld afkomen . . .?

Ze staat op. „Ik kom nog wel eens aanlopen,” belooft ze en dan gaat ze.

Op de tafel staan de tien nieuwe bordjes, die ze vergat af te rekenen. Vergat? Jou ja: vergat! Zaken zijn zaken en als ze er een rijksdaalder in wil laten tten, is ze daar tenslotte vrij in. Of niet?

Zo jacht ze van het ene huis naar het andere, om maar goed moe te worden. En moe worden valt niet meer zo mee voor haar, want ze is gehard in het lopen en sterk door het dagelijks buiten zijn. Ze blijft doorgaan tot het donker is. Dan is haar dag best geweest; ze heeft veel verkocht. Het geeft maar zo weinig vreugde meer. De Here geeft wel: Hij geeft zelfs veel, maar ze blijft het gevoel houden, alsof in haar leven nooit anders dan genómen is. Heeft ze om geld gevraagd? Welnee! Om geluk vroeg ze, al is het maar een schimmetje geluk.

Vandaag heeft ze al een paar maal plezier gehad om de slimme manier, waaraan ze er Jan Rikker liet inlopen. Maar wat blijft er dan over van het ernstige gesprek daarna? Heeft het waarde? Néé!

Stikdonker is de rivier, wanneer ze naar huis vaart. Er staan nu nooit meer jonge kerels bij de rivier, om haar te zien wegvaren. Ze weet best hoe dat komt: ze vinden haar een manwijf, een haabaai. Wie wil er een manwijf, jongens? Niemand? Laat dat maar met potten varen!

Zelfs als ze alleen is, komt ze niet meer los van het masker dat het dagelijks leven op haar gezicht gelegd heeft. Van binnen wel: dan kan ze rijksdaalders vergeten te innen, omdat de mensen waaraan ze leverde zo straatarm zijn. Maar zelfs in deze duisternis van de nachtdonkere rivier, staart ze strak voor zich uit. Waar vaart ze heen? Naar huis!

Ze is gelukkig toch moe geworden. Ze zal nog een gezellig vuurtje aanleggen in de haard, omdat ze nu koud gaat worden. Dan zet ze de radio aan en gaat wat lezen, tot ze slaap krijgt. Misschien komt de dokter nog . . . of nee, dat zal wel niet met dit regenachtige weer. 't Zal vroeg herfst zijn, want je zag aan de berken op Jaapjes en Sijtjes graven al goudblaadjes. Nu is het nog maar half September. Dan zal de winter wel lang zijn; lang en saai.

't Zou mooi zijn, wanneer ze déze winter zo ver kwam, dat ze ook zo goed slagwijfs raakte, dat ze pijpentestjes kon maken, zo mooi als Vader het kon.

Als ze nu vandaag de andere kant van de rivier eens opgevaren was, zou ze nu eerder thuis zijn . . . Of nee, laat maar, dan is de thuiskomst des te prettiger. Nu zal ze eens proberen of ze zó scherp tegen de wind in kan dat ze voorbij die rietkrag uitkomt.

Boven haar trekt een vlucht eenden voorbij. De snelle wieken fluiten en ze ziet de vogels in een stoere, strakke lijn zuidwest koersen, tegen de iets lichtere lucht.

Hè, het zal toch gezellig zijn, om nu thuis te zitten. Dat is dan de grootste winst van deze dag.

XIII

Het wordt al gekker met Toon!

Zijn gezicht is helemaal blauw, man en hij staat onvast op zijn benen als een zeeman bij stormweer. Een stuk afbraak is 't ie, niet meer en niet minder. En toch is 't ie niet oud, om zo te zeggen. Wat zal ie wezen? Vijftig? Goed, vijftig!

Is dat een leeftijd waarop de mensen van je moeten zeggen: „Die leeft geen jaar meer?”

Neel

Maar Toon haalt deze winter nauwelijks, dat ziet een kind. Hi-ha-ha-ha-ha, dat krijg je d'r van, Toon. Dan moet je maar niet zo goddeloos zuipen, man!

Vanachter hun vierde — of is het de vijfde al, Giel? — vanchahter hun vierde of vijfde borrel, zitten Giel en Nico de kroegbaas te bestuderen. Lekker is die vierde — ja, hoeveel hebben we d'r nou op, Nico? — die vierde borrel. Weet je wat dan zo leuk begint te worden: je hoeft geen moeite meer te doen om te praten. Je zegt allemaal ordentelijke zinnnetjes, zonder je hersens te gebruiken. Je voelt je tong gaan van rikkerdetik en laat ze maar waaien, zonder te denken. Dat is zo prettig. Niet, Giel, is dat prettig of niet? Maar nou moet je Toon eens zien, Nico. Vroeger dronk Toon een enkel biertje. Maar van bier wordt je op den duur wel dik, maar niet best dronken. En Toon zal het ook wel leuk gevonden hebben, dat z'n tong vanzelf begon te werken. „Hier nog een dubbele, Toon!”

Ha-hi-ha-ha . . . dan moet je nou toch eens zien, hoe die vetlap achter z'n tapkast vandaan stumptert. Wat een ton, wat een ton! Na het bier is hij aan een borrel dóór het bier begonnen. Dat drinkt wat pittiger, waar? en je hebt toch niet zo'n leegte in je maag. Dat heeft Toon een hele tijd volgehouden, want vorig jaar zag je'm nog van die grote glazen tetteren . . .

Maar nou is 't ie radicaal van het bier af. Nou, wij zouden er al lang af geweest zijn, niet Nico? Wij houden het op de ouwe onvervalste, waar?

Sjuut-sjuut, dat doet Toon nou ook. Man, hij lijkt ze wel te vrëten: zo, in één slag achterover en dan maar kauwen op die borrel, terwijl hij de volgende al weer klaarzet. Dat kost een mens een paar slordige jaartjes van zijn leven, maar je hébt er dan ook wat voor.

Nou is 't beste er af, niet Toon?

„Ja, jongens, ik heb een beste maagkwaal en m'n hart rommelt zo maar wat. Maar ja, ik heb m'n tijd gehad. Na mij een ander, hoe-hoe-hoe-hoe . . .”

Als de doodbidder straks het deksel boven Toon dichtschroeft . . . hi-ha-ha . . . je zal een hoge kist moeten hebben, Toon . . . dan zal Toon nog lachen . . . hoe-hoe-hoe . . . Regelrecht uit zijn zware ribbenkast komt die lach.

De kroegbaas steunt met zijn dikke handen op het tafeltje voor de beide varens-gasten. Zijn stem daalt tot hees gefluister als hij adviseert: „Er zit een beste boterham in deze tent, jongens. Als ik je een goeie raad mag geven: koop dat zakie van me, dan ben je voor je leven geborgen.”

Zijn waterige oogjes gluren van de één naar de ander, maar het even op-

likkeren van Nico's ogen ontgaat hem. Giel zit er onverschillig bij. Hij heeft een cent te verteren; laat staan dat hij een kroeg zal kopen.

Teleurgesteld gaat Toon weer weg. Zulke jongens willen geen goedgeдаaan eeten en hij neemt er nog maar één op.

Dan pas buigt Nico zich voorover naar Giel en hij fluistert: „Da's een tref, Giel!”

„Wat?”

„Nou, dat Toon verkopen wil. Zo'n tent, da's net wat voor jou en de winst binnen we samen delen.”

Giel moet even bekomen. Nico is een slimme jongen, da's wel vast, maar maar hij Giel nou heen wil praten blijft een raadsel. Hij denkt zeker dat Giel ook maar één cent te verteren heeft! Man, ik zit hier op jouw zak te drinken, eet je dat niet eens? Je bent een hele week weg geweest en daar had ik net zo'n weekloontje voor nodig. Waar zie je me voor aan?

„Je denkt zeker dat ik kapitalist ben, net als jij,” grinnikt Giel.

„We kopen die tent voor een habbekrats,” gaat Nico onverstoорbaar verder, „ieder de helft, dan hebben we hem!”

Kat en muis speelt Nico met de mensen. Vandaag is Giel de muis en Nico zagt hem omzichtig in de val. Ja, wacht'es even: een gouden valletje is het, het een lekker jeneverluchtje er aan, waar Giel het best en braaf zal hebben. Maar die val zál hij in, dat heeft Nico in een ommezentje uitgerekend, toen Toon dat praatje kwam maken. Het leven heeft het toch maar best met Nico voor, dat hij steeds maar zulke uitspringertjes op zijn weg gestuurd krijgt. Nou zit je hier, om je vriend een beetje lichter te maken en dan komt zo'n half doodgezopen kerel als Toon een mens gelukkig maken. Ha-ha, en Giel ook, want Giel krijgt nou de kans van zijn leven. Maar...eh... denk er om... Enfin, dat is van later zorg. Eerst het één, dan het ander, dát is spel.

„Man,” verweert Giel zich. „Als je de helft van mijn geld krijgt heb'ie immers nog geen stuiver. Ik heb helemaal niks!”

Hij lacht daar uitbundig om. Platzak zijn is nog het makkelijkste; je hoeft niet op te passen voor zakkenrollers en kwaaiе vrienden.

Nico Schiebroek lacht niet. Er valt niets te lachen, want het spelletje is maar veel te leuk voor en te spannend. Hij knijpt zijn ogen half dicht en dan voelt er een groen licht in. Die ogen trekken je naar zich toe, dat is wonderlijk. Een machtig prettige kerel ben je, Nico.

Langzaam verdwijnt zijn hand in zijn binnenzak en daar vist hij een klein boekje uit. Hij is nu helemaal alleen op de wereld. Hij telt!

Dan kijkt hij over het boekje heen, weer in de ogen van zijn vriend.

„Negentien honderd drie en twintig gulden en drie cent,” zegt hij langzaam. Ha-hi-ha-ha... Giel bulkt van 't lachen. Die Nicol Nee, daar klopt niks aan, Nico, dat heb je gedroomd, jongen.

Het gezicht tegenover hem verstrakt. Dan verstomt de lach, om even later weer op te klinken, zenuwachtiger, gemaakt... Ja, dat van die negentien honderd en... nou hoeveel?

„Drie en twintig gulden en drie cent.”

Ha-hi-ha-ha . . . drie en twintig gulden, dat wil Giel nog geloven, maar die drie cent, dat moet een vergissing zijn, Nico. Zóveel heeft Giel nooit gebruikt.

Op het gebied van geld en goed kent Nico geen geintjes. Daar eindigt de lol en begint een dodelijke ernst. Zó eist dat het spelletje. Het leven speelt ook kat en muis met de mensen. Maar maakt het leven grapjes over geld? Nooit! Nou dan!

„Kijk, Giel, zóveel krijg ik van je . . . Nee, laat mij praten en hou jij je kop. Straks zullen we aan Toon vragen wat hij voor die kroeg moet hebben. Als 't een beetje wil verkoopt hij hem voor een duizendje of zes. Dat is dan drie duizend van mij en drie duizend voor jou. Ik leen je d'r elf honderd, dan ben je d'r uit.”

Rekenen is ingewikkeld met een paar borrels in je lijf, mensen. Nico kan dat, want hij doet maar alsof hij drinkt. Soms doet hij het écht, maar als het spelletje zijn aandacht vraagt, komt er niks bij hem binnen als water. Toon weet daar van: een dubbele onvervalste. Da's water!

Maar zó ingewikkeld is rekenen toch nooit, dat je niet tot niks kunt tellen.

En hoe je Giel ook keert of wendt, hoe je hem ook beetpakt en uitschudt: er vallen alleen maar losse knopen uit zijn vestjeszak en geen stuiver, Nico, geen stuiver, eerlijk!

Maar nou moet Giel eens goed luisteren: Nico heeft drie jaar lang voorgeschoten en nu is het een heel bedrag geworden. Dat is voorbij: vandaag betaalt Giel, of hij draait het cachot in, daar moet hij goed om denken. Ja-ja, het cachot! Nico laat zich niet oplichten, zo is 't niet. En onder elk blaadje van het gele boekje staat Giels handtekening: goed voor . . . en dan het bedrag wat Nico er in cijfers bovenschreef, met Giels handtekening. Wil Giel dat ontkennen? Nee? Nou klets dan niet!

Giel raakt er helemaal door onder de indruk. Hij voelt zich in 't nauw gedreven en hij ziet in de verste verte niet, hoe hij zich zal bevrijden.

Maar Nico is een trouwe vriend. Hij speelt maar een spelletje en dan moet je wel eens ernstig worden, wanneer een ander je niet begrijpt en zich niet aan de spelregels houdt. Nu zijn ze 't weer eens. Luister nou verder, Giel:

„Vanavond ga je naar huis en je zegt tegen Jochem: Geef op, mijn deel in de opbrengst van die verbrande schuit.”

„Schuit?”

„Ja natuurlijk! Jullie hebben die „Antje-Jacoba” toch samen naar de Fili-stijnen geholpen? Voor wie is dan het geld? Voor jullie samen natuurlijk, dat is toch zo glad als levertraan!”

Zo glad is dat voor Giel niet. Hij heeft nou zoveel jaren onder zijn baas gestaan en zoet gedaan wat Jochem zei, dat het meer dan gek is, om zo maar een heel kapitaal van de schipper op te eisen.

Kat en muis speelt Nico. De muis is moe; hij moet wat rusten, dan trippelt hij straks dapper de val in. „Toon, een dubbele onvervalste hierheen!”

Zo'n vierde en vijfde borrel is lekker, omdat je tong vanzelf gaat werken; de zevende en achtste hebben weer een andere eigenschap: je wordt moedig als een leeuw, vechtlustig als een tijger; taai als een leren lap.

Als Giel in die stemming is, leert Nico hem het vervolg van het afpersers-b-c. Straks gaat Giel stomdronken naar huis en dan maakt 'ie schandaal. Dat neemt Jochem niet natuurlijk, maar Giel hoeft van vandaag af ook niet alles te nemen, anders komt 'ie zelf in de nor terecht. Jochem heeft nou lang genoeg op de eieren gezeten: vanavond moet Giel zijn eerlijk deel vragen. Dat is vijf duizend gulden. Hoor je 't goed, Giel? Vijf duizend gulden! Dus denk er om: Nico staat vanavond buiten de deur om zijn deel daarvan te ontvangen, anders ben je d'r bij. Goed-goed, prátén we niet meer over! 't Ja, het vachten wordt te riskant, anders had Nico nog wel een poosje geduld gehad. Maar och, van die handel van Jochem komt toch nooit iets terecht. Ze leven er van, maar méér dan vijf duizend haalt Giel er nooit uit. 't Moet dan maar gebeuren, zoals 't gebeurt. Ze hebben het er tenslotte zelf naar gemaakt. Je speelt een spel met het leven en je wint of ... verliest. Jochem verliest en Nico wint. Maar Jochem heeft Nico op z'n kaak geslagen. Dat is niet mooi aan Jochem en daarbij ontzaglijk dom ... Giel kan zetbaas worden in deze roeg, dat komt goed ...

XIV

De zenuwen krijg je er van. En de rambam in je ribbenkast. Jochem is er zo mager van geworden als een ram en waar is het einde? Er is geen einde! Of toch? Is het einde de gevangenis? Kom je daar vroeg of laat toch? Helpt het geen spetter, of je nou elke dag voor en na je eten bidt of de Heer je wil bewaren? Bewaren voor zonde ... en gevaar ... en straf. ... en of Hij de zonde die je in je leven gedaan hebt vergeven wil ...

Zou dat allemaal niks helpen?

De schipper van de „Antje-Jacoba”, Jochem van der Vaart, laat zijn broek aan zijn magere lijf glijden. Als hij zijn bretels maar éven los heeft, valt die roek naar beneden. En dan te weten, dat Jochem diezelfde broek drie jaar geleden nog zónder bretels of riem kon dragen!

Toch heeft 'ie geen enkele kwaal. Hij eet best, hij slaapt als een blok, hij heeft een mak leventje ... Hij zou er uit moeten zien als een bolleboos. Een oudhaantje is 't ie.

Dat zegt Giel ook gedurig en dan ginnegapt hij er achteraan: „Een goeie aan is nooit vet, schipper!”

Maar dat is het ook niet. Jochems wegen na de brand kan je nawandelen, onder jezelf onder het oordeel te brengen.

Nee, hij krijgt er de zenuwen van en dat wordt steeds erger. De eerste maanden ging het nog: je keek wel eens, wanneer er een politieauto door de straat kwam en je bibberde, als de post aan de bel trok, maar het waren maar ogenblikjes. Je raakte er niet door uitgemergeld, zoals nu.

Na die drie maanden merkte Jochem, dat tien duizend gulden niet voldoende is voor baas en knecht, om het eindje te halen. Ze moesten zich wat

inrichten en dat kostte een lieve duit. Ze moesten ook leven en ze waren gewend om zo hier en daar maar een volvet kaasje en een achterham bij een boer weg te slepen voor niet te gek, maar dat was nu uit. De eerste tijd kóchten ze wel kaasjes en stukken ham, maar na drie maanden was er maar goed zeven duizend meer over van het lieve geldje.

En sindsdien heeft Jochem de zenuwen en de rambam in z'n ribbenkast.

Niet alleen omdat ze straks aan lager wal raken, want ze kunnen allebei nog behoorlijk met hun handen terecht als het moet. Maar sinds zijn ziekte heeft Jochem het met God op een accoordje gegooid: Jochem zal dat geld gebruiken, want hij moet leven. Maar hij zal het gebruiken om er mee te handelen en als de Heer hem dan zegenen wil, zal Jochem het verzekeringsgeld naar de maatschappij terugbrengen.

Zo vang je twee vliegen in één klap: je bevrijdt je geweten én je dwingt God om het goed met je te maken. Er is natuurlijk nog een derde mogelijkheid: het zaakje lekt uit. Lach daar niet om, en zeg niet: „Het was immers nacht, schipper en niemand weet er van!” want Krijn Stevens van de „God zegent de vaart” kijkt hem niet meer aan. 't Kan natuurlijk jaloezie zijn, maar het is net zo best mogelijk dat Giel gekwekt heeft tegen die schooier van een Nico Schiebroek. En berg je dan, want dat is geen bestel! Hoe heeft dat mannetje het geklaard met Lien van Krijn? Daar zit ook meer achter dan je moet weten voor je zielerust!

Maar áls het nu eens uitlekt, hè, dan wilde Jochem zo graag kunnen zeggen: „Meneer de edelachtbare president van de rechtbank: ik heb het gedaan en ik heb er spijt van. Daarom heb ik de centen meegebracht om ze aan de verzekering terug te geven. Straf me nou maar voor de rest.”

Het moet dan toch wel een hardvochtig mens zijn, die rechter, wanneer hij de volle straf van Jochem eist. Is het al geen straf genoeg, dat je je schuit kwijt bent en op de keien staat? Dat weet alleen een schipper, mensen, hóe hard dat is.

Toen is Jochem begonnen met de handel. Hij kocht eens een schuitje ruige mest en verkocht het door aan de boeren; hij zette wat natte pulp om en wat ruwvoer. Hij kon kopen, want hij had geld. Hij kon verkopen, want hij had relaties. Zo verdiende hij wat en hij verloor weer eens wat, maar ze aten er van en het kapitaaltje slonk niet verder. Maar het groeide evenmin en dáár was het om begonnen. Want hoe zal je ooit je afspraakje met God nakomen, als Hij zich niet aan je voorstel stoort? Dan ben je wel gedwongen om je leven lang met dat geld te blijven werken en daarvan ga je bij je leven al kapot. Je kan toch maar niet altijd met de zenuwen rondlopen? Daar wordt je op den duur stapelgek van.

De schipper heeft altijd sterke zenuwen gehad en daarom lijkt het wel alsof zijn lichaam het nog eerder op wil geven dan zijn kop.

Hij tilt zijn borstrok op en strijkt over zijn ribbenkast. Brandhout is het, zeven laagjes brandhout boven elkaar, overspannen met een strak, taai vel. En dan is Giel er nog. Zeven nagels aan Jochems doodkist zal Giel uitmaken. Sinds de brand heeft Giel geen hand meer uitgestoken. Of ja, toch: iedere

weke steekt hij zijn hand uit om loon. Is 't geen schandaal, dat een kerel elke week om geld komt vragen, zonder iets te presteren? Eén keer heeft hij als opzichter gestaan bij het lossen van een schuit klei, bij een kleimaalder. Maar toen klopte de vracht op geen stukken na met hetgeen er volgens Jochem verladen was. Hij zou er een eed op durven doen, dat Giel hem bij die gelegenheid bestolen heeft. Maar geen bewijs natuurlijk en Giel verantwoordigd! 't Was niet waar en Jochem was zelf een aartsschelm, daarom verwacht hij een ander ook . . .

Zodoende deed Giel nooit meer wat en hij kwam om zijn geld, zélfs een keer om opslag, omdat hij nou al zo lang bij één en dezelfde baas diende!

Met dat geld trok hij naar Toon en daar bezoop hij zich alle dagen. Hoe dat mogelijk was van die paar centen blijft een raadsel, maar het is zo.

Daar krijg je óók de zenuwen en de rambam van. Want wat vertelt een dronken kerel? Weet hij nog wat hij smoest? Immers nee! En als Giel altijd direct klaar staat met de brand, als hij thuis is, zal hij dat in de kroeg niet laten.

Dat is zo moeilijk. Geef je hem géén geld, dan loop je alle kans dat hij de draak aan de grote klok hangt. Geef je het wel, dan loop je eigenlijk evenveel kans.

Wat doe je dan? Je gééft het, want dan ga je tenminste zelf vrijuit, als het ongeluk over je komt. Bovendien heeft God dan de kans om Zijn ongelijkheid te zien en je toch nog gauw uit de knoei te helpen. Daarom houdt Jochem het bidden stug vol; hij loopt naar de kerk en handelt. Zo is hij een rechtchapen mens geworden, die zich eigenlijk moest verwonderen over de onvrede in zijn hart en over zijn meer dan magere ribbenkast.

Hij duikt vast in kooi, al zal hij geen oog dichtdoen, voordat Giel thuis is. Daar ligt hij dan te beven en te bibberen en God te bidden, of Giel asjeblieft zijn mond mag houden, totdat de centjes weer compleet zijn. Heer, doe een wonder!

Op die manier lijkt Jochem wel een Moeder, die op haar grote zoon ligt te wachten, die het verkeerde pad is opgegaan. Heer, redt mijn jongen!

Wat zijn zulke avonden lang. Om negen uur is hij in bed gedoken, want het is ongezellig kil in huis. Het wonen aan de vaste wal is ook maar zo-zo. Je moet oft wat rond bij de havens, of er iets te verdienen valt, maar meestal verveel je je dood. Het mag een wonder heten, dat de meeste mensen aan wal nog in het rechte spoor blijven, want dat is geen leven.

Gaf God je nou de kans maar eens, om je leven eens dunnetjes over te gooien, dan zou hij het wel weten. Hij zou knapjes met zijn schuit gevaren hebben, tot op de reis, dat hij Mie ontmoeten moest. Dan zou hij eigenhandig Giel een paar gebroken benen bezorgd hebben, zodat hij alléén voor haar had kunnen zorgen. Dan was er niks-niemandal te vloeken geweest en ze waren na een week of wat ordentelijk getrouwd. Geen praatjes: ze wáren getrouwd!

Als Giel dan toch weer bij hem was komen varen, zou hij in 't vooronder terechtgekomen zijn en zijn praatjes werden daar vanzelf minder. Je voelt je

daar meer knecht, dan wanneer je dag in dag uit met je baas in de roef huist. En verder? Ben je gek: met Mie bestónd er geen verder. Zo'n meid kijkt het kwaad er gewoonweg bij je uit en als het om haar niet was, dan had je alle gekkigheid wel uit je kop gelaten om je kinderen geen verkeerd voorbeeld te geven.

Hij woelt zich op zijn andere zij. Is het nou zo koud, of bibbert hij alleen maar van zenuwen?

Om zekerheid te hebben dat het asjeblijft kou is, voelt hij met zijn handen aan zijn voeten. Zie je wel: steenkoud. Hoe kan het ook anders; zo'n mager vuurtje kan niet anders dan koud zijn. Maar hij stookt niet; hij dént er niet over. In die rot-steden moet je alles betalen. En de hoogste prijs nog ook! Dan komt hij nooit aan dat bedrag toe.

Kwam Giel nou maar, dan kon hij gaan slapen. Als zo'n vent nou maar zwijgen kan met een stuk in zijn kraag. Och, hij heeft tot dusver altijd zijn kop dichtgehouden... of... Maar waarom kijkt Krijn hem niet meer aan? Is hij soms minder dan een schipper met een schuit? Mooie vent, om je dochter aan zo'n fielt te geven als die Nico! Stop zo'n meid dan liever in een zak en smijt 'r overboord, dan weet je tenminste dat haar ziel nog gered is. Nou gaat ze er op alle manieren aan. Zonde van zo'n meid, want Lien mocht er best zijn. Rare wezens, die vrouwen. Ze laten je schieten om een vloek en dan laten ze je maar in je sop smoren, tot je je schip naar de hel vaart. Zo één als die Mie nou: zou zo één nou nog regelmatig voor hem bidden? Wat schreef ze maar weer?

Hij buigt zich over de rand van het bed en grijpt z'n broek, die nog maar zo op de grond ligt, net zo als hij er uit stapte. Hij vist er zijn portemonnaie uit en daaruit weer haar briefje. Een verformfaaid stukje papier is het, met doorgesleten vouwen. Hij spelt bij het slechte licht de woorden: „... Niet om mezelf, maar om jou bid ik... dat dat eens gebeuren mag...”

Wat? Dat zijn leven aan scherven valt. Mooi! Nou, dat gebedje begint er aardig op te lijken. Nog een klein duwtje van de politie en hij ligt in diggels. Dan heeft Mie haar zin. Eigenlijk ook maar een gekke boel: hij zit hier zijn uiterste best te doen om de zaak heel te bidden en zij probeert alles kapot te bidden. Nou ja, dan is het ook geen wonder, dat God niks doet. Hij zal wel kijken naar het beste gebed en daar zal Hij naar luisteren. En wat doe je dan als slechte hond tegen zo'n meid? Jochem zou ook eerder naar Mie luisteren dan naar... naar Giel bijvoorbeeld.

Opeens zit hij luisterend rechtop in bed. Ha, daar zal je Giel hebben. Het valt vanavond nogal mee.

Op zijn koude, blote voeten haast hij zich naar de deur; luistert...

„La-la-la-la, van je hela, hola, houd er de moed maar in...”

Stomdronken is 't ie. Jochem zet de deur vast op een kier en als Giel er maar even tegen duwt, vliegt hij open, zodat de knecht over de dorpel naar binnen struikelt.

„Ha, die ouwe...” lalt hij.

Maar de ouwe heeft geen zin in een gebbetje. De zenuwen ritten door zijn

lijf, want als Giel gekletst heeft, komen áchter Giel de dienders. Dan is de zaak mis, want het geld is nog niet compleet.

Door de kier van de deur gluurt hij de donkere straat in. Het is er stil, aan de overkant een enkele wandelaar, die zich naar huis toe haast; het rode achterlichtje van een fiets. . .

Heet schiet plotseling de oude drift in hem op. Hij is gek, dat hij al deze ellende verdraagt van zo'n miserabele vent.

„Houd je gemak en ga naar kooi, zuiplap!”

Giel is weer overeind gestumperd, leunt slap tegen de gangmuur. Maar dat is niet dezelfde Giel die gisteren en eergisteren en alle dagen daarvoor dronken thuiskwam. Die ging direct door naar zijn bed, of, als hij er heel erg aan toe was, werd hij er door zijn baas ingeslingerd. Deze staat met een paar vijvers van waterogen brutaal te kijken naar zijn kwelgeest. Zijn gedachten zijn wel ongeordend, maar uit die ordeloze massa rijst toch één zinnetje duidelijk uit. Het is er, bij elke slok die hij vanavond nam, tot en met ingeheid: „Je slikt dat niet langer: jij hebt recht op vijf duizend gulden!” En een dreigement er achter, dat nu wel niet zo sterk doorwerkt, maar toch die ene zin overeind houdt en hem misschien wel boven al die andere gedachten uittilt: „Denk er om, anders draai je het cachot in.”

„Jij kan je gemak wel een beetje houden, schippertje. Je hoeft niet direct te gaan schelden, als ik een lolletje maak. Ik zeg toch ook niet bij de minste aanleiding „brandstichter” tegen je, wel!” lalt Giel.

De schipper houdt zich in. Je kan je niet alles aantrekken van dit gezwets.

Morgen zal hij het daar nog wel eens over hebben en hij wil desnoods ook nog wel met Giel op de vuist. Maar nou niet; nou moet Giel gehoorzamen en naar kooi.

„Sta niet te kletsen en ga naar kooi!”

Zelfs nu hij dronken is lacht Giel een geluidloze lach, net als Nico. Dat is zo zijn tweede natuur geworden en het lacht lekker, zo zonder geluid. Weet je wat zo leuk is: de mensen die je zo uitlacht, worden hels. En waar lach je anders om, dan om de mensen te laten voelen dat je maling aan ze hebt?

„Ik zal — hik — naar kooi gaan, als ik daar zin in heb, begrijp je dat, nijdas. Ik zal me niet door jou laten ringeloren.”

Je kan tegen een schipper niet alles zeggen; er moet orde zijn aan boord en geen twee kapiteins op één en hetzelfde schip. De drift bijt zich nu pas goed vast in Jochem. Wát? Giel gehoorzaamt niet? Wát? Giel laat zich niet ringeloren?

„Als je niet opduvelt, smijt ik je de deur uit!”

Moet je nou toch eens kijken! De schippersknecht staat te schudden van het lachen. Zijn glotsen van dronkemansogen tarten zijn schipper. Dan is Giel toch zeker niet zo dronken als Jochem dacht. Of is één sterke gedachte soms in staat om de nevel een poosje te verbreken? Zoals schrik het kan en angst? Na tien-twaalf borrels begin je je pas goed lekker te voelen. Je tong wil dan niet meer zo vlot als na de eerste vijf glazen, maar je bent dapper als een leeuw,

vechtlustig als een tijger . . . ha-ha . . . taai als een leren lap, schippertje. Voor jou gaan we niet meer uit de weg, begrijp dat goed!

„Dat moet je eens proberen . . . hè-hè, waag dat 'es. Kom eens aan m'n lijf met je misdadige brandstichterspoten, oplichter!”

De adem piept; de magere ribbenkast onder de borstrok gaat jachterig op en neer, als tijdens een zware ziekte. Maar er zijn nog remmen. Heer, houd me vast, anders vermoord ik er nog één ook en dan ben ik voor goed van de kaart.

„Giel, ik waarschuw maar één keer.”

Je laat me lachen, schippertje. Zie toch eens, hoe ik stik van de lach. Man, schei uit. Ha-ha-ha . . . ik stik gewoonweg, zie je wel? Wou je ook nog antwoord hebben? Best, dat kan je krijgen.

„Je denkt zeker, dat ik het blijf goedvinden, dat jij mooi weer speelt van mijn centen!”

Een dubbele, Toon en een rondje voor de schipper, want nou gaat'ie gek doen. Toch niet? Heb'ie 't niet goed gehoord, schipper?

„Jouw centen? Jouw centen zeg'ie?”

„Ja net, mijn centen.”

„Wel driedubbel-overgehaalde idioot: Van wie was die schuit, van jou of van mij?”

Giel is vast niet zo dronken als hij zich voordoet. Hij loopt de kamer in en staat daar bazig achter de tafel te wiegen. Sarrend zegt hij:

„Toen de schuit nog voer was 't ie van jou, maar toen hij brandde werd 'ie van ons samen.”

Hij knijpt zijn ogen samen, heft beide vuisten op en roffelt er een dodenmars mee op de tafel. „En ik wil mijn deel van dat brandgeld . . . ik wil mijn deel bloedhond . . . Jij denkt zeker dat ik me in de bajes laat douwen voor jou . . . Ik wil ook mijn deel van dat brandgeld, anders lap ik je d'r an: jij niks — ik niks . . .”

Griepend valt hij over de tafel. Hij is toch wel dronken dan. Met zo'n vent moet je meelij hebben en hem in zijn bed smijten, anders maak je brokken.

Maar Jochem is wel tot smijten bereid, als je maar niet van hem verlangt dat hij over de gevolgen nadenkt. Hij is des duvels. Hij zal hier en gunter zich nooit door een knecht laten kielhalen. Nog liever draait hij drie jaar in de petoet dan dat!

„D'r uit!” briest hij. „D'r uit of ik sla je d'r uit!”

Da's minder dan niks: Nico heeft goed gezegd, dat hij dat nooit zou durven. Hij zal betalen en daarmee uit, want anders gaat'ie zelf. En wie wil dat? Giel? Ah, wel nee man!

Jochem? Kan je denken!

„Toe maar,” grinnikt Giel, „jij durft!”

Ja zeker, Jochem durft! Je gaat kapot aan de zenuwen of je wordt door de politie gegrepen. In het eerste geval ga je alleen, maar in het tweede geval gaat Giel mee, dat is wel vast. Dan is er dus nergens meer redding en je neemt je kwelgeest tegelijk goed te pakken.

Binnen een paar tellen is het gebeurd: Giel ligt op straat te kermen, want hij leverde alleen maar slag met zijn grote mond, niet met zijn spieren, want die zijn verwaterd. Hij kon amper de dekdweil nog vasthouden om de kamers te zwabberen. Nou ligt hij in de goot te janken en te jammeren van: „Ik al je... Dat zal ik je betaald zetten... Afperser... oplichter...”, maar dat betekent niet zo veel. Hij is er uit en voorlopig voelt Jochem zich opgelucht. Voor 't eerst na drie jaar is hij weer eens werkelijk baas geweest.

Terwijl hij de deur dichtslaat zegt hij: „Zo! Er uit, zei ik!”

Zie, zo ben je weer schipper. „Er uit!” zei ik. En nou ligt Giel buiten.

Je gaf een bevel en het werd opgevolgd. Dát is schipper zijn.

De triomf duurt maar zo kort. De zenuwen winnen het binnen een paar ellen van de dolle drift. Hoor nou ook eens, hoe die vent te keer gaat!

„Ik krijg je wel, makker! Help! Help! Politie!”

Even voelt Jochem de neiging in zich opkomen om de minste te wezen.

Hij zal Giel weer binnensjouwen en hem in kooi stoppen. Maar dat strijdt aan zó met zijn eergevoel, dat het er niet van komt. Wel draait hij het licht in de gang uit en hij luistert met grote angstogen, hoe Giel aangaat.

Zal hij dan toch maar...?

Dan valt zijn hand slap langs zijn lijf en hij trilt over heel zijn lichaam.

En sterke, rustige stem praat tegen Giel. Zo praat alleen iemand, die gevend is met een dronken schipper om te springen. „Opstaan! En je kaken

op mekaar, makker. Vertel op: wat is er aan de hand?”

„Hij heeft me... hû-hû... de deur uitgegoid...”

Geloof het niet, mensen! De agent heeft ze in allerlei houdingen op straat aangetroffen en altijd is een ander de schuld. Maar hij zal er wel achter komen en anders zoeken ze het op 't bureau wel uit.

„Wie is ,hij’?”

„Die oplichter... die... die brandstichter...!”

De agent kijkt de straat in. Hij wilde voor een lief ding dat hij maar een vagen bij de hand had of tenminste assistentie, want wat begin je alleen met z'n jammerend vod? De vent heeft 'et zeker met z'n vrouw aan de stok, of met z'n maat.

„Waar woon je?”

„Hier, agentje, hier, heus waar, maar hij...”

„Ja-ja... enfin, we zullen eens bellen. Wees nou eens een ogenblikkie stil, dan weten we zo wat er aan de hand is.”

„Heus waar agentje, hij heeft me... o, ik zal... hij zal...”

Dan wordt het toch even stil. Jochem luistert met zijn oor aan de deur, springt dan plotseling stuipachtig opzij, wanneer de bel overgaat. Zijn hand rust op het slot, maar hij piekert er eenvoudig niet over om open te doen.

Nog eens belt de agent. Maar nee, er is geen mens thuis.

„Man, je kletst,” broemt hij, „er is niemand thuis. Er wordt niet eens open gedaan.”

Vlak bij de deur wordt zacht gepraat. Zeker een paar bereidwillige burenen,

die inlichtingen geven over dit vreemde mannenhuishouden. Ze zullen wel vertellen van de eeuwige dronkenlap en de magere, nuchtere schipper. Jochem kan daar gerust op zijn: in de straat worden nette mensen wel gewaardeerd en een dronken kerel wordt lachend begeleid tot de hoek, wanneer hij wordt opgebracht. 't Is immers maar voor één nachtje en niemand doet zo'n vent kwaad. Tussen het toenemend gelach en geroezemoes probeert Giel zijn recht te bepleiten. „Hij is heus wel thuis, agentje, maar hij . . . Maar nou zal ik alles vertellen. Laat me maar met u meegaan, agentje, want hij zal me nog dood slaan als hij het merkt. Hij heeft zijn schip in brand gestoken en de verzekering opgelicht ook nog . . .”

De agent begint het vervelend te vinden. Die vent staat wat door te zagen met zijn dronken kop. Hij zal maar vast een eindje met hem oplopen, anders komt de hele buurt er aan te pas.

„Sta nou maar niet te kletsen en ga mee.”

Als een blok staat Giel. Hij wil niet mee, want hij heeft niks gedaan. Binnen, die schipper, die is de schuld.

„Heus waar agentje, ik klets niet, eerlijk niet!”

Nou is 't mooi geweest. De agent pakt hem bij zijn arm, knijpt eens even stevig, om te laten voelen dat het menens gaat worden en sust spottend: „Hè, hè . . . Nee hoor, je bent zoet en je kletst niet. Kom nou maar lekkertjes mee naar Moeder, dan kan je uitslapen . . .”

Over de hoofden van het publiek heen ziet hij dan een collega komen, samen met een kwajongen, die op avontuur uitgegaan is.

„Ha, Dijkstra. Zeg, doe me een plezier: hier lag er één voor oud vuil in de goot, met een stuk in z'n kraag. Bel jij even een wagen, anders moeten we hem helemaal dragen.”

„Best, jong. Ik bel wel even, dan kan hij bij ons uitslapen.”

Daarbij moet je geestkracht wel breken. Het enige wat Giel nog weet uit te brengen is een telkens herhaald: „Heus waar, agentje, heus waar . . .”

En een even zeker antwoord van de politiemans: „Ja-ja . . . je gaat lekker uitslapen, huil maar niet . . .”

Gedwee loopt Giel dan mee naar de hoek. De mensen uit de straat blijven al gauw achter. O, een dronken vent? Da's niks bijzonders!

Hoogstens Nico is er een beetje beduusd van. Het leven speelt kat en muis met de mensen. Vandaag is Giel de muis, die de nor indraait en als hij te veel kletst blijft hij er nog ook.

Zelf voelt'ie zich een beetje gekrabbeld. Maar kan je het leven van vals spel beschuldigen? Welnee! Giel moet die kroeg voor hem waarnemen en dan slaat hij die kleine twee duizend er wel weer uit. Toon wil overdoen voor de schulden, da's al mooi genoeg! Hij zal Toon inkopen in een tehuis, heeft hij beloofd. Ha-hi-ha-ha . . . Veenhuizen op z'n best! Wat kan Toon meer wensen, dan daar nog eens te belanden? Tien tegen één, dat hij daar een sleep ouwe klanten tegenkomt, die hij nog graag eens zien wil, voordat hij de pijp uitgaat.

Kan je om al die dingen het leven vals spel verwijten? Welnee! het leven

heeft het goed met iedereen voor, als je maar goed oppast en je aan de regels houdt. Je bent christenmens? Lééf dan als christen! Ga naar de kerk waar je hoort en drink je gezondheid niet kapot, zoals Toon. Dan heeft het leven een goeie vrouw voor je achter de hand en nog wel een best schip ook. En moet je een winstgevende kroeg laten schieten? Als jij hem niet neemt, neemt een ander hem, die er nog veel minder van terechtbrengt. Giel is toch een leest: die wil graag in de kroeg staan. Zo iets kan je zelf niet doen, want je moet er alle dagen van de week werken en dat mag je niet voor je verantwoordiging nemen. Maar Giel wordt vrij man en dan moet die het voor zich zelf weten.

Kat en muis: jij en het leven. Let op, welke kant de klauw van het leven uit wil en hol hard vooruit, dan ben je slim. Doe je het anders, dan ga je er onder door, net als Jochem van de „Antje-Jacoba”. Stomme mensen leven er toch op de wereld: ze slaan een mens die het eerlijk meent en waarschuwen wil en zelf deugen ze niet. Dat is erg gevaarlijk, Jochem . . . erg gevaarlijk . . .

Wil de schipper dat inzien?

Hij ziet het in!

Nog voordat Giel de straat uit is met zijn escorte, heeft Jochem zijn wijde roek al over zijn magere heupen gesjord. Zijn schipperstrui roetst hij over zijn kop en hij trapt zichzelf in zijn zware werkschoenen. Een jas trekt hij niet aan, alleen het manchester draagvest, anders kan hij niet uit de voeten komen. Want dat moet hij, wil hij niet als een muis in de val zijn lot afwachten. En dat wil hij niet. Nu het gaat spannen durft hij de strijd met zijn eigen zenuwen niet meer aan. Giel is er al bij: hij kiest de ruimte. Buiten wil hij zijn, aan de rivier. Dan heeft hij het nog voor 't kiezen: gevangen worden en gestraft, óf je achtervolgers voor eeuwig ontsnappen in het vrije water van de rivieren. Het is gedwongen, maar is het een slechte dood voor een schipper?

Hij speelt met die gedachte. Hij gooit hem omhoog als een balletje en vangt hem weer op. Dan kijkt hij, hoe die gedachte er nú uitziet. Word je er bang voor? Nog niet, want het is nog zo ver niet en er zijn duizend dingen die eerder te vrezen staan. Kan hij vrij de straat uit? Loeren de burens niet op hem? Belt iemand de politie? Zoeken ze hem al?

Voor alle zekerheid kiest hij het slopje, achter de huizen. Daarvoor moet hij over de schutting om zijn plaatsje, maar da's minder. Beter een winkelraak in je broek, dan een diender op je nek.

Zo sluipt hij door de donkerte van de nacht. Het regent, verduid, het piezert weer behoorlijk. Is dat nou zomer? In October is het zat beter geweest.

Als vanzelf dragen zijn benen hem de stad uit, pal langs de rivier. Hij demt diep de nachtlucht in, een vochtige, aardezwarte lucht. De zenuwen vonden voor goed op met jachten. Dit heeft hij jarenlang gemist: de rivier, de regen, de openlijke strijd met het leven. Nu kunnen ze hem nazitten, maar hij kan ze zien komen. Overal staan rietkragen; overal zijn wilgenbosjes; vooral is, in het ergste geval, de rivier . . .

Is de gedachte al verschrikkelijk?

Nee, nog niet.

Doelloos dwaalt hij voort.

Dwaalt?

Nee, hij gaat een rechte weg, naar een ver doel, maar hij is het zich niet bewust. Hij is zich niet veel bewust; alleen dit: ze mogen me niet krijgen, want ze hebben me nog niet.

Door een dorp loopt hij, en weer door een dorp en hij voelt geen moeheid. Zijn mouwen plakken nat aan zijn armen: door zijn vest en zijn trui is het water heengesiepeld. Wat maakt het? Honderd keer en meer is hij dwars-door geweest, zonder het te merken.

Plotseling staat hij stil en kijkt rond. Wie is hij? Wie is hij? Is hij Jochem van der Vaart?

Hij weet het nauwelijks meer. De nachtwind strijkt langs zijn natte hoofd. Is het kou, wat hij nu voelt? Of is hij al in de rivier gesprongen? Wat is er allemaal met hem aan de hand? Waar wil hij in vredesnaam heen?

Ja, ach, maar mensen, waarom staat hij nou toch te janken hier? Is hij dan geen vent, die het leven aandurft? Is hij kapot, aan diggels, aan scherven? Wie zegt dat hij kapot is?

Hij slaat met zijn volle vuist op zijn magere ribbenkast. Hier, ik, Jochem van der Vaart . . . Wacht, eerst aan de waterkant staan, dat lijkt beter, zo.

„Hier, ik, Jochem van der Vaart, bij de gratie van . . . Hé, wie zegt dat? Goed! . . . bij de gratie van God schipper . . . ha-ha-ha . . . géén schipper meer van de „Antje-Jacoba” . . .”

En dan weet hij niet meer wat hij zeggen zou. Zijn stem heeft geen macht meer, slaat over in een zielig gekreun. De regen ruist zo eentonig, daar moet je wel gek van worden. En straks, als hij in de nor zit, wordt alles nog veel eentoniger . . .

Hoe zei hij dat ook maar weer . . . ? Bij de gratie Gods géén schipper meer . . . Mooi! Een uitvinding, jongens. Hé, Giel! Opstaan! Ik ben bij de gratie Gods geen schipper meer. Het is gratie, dat ik die schuit naar de hel gejaagd heb. Kan jij daar bij? Nou dan kan je meer dan ik, want ik snap er geen barst meer van!

Huiverend keert hij zich af van de rivier. Dreef Vader daar? Net als toen in die koortsnachten? Zou dat een voorspelling geweest zijn van zijn dood? Niet in de hel van vuur willen omkomen? Dan is 't water, misdadiger!

Met knikkende knieën sukkelde hij voort; staat dan toch nog eerder dan hij denkt voor het huis van Scherven-Mie. Hij grinnikt, alsof hij een goeie mop bedacht heeft. Hij kan zich voor háár aanlegsteiger verdrinken, met een touw van de tjalk om zijn nek. Leuk, als ze hem morgen zó vindt.

Nee, weet je wat: hij zal haar uit bed trommelen en haar vertellen hoe prachtig hij de zaak versierd heeft. Dan weet ze, in welke toestand hij was, voor hij naar de hel ging . . . Hij wil toch ook dat leuke bekje nog wel eens zien, na al die jaren. Die ogen, waarin voor hem het beloofde geluk lag, maar die hij van zich afgevloekt heeft. Ha-hi-ha-ha, hij zal haar zeggen: „Kijk, je gebedje is verhoord, lieverd! Zie je nou hoe een mens er gaat uitzien, wanneer

zijn leven aan scherven ligt? En heb je nou je zin? Nou kan je nog bidden zo hard als je wil, maar je ben knap, als je me de hel uit bidden kan . . .”

In zijn overspannen overmoed roffelt hij op de luiken van het huis. Dan luistert hij, met half-open mond. Er komt geen geluid uit het stille huis. Dan roffelt hij opnieuw en met elke klop vermindert zijn zekerheid. Hij zou dit en hij zou dat zeggen . . . hij zou dit en dat willen zeggen . . . als hij dit en dat eens zou zeggen . . . Zou ze soms niet thuis zijn? Waar moet hij dan heen? Naar Teeuw Versluis? Ja, maar daar zoekt de politie vast het eerst.

Het is een landloper, een aftands mannetje, dat om het huis heen sloft, de kat de stuipen op het lijf jaagt en tenslotte toch maar aanbelt, net als alle bescheiden mensen doen.

Mie had al lang eens een goeie waakhond moeten hebben, in huis. Nu komt ze in haar nachtkleren naar de voordeur. Het schelle licht boven de deur flitst aan, zodat Jochem met nachtblinde ogen staat te knippen naar de omlijsting van het deorraampje, waarin haar hoofd verschijnt.

„Goeiendag, Mie,” bibbert zijn stem op goed geluk.

Niets is er in deze zielige gestalte te herkennen van de jonge schipper, die op de achterplecht van zijn schip bevelen schreeuwde. Een landloper . . . één, die naar een goed heenkomen moet zoeken bij een boer, maar niet in een burgerhuis, waarin een vrouw-alleen woont.

„Wie ben je en wat moet je?” vraagt haar stem bits. Ze heeft het niet begrepen op dit nachtelijke bezoek. Ze erkent zichzelf niet, dat ze bang is, want dit bazige, bijterige optreden is een tweede natuur geworden. Iedere dag moet ze zich wel ergens tegen beschermen: tegen opdringerige reizigers en pingelende klanten; tegen bedelaars en trekkende kooplui met ellenwaar; tegen een Jan Rikker en tegen de eenzaamheid in haar eigen hart . . .

Hoopvol bibbert zijn stem: „Dus je kent me niet meer . . .?”

Zo erg graag zou hij nog een ogenblikje warmte en rust kennen, wat genegenheid van een vrouw, nu hij op de valreep van het leven staat. Wat heeft het leven voor hem in de koffer gehad? Ellende, zorg en narigheid, verder niks.

„Dus je kent me niet meer?”

„Zeg me maar wat je komt doen,” bitst Scherven-Mie ongeduldig.

„Ken je me echt niet meer?” probeert hij nog eens. Hoeveel heerlijker zou dat zijn, wanneer ze hem nu herkende. Zou het geen bewijs zijn van de nog steeds in hem aanwezige schipper? De heerser op zijn schuit?

Maar hoe zou het kunnen? Wie herkent in een weggeteerd mannetje een sterke jonge vent?

„Hoe zou ik je kennen?” aarzelt Mie. „Heb ik je eerder gezien?”

In al zijn ellende lacht hij opeens, geamuseerd. Zal een vrouw ooit eens niet nieuwsgierig worden, wanneer je raadseltjes opgeeft?

„Laat me binnen,” stelt hij brutaal-weg voor. „Dan zal ik je daarvan vertellen.”

„Ik laat geen vreemde kerels binnen . . .”, weigert ze, maar ze heeft er

direct spijt van. Wie is deze man die haar meent te kennen; die in ieder geval haar naam weet? Heeft ze hem eerder gezien? En waar?

„Je bent nat,” herstelt ze en verklaart ze tegelijk, „en 't regent. Als je... nou, kom dan maar even in de keuken.”

Als een mak schaap, met gebogen hoofd, sukkelt hij langs haar heen naar binnen. Niet naar de keuken, want als ze in de kamer zijn, laten haar vragen hem niet verder gaan.

„Wie ben je?”

Zijn lach is toch wel erg dun geworden. Vroeger was het een bulkende lach, die ver droeg over het water. Nu vult het geluid nauwelijks de kamer tot in de verste hoeken.

„Vrouwen zijn allemaal eender: nieuwsgierig zijn ze. Jaren geleden... eh...”

Ze schrikt zichtbaar, grijpt zich met één hand aan een stoelleuning vast. „Zeg me niet, dat je... dat je...”

„Nou?”

„Hou op! Zeg me niet, dat jij Jochem bent van de „Antje-Jacoba”.”

Haar angst is zo overbodig. Wat zal dit mannetje? En wist ze niet direct toen ze hem binnenliet, dat hij het was, Jochem? Ze wist het! Nou dan...!

„Je hebt gelijk,” lacht hij moeilijk, „die Jochem ben ik niet.”

Zijn zelfspot dringt niet tot haar door. Zijn stem geeft haar nu volkomen zekerheid. „Nu herken ik je: je bent Jochem van de „Antje-Jacoba”.”

Hij schudt zijn hoofd, triest, zonder vreugde in haar ontdekking.

„Nee zeg ik! Wás ik dat maar... was ik dat nog maar... Dat is het juist.”

„Dus toch...” negeert ze zijn ontkennen voor de tweede maal. Ze is met haar gedachten ineens jaren teruggegaan. Een moeilijke weg; een weg vol zegen toch ook. Ze heeft weinig idealen overgehouden, zo ze die al had, nadat de eerste, korte, hevige liefde verloren was. Toch is er één vonkje van haar hoop blijven gloeien, maar al wat er omheen is, is bereid om zich aan te laten steken zonder rook, zonder wind. Die hoop heeft ze destijds aan hem doorgegeven in een brief en haar gebed voor hem is echt geweest, jaren lang: „Sla hem kapot met zijn zonden en breng hem dan bij mij, Heer...”

Nu staat hij hier. Wat zal ik U voor Uw gena vergelden?

„Heb je m'n brief ontvangen?”

Ze kijkt hem zo streng aan, dat hij haar blik nauwelijks uithoudt. Nauwelijks, maar hij houdt hem uit. Ze moet niet denken, dat alle schuld bij hem ligt, want dan is ze er glad naast.

„Ik heb hem nog,” geeft hij toe. „Daarom durfde ik terugkomen. Je hebt me toen geschreven, dat je...”

Ze onderbreekt zijn uitleg. Drommels goed weet ze wat ze schreef en ze weet ook nog, dat hij al eerder zo gauw klaar stond met te vertellen wat ze schreef. Hij moet vooral niet denken, dat ze een groentje is.

„Ik weet best wat ik geschreven heb.”

Ze kijkt naar hem; neemt hem op van top tot teen en knikt begrijpend. Ze heeft immers geweten, dat het zo gaan zou.

„Zo, dus je hebt je leven aan scherven geleefd. Je bent versleten vóór je d, want je lichaam is nog niet oud in jaren. Ja-ja . . .”

De poes is mee naar binnen gelopen, toen ze Jochem binnenliet. Brutaal-eg is ze toen in de fauteuil bij de haard gekropen. Ze weet welke altijd ij is, wanneer de dokter niet op bezoek kwam. Nu slaat Mie hem daar uit et de toppen van haar vingers. „Weg poes, anders maak je die stoel helea-aal nat.”

Dat is het niet, want nu maakt ze die stoel alleen maar vrij voor iemand e nóg natter is. Zie toch: er ligt een plasje water om zijn werk- hoenen.

Intussen spreekt hij haar weer tegen. Hij is geen doetje, dat moet ze weten. ij kwam zich alleen maar warmen, om niet zo steenkoud de rivier in te oeten. En hij wilde haar even zeggen, dat zij hem verkeerd heeft behandeld n verkeerd beoordeeld.

„Versleten zeg je? Zo erg is het nu ook weer niet. Je moet me niet rekenen, als ik nu ben, want ik heb de hele nacht in de regen gelopen . . .”

Daar kleurt ze nou toch van. En ze kon niet meer kleuren, immers? Ja ch, voor hem kleurt ze. Van schaamte, ja, want zie toch eens hoe nat . . . de hele nacht al in de regen.

„O, ja . . . ja . . ., dat is zo,” verontschuldigt ze. „Wacht.”

Waarom heeft ze ooit dat oude goed bewaard? Ieder jaar heeft ze het ge- cht en opnieuw met kamfer ingestrooid. Uit liefde voor Vader, ja-ja . . . ar nu komt dat oude goed best van pas. Op de tast grist ze hemden en oeken uit de kast; ze schudt de kamfer uit een zware schipperstrui en neemt n tegelijk een pilobroek mee. Je kan immers zo'n man niet in zijn onder- oek laten lopen.

„Hier, hier heb je een baaien hemd en een trui. Misschien past deze broek je et helemaal, want Vader was minder groot dan jij, maar hij zal warm zijn droog.”

Dat is wel nodig, want hij staat te beven bij de haard, zijn handen gesteund en de schoorsteenmantel. Zuchtend komt hij overeind en hij kijkt naar ar, zoals ze daar nu voor hem staat te zorgen. Zo erg nors en bij de hand kt ze, maar ze is toch wel goed. Zie, hoe ze alles verzorgd heeft.

„Eh . . . dank je . . . dank je wel, Mie. Ik kwam niet om je lastig te zijn, ar ik . . . eh . . . waar zal ik even?”

Hij kijkt naar de verschillende deuren, die op de kamer uitkomen. Zij zal t niet willen, dat hij zich hier zo maar poedelnaakt uitkleedt om droog ed aan te doen. Zo iets doe je op de schuif, als kerels onder elkaar, maar er . . . nee, dat is te gek.

„Je kan je hier wel verkleeden,” bedisselt ze, „dan zal ik intussen . . .”

In de deuropening draait ze zich nog om, terwijl hij de knoopjes van zijn tte vest losmaakt. „Straks zal ik de kachel nog opstoken,” belooft ze. „Kom ee, poes!”

Was me daar die kat tóch weer in de lege stoel gesprongen . . .!

Met de natte trui half over zijn hoofd, bromt Jochem in zichzelf: „Nog

dezelfde kranige meid van vroeger, verdikkeme. Ik heb toch wel wat gemist, sufferd die ik was . . .”

Nou, nou, zo heel erg nadrukkelijk hoeft Mie die deur niet dicht te doen. Ze moest zijn magere botten eens zien, dan zou ze meelij met hem hebben, in plaats van . . . enfin, hij zal straks wel een beetje opknappen. De warmte zal hem misschien goed doen. Hij kan zijn gedachten maar moeilijk meer bij elkaar houden. Soms weet hij heel duidelijk, dat hij achtervolgd wordt en daarom vannacht nog de redding zal zoeken in de donkere rivier. Een andere keer praat hij zichzelf voor, dat het best goed af kan lopen; dat Giel, in de cel ontmocht, om bestwil zijn waffel wel zal houden.

Wanneer hij echter warm en droog in de diepe stoel zit, wordt hij suffig. Het dringt wel tot hem door, dat Mie binnenkomt en hij hoort zijn eigen stem nog spreken: „. . . Ik heb in lang niet zo best gezeten, Mie. Je zou de beroerdigheid in je leven haast vergeten.”

Maar Mie is nu al jaren zakenvrouw: ze wil weten, wat ze van Jochem te wachten heeft en waarom hij naar hier kwam. Met een halve zin probeert ze hem aan het praten te brengen en ze heeft daarbij het gevoel, alsof ze bezig is een beste partij koopwaar te kopen, waar ze gruwelijk blij mee zal zijn. Toch bedwingt ze die blijdschap, omdat anders, bij niet geslaagde koop, de tegenvaller des te groter is.

„Je bent hierheengekomen . . .” probeert ze.

Het antwoord verwondert haar, want met half-open ogen en een nauwelijks bewegende mond zegt hij: „Ik kwam naar hier, ja . . .”

't Is belachelijk! Houdt hij haar voor de gek?

Dan ziet ze zijn weggetrokken gezicht, zijn loom knipperende ogen. Hij is óp, dat zie je zo. Dat is moeilijk, want Mie kan hem hier niet laten, voordat ze weet wat hij in 't schild voert. Ze zal hem een kop sterke koffie geven; daar kikkert hij wel weer wat van op.

„Wil je een bakje koffie, voordat je vertelt?”

„Welja, geef me maar een bakje, dan zal ik . . .”

Wat zal hij? Hij zal . . . hij zal . . . Nee, hij weet niet meer, wat hij haar wilde zeggen. Hij is naar hier gekomen, dat weet ze nou.

De poes loopt om zijn stoel heen te draaien, met een rechtopstaande staart.

„Wat is het, poes?” praat Mie zacht. „Ben je een beetje bang voor die vreemde man?”

Hoe stil is de nacht, wanneer er niets anders gebeurt dan koffie drinken.

Jochem doezelt wat over zijn kopje. Hij voelt zich niks goed, maar hij zal straks wel weer . . . wel weer . . .

De koffie is sterk. Als een gloeiende stroom loopt ze door zijn keel en er keert langzamerhand wat leven terug in zijn geest. Met een beetje goede wil kan hij zelfs denken. Zijn ogen trekken wat verder open; hij is er weer.

Op dat ogenblik heeft Mie gewacht.

„Eh . . . je kwam naar hier, Jochem . . .?” herhaalt ze voor de zoveelste maal.

„Ik kwam naar hier, ja . . .” zegt hij nadenkend na. Nee, dat gaat zo niet: hij zal opnieuw wegdoezelen, wanneer hij nu geen pijp tabak opsteekt. Zoe-

end gaan zijn ogen naar de plaats, waar hij zijn kleren heeft neergegoooid, maar daar zijn ze niet meer. Dan kijkt hij smekend naar haar: „Ik zal eerst een pijpje opsteken als je 't goedvindt, Mie, dan zal ik...”

Voordat hij zijn zin af kan maken, is Mie al in de keuken en ze komt terug met zijn blikken tabaksdoos. Haar eigen lucifers geeft ze er bij en ze kijkt toe, hoe hij met zijn magere, bevende vingers de tabak in de pijpekop stopt.

Langs de eerste rookwolk heen ziet hij haar aan. „Pff... da's geen beste tabak, Mie, maar ik had niets beters... Het lijkt wel of er kersenblad door de tabak zit. 't Is een merakel, zo schraaltjes als een mens het zichzelf soms geven kan, hè. Maar ja... ik...”

Al waren het enkel kersenbladeren, wat geeft het?! Het verleden keert tot je weer: daar zit Vader en hij stopt een pijp bij de kachel. Vader zal het vreemd vinden dat de plattebuiskachel weg is en dat ze nu zo deftig woont, maar hij zal zich wel gauw thuis voelen. Hij rookt immers al! En bij klanten, bij vreemden, kwam Vader nooit met een pijp aan...

Jochem weet kringetjes te blazen. Ze stijgen achter elkaar naar het plafond. Kunstig is dat: vier, vijf kringetjes boven elkaar. Mie kijkt ze met glanzende ogen en een glimlach na. Vader kan het nog goed. In al die jaren leerde hij het niet. Wat is het goed en gezellig, om samen te zijn met iemand waarvan je houdt...!

Als haar aandacht van de kringetjes rook weer naar Jochem glijdt, ontdekt ze haar droom. Een teleurstelling, want de man die daar zit heeft zijn leven zo duidelijk vergooid en verdaan, hij zal nooit zijn als Vader. Ze moet trouwens eerst nog weten, wie die man is. Hij is geen schipper meer... Wat is hij wel?

„Je kwam naar hier ja...”

Dat is al een enkel keertje gezegd vanavond. Ja, zeker, maar nu moet er nog een maar antwoord komen. Gaat de koop door, of is de breuk zó erg, dat ze niet wil of dat de prijs te hoog is?

„Juist, ik kwam naar hier...”

Het is nog even stil. Hij zoekt een begin en ze láát hem.

„Ik kwam naar jou toe, want er was geen andere raad. Ik ben met mijn leven op de klippen gevaaren en ik heb lelijk averij.”

Nou zwetst hij toch wat, want hij weet er nog best raad mee. Hij zal immers vannacht gehoorzaam in het water springen, zoals dat van hem verlangd wordt? En nou zit hij hier te klagen, dat hij nergens heen kan met zijn kapotte leven. Wat is dat voor onzin? Moet hij als een krummel van vier jaar in Moeders rokken uit komen huilen? Moesje, ik heb het zo mis gehad, help me asjeblieft...

„Je leven is aan scherven, aan diggels en dat is je eigen...”

Als de hemelse Rechter Zelf zit Mie in haar stoel. Haar beide handen liggen met ineengestremde vingers in haar schoot en ze zit kaarsrecht. Als je de nerveuze trilling van haar neusvleugels vergeten kon, zou je denken dat ze zonder medelijden zit te veroordelen. Je leven kapot? Eigen schuld! Zie naar mij: ik heb geleefd, zoals het hoort en ik ben nog helemaal heel.

„Goed, goed,” erkent hij, „ik heb . . . nou ja, daarom kwam ik naar hier.”

Zo was de zakelijke afspraak. Mie herinnert zich dat en het is goed: zaken zijn zaken.

„Ik had je dat laten weten . . . toen. Het is goed dat je kwam. Vroeger heb ik daarom gebeden . . . later niet meer . . . nee . . .”

Kijk-kijk! Nu moet ze toch wel afdalen van haar troon, want ze is de afspraak niet helemaal nagekomen. Ze zou voor hem bidden en er was geen tijd vastgesteld, waarop ze dat zou laten. Nee maar, dan is ze deelgenote in het complot en ze heeft schuld aan de scherven! Hij ziet het trekken in haar gezicht en haar gevouwen handen laten los.

Zo'n verlopen schipper is veel genadiger. Die snapt best, dat het beroerd is om schuld te hebben en hij wil het nog wel goed praten ook.

„We zijn ook zo jong niet meer.”

„Nee . . . wij niet . . .”

Wat is alles in een paar seconden weer anders geworden. Eerst was hij de zondaar, die bij de onschuldige te biecht kwam. Nu staan ze samen schuldig, maar ze zijn ook niet zo jong meer. Het heeft allemaal zo lang geduurd. Is het een wonder, dat een kind door lang wachten wat ondeugend wordt? Je bidt en bidt en bidt, maar je liefste keert niet weer . . .

Je vaart en vaart en vaart en leeft braaf, maar je vindt háár niet terug . . . We zijn ook niet zo jong meer, dáárom.

„Ik kwam naar hier . . . Ze zoeken me . . .”

Is het zó erg? Dat is toch wel weer heel iets anders, dan het bidden nalaten. Een kind mag toch uit verveling geen ruiten in gaan gooien? Wél hondjes op de ruit tekenen, al is het verboden . . .

Mie schiet voorover, ze leunt nu met haar ellebogen op haar dijen. Het is toch raar in zijn hoofd, dat hij dat ziet en dat hij haar mooi vindt, zoals ze nu zit.

„Wat? Wie?”

„De politie . . .”

Haar hand veegt over haar hoge voorhoofd. Ze hoorde het zeker verkeerd.

„Ik begrijp niet . . .”

Hoe kan het anders! Ze zou niet eens weten, hóe ze het in moest kleden, om met de politie in contact te komen en nu zegt Jochem zo maar: „Ze zoeken me . . . van de politie.”

„M'n schip is verbrand.”

„Maar ik begrijp niet . . . de politie . . . Waarom?”

Mag dan een schip niet verbranden? Daar kan je immers niets aan doen? Het is als onweer, als regen, als storm . . . God zendt Zijn oordelen over de aarde en tot die oordelen behoort ook het vuur. Kan de politie iets inbrengen tegen het oordeel Gods?

„Maar ik begrijp niet . . .”

„De „Antje-Jacoba” was een oud schip . . . een oud karkas. We waren met stro geladen. Ik was naar kooi gegaan, toen er zwaar weer opkwam . . .”

Hij sluit zijn ogen, maar hij slaapt niet. Hij herbeleeft die nacht . . . hij

teekt zijn schip in brand... Zó herleeft de gebeurtenis voor hem, dat hij zich op de borst slaat, wanneer hij achter op zijn schip het laatste bevel heeft: „Volkkracht vooruit naar de hel met die schuit!”

Feiten vertelt hij, alléén feiten. Van de foltering tijdens zijn ziekte, van de drie jaar zenuwen in zijn lijf, daarover geen woord. Van de brand springt hij regelrecht over op het laatste conflict met Giel en zijn vlucht van deze nacht.

Dan is hij met zijn verhaal bij háár en hij wil zien of dat klopt, of dat hij l in de rivier ligt. Het is immers zo vreemd: hij is een ogenblik schipper geweest; een volgend ogenblik misdadiger; daarna vluchteling... Kan hij nu o maar gezellig in de werkelijkheid zitten. In één half uur van sterke schipper weer wrak worden? Daar moet toch een verklaring voor gegeven worden?

Hij gééft die verklaring: „Toen ben ik regelrecht hierheen gekomen, want ik weet geen raad meer.”

Maar Mie is weer op haar rechterstoel geklommen. Even dacht ze dat ze naast hem moest staan in zonde en schuld, maar nu blijkt het verschil zó groot, zijn misdaad zó oneindig veel groter dan haar verzuim, dat ze zich het recht van een veroordeling gerust mag aanmatigen. Haar stem is scherp, zoals het een verontwaardigd rechter past.

„Het is je eigen schuld. Wie zondigt moet boeten. Je bent hier niet gekomen omdat je leven aan scherven lag, maar omdat je bang was voor de politie. In mijn brief heb ik je gezegd, waaróm ik je niet wilde hebben. Toch ben je juistig doorgeslagen met dat leven... en nu komt het slot er van.”

Haar woorden slaan zijn hoop — nu óók zijn vrezend-hopen — aan diggels. Tijdens het verhaal was die hoop geboren. Mie is een vrouw, ze zal voor goede raad kunnen zorgen. Moeder kon dat immers ook? Had je je vinger verbrand; je knie geschaafd; je hoofd gestoten: zij had een middel tegen pijn en gevolgen. Altijd was er raad naar nood. Terwijl je zo met je ogen dicht je vonden opsomt, gaat het besef leven, dat de vrouw die luistert, Moeder is. Dan zal er dus raad geschapt worden, want Moeder is wijs en ze houdt van je. En nu komt er dit. Dat is om met je ogen tegen te knippen, zo sterk in contrast met wat je verwachtte. Tegen dat schelle licht van haar oordeel in roept hij: „Je móet me helpen. Als je me niet helpt, kom ik in 't gevang. Ik heb altijd van jou gehouden, waarom help je me niet?”

Het is belachelijk! Wie kan een beroep doen op een liefde, die hij zelf edood heeft? Het is de wereld op z'n kop! Ik houd zoveel van je en daarom heb ik m'n schip in de brand gestoken. Nu zoekt de politie me, maar ik houd van je, daarom moet je me helpen...! Dat is om meewarig om te glimlachen, mensen, zó dwaas, zó in alle delen onhoudbaar!

Mie glimlacht meewarig. „Toen... vroeger, toen ik jong was hield ik ook van jou. Nu niet meer, al lang niet meer.”

Nee-nee, al lang niet meer... Al sinds ze het bidden naliet. Maar vanavond aan, toen een weergekeerde zwerveling aan haar deur klopte?

O, dat was de verrassing van het herkennen en de triomf van het gelijk hebben: Zie je wel? Aan scherven! Maar hoe kan je van een misdadiger worden? Jochem, wat doe je, als je vecht voor je leven? Je vécht! Je vecht

dóór, ook als je meent tegen rotsblokken te vechten. En rondom Mie liggen rotsblokken, stápels rotsblokken, door het leven aangespoeld. Jarenlang heeft ze zich verdedigd tegen woorden en gevoeligheden. Heeft iemand van haar gehouden? De hals! Zij al lang niet meer van hem!

Straks zal Jochem toch de rivier in moeten. Er is geen redden meer aan. Maar dan zal hij haar eerst nog zijn beschuldiging in het gezicht slingeren, opdat ze maar nooit zal zeggen dat het alleen zijn schuld was. Hij is schipper, hij maakt weer zijn laatste vaart en vanaf het achterschip zal hij zijn oordeel de wereld in schreeuwen. Hij was zo moe, maar nu is hij nog éénmaal sterk en hij staat achter de tafel, met een vertrokken gezicht, met ogen waarin de drift is opgelaaid. Voor 't laatst, goed, maar nooit eerder zó heftig, want hij vecht een strijd op leven en dood met het geloof, met de hoop, met de liefde.

„Je hebt nooit van mij gehouden,” schreeuwt hij doldriftig. „Als dat waar was, zou je die brief niet geschreven hebben. Je hebt niets gedaan om me tegen te houden. Toen ik jong was, had je iets van mijn leven kunnen maken, want ik hield van je. Waarom deed je dat niet? Nou . . .? Het is jouw schuld dat ik in de gevangenis kom. Om jou heb ik het vloeken en drinken gelaten, maar ik verdiende immers te weinig om een nieuwe schuit over te sparen en de oude was op. Moest ik dan verhongeren op m'n oude dag? Moest ik van de bedeling eten?”

Kan hij nog harder schreeuwen? Ja, hij kan het:

„M'n hand ophouden bij de kerk? Nooit zeg ik je, Scherven-Mie, nooit! Liever verzuip ik me voor je eigen steiger, naast de pottenschuit, waarmee jij je rijk gevaren hebt.”

Zó is de kunst van de zelfverdediging: geef alle schuld aan de ander en wacht maar af, of die kans ziet om de onbillijkheid en onredelijkheid daarvan aan te tonen. Schuld erkennen doe je alleen bij iemand, die zelf eerlijk en rechtvaardig is. Maar wat doet je, wanneer een ander zich bezighoudt met je ongeluk af te bidden, zonder zelf een hand naar je uit te steken?

O, maar rechter Mie is al lang van haar troon afgegooid. Niet door zijn beschuldiging alleen; nee, vooral ook, omdat hij nu niet meer dat zielige mannetje in de regen is, maar een driftige schipper, die zijn woorden de lucht in knalt, zodat ze beeft van het geluid. Dit is de man, die ze lief kreeg in een kleine roef, nadat ze zijn kracht gezien had, toen hij haar beval om te doen wat hij zei. Hij heeft tegen haar gezegd: „Kom!” en ze kwam graag. Haar zelfstandigheid gaf ze prijs, om te gehoorzamen. Kijk, daar staat diezelfde man. Als hij nu zegt: „Kom! Houd van me!” dan zal ze komen. Nu kan hij met haar doen, wat'ie wil. Grijp Jochem, grijp het ongrijpbare in me en houd het vast, want ik wil liefhebben! Als jij me pakt, zal ik me niet verweren en het zal toch zo anders zijn dan toen Nico hier was. Ik wil overrompeld worden, genómen. Niet dat zelfstandige wezen ben ik, dat straks tegen je opspeelde en je je boevenstreken verweet. Hier, kijk hoe ik nu achterover leun in mijn stoel en naar je opkijk, met mijn mond halfopen van verbazing om het wonder, dat in deze magere man nog dezelfde geest kan wonen, waar ik van ben gaan

houden: de mán, de schipper van de „Antje-Jacoba”, die me van mijn tjalk in zijn roef dwong.

Vanuit zijn strenge hoogte kijkt Jochem op haar neer. Geen lach is er in zijn ogen, maar ook geen angst meer. Er moest iets gezegd worden en het is gezegd. Heeft hij intussen op de tafel geslagen? Het kan wel, maar dan hoorde dat er zeker bij. Heeft hij gestampvoet? Best mogelijk, dan moesten zeker een paar woorden onderstreept worden. Waar blijf je nou, rechter? Wie is hier de schuldige? Jij? Ik? Allebei?

„Mijn schuld, zeg je...? Mijn schuld...? Had ik dan toch met een vloeker en drinker moeten trouwen? Had ik je zó lief moeten hebben, dat ik je helpen vechten.

Verontschuldigend praat ze tegen hem. Haar stem is zo zacht; een meisjesstem lijkt het wel. Het leven is bezig zichzelf te verklaren: Geen juk aantrekken met een ongelovige, maar je eigen geluk werken met vreze en beven. Bidden en werken. O, maar dan had ze hem niet moeten laten gaan; ze had hem moeten zeggen: Jochem, je vloekt. Ik kan niet van je houden, zolang je vloekt. Wil je het vloeken laten en niet meer drinken? Zullen we samen proberen tegen dat kwaad te vechten? Ik zal voor je bidden, Jochem en ik zal je helpen vechten.

„Ga zitten, Jochem, ga zitten... Hier, leg je pijp hierin. Hij is uit en je morst as.”

Ze reikt hem het pijpentestje, houdt het in haar hand, terwijl hij zijn pijp er in legt. Dan kijken ze er allebei naar; hij bewonderend, omdat het toch wel een mooi kunstwerkje is, ondanks de scheurtjes; zij, in de hoop dat hij herkennen zal.

„Ken je dat bakje nog?”

Hij is al lang niet driftig meer. Drift komt en gaat; het is een vlaag, geen toestand. Om haar ter wille te zijn, probeert hij te raden wat dit brokje aardewerk betekend kan hebben in hun beider leven. „Is dat... Had je me zoiets willen geven?”

„Dat is het...!”

„Ik meende, dat je het stuk liet vallen.”

Over het testje heen glimlacht ze naar hem. Hij heeft het onthouden, wat er gebeurd is. Misschien vindt hij haar wel kinderachtig, omdat ze dit bewaarde.

„Ja, maar ik heb het gelijmd. Nu is het weer heel.”

Hij bewondert. Zeker, het is een aardig bakje, waar de pijp goed in kan liggen terwijl je er ook de as in kwijt kan.

„Het is nog een mooi testje, een héél mooi testje.”

Het is nog nacht. De poes springt op Jochems knieën en hij láát haar, aait zelfs de zachte vacht, zodat het dier zich spinnend kromt en met haar staart zijn gezicht kietelt. De geladenheid van daarnet houdt Jochem nog wakker en overeind, al worden zijn ogen alweer flauwer. Maar dat hindert niet meer. Mie kan nu het beeld van de sterke schipper weer gemakkelijk voor zich halen. Dat gaat beter, nu er een kwartier tussenuimte tussen kracht en

zwakheid ligt, dan eerst, toen er jaren verlopen waren, sedert ze hem in zijn glorie van man gezien had.

„Het is het leven,” zegt ze zacht. „Vol barsten en scheurtjes, maar nog met de oude kleuren.”

Misschien ja . . .

Goed, rijk van geluk en goedheid is het leven. Daarom heeft die stroeve pottenvrouw zeker tranen in haar ogen, nu ze naar dat verminkte stukje aardewerk kijkt. Het leven . . . Zó is het leven: je gooit het kapot, maar iemand die veel van je leven houdt, lijmt het weer, zodat je nog bruikbaar bent. Het is te zien, maar de oude kleuren zijn óók nog te zien.

Iemand lijmt het? Wie lijmt haar leven en het zijne?

De Here geeft en neemt . . . Hij neemt en geeft, gelooft zij Zijn Naam! Van kapotgeslagen brokjes mens maakt Hij weer bruikbare mensen. Je ziet de barsten, maar je ziet ook de kleuren nog en de Liefde van de Kunstenaar, die Zich al die moeite gaf . . .

Huil je daarom, Mie? Is het zo goed, om nu Scherven-Mie te zijn?

Dus nu zijn jullie weer even ver als toen: jij wilt en hij wil. Maar verder? Je hebt nooit gekust. Daarom durf je het nu evenmin, want voor elke toenadering is moed nodig. Ben je jong, dan gaat dat gemakkelijk, maar nu . . . Je lijkt zo oud na al die strijd. Wat kan je doen, om het helemaal goed te laten verlopen? Kom, je bent zo zakelijk: Wat doe je? De koop is nu practisch gesloten. Nou? Betalen . . .?

De jonge, vurige vent is maar een ogenblikje aan 't woord geweest. Een magere, suffige kerel zit zijn lot af te wachten. Hij ziet niet, dat hij zijn handen maar hoeft uit te steken om een vrouw te hebben, die hem overal volgen zal. En wat zal hij ook met een vrouw? Kan hij voor haar zorgen? Wil ze óók mee in de bajes? In de rivier? Neel! Nou, dan heb je ook niks aan een vrouw.

„Hoeveel heb je nog over van dat geld?”

Hij heft zijn hoofd en knikt naar de keuken, waar zijn kleren zijn. „Tel maar,” zegt hij.

Secuur telt ze het restant van zijn geld. Dik zes duizend gulden kan ze nog bij elkaar brengen. Het valt mee. Ze had gedacht, dat hij alles er wel doorgejaagd zou hebben.

„Dik zes duizend nog, wist je dat?”

„Dat klopt, ja . . . ik had nog wat rekeningen lopen en we moesten ons inrichten, maar ik leefde zuinig . . . Van tijd tot tijd verdiende ik nog wel eens wat met een handeltje, of een karweitje bij de haven.”

De weg is nu zo duidelijk: dat geld moet terug. Dat kan, want zij hééft geld. Ze telt in zichzelf mee, wanneer haar vingers het bankpapier neertellen bij het overschot van zijn kapitaaltje. Dat busseltje geld komt op de schoorsteenmantel te liggen. „Morgen gaat dat terug naar de verzekeringsmaatschappij,” bedisselt ze.

Als een geslagen hond uit zijn hok, zo kijkt hij naar haar op, als hij zijn dank uitspreekt. „Ik heb dat altijd wel gedacht, Mie . . . Ik heb dat altijd gedacht . . . Ik heb me in jou niet vergist.”

Door zo iets kan je groeien in je eigen achting. Kijk, nu heb je die man eered en hij is je ó zo dankbaar!

Je kan ook verachting hebben voor je zelf, omdat je niet eerder bereid geweest bent om iemand uit de ergste nood te redden, terwijl je toch van hem houdt . . .

Mie veracht zichzelf. Maar ze wil het goedmaken.

„Je kunt hier vannacht slapen,” zegt ze, „daarna zien we verder.”

Hij hoort het niet eens meer, want hij slaapt al. De inspanning van het gesprek, waarvoor hij boven zijn geestelijke kracht geleefd heeft, hebben het allerlaatste restje weerstand uit hem gepeurd. Geknakt, letterlijk en figuurlijk geknakt, hangt hij in zijn stoel en zijn adem gaat snel en onregelmatig.

Dan pas ziet Mie, hóe uitgeteerd deze man is en haar ogen trekken groot van schrik. God gaf dus alleen maar, om het nemen des te erger te maken. Ze offert een deel van haar geld, om zijn nagedachtenis te eren.

De geschiedenis herhaalt zich . . . Here, red me!

XV

Bar! Helemaal verschrikkelijk!

Het keffertje Bastiaan van Teeuw Versluis schijnt er mee begonnen te zijn en de miskleurige haan is direct mee gaan doen. Nu is het een geweld van heb-ik-jou-daar, zoals die beesten te keer gaan.

Boven op de dijk staat Bastiaan de bijna volle maan en de hele wereld uit de dagen.

Teeuw heeft al eens op de wekker gekeken, maar die staat stil. Doet er niet toe, want hij wordt altijd vanzelf wakker en dan is het steevast melk-tijd. Maar nou toch, hoe die haan staat te orgelen en te klaroenen! Hé, vrouw, hoor die haan eens aangaan!

„We moeten Zaterdag toch een soepkip hebben,” zegt ze slaperig.

Daar moet hij toch wel zó om lachen, want die haan krijgt ze niet. Hij wil roberen of hij niet een toom kippen kan fokken die precies zo miskleurig zijn als deze haan. Daar is 't ie nou al jaren mee doende, maar telkens zielen de kleuren verkeerd uit. Nu heeft hij eindelijk een haan die helemaal naar zijn zin is. Als hij geluk heeft en het dier is een beetje kleurvast, teelt hij volgend jaar een toom kuikens van deze haan en die drie miskleurige ennen die aardig bij de haan passen. Tien tegen één, dat daar een nest kuikens uitkomt, waar hij eer mee inlegt.

Wat heb je aan kippen, waar geen enkele verrassing in zit? Neem nou die witte leghorns van Jaspers aan het Lage Eind, of die zware Barnevelders van Hein Huiberts: dit jaar weet Jaspers al dat zijn kippen over tien jaar witte kuikens broeden en Hein Huiberts kan er een eed op doen dat er over twintig jaar Barnevelders op zijn erf lopen. De enige aardigheid die zulke boeren aan kuikens hebben, is dat ze kunnen tellen of er dit jaar meer hanen tussen zitten dan vorig jaar, of minder . . .

Ben je dán uit?! Is dat aangenaam boeren, om alles van tevoren te weten? Neel Boeren, dat is hopen op een goede oogst en afwachten hoe dat voor elkaar komt. Het is hopen op een toom beste kuikens, met weinig hanen en mooie veren. Als jonge boer heeft Teeuw zo hier en daar maar wat kippen weggekocht: wat blauwe Noordhollanders, een paar Reds; vier Witte Wyandotten, een stuk of zeven Patrijsleghorns en dan nog een paar Ancona's.

Omdat hij die met moeite vond, heeft hij twee Patrijsleghorn-hanen tot koning over zijn kippenfarm benoemd en toen had hij schik, want daar kon nou letterlijk van alles uit komen. Het meeste plezier had hij nog van de Barnevelders, omdat die hun eieren dikwijls verstopten en dan met een toom kuikens op zekere dag het erf opmarcheerden. Is dat feest, of is het geen feest?

En er kwam van alles uit: in alle kleuren heeft hij nu kippen; in alle toonaarden hebben zijn hanen gekraaid. De haan die hij nu heeft, lijkt wel wat op zijn Patrijsleghorn voorvaderen, maar hij is veel zwaarder en dat zal wel een gevolg zijn van zijn Blauwe Noordhollander afkomst. En een geluid! Hoewel het niet te pas komt dat het beest zó vroeg te keer gaat, ligt hij toch met een glimlach naar die klank te luisteren. Hij probeert zich het gekraai van andere hanen in te denken en gelooft dan, dat dit nog het meeste aardt naar die Barnevelders van Hein Huiberts, al zal Hein moeten erkennen dat dit geluid veel voller en toch hoger en helderder klinkt.

Hij weet best dat de kooplui en de burens lachen om zijn fokkerij. Maar wat zou het? Zijn de eieren die zijn kippen leggen soms van minder kwaliteit? Goed, hij moet altijd twee manden aanhouden: één voor de witte en één voor de bruine eieren. Maar is het niet aardig, dat van één toom kuikens de helft witte en de andere helft zonder waarschuwing bruine eieren is gaan leggen? Hij is ook nog een beetje boer voor zijn plezier en hij vindt er geen centje aardigheid aan, dat een bruine kip een bruin ei legt, als zijn ouders dat ook al deden. Nee, een bruine kip van een miskleurige haan en een witte hen, die dan witte eieren legt: dát is aardig. Maar eieren leggen dóen ze en daar ging het om.

De gedachten aan zijn kippen hebben hem helemaal wakker gemaakt. Verrederd steekt hij zijn benen buiten bed en gaat op zijn tenen naar de huiskamer, om even te kijken hoevél Bastiaan en de haan zich vergissen. Dat valt dan nogal mee, want over een half uur was het toch al tijd geweest. Weet je wat, hij kleedt zich meteen maar aan, dan is 't ie vroeg.

Nauwelijks heeft hij zich in zijn broek gehesen, als het veranderde gekef van Bastiaan hem alarmeert. Hij ként de hond en hij weet op een prik wanneer het gekef zus en wanneer het zo klinkt. Dat is nou weer het grote voordeel van Bastiaan. Een andere boer kan voor elk wissewasje naar buiten kijken, wat die dekselse hond nou weer aan de hand heeft. Teeuw Versluis luistert alleen maar. Daarnet was het gewoon een uitdagend blaffen, een onderonsje met de maan misschien. Dat is te herleiden tot Bastiaans afkomst van een wolfshond. Nu gaat het stomme dier te keer als een oordeel, maar hij loopt hard weg met zijn staart tussen zijn poten. Als Hein Huiberts daar

en geintje over maakt en de draak steekt met het soort waakhond, dat het effertje vertegenwoordigt, herinnert Teeuw zich plotseling, dat Bastiaan nog een kind is van die hond Karro, die Hein vroeger had.

Dat is lang niet zeker, want Karro zat meestal in zijn hok, terwijl Glansje, de teef van Versluis, de hele buurt afzwierf op zoek naar een geschikte man, wanneer ze het op haar heupen kreeg. Het is veel waarschijnlijker dat een chipperskees schuld heeft aan het ontstaan van Bastiaan.

Het is het beste maar, om ook dat niet te weten: nu komt elke spot van de boeren uit de omtrek op hun eigen hoofd neer, want hún hond kan de ader van Bastiaan zijn . . .

Teeuw voor zich heeft uitgemaakt dat dit gedrag van Bastiaan — weglopen, wanneer er werkelijk iets aan de hand is — een flinke hoeveelheid khalzenbloed is, dat door de aderen van zijn hond stroomt. Het is wel geen uitgemaakte zaak voor hem, dat een dergelijke kruising mogelijk is, maar hij heeft met zijn kippen al zoveel beleefd, dat er op dat gebied geen veronderstelling te gek is.

In ieder geval is zijn hond een handzaam hondje, waar je op áán kunt: blaft'ie normaal, dan is er geen vuiltje aan de lucht. Blaft'ie zo jankerig als u, dan is er volk. Dat komt wel nooit voor in de nacht, maar nooit is toch wel erg betrekkelijk, dat zie je nou.

Teeuw drukt de deur open. Dat is een kleintje, want die deur vergeet hij eevast op slot te doen. Hij heeft Bastiaan immers!

Dan herkent hij in het maanlicht zijn buurmeisje: Mie Lomer. Ze staat naar adem te hijgen en kijkt hem met een paar karbonkels van ogen beauid aan.

De hond Bastiaan komt met een nieuwsgierig geheven kop langzaam nader. Het gevaar is gelukkig voorbij. Van tijd tot tijd klaroent de haan nog, maar die ook nog wel een tukje gaan doen voor het dag is.

„Maar Mie,” schrikt de boer, „wat ben jij vroeg op pad!”

„Je moet voor me naar de dokter, buur Versluis,” hijgt ze.

Hij ziet haar ontsteld aan. Langzamerhand zijn ze allemaal aan Mie gewend geraakt, zoals ze geworden is: een rustige, zakelijke vrouw, die zich aan de kippenvel van krijgt. Het is bovendien wat vreemd, dat ze bij hém komt, als er hulp nodig is. Dat kostte haar vijf minuten fietsen extra, terwijl buur Huiberts een hele stal met jongens heeft, om even naar het dorp te gaan.

Even gaat dat door hem heen, maar de gedachte hindert hem niet. Hij vindt het prettig, wanneer mensen hem nodig hebben. De boeren zeggen niet voor niks van een Teeuw Versluis: Hij is meer mens dan een ander, maar minder boer.

Wat hem sterker bezighoudt, terwijl hij haar binnen nodigt, is dit: voor wie kan zij hulp nodig hebben, als het niet voor haarzelf is? Ze woont daar immers moederziel alleen?

„Wat is er aan de hand?” polst hij.

Ze kijkt naar hem op en het treft hem dat haar ogen zo smekend staan.

Dat is niet nodig, kind, want ik zal je wel helpen, wees maar niet bang... „Ziekte?” vraagt hij verder, wanneer haar mond wel opengaat, maar er nog steeds geen verklaring komt.

„Ja,” knikt ze. „Een... een schipper ligt bij mij ziek.”

Dat is ongewoon en het zou ongelofelijk zijn, als bij Teeuw Versluis ook niet anderhalve maand lang een schipper ziek gelegen had. Het vreemde is vandaag maar, dat Mie er zo van onder de indruk is. Teeuw kent wel een enkele rivierschipper en hij is voor 't moment het meest benieuwd naar de naam van de zieke. Niet onmogelijk dat het een bekende is.

„Wie is het?”

Ze slikt. Het schijnt dat het spreken haar niet best afgaat. Hij schenkt een kom koude thee in, geeft haar die. „Hier, drink wat,” zegt hij.

Gehoorzaam drinkt ze een paar slokken, kijkt hem dan recht aan en zegt: „Jochem van der Vaart, van de „Antje-Jacoba”...”

Hij hapt van verbazing. Ze weten nu van elkaar wat ze denken: dat is die schipper, die de brand in zijn eigen schuit joeg. Mie weet dat heel zeker, omdat Jochem het haar vannacht vertelde. Teeuw weet het bijna zeker, omdat hij toch niet zo gek is, als waarvoor Jochem en Giel hem versleten. Het was zijn zaak niet, daarom hield hij zijn kiezen op elkaar, maar dat die schipper de stuipen op zijn lijf kreeg, wanneer hij of zijn vrouw in de slaapkamer kwam, waar de vent ziek lag en dat die knecht meer kwetterde over die verzekeringssom en dat de baas zo'n verlies leed, terwijl hij over de schuit zelf niet piekerde en er geen enkele keer heenging om poolshoogte te nemen van het karkas, kijk, dat zijn dingen waarmee je een mens met een beetje gezond verstand niet verlakt. Daar kwamen nog een paar dingetjes bij: Jochem was als de dood, wanneer ze naderhand over die schuit begonnen en hij keek je geen éne keer recht aan én Geerten van de „Eben-haëzer”, toen die een paar last zand bij hem loste, wist te vertellen, dat de hele binnenschipperij zich zo'n beetje verzekerde, toen hij geluk had met een aanvaring en een nieuwe schuit van de verzekering kreeg.

Sinds die tijd staat het voor Teeuw Versluis wel vast, dat het geen zuivere koffie is. Daarom is de verrassing niet zo bijster aangenaam, nu Mie hier komt vertellen, dat die kerel bij haar ziek ligt. Ondanks alle praatjes, die over haar door het dorp en de buurt gegaan zijn, heeft hij haar voor een eerlijke, zuivere meid gehouden.

Juist sinds de ziekte van Jochem, toen dokter Van Loon regelmatig over de vloer kwam bij hem, is zijn vertrouwen in Mie bevestigd: dokter Van Loon is er niet zo één...

„Jochem van der Vaart?” herhaalt hij ongelovig.

Mie knikt. Een wat treurige glimlach speelt om haar mond. Ze snapt wel dat het niet zo gemakkelijk voor hem is om dat te geloven.

„Ik kende hem al, voordat jullie hem kenden,” verklaart ze, „och, op de rivier leer je elkaar langzamerhand wel kennen...”

Die verklaring aanvaardt hij. Zeker, de rivier is voor deze mensen natuur-

lijk wat de veemarkt voor de boeren is: je ontmoet er elkaar, steekt een sigaar van de ander op en ként elkaar dan.

Hij haast zich de slaapkamer in om zich verder aan te kleden.

„Is er volk?” vraagt zijn vrouw, wanneer hij binnenkomt.

„Mie Lomer van hiernaast,” vertelt hij.

Hij moet dan even zwijgen, omdat de knoopjes van zijn nieuwe boezeroen zo lastig dicht willen. Waarom maken die naaisters nou geen knoopsgaten, die bij de knoopjes passen, of desnoods zulke grote knopen, dat je behoorlijk kracht kunt zetten. Dit gemartel is niet om te dulden. Dèr, je zou dat boezeroen . . . o, gelukkig, de laatste gaat beter.

Zijn vrouw wacht geduldig, tot hij verder zal vertellen. Ze nemen het leven zoals het valt en ze hebben daardoor van dat leven leren genieten. Waarom zou je iemand achtervolgen met je vragen, terwijl je zeker weet dat hij toch wel vertellen zal?

Intussen verwerkt hij het brok verbazing, dat hij heeft opgedaan door Mie's mededeling. Er blijft nog wel wat te twijfelen en te denken over, maar het belangrijkste is, dat zijn hulp gevraagd wordt voor een zieke. Dan houden alle plichtplegingen op en hélpt hij.

„Ik moet even naar het dorp,” vervolgt hij en het is een logisch vervolg, ook op zijn gedachten, „want Jochem van der Vaart ligt nu bij háár ziek.”

Daar raakt zij toch even door uit haar doen. Ze schrikt overeind en kijkt hem ongelovig aan. „Jochem van der Vaart?”

„Ja-ja,” knikt hij, „dezelfde . . .”

Daar hoeft verder niets meer over gezegd te worden. Ze wéten zo het één en ander van elkaars gedachten en hebben die, met eerlijke zorg voor de zielerust van de ander, ook tot en met uitgesponnen. Want jonge-jonge, als zo'n kerel wroeging krijgt, dan is het leven voor hem een hel. En hoe moet het wanneer het geval uitlekt? Die knecht weet er van en Geerten van de „Eben-haëzer” strooit zijn twijfel kwistig rond . . .

„Nou, dan ga ik maar even,” zegt hij.

„Natuurlijk,” bevestigt zij. „Neem een paar eitjes mee, dat gaat er altijd wel in bij een zieke.”

Hij knikt. Ze vallen elkaar altijd weer mee in hun zorg over anderen. Het spreekt trouwens vanzelf, dat je een hand uitsteekt om een drenkeling te redden, waar of niet. En zijn miskleurige kippen leggen om de drommel niet minder dan de beste uit de buurt. Wát? Hij gelooft al z'n leven, dat de eierboer hem te weinig betaalt voor zulke kokkers en kanjers van kipeiers!

Mie is blij dat ze samen naar huis toe fietsen. Teeuw moet toch die kant op naar het dorp en er is wéér een verschil met toen. Mie verzamelt verschillen en ze doet dat bewust. Wil God met haar dezelfde weg gaan als zoveel jaar geleden? Zij gaat met God een andere weg. Slim is ze de hoeve van Hein Huiberts voorbijgefietst. Hein zou best een jongen naar het dorp gestuurd hebben om een boodschap, maar ze weet bijna angstig zeker dat hij gezegd zou hebben: „Eh . . . het kan beslist niet wachten tot morgen?”

Net als toen. Het is een deun geworden, bij elke slag van de pedalen: „Net-als-toen . . . net-als-toen . . .”

En net als toen eindigt in stok-stijf-dood . . . stok-stijf-dood . . .

Daarom heeft ze de zaak maar in eigen hand genomen. Ze voelde hoe God haar naar de oprijlaan van HuiBERTS boerderij dreef; ze moest trékken aan haar stuur, om niet tóch daarheen te gaan. Maar ze reed door en voelde zich even de sterkste. Kort daarna remde ze, zonder enige aanwijsbare reden, zodat haar achterwiel piepend over de weg slierde en ze dwars op de dijk stond. Toen fietste ze nóg harder voort, naar Teeuw Versluis. De deun bleef malen in haar hoofd, maar ze probeerde het eerste woordje te veranderen: niet-als-toen . . . niet-als-toen . . .

En het ging anders. Teeuw is vriendelijk. Ze draagt een zakje eieren in haar hand en hij duwt haar, wanneer ze het niet bij kan houden, omdat haar zij weer zo steekt, net als heen.

„Ligt hij nu helemaal alleen?” vraagt hij.

„Helemaal alleen,” bevestigt ze. Het praat moeilijk, wanneer je zo hïjgen moet, maar Teeuw duwt wel fijn. Hij is sterk. Het is maar goed dat ze hem gevraagd heeft.

Teeuw vindt dat ook. Het is een lekker fietstochtje en het onderbreekt de dagelijkse sleur der dingen. Het wordt wel een uurtje te laat voor het melken, maar hij heeft tegen zijn vrouw gezegd dat ze de knecht maar moest laten slapen. Het is gisteren toch al hard werken geweest met het stal klaarmaken en die koeien komen even goed wel gemolken, heb maar geen zorg . . .

Een slechte boer, die Teeuw Versluis? Ha-ha, vraag het zijn knecht, die kan het weten, want hij werkt al zes jaar bij één en dezelfde baas: „Een beste boer,” zegt de knecht. Ja zeker, maar Dorus verwisselt de begrippen boer en mens en dat is toch fout. „Een best mens is Teeuw,” zou hij moeten zeggen. Kijk hem daar trappen, alsof het een ziekte in zijn eigen gezin betrof!

„Bedankt, buurman,” roept Mie hem na, wanneer ze het sintelpad afrijdt naar haar huis.

„Heu,” groet hij vrolijk, „binnen het half uur heb je hem hier.”

Maar een half uur kan verschrikkelijk lang duren. Mie vreest, dat het té lang zal zijn, wanneer ze Jochem uitgeput ziet liggen, terwijl hij alle dekens naar de grond getrapd heeft.

Ze legt ze weer goed en blijft dan druk bezig met redderen in de keuken. Ze zal wat heet water maken voor een kop thee; ze kan ook wel een paar eieren klutsen, voor het geval Jochem wakker mocht worden. Hij is immers uitgeput en zal door een paar eieren opknappen . . .

Ook met eierkloppen kan je zinnetjes dreunen, maar het zit nu goed vast in haar hoofd: niet-als-toen . . . niet-als-toen . . . kluts-kluts-kluts . . .

Terwijl ze klopt, hoort ze hem praten. Hij zal wakker geworden zijn, toen ze hem de dekens weer over legde. Ze kan het hete water straks ook wel gebruiken voor een kruid, want misschien is hij koud geworden.

Hij zit rechtovereind in bed, zijn ogen wijd open, zijn handen wijdgespreid

or zich uit. Daar schrikt ze van, zodat ze even een stap terug doet naar de deur. Maar hij ziet haar niet. Hij ijlt zeker.

„Zal ik?” vraagt hij. „Zal ik dan maar?”

Ze komt dapper weer een stap nader. „Je moet gaan slapen, Jochem, sst,” zegt ze.

Maar Hij luistert niet. Hij heeft vannacht de dodenvaart op zijn helleschip over beleefd, toen hij haar er van vertelde. Zijn droombeeld is er vol mee. Het is alsof hij de draad van drie jaar geleden weer heeft opgevat en hij staat op het gangboord. De Here Jezus heeft hem in zijn kraag en hij moet kiezen. Spring, Jochem, spring! Vooruit, je hebt het immers zelf gewild? Naar de hel met die schuit! heb je geroepen.”

Ja-ja, hij weet het nog. Hij heeft het zelf gewild en hij heeft ook gekozen: het water wil hij in, dat is een eerlijk graf voor een schipper. Jezus kan hem rust loslaten, want hij zal wel springen. Het is toch een verloren zaak, want Jezus duikt de angst voor zijn achtervolgers in zijn koorts-benevelde brein op. Mie drukt hem neer in zijn kussen.

„La'me los!” kreunt hij onwillig. Schijn en werkelijkheid vloeien ineen. Mie is Jezus, die hem tegen wil houden, nu hij immers springen wil. Wat dat voor onzin? Eerst wordt hij bijna gedwongen om in het vuur van de hel te gaan; daarna mag hij kiezen tussen vuur en water; nu mag hij helemaal niets meer.

„Laat me los,” kreunt hij opnieuw. „Ik zal zelf wel springen.”

Hij kijkt rond. Beneden hem brult het vuur van zijn helleschip; aan de andere kant is het donkere water: zijn graf. Dat vuur had er nooit moeten zijn, maar dat water was er altijd, dus daar wil hij heen. Weg van zijn ziele schuld, wil hij. Dat er water is, waarin een schipper verdrinken kan, is begrijpelijk, anders zou hij geen schipper zijn . . .

Toch aarzelt hij nog, wanneer hij op de rand van zijn schip staat. Het vuur is niet meer precies als voorheen. Toen stonden er twee vrouwen bij hem op het schip, die voor hem baden. Waar zijn ze? Hij hoeft toch zeker niet te springen, wanneer niet alles weer is als toen?

„Moeder, ben je er niet?” vraagt hij zacht.

Mie huivert. Een stervende gaat zijn leven nog eens na. Is haar hopen onder grond? Is alles toch als . . . „Ja, ik ben hier,” antwoordt ze.

„Oh,” glimlacht hij aarzelend. „Ik zag je niet, maar dat kwam zeker van de rook. Jij moet bidden, Moeder wanneer ik spring.”

Mie slikt. Ze wil werken. Vroeger heeft ze óók gebeden en dat heeft niet geholpen. Ze wil liever eieren geven, daar knapt hij van op. Het moet niet worden als toen, want dan gaat ze onder met haar hoop. Moet een verlorene haar nu dwingen om te doen wat ze niet wil?

„Je moet bidden, Moeder,” herhaalt hij.

„Goed, ik zal bidden.”

Maar het is geen bidden wat ze doet. Het is dwingen. Ze probeert God naar een andere weg te dwingen, dan die Hij wil gaan. „Laat hem rustig slapen, Heer, dan zal ik een ei voor hem klaarmaken.”

Schijn en werkelijkheid . . . Wat ziet hij? En hoort hij haar?

Even ligt hij stil te glimlachen. „Ik zal springen,” fluistert hij. Hij schijnt rustiger te worden, zijn handen zoeken elkaar in een bekend gebaar: Heer, vergeef.

Het vertedert Mie. God past toch beter op dan ze gedacht had. Hij geeft rust op haar gebed. Ze legt er nog een schepje bovenop en dwingt: „Heer, doe een wonder, doe het . . .!”

Scherp let ze op de zenuwtrekkingen in zijn gezicht, alsof ze een kwartje in een automaat had gegooid en er nu een gehaktbal uit verwacht. Ze heeft een gebed naar de hemel gestuurd en nu verwacht ze minstens een wonder terug. God is een Hoorder der gebeden . . .

Zijn gezicht betreft echter toch. Hij heft luisterend zijn hand en zegt: „Wacht!”

Hij tracht door het nevelgordijn van de rook te turen. Er stonden destijds immers twee vrouwen. Nog éénmaal wil hij het beeld van die tweede zien. Dat is immers het goed recht van een ter dood veroordeelde . . .?

„Nee, laat me los, ik zal zelf wel springen.”

Maar de hand in zijn kraag houdt vast. Hij wordt naar de waterkant geduwd. „Je wilde zelf naar de hel,” zegt Jezus, „maar Ik ben genadig en daarom mag je door het water, dat is niet zo heet. Nou geen praatjes meer en springen.”

Maar Jochem zet zich schrap. Hij drukt zijn voet tegen de rand van het bed en laat zich niet wegduwen. Eerst moet die laatste wens vervuld zijn.

„Moeder, ben je daar?”

„Ja, hier ben ik,” zegt Mie.

„Ik zie alleen Moeder maar,” legt hij uit.

Hij hoort haar zeker niet; hij is alleen met zijn droombeeld bezig. Iemand heeft hem verteld dat Moeder er was, maar waar is Mie dan?

„Waar is die ander?” vraagt hij angstig. Zijn ogen staan nu wijd open, al ziet hij niets. Toch zoeken ze de kamer rond, rusten dan op Mie en zijn stem herhaalt: „Waar is die ander? Waar is die ander, Moeder? Zij zou toch ook bidden, als ik moest springen.”

„Stil maar,” sust ze en ze luistert of ze soms de motor van de dokter al hoort. Maar nee, dat kan nu nog niet.

„Is Mie er niet, Moeder?” dringt hij sterker aan. Hij wordt nu zo angstig dicht naar de waterkant gedrukt, straks zal hij nog vallen, in plaats van springen en dan heeft hij Mie niet meer gezien. Hoe zal hij zich tegen kunnen houden, als Jezus zo duwt?

„Laat los,” schreeuwt hij opeens wanhopig. „Laat me los, ik wil eerst Mie nog zien.”

Ze is bang voor zijn geschreeuw. Ze is ook bang voor die wilde ogen, die naar haar kijken en haar tot antwoorden dwingen. Ze dekt die ogen af met haar hand; ze kan de angst daarin niet verdragen.

„Mie komt,” fluistert ze wanhopig. „Hier is ze, Jochem. Je Moeder is er niet meer, ze is gestorven.”

Het schijnt tot hem door te dringen. Hij wordt weer rustiger en hij laat haar hand liggen. „Ik dacht dat het Moeder was,” lispelt hij onduidelijk.

Dan is hij weer in stilte met Jezus bezig. Hij worstelt zich onder de greep van zijn kraag uit, want hij is vrij man, hij gaat vrijwillig de dood in. In zijn kraag pakken wilde de politie hem, maar hij springt in het water, laten ze zich niks verbeelden. Hij ziet Mie nu duidelijk staan op het achterschip en bidt voor hem, net zoals ze schreef.

„Waarom springt hij nu niet? Laat me los, want ik moet springen. Ik ben dat smartel zat, laat los!

Maar de hand in zijn kraag laat niet los; hij wil weg, maar hij kán niet. Verwijfeld worstelt hij.

„Laat me los,” roept hij. „Ik zal immers springen.”

Hij snapt er niks meer van. Wat moet hij op een schip, dat naar de hel gaat?

„Eerst betalen,” zegt Jezus.

„Wat is dat nou? Betalen? Dat is immers al lang geregeld?

„Mie zal betalen!” roept hij.

Er komt geen antwoord, maar de hand laat niet los. Hij kan niet springen.

„Ze heeft het beloofd: Mie zal betalen!” roept Jochem nijdig. Het komt hem ongerijmd voor, dat Jezus dubbel van hem eist. Als Mie het immers bevocht is de zaak toch voor elkaar...?

Naar het beeld van Mie, die op het achterschip voor hem staat te bidden, terwijl de rossige rook, in flarden om haar heen wolkt, roept hij: „Jij zal toch betalen, Mie?”

Ze houdt even op met bidden en zegt: „Natuurlijk, het geld ligt al klaar op de schoorsteenmantel.”

Triomfantelijk wil Jochem omkijken, maar hij kan niet keren of wenden, de stevig houdt Jezus hem in zijn kraag.

„Laat me los,” roept hij dan weer. „Alles is voor elkaar en ik wil springen. Ik moet toch springen, Mie?”

„Spring maar, Jochem,” snikt Mie. Ze weet niet welke angstvisioenen hij heeft, denkt alleen, dat dit zijn doodsworsteling is en dat de angst voor het niet terugbetaalde geld hem het sterven bemoeilijkt. In vijf minuten is ze van dwingend kind tot gewillig kind geworden. God geeft en neemt, gelooft bij God. Zelfs de fietstocht naar Teeuw Versluis wil ze nu wel als schuld erkennen, als opstand tegen God. Wat is je eigen begeerte, wanneer de majesteit van de dood komt?

„Spring maar, Jochem,” zegt ze en ze is zich bewust, dat ze hem daarmee staat aan Gods genade. Dat troost haar en ze let scherp op, of ze nog iets voor hem kan doen of hem iets kan zeggen.

„Zie je wel, ik moet springen,” herhaalt Jochem. „Veilig in Jezus' armen.”

Het is stil op zijn dodenschip. Niemand bevestigt, dat hij in Jezus' armen moet springen. Het is ook eigenlijk wel wat brutaal, bedenkt hij, want Jezus duwt hem zelf naar de hel. Het is trouwens meer dan gek, dat je in de armen

kan springen van iemand, die je in je kraag heeft en je naar beneden wil gooien. Met die dwaze gedachte is hij even bezig.

Geloven, dat is springen in het duister: Veilig in Jezus' armen... Niet, Moeder?

Het blijft stil.

Ik ben bang, Moeder, geloven, dat is toch springen, niet Moeder?

Stilte.

Springen is toch geloven en geloven is toch springen en... Veilig in Jezus' armen is toch geloven en springen, Moeder?

Hij weet het niet meer. Is het dan allemaal verzinsel? Wat willen ze met hem? Mag hij niet dood? Moet dit gemartel eeuwig duren? Of is dit de hel, dat je niet meer springen mag, hoe graag je ook zou willen. De Here Jezus pakt je voor eens en voor goed in je kraag en Hij doet alleen maar alsof Hij je dood laat gaan, maar je hebt geen schijn van kans: je vaart op je helleschip de eeuwigheid in en je kan nooit van je schuld af. Wat helpt het, of de mensen voor je staan te bidden? Ze varen alleen maar mee in de hel omdat ze weten dat jij er heengegaan bent.

Dan fluistert de stem van Jezus — hé, hij wist nooit, dat Jezus zo'n hese fluisterstem had — hem in zijn oor: „Wou jij je schip naar de hel jagen en zelf in Jezus' armen springen, sufferd? Dat kan nooit, snap je dat niet? Je kan niet in de armen springen van iemand, die je in je kraag heeft.”

De hand in zijn kraag draait een halve slag, zodat hij bijna gewurgd wordt. Hij hijgt zwaar naar adem en zijn verzet is bijna gebroken. Straks zal hij nog stikken en dan ontsnapt hij Jezus toch.

Hij kijkt nog eens naar het achterschip en ontdekt dan zijn vergissing. Hij heeft met zijn Moeder gepraat, maar Mie staat daar.

„Springen dat is toch geloven, Mie? Veilig in Jezus' armen.”

Hij schreeuwt zijn angst door het stille huis. Mie kermt onder die doodschreeuw, maar dan troost ze: „Ja, natuurlijk. Spring maar in Jezus' armen, Jochem.”

Waan en werkelijkheid warrelen door elkaar. Met open ogen ligt hij te ijlen en hij ziet niemand; met gesloten ogen hoort hij de droombeelden spreken. Zo is dat zeker op een helleschip. Maar nu heeft hij het duidelijk gehoord: „Spring maar in Jezus' armen,” heeft Mie gezegd.

Drijft Vader daar nou in het water? Een geknakt hoofd, waarop hij neer kijkt. Het haar hangt los langs de slapen. De armen zijn stijf gestrekt. Vader? Is dat Vader? Maar Vader keek toch naar boven, toen ze hem opvisten? En hij had zulk lang haar niet en niet zulke blote, magere armen, die als staken zijwaarts gestrekt waren. Hij zou boven op dat beeld willen springen, om het weg te woelen in het duistere water, waaruit het opkwam.

„Ik kan niet loskomen,” kreunt hij. „Wie houdt me vast, Mie?”

Zelf kan hij niet achter zich kijken maar Mie moet van het achterschip zien wie hem zo lelijk te pakken neemt en maar niet los wil laten. Ze streekt zijn haar. Straks komt de dokter en ze zal weer bij een dode zitten. Jezus eist hem op en ze moet hem loslaten, of ze wil of niet.

Het leven houdt hem zeker nog met een paar vezeltjes vast. Of zijn het zijn zonden, die hem niet loslaten?

Ze antwoordt, zoekend naar zekerheid: „De duivel heeft je vast, Jochem. Ik zal bidden of hij je loslaat.”

Nu is alles verklaard. Hij mag dus wel van zijn helleschip af en de dood in.

Hij hoeft hier niet eeuwig rond te varen met zijn schuld. Hij buigt zich diep over het water heen en nu ziet hij toch, ja, het gebogen hoofd kijkt naar hem op en hij herkent dat smalle gezicht. De golven van de rivier slaan over het gezicht heen, vloeien dan af naar de oever. Mie heeft gelijk: de duivel heeft hem in zijn kraag en daar beneden, in het donker van het woelende en wielende water hangt Jezus aan het kruis, met zijn armen wijd uitgebreid. Laat me los, want ik wil springen . . . Veilig in Jezus' armen. Jezus kijkt omhoog, waar hij blijft. Zie je wel, hij kan springen, Jezus heeft hem niet meer in zijn kraag, het is de duivel!

Woest woelt hij in zijn bed. Hij trapt opnieuw alle dekens weg. Mie springt overeind en pakt hem bij beide schouders. Zo drukt ze hem even tegen het bed, maar dan begint hij waanzinnig met zijn armen te wieken en hij tiert: „Laat me los, duivel! Laat los, je hebt niks te zeggen! Ik mag wél komen.”

Mie laat hem haastig los, bang dat ze zijn doodstrijd nog zwaarder maakt. Dat verlicht hem onuitsprekelijk. Hij kan nu achterom kijken in de grijns-lachende tronie van de satan en dan is hij ook los. Hij lacht voluit want de duivel heeft het spel verloren. Hij is nu vrij om zijn schip te verlaten. Hij kijkt nog éénmaal rond. Kijk, daar staat Mie. „Je moet bidden Mie, want ik spring . . . Veilig in Jezus' armen.”

Zijn voeten laten het schip los. Jezus, beneden hem in het water, glimlacht. Zijn beide armen laten de kruispaal los en Jochem kan er zo maar invallen. Geloven is toch springen, Mie? Ja, geloven is springen, Jochem: Veilig in Jezus' armen springen, dat komt best uit, dat zie je.

Alle angst wijkt uit zijn gezicht. Zijn adem gaat als van een kind, zó zacht, zó geluidloos. De glimlach om zijn mond lijkt er in gesnéden. Hij slaapt als een roos.

Het is alles net als toen. Zo onverwachts ging Vader ook dood. Mie staat een minuut lang naar dat veranderde gezicht te kijken; dan trekt ze de dekens weer goed en ze vouwt zijn handen. Hij laat haar stil begaan want zijn slaap is diep, zó uitgeput is hij . . . De angst is weg uit zijn wezen.

„Toch . . .!” fluistert ze en het dringt niet tot haar door, dat het een gewone slaap kan zijn, die hem zo plotseling overviel. Op haar tenen gaat ze de kamer uit, want Jochem is dood.

Wordt er gebeld? Nu moet de dokter hier zijn, dan is alles net als toen.

De dokter komt ná de dood.

Wéér gaat de bel en langzaam gaat ze naar de deur.

„Hoe is 't?” vraagt hij.

„Voorbij!” zegt ze toonloos.

„Voorbij? Dood?”

't Is te gek om los te lopen. Dat de ouwe Lomer er zo uit piepte was tot

daaraan toe; dat hart wás er naar. Maar Teeuw Versluis heeft nog beweerd, dat het diezelfde schipper is, die destijds bij hem aan kwam zwemmen. Nou, en dat was nou juist zo'n kerel waarvan hij altijd beweerde: „Die moeten minstens zeventig of tachtig worden, voordat ze doodgaan.” Dat hart liep als een beste pendule. En nu zo maar dood? Nou, dan gaat hij nog een poosje college lopen, want dan weet hij er toch helemaal niks meer vanaf. Die ouwe professor Preut kon mooi beweren dat er niemand het hoekje omging of er moest aan hem getrokken worden, maar deze schipper mag zichzelf wel een duwtje gegeven hebben, anders snapt hij het niet meer. Hij wil dan toch de doodsoorzaak weten, desnoods door sectie op het lijk. Dokter zijn is een mooie baan, maar ze moeten je niet komen vertellen dat een kerel met zo'n oerdegelijke constructie de horlepiep danst, terwijl hij zijn boordenknoopje staat vast te wurmen, want dan legt hij dat mooie baantje er gauw bij neer.

„In de slaapkamer?” vraagt hij met opgetrokken wenkbrauwen.

„Ja,” knikt ze stom.

Zijn beroepsnieuwsgierigheid heeft hem te pakken. Onderweg heeft hij uitgemaakt, dat er verband moest zijn tussen dit mannetje, haar voorliefde voor de schippers en die lamledige geschiedenis van die gebroken asbak. Hij lijkt verdraaid wel een politiebeampte: eerst uitdenken waarom die vent hier is gekomen en dan sectie op het lijk. Mooie baan voor een dorpsdokter op jaren. Enfin, hier ligt een zieke... eh... een dode en nou wil hij toch wel eens weten... wáárom die kerel niet even heeft gewacht...

Hij tast in zijn zak naar de stethoscoop. Dat is zo'n makkelijk ding, want als je daar niks meer mee hoort, kan je inpakken. Maar dan laat hij het instrument met een vergoelijkende glimlach waar het is. Dood is dood en daar is dan verder weinig poespas voor nodig. Melissen kan zijn best nog eens doen. Ha-ha, Melissen begint een hekel aan de doden te krijgen, want elke dode is een marteling voor zijn jichtige botten. Laatst kwam hij nog beweren op het spreekuur, dat de oude dokter, één van zijn eerste klanten, hem nog eens was komen opzoeken. „Nou je toch hier bent,” zei Melissen, „kan je me wel even onderzoeken, want ik geloof al z'n leven, dat dokter Van Loon niet zo krèk weet wat me mankeert.”

De oude dokter onderzocht hem en jawel, de medicijnen, die dokter Van Loon gaf deugden voor geen halvie. Hij moest er zijn boeken maar eens goed op nakijken, want anders zat het dorp straks zonder doodgraver...

Hij trekt de slaapkamergordijnen wijd open, zodat het ochtendlicht binnengulpt. Ziezo, nu kan hij tenminste zien wat er gaat gebeuren. Kalm neemt hij de kamer in zich op. Hm, ze heeft het nu gezellig. Ze had veel eerder aan een man moeten beginnen, want wat heb je nou aan...

Met een gewend gebaar neemt hij de slappe arm van het dek. Nog maar net dood blijkbaar... Nog warm, nog slap...

Dan trekken zijn ogen groot van vrolijke verbazing en zijn lach buldert door het huis, zodat Mie verschrikt de kamerdeur opent en naar hem kijkt.

„De laatste mop,” brult hij. „Dat beleef je maar ééns!”

„Is er iets bijzonders?” fluistert ze angstig. De dokter doet zo vreemd, zo

allemaal ongepast in het bijzijn van de dood. Zie toch, hoe hij staat te lachen met betraande ogen!

„Voor den drommel, ja,” glundert hij en hij veegt de tranen weg. „Het bijzondere van dit lijk is, dat het lééft.”

Het klinkt zo gek uit de mond van een goddeloze dokter, anders zou ze denken dat hij in het eeuwig leven geloofde. Daar is Jochem aan toe, dat weet ze heel zeker.

Hij voelt, dat ze hem nog niet snapt. Het is trouwens ook maar een lompe idee van hem, om zo stom te staan brullen als een gekeelde os. Dat kind heeft natuurlijk werkelijk gedacht dat dit pittige slaapje eeuwig zou duren. Hij pakt haar bij haar arm en dwingt haar naar het bed.

„Luister, kindje,” plaagt hij goedmoedig. „Wanneer jij het nodig vindt om er iemand tussen te nemen, is dat natuurlijk best maar het wordt wel een beetje erg, wanneer je daar een dokter voor gebruikt. Hier, die schipper van de is springlevend, voel die pols maar eens.”

Ze schijnt een flauwte nabij, zodat hij haar neerzet op de stoel naast het bed. Dan begint er iets te glanzen in haar ogen. Is zo iets dwaas mogelijk? Het moet wel, anders zou de dokter niet zo'n schik hebben, daarvoor kent ze hem te goed.

„Springlevend?”

„Ja natuurlijk,” bevestigt hij. „Dat kan je immers zo wel zien!”

Zeker, hij leeft, je ziet het aan het trillen van zijn oogleden en aan het telkens rustig uitstulpen van zijn neusgaten, wanneer hij ademt.

„Het was net als toen . . .” verontschuldigt ze zich en dan kan ze zich toch niet meer groothouden. Ze heeft dat tegenover hem trouwens nooit gedaan: bij hem kon ze aankloppen met al haar problemen. Hij wist altijd wel raad, of zij ketterde haar kopzorgen uit haar hoofd, zodat ze weer lachen kon om zijn eraas. Ha, die dokter!

Propvol ontroering slaat ze haar armen om zijn hals en hij kust haar eerbiedig op haar voorhoofd. Hij is haar Vader, zij zijn dochter . . .

Het is allemaal net als vroeger, behalve dit éne, dit onbegrijpelijk heerlijke: de dood ging voorbij. Ze heeft de wieslag van de doodsengel gehoord en Jochem afgestaan aan Jezus. Spring maar, Jochem, spring! Maar dat was dan zeker genoeg. God éist het offer, althans de offerbereidheid. Daarna is Hij groot van goedertierenheid. Groot is de Heer: Hij geeft en neemt, Hij neemt en geeft, lof zij de Naam des Heren.

Ze kijkt weer naar dat verweerde gezicht in het witte kussen. Was haar ergissing een boodschap: bereid uw huis, want hij gaat toch sterven . . .?

„Onderzoek hem eerst,” dringt ze aan.

Hij voelt zich bar plezierig. Als hij van dit wrak nog een behoorlijk mens kan fiksen, zal ze niet zo eenzaam meer zijn. Want daar kwam die kerel om, dat is wel vast.

„Je had verpleegster moeten worden,” plaagt hij vrolijk. „Met zo één als jij lever ik de ongehoorde prestatie van vijf levende doden per jaar. Ik heb altijd zo verlangd om nou eens echt beroemd te worden . . .”

Hij zit op zijn stokpaardje. Dood is dood en daar is het mee afgelopen. Alle kunstgrepen zijn dan zonder resultaat en het wordt een luguber vervolgverhaaltje, waarvan een handvol knokels het slot vormt. Hij zou nog wel iets voor het idee van de schuldvergeving voelen, wanneer ze niet met die gearsten gramfoonplaat aan kwamen dragen: dood weer levend . . . dood weer levend . . . dood weer . . . Laten ze opvliegen met dat gedaas!

Ze hebben het daar al zo'n enkel keertje samen over gehad, zonder dat zijn koppigheid en haar onnozelheid de vriendschap benadeelden. Ha-ha, ze kon er zelf ook niet al te best uitkomen, want ze praatte maar wat van: „Het zal misschien wel anders zijn dan we ons voorstellen, omdat het een geestelijk mens wordt,” en dan had hij weer danig plezier. „Melissen ziet ze elke week lopen,” sarde hij, „allemaal geesten, als je hem geloven mag. Maar hij is tenminste nog eerlijk, omdat hij wil weten dat hij liegt . . .”

Nu is hij weer arts. Geen onzin, hij zal eens even onderzoeken waarom die vent zo sloom ligt te luieren, terwijl zij hem het bed wel uit zou willen kijken. Longen? Hm, nee, niet verontrustend. Tjô, wat is die kerel broodmager! Prachtig, dat hart is nog klokgaaf, net als toen. De kerel heeft in ieder geval netjes geleefd, dat is wel zeker. Wat wou hij ook al weer zeggen? O, hier toch een beetje slijm in de luchtpijp. Koutje, geen cent zorg. Hete citroen en hij staat weer naast het bed.

Mie kijkt hem de woorden uit zijn mond: blijft hij leven, of zal ze straks weer even ver zijn?

„Kougevat,” stelt hij gerust. „Houd hem maar een beetje warm.”

Ze schenkt koffie. Het is feest in huis. Hoe kan het toch na zulke regendagen weer zonnig zijn buiten! Gisteren leek het herfst, vannacht nog, en nu is het weer volop zomer. Hoor de spreuwen te keer gaan!

„Ja-ja,” knikt hij en hij knipoogt, „je zou er door in de war raken.”

Ze lachen allebei; het leed is zo ver, als het voorbij is.

„Wat die vent doorgemaakt moet hebben is me een raadsel,” zegt hij zonder inleiding, „hij is broodmager.”

Er schommelt wat koffie over de rand van haar kopje, maar dat is niks. Ze kleurt ook een beetje misschien, maar de koffie is erg heet, dat kan 't ook zijn.

„Hij is mager, ja,” geeft ze toe en dat stelt hem gruwelijk teleur, want ze weet er meer van en nou speelt ze schuilevinkje. Dat heeft ze nooit eerder gedaan en juist dat was altijd zijn kracht om heer te blijven tegenover haar. Voor geen goud wilde hij haar vertrouwen beschamen. Soms had hij wel eens een bevlieging om te grijpen wat het leven hem zo gul met beide handen scheen aan te bieden, maar dan vloekte hij grof op de lafaard, die hij was. Vergrijpt een Vader zich aan zijn dochter? Nou dan! Door haar vertrouwen heeft zij hem tot haar vertrouwde gebombardeerd en je bent een misdadiger als je aan dat vertrouwen iets te kort doet. En nou doet ze 't zelf: ze heeft een geheimpje en hij mag het lekker niet weten.

Heeft hij dat aan die magere schipper te danken? Voelt ze soms meer voor zo iets dan voor hem?

Heel die verhouding Vader-dochter valt er door in diggels. Als ze het niet meer wil, best, maar dan moet ze hem ook niet kwalijk nemen dat hij daar Mie Lomer ziet zitten: een knappe meid, waarbij hij altijd alle kans gehad heeft die hij wenste. Méér dan hij wenste, want hij wenste niets dan haar vriendschap en ze had méér willen geven, gelooft hij nu.

Hij voelt zichzelf zitten: een gezeten dokter, met een behoorlijke practijk en een flink saldo op de bank in Gouda. Hij kan zich alles permitteren, desnoods ook twee complete huishoudens, zonder scha voor de één of de ander. Niet ze dat dan niet? Het is immers geen vergelijking: zo'n half dooie schipper onder een cent op zak — want waarom is die vent anders zo mager? — en hij, zoals hij hier zit. Hij gaat nog voor geen jonge knul van dertig uit de weg, als 't er op aan komt!

„Ik zal hem wel een poosje goed verzorgen,” glimlacht ze verlegen.

Welja, welja! Een tiendubbele dosis Veronal, daar bekomt hij direct al van. Wat doet die vent hier in de nacht? Heeft hij daarom zo netjes op dit mooie eind gepast, dat ze tenslotte zichzelf vergooit aan een uitgeteerde schipper? Die heeft hem immers zelf verteld dat hij stond te vloeken als een ketellapper toen ze hem de eerste keer ontmoette . . . ?

„De eerste tijd niet veel meer dan een beschuitje met thee,” waarschuwt hij.

„Mag hij geen geklutst eitje?” vraagt ze zorgelijk.

Toe maar! Geef hem voor mijn part een literfles vol Haarlemmerolie, dan kunnen we over drie dagen nog eens komen kijken. Een grondige schoonmaak en binnen wil wel eens goed doen.

„Ja, een geklutst eitje kan geen kwaad, maar niet méér dan één per dag.”

„U morst, dokter,” waarschuwt ze.

Meid, zit me niet te tergen met je lieve lachje. Zie je dan niet, dat ik ook maar een mens ben? Heb ik je niet jarenlang vertroeteld als een dochter onder me aan je te bezondigen? Stommeling, die ik was. Nou mag ik toe-rijken, dat een ander zich aan je te goed doet: thee op bed en een eitje, welja, dat is 't ie gauw sterk. Vervloekt! Driedubbel-overgehaalde muilezel dat ik maar ben!

„Is hij al lang hier?” polst hij voorzichtig.

Ze zit ook zo in de verte te staren, alsof daar iets wonders gaat gebeuren. Hij heeft al eens gekeken of er bij Huiberts soms iets loos was, maar daar is alles even verlaten als alle dagen. Vooruit dan, meid, vertel op, dat hij al verschillende nachten hier geweest is voor mijn part. Vertel wat je wilt, maar niet me niet te ergeren met dat stille lachje, alsof je regelrecht in die zalige hemel van je zit te kijken, want dan maak je me dol!

„Nee, hij kwam vannacht,” zegt Mie.

„Door die regen?” vraagt hij ongelovig verder.

„Ja.”

„Dan komt hij er nog best af.”

„Ja.”

Zeg dan verdikkeme niks, als je niet praten wil. Moet ik je nou in mijn armen nemen nog voordat die schipper tot leven komt of . . .

De motor knettert vandaag erg opstandig, wanneer dokter Van Loon de dijk afraast. Het hindert hem meer dan hij zeggen kan, dat Mie hem buiten haar hart gesloten heeft. Daarom zit hij boven het lawaai van zijn motor knoerhard een straatdeun te zingen: „En een zeeman zingt er zijn zeemanslied, ahoy, ahoy, ahoy . . .

Hij brengt een uur later zijn vrouw, om op de zieke te passen, want Mie moet noodzakelijk naar de stad. Scherven-Mie rijdt mee naar de bus.

„Je waarschuwt wel tijdig, wanneer het bruiloft wordt,” sard hij nijdig.

„Ja,” zegt ze en ze lacht, want het zomert nog.

XVI

Het plaveisel is nog nat van de regen van deze nacht. De politieauto sliert met een piepend geluid de hoek van de havenkade om, hobbelt dan plotseling rustiger langs de tros wachtende binnenschepen. Rechercheur Truffel kijkt voor alle zekerheid zijn zakboekje nog even na. „God zegent de vaart,” kraait hij dan met zijn onmannelijk-hoge stem.

„God zegene de greep, Truffeltje,” gromt Dedel gewild-grappig en hij tuurt met een brede grijns naar de naamborden op de schepen. „De vrouw Antje”, „Louise-Margaretha”, „Op hoop van zegen”, „Door zegen verkregen”, „Quo Vadis”, „God zegent . . .”, „stop Louis, dit is'em.”

Zeker, zeker, dat is'em en de knecht van schipper Krijn Stevens staat al op de uitkijk. Wanneer de auto stopt gloeit even het groene licht in zijn peinzende ogen, want hier heeft hij heel deze onrustige nacht op gehoopt. Gewácht is te veel gezegd, want het leven schuift je met zijn klauw altijd toe, waar je recht op hebt.

Daarom blijft hij achteloos tegen de roef van de „God zegent de vaart” geleund staan en hij ziet verwonderd dat rechercheur Truffel zo'n bar en bar klein kereltje is voor een politieman en hoe toch die ander hem als een schaduw volgt. Dat kleintje zal hij in de gaten moeten houden, want die wil óók al kat en muis spelen en dat is . . . dat is . . . Ja, Nico Schiebroek vaart hier op deze schuit . . . Nee, niet als knecht, maar als schoonzoon en als het de heren hetzelfde blijft: ze spreken op 't ogenblik met Nico.

Die slag geeft Nico een één-nul voorsprong, dat leest hij met gemak van de wat verbaasde gezichten. De heren kwamen een knecht zoeken en ze vinden een zoon, die dan toch helemaal niet verwonderd of uit het veld geslagen is door een politieauto met een agent in uniform achter het stuur.

„U kent zekere . . . zekere . . .” snuffel-snuffel in het zakboekje, want Truffel is akelig slecht in het onthouden van namen, „zekere Giel Dobber?”

In de omlijsting van het roefraampje verschijnt het hoofd van Lien Schiebroek. Nico vóelt het, meer dan hij het gordijntje zag bewegen en hij doet argeloos een stap opzij, zodat zijn broekspijpen voor het raampje slobberen.

Die wijven zijn veel te nieuwsgierig. „Ja, die kerel ken ik wel; gisteren zag ik hem nog in de kroeg bij Toon, gind-op.”

Dedel wandelt kalm achter de rug van Truffel heen en weer; schijnt zich voor het gesprek maar matig te interesseren.

„Jullie hebben samen zitten hijsen, wat?” informeert Truffel onschuldig.

Nico lacht geluidloos; dit jongetje wil te veel van hem weten.

„Hij heeft een knappe borrel gedronken,” sart hij.

„Jij lust ze niet...”

„Op z'n tijd... en dat was gisteren toevallig niet,” ontwijkt Nico. „Daarom dronk ik water.”

Dedel blijft met een ruk staan, draait zich om op zijn hakken en trekt een gekke bek tegen de chauffeur van de politiewagen; dan wandelt hij verder. Het is toch wel aardig weertje en ze hebben nu een grappenmaker aan de haak, dat is leuker dan die huilerige knecht van vanochtend, met z'n gemiauw van: „Hij heb me de deur uitgesmete en ik uh-hu-hu heb al die jaren voor hem gesappeld hi-hu-hu-uhu...” Al met al is het nog knopentellerij, of er een woord waar is van de brandstichting en áls het waar is, is de volgende, minstens even redelijke vraag: is het ook nog waar te máken?

Rechercheur Truffel is ook wakker geworden. „Even die schippersknecht horen,” had hij teleurgesteld gezegd, toen de vogel gevlogen en er niks, helemaal niks te vinden was in dat armoedje, waarin die vent zijn jaren doorgebracht heeft. Daaraan te zeggen is er geen korreltje waarheid te vinden in het verhaal van die hap-snurker in de politiecel; aan de andere kant is het overhaaste vertrek van de heer des huizes tien punten in zijn nadeel. Je hoeft tenslotte niet te gaan lopen met een brandschoon geweten. Wel jammer, want hij had graag die knecht voor leugenaar gezet. Het gaat niet aan om met een zatte kop je baas voor al wat mooi en lelijk is uit te maken.

Nu staat de zaak anders: er zit een vuil luchtje aan het hele geval en dit mannetje hier weet meer dan hij bereid is los te laten.

Dat is mis, radicaal mis, want Nico is bereid om, ter ontlasting van zijn geweten, heel de vuile was van Jochem van der Vaart buiten te hangen. Maar wordt het verhaal er beter op, wanneer je er maar direct mee voor de dag komt? Bê-nee mensen: laat ze vragen en zoeken en kat en muis spelen, dan zal hij vlokje voor vlokje de waarheid in het verhaal laten waaien.

„Kent u ook die schipper van de...” snuffel-snuffel, want die schepen hebben allemaal van die onmogelijke namen, „...„Antje-Jacoba”!”

„Die verbrande schuit?” polst Nico onnozel.

Het is machtig, man! Soms begrijpt die schipper een heleboel dingen achter elkaar en je zou denken: „Dat is een intelligent varken,” en een volgende serie vragen kán hij maar weer niet snappen. Het is des dolwordens, zo'n harketuiter!

Toch is Truffel niet ontevreden, want hij miert en wringt en wurmt en doet en dan komt tenslotte toch een aardig redelijk verhaal uit de bus: Die schippersknecht, die ze op 't bureau hebben, heeft aardig de waarheid verteld, of hij kent z'n vak helemaal niet meer.

Nico is méér dan tevreden. Die rechercheurs meenden het spelletje kat en muis zó te spelen: Nico de muis en zij de katten, maar nu is Nico een grote kater geworden en hij gaat met die rechercheurs spelen. Leuk en leuk! Hij zal het zó spelen, dat er ook nog een muis de gevangenis in gaat, want hij breidt zijn klauwen nu maar ineens héél wijd uit, zodat hij er Giel en Jochem, de rechercheurs en . . . — hij heeft daar zo zijn gedachten over — nog veel meer muizen in vangen kan.

„Hebben de heren de dader al?” vraagt hij langs zijn neus weg.

De rechercheur Truffel staat naar lucht te happen, want Nico is met opgestoken parapluie onder zijn vragenregen doorgedaan. Hij praatte veel, hij zei weinig en verschool zich achter allerlei veronderstellingen — „want hij wil er de zegsman niet van wezen” — maar heeft geen enkele keer ronduit gezegd: „Jochem van der Vaart heeft zijn schuit zelf in brand gestoken.”

Weet jij of die twee mannetjesputters Jochem vangen? En als het niet lukt — want alles lukt niet, dat heb je gisteren gezien, toen Giel de deur uitgemeten werd — kunnen die snuiters dan hun kiezen op elkaar houden en verwijgen, dat getuige Schiebroek zo het één en ander van de zaak af wist? Dat kunnen ze vast niet en daarom zal hij zwijgen, zolang er geen zekerheid is. Eén slag op zijn kaak is al zat — méér dan zat, Jochem van der Vaart.

„Dat is immers zo klaar als een klontje,” piept Truffel.

„We zullen het mannetje tenminste maar ophalen,” gromt Dedel.

„O, dus de heren hébben hem nog niet ge . . .”

„Nee,” gromt Dedel weer, „hij heeft het maar niet afgewacht.”

Op hetzelfde ogenblik slaan de klauwen nóg verder uit, want wáár kan Jochem zitten? Welke relaties heeft hij op de wal? Teeuw Versluis en dokter Van Loon, hi-ha-ha, dat zijn zo'n beetje de enige troeven.

De beide rechercheurs houden krijgsraad bij de politiewagen, terwijl ze met langzame bewegingen een sigaret nemen en de tabak wat vast kloppen op de nagel van hun duim. Wat denk je: kan dit mannetje als tipgever dienst doen of houdt hij zich schuil?

Dedel voelt voor het eerste, maar Truffels hersens worden doodmoe van het gedraai van die kerel. Toch hebben ze hier een draad in handen en wie weet . . .

Nico staat hun gedoe rustig aan te zien en heeft zo'n idéé dat . . .

Wanneer ze dan met elkaar over de dijk rijden, naar die boerenegorij waar Jochem volgens Nico mogelijk huist — als de heren tenminste de schipper van de „Antje-Jacoba” zoeken — voelt Nico zich kiplekker. De vlucht van Jochem is bijna zo veel als een bewijs en het zou wel bar tegenvallen, wil hij niet door de mand gaan straks.

Hij wrijft zijn droge handen tussen zijn knieën en neemt dan bescheiden een sigaret uit het pakje van Dedel.

In het dorp bedenkt Nico plotseling, dat daar de dokter woont, die destijds de schipper behandeld heeft, toen de man ziek lag bij de boer waar ze nu heengaan. De wenk is duidelijk genoeg: een dokter als getuige is nog zo

eroerd niet. Dedel knipoogt tegen Truffel en dat ziet Nico in het spiegeltje, want hij zit naast Louis en het spiegeltje zit helemaal scheef.

„Laten we even bij die dokter stoppen, Louis,” bedisselt Truffel.

Hij begint er werkelijk schik in te krijgen, zoals deze zaak loopt. Vanochtend heeft hij maar vast het proces-verbaal van verhoor van de aanbrenger en nedeplichtige bij de brand, Giel Dobber, op het parket bij meneertje afge-even, omdat het morgen Zondag is. Als 't een beetje wil, komt de rest vandaag weer rond en dat is geen kleinigheid, op een Zaterdag. Het onbegrijpelijk gevoel, dat de touwtjes volkomen in handen van hun gids liggen, vermindert gaandeweg en straks, wanneer die schipper meegaat, zal dat gevoel helemaal weg zijn.

Jammer, de dokter is niet thuis. Mach van Tol tuurt intussen naar de beiden, die in de wagen zijn blijven zitten. Waaraan doet die ene haar toch denken . . . ? Nee, mevrouw ook niet. Dokter is vannacht al vroeg gehaald door Teeuw Versluis van de Acht-hond, als de heren weten waar dat is.

Dedel ahumt, snuffel-snuffel. „Verdraaid ja, dat is dezelfde,” zegt Truffel.

„Was er een zieke bij die Versluis?”

Nee, niet bij Versluis, maar bij Scherven-Mie, die pottenvrouw. Hi-hi-hi, er schijnt daar vannacht een schipper aangespoeld te zijn. Ja, Scherven-Mie voont ook die kant op, een kilometer of wat dichterbij het dorp. Versluis kwam het alleen maar zéggen, daarom . . .

Héérlijk, zoals dit zaakje rolt. Ze krijgen ineens haast, want de oplossing van het mysterie nadert. Vooral als ze zo terloops nog van Mach te horen krijgen, dat de dokter bijzonder geïnteresseerd is bij die pottenvrouw en daarom hals over kop is weggereden met zijn motor. De autobus op Rotterdam raast voorbij, wanneer ze weer goed en wel op pad zijn. Kort daarachter . . . „Stop!” waarschuwt Nico, „daar heb je die dokter.” Met een ruk taat de auto stil en Dedel springt pardoos op de weg, met zijn hand autorisair in de hoogte. Nico maakt bedaard zijn veter vast, want hij heeft die dokter al meer ontmoet.

Zeker, dokter Van Loon is vanmorgen bij een patiënt geroepen. Een vreemde historie, zeker.

De rechercheurs worden vertrouwelijk. Wéét dokter ook iets meer van die man? O, alleen dat hij destijds van een brandende schuit in het water sprong en bij die gelegenheid nogal behoorlijk kougevat heeft. Verder — nu hij er langer over nadenkt — dat de man zo bar onrustig was, dat hij hem tenslotte met slaappoeders heeft moeten genezen, maar ja . . .

„Die vent schijnt zijn schip zelf een handje geholpen te hebben,” vertelt Truffel.

Dokter Van Loon komt nogal eens het één en ander tegen in zijn praktijk, maar nu moet hij toch even slikken. Wat Mie hem niet wilde vertellen komt nu bij op deze manier te weten en die verrassing is maar zo-zo. Bliksemsnel aan zijn gedachten de feiten nog eens na, of alles klopt. Ja-ja, knikt hij dan, of iets kan het zijn. Dus Mie wil zich inderdaad vergoeien aan een misdadiger, een pyromaan óf een oplichter. Maar dan zal hij toch zijn persoon-

lijke invloed aanwenden om die catastrofe te voorkomen. Hij heeft het wel goed gezien, destijds, toen hij haar afraadde om zich met dergelijk gespuis in te laten, want op de honderd zitten er zeker tachtig, waar een steekje aan los is.

Hij tikt Dedel vertrouwelijk op z'n arm. „Als de heren straks die schipper gehoord hebben en het is nodig, dat er nog getuigen komen, dat moet u maar eens bij Versluis gaan praten; die boerin heeft waarschijnlijk wel het één en ander opgevangen toen de man lag te ijlen.”

Hij staat de auto nog na te kijken, tot die met een sneltreinvaart het dorp uitgejaagd is en hij voelt zich beroerd. Die ijver bij het geven van „alle-gewenste-inlichtingen” zit hem tot hier en . . . bahl wat een labbek, om dat kind dat beetje geluk niet te gunnen, omdat hij zelf verliefd is. Hij jakkert de auto achterna, want die kerels mogen geen zwaar zieke meenemen, zolang hij de behandelende arts is. Vervloekt! waarom heeft dat kind hem nu niet verteld, waarom die Jochem bij haar terecht kwam? Of zou ze het niet geweten hebben? Als die vent haar er in heeft laten lopen, is 't ie niet beter waard, dan dat . . . Hou op, het is alleen maar, omdat je 't hem niet gunt, want hij heeft natuurlijk wél alles verteld. Dat kleintje is ook niet gek. Ja, ze zal zo maar iemand binnenlaten in de nacht, zonder te weten wie en wat de man is. Dat overkomt er maar één— één man kan op elk uur van de dag en nacht bij haar binnenkomen. Hier, dokter Pieter van Loon! Ha-ha, laat je uitlachen, want dat heeft ook z'n tijd geduurd; ze is stápel op die magere scheepsrat. Maar wacht even: die rat heeft nog een paar jaar voor de boeg en in die tijd . . . Hij zal het nu anders gaan inpikken, want hij wordt er gek van, als hij er aan denkt dat hij dat meisje zo netjes opgepast heeft voor een ander. Ja, wat anders? Hij hééft het toch voor een ander gedaan? Hoor'es even: dan had ze hem als Vader moeten blijven beschouwen en hem niet de kans moeten geven om verliefd te worden. Nu is het te laat. Te laat? Afblijven met je gulzige vingers, makker, want als je haar op die manier verliest is de zaak helemaal verloren. Wees een vent . . . Aha, daar gaat die arreslee van de politie. Spoelden die kerels nou de rivier maar in, dan kon hij de schipper eerst even inlichten.

Maar de auto gaat de rivier niet in en als dokter Van Loon nog maar een heel klein stipje is op de eenzame dijk, gaat de bel over in het huis van Mie Lomer. De doktersvrouw opent de deur. Nee, Scherven-Mie is niet thuis, maar de schipper wel. Hij is juist wakker geworden en als de heren willen . . .

De heren willen en ze kijken neer op hun slachtoffer, dat even zijn verschrikte ogen opslaat, dan vecht tegen zijn ontroering en tenslotte berustend en bereidwillig antwoordt op hun vele vragen. Spring, Jochem, spring . . . veilig in Jezus' armen. Dan kan je niet meer liegen, maar dan ga je gewillig de weg die je gaan moet.

In de huiskamer schenkt mevrouw Van Loon een kop koffie voor Louis en Nico, want ze zullen wel vroeg opgestaan zijn. Ja, dat zijn ze . . .

Doodsbleek, zenuwachtig en driftig, nog in zwaar gevecht met zichzelf, nu hij maar steeds wil berusten, omdat het toch niet anders kan, komt de

dokter aan. Hij drinkt ook een kop koffie mee, zeker, en ziet dan Nico zitten. Dat is het einde van zijn strijd, want nu voelt hij aan welke kant de duivelse en aan welke kant de goede machten strijden. Mie vecht vóór, die boerenpompel met zijn kattenogen tégen Jochem. Hij zal partij kiezen vóór de schipper, al gaat dat ook honderdmaal tegen het recht in.

„Zo,” gromt hij tegen de schippersknecht, „ben jij ook weer eens hier?”

„Ja-ja,” lacht Nico geluidloos, „dat is lang geleden.”

Hij kijkt de kamer rond en voegt daar geniepig aan toe: „Het is haar wél voor de wind gegaan, als ik het zo bekijk . . . De mensen mogen haar blijkbaar wel. Hi-ha-ha, maar daar is het ook een knappe meid voor.”

Wat is het heerlijk, om van tijd tot tijd je nagels eens in een muis te slaan! Zie toch eens, hoe zijn babbeltje wordt gewaardeerd. Pas op, dokter, want je morst koffie, man.

Louis steekt dan nog maar een sigaret op. Het leven is vandaag weer puikbest. Dokter, ook een sigaret?

„Ik zal niet roken,” zegt dokter Van Loon kort.

Zoals dokter wil, natuurlijk. U? Ja, Nico graag, dank u.

XVII

Je mag zonder overdrijving zeggen: „Die Gerrit Gompel heeft succes gehad in zijn leven en hij is tot boven aan de maatschappelijke ladder geklauterd.” Zo is het: G. Gompel, in assurantiën en agenturen is gestegen tot de duizelingwekkende hoogte van Directeur van de Hollandse Verzekeringsmij van 1901. Dat is niet zo maar gegaan, want in deze wereld gaat niets zo maar. Hij heeft er voor gesappeld en geploeterd en wanneer andere mensen hun krantje lezen bij de haard, stond hij aan de bel te trekken bij de weduwe Klanter, om het arme mens*een inbraak- en brandverzekering aan te smeren. Ze had er wel geen geld voor — en dat zijn daarom de lastigste klanten — maar G. Gompel, in assurantiën en agenturen, is zéér welbespraakt en joeg de weduwe Klanter dusdanig de stuipen op het lijf, dat het mens die nacht geen oog dichtdeed uit angst voor inbrekers en die eigen avond een schep zand uit de kattenbak op het tamme vuurtje in de potkachel gooide, uit pure vrees voor brand. Heel de nacht heeft ze liggen bidden, of de Heer haar de zonde van zorgeloosheid wilde vergeven, want Gompel heeft haar verteld, dat godsvertrouwen goed is „en we moeten natuurlijk op onze hemelse Vader vertrouwen”, maar bij het bidden moeten we het werken niet nalaten en nu heeft God in Zijn genade de verzekering gegeven, om er onze verantwoordelijkheid op af te wentelen.

Zo zal het best zijn, want Gompel is jaren diaken geweest en dat word je ook zo maar niet . . .

De volgende morgen trok de weduwe Klanter op háár beurt aan de bel,

naast het zwarte bord met gouden letters, waarop: „G. Gompel, in Assurantiën en Agenturen.” Ja-ja, mijnheer Gompel had gelijk en de Here was het haar komen duidelijk te maken: ze moest die verzekering toch maar nemen, dat was althans één zorg minder.

Sindsdien at ze maar geen stroop en hagelslag meer op haar karige boterham, want dat kon niet vallen en Gompel steeg weer een paar magere millimetertjes op de maatschappelijke ladder. Zijn portefeuille groeide en groeide want de mensen van de kerk waren hem welgezind. Hij stelde subagenten aan al deed hij posten als van Piet den Eikel altijd met die agenten samen. Piet stond op trouwen; zijn advertentie had al in de Kerkbode gestaan en dan kan je er op afaan. Wie was daar? O, Gompel, die diaken van onze kerk. „Ze zeuren je kop gek met d'r lui alderhande boodschappies”, kankerde Piet.

Maar Gompel zeurde vast niet. Van harte gefeliciteerd en zo en je ben af met die dochter van mevrouw Klanter. Een vrouw om trots op te zijn en zuinig. Ja-ja, grinnikte Piet, dat kwam in de bus.

Ze heeft van haar leven heel wat meegemaakt door het overlijden van haar Vader. Ja-ja, heel wat.

En dat was niet nodig geweest. O nee? Nee, als haar Vader zich tijdig verzekerd had — voor laten we zeggen tien duizend gulden — dan had dat meisje een leventje gehad als een prinses en hi-ha-ha, Piet een vrouw met geld.

Is 't waar? zei Piet.

Ja, dat was waar en als Piet zijn verantwoordelijkheid tegenover zijn jonge gezin voelde, deed hij wijs om ook een polis te nemen. Dat kostte — laat'es kijken — dik twintig gulden in de maand. Tut-tut, dat lijkt veel, maar als je nou morgen of volgende week overlijdt ontvangt je vrouw tien duizend gulden! Denk je dat eens even in, mijnheer Den Eikel!

„'t Mot er alleen iedere maand maar komme,” sputterde Piet.

Ja, natuurlijk, maar wij als christenen hebben de roeping om te zorgen zolang het dag is. We moeten huur opbrengen en de verzekeringspremie. Dat hoort bij elkaar: je zorgt voor een huis, voor je vrouw en voor een verzekering.

„Als je 't zo bekijkt, is er veel voor te zeggen . . .” zuchtte Piet. „Maar als ik het nu eens niet op kan brengen?”

Dat was helemaal geen reden om het niet te doen, want we moeten toch op God vertrouwen. Aanzie de leliën, hoe ze wassen; ze arbeiden niet en . . .

„Ja-ja,” knikte Piet en hij knipperde wat met zijn ogen, want ergens zat een fout in dat verhaal. Maar goed en best, de grote lijn klopte: een mens moet zorgen, zonder bezorgd te wezen en noteer me dan maar voor die polis. Sindsdien kwam elke maand de kwitanteloper en Piet zat op zware lasten en zwart zaad, toen de eerste kleine kwam. Bij de tweede moest de kwitanteloper steeds vaker lopen om zijn centjes en hij kreeg nooit meer een stui-ver fooi. Na de geboorte van de derde sloeg Piet hard met zijn vuist op tafel bij Gompel, want het was hier en gunter een mooie boel, dus hij kreeg van dat geld niks meer terug. Nee, dat is nogal glad, want de verzekering heeft

die tijd een groot risico gedragen. „Maar geen cent uit hoeven te betalen, nummers!” schreeuwde Piet.

Nee-nee, maar alle verzekerden droegen samen elkaars lasten, dat is . . . „Barst!” schold Piet. „Dus ik heb al die jaren voor een ander betaald en nu kan ik niet verder en gaan jullie op mijn centen zitten.”

Zo was het niet, maar Piet had eerst moeten overwegen of hij wel in staat was om de premie op te brengen. Als Gompel geweten had dat Piet zich over zijn vermogen verzekerde, zou hij hem stellig een lagere verzekering aanbevelen hebben.

Bij die gelegenheid heeft Piet gruwelijk gevloekt en dat is niet goed te maken. Ook Gompel schudde er zijn hoofd over, want hij had altijd gedacht dat die jongens van Den Eikel zulke oppassende jongens waren . . . En op zondsdien is Gompel weer een stapje geklommen op de maatschappelijke ladder. Hij klom zó hoog, dat hij zich wat wiebelig en wat duizelig voelde. Hij bleef helemaal alleen op die ladder. Hij moest zich met beide handen vasthouden, om er niet af te vallen en van stijgen kwam niet veel meer. Gelukkig ontmoette hij toen op de beurs J. W. G. Kevelaar, die ook een heel eind op de maatschappelijke ladder geklommen was. Eigenlijk waren ze geen partij voor elkaar, want Gompel stond op een ladder, waarvan elke sport in een periode van hard werken vertegenwoordigde, terwijl onder aan de ladder van Kevelaar geen enkele sport zat. Daar lag alleen maar een grote bultzak geld en daarop was Kevelaar gaan staan, om bij de onderste sport, midden op de ladder te kunnen. En die sporten waren ook nog maar zo-zo, want op de ene stond protectie en op de tweede kruiwagen en op de derde . . . enfin, wat doet het er toe: Kevelaar en Gompel stonden ongeveer even hoog en Gompel wiebelde. Daarom hebben ze er een dubbelladder van gemaakt, waarop ze allebei zonder gevaar omhoog konden klauteren. „De Hollandse Verzekeringsmij van 1901” heet die dubbelladder. Kevelaar voelde zich safe en hij klauterde erg hard, want als hij van zijn ladder afduikelde, kwam hij altijd nog op die bultzak bankpapier en dividendbewijzen neer. Dat valt lekker zacht. Van de weeromstuit begon Gompel met armen en benen te werken om ook nog wat hoger te komen, want als hij omkeek stond er geen geldzak. Integendeel: de weg terug zat vol gebroken sporten en onbetrouwbaar materiaal, waarover hij destijds geklommen was. En de grond . . . brr, dat was een laag keien en glasscherven, want Gompel was al in zijn leven keihard of glashard, kies maar uit.

En nu zijn ze allebei tot de bovenste sport genaderd. Ze zouden nog hoger kunnen, wanneer ze alleen waren, maar nu moeten ze zich allebei vasthouden omdat ze met hun koppen tegen elkaar staan. Wie hoger wil valt onherroepelijk achterover, want de ander zal hem teruggedrukken. Ze wachten nu geduldig wie van beiden de eerste stap hogerop zal wagen, want die duikt, die is zeker . . .!

Het is een machtig mooie dag voor de tijd van het jaar. Gompels welgedane uitdrukking trekt breeduit in een zonnige lach. Het leven is goed, niet Kevelaar? Kevelaar gromt wat tegen het vloeiblad op zijn bureau. Hij heeft het er

niet erg op, als zijn mededirecteur zo vrolijk is. Hij zit dan boordevol dwaze plannen, die Kevelaar maar moeilijk bevatten kan; Gompel is de zakenman, daarom.

„Weer zeven binnenschippers deze week, Kevelaar,” glundert Gompel.

„We gaan nog aan de binnenschippers kapot,” nijdst Kevelaar.

„Ze zijn ondergebracht bij andere maatschappijen,” troost Gompel. „En onze agent heeft ze allemaal ver boven de waarde verzekerd, dat brengt een hoge premie en toch geen groter risico mee.”

Benig rinkelt het belletje van de huistelefoon op Gompels bureau.

„Hè... wát...?” roept hij. „Wil ze dat niet zeggen...? Nou ja, enfin, laat maar even komen, het kán belangrijk zijn.”

Dan komt Mie binnen, zonder een afspraak van tevoren, maar met een behoorlijke dosis zakenroutine, waardoor de weerbarstige loketbediende al direct overrompeld werd. Ja, want heeft u een afspraak, mevrouw? Neel! Het spijt me, mevrouw, maar zonder afspraak...

„Wil je de directeur even zeggen, dat ik er ben.”

„Ja, maar...”

„Gebeurt het nog, of niet? Anders ga ik zelf wel even.”

Bons! het loket dicht en nu staat ze in het privé-kantoor van de heren directeurs: links, bij het open raam Gompel; rechts, bij het raam met het halfgesloten gordijn: Kevelaar.

Scherven-Mie blijft bij de deur staan, statig, zoals ze bij haar gegoede klanten op de mat staat.

„Goedenmorgen, heren.”

Gompel heeft toestemming gegeven voor haar binnenkomst. Hij doet dus het woord. Maar dan wil hij toch eerst wel eens weten, tot wie hij spreekt.

„U bent mevrouw... eh...”

Kijk, dat vliegertje gaat altijd op. 't Moet wel een grote domoor zijn, die niet voelt, wat dat „eh” betekent.

„Dat doet er niet toe, heren, ik kom niet voor mezelf.”

De half geopende mond van Gompel valt met een geluidje dicht. Hij had haar naam willen herhalen, om die des te beter te kunnen onthouden, want námen onthouden, dat kán hij... Maar dít mens...

„Oh... eh... pardon... ik bedoel...” hakkelt hij.

Kevelaar glimlacht zelfverzekerd. In zijn ladder zitten ook een paar degeelijke sporten, waarop beschaving, opvoeding en omgangsvormen staat. Die mist Gompel ten enemale. Hij weet wel met de mensen om te gaan, maar meer in de geest van „Ha, die Jan-ha-ha-ha en hoe gaat het zo jongen? Tijd niet gezien, kijk, dat is mijn auto. Leuke slee wel, hè? O, wist je niet dat ik directeur van die verzekeringsmij ben? Enfin, als je eens wat te verzekeren hebt kan je bij mij terecht. Altijd safe. Bonjour!”

Hij kan ook wel eens dikop deftig doen, maar dat is maar een heel oppervlakkig vernisje, dat zie je nou. Gaat het niet precies zoals hij gedacht had, dan ligt hij er direct uit. Hij stottert dan maar wat en heeft spijt als haren op z'n hoofd, dat hij die stunt uithaalde.

„Het is tegen de regels, dat u zonder . . .”

Dan is het Gompels beurt om te glimlachen, want de bezoeker hóórt evelaar niet eens. Ze voelt de zakenman Gompel aan en praat uitsluitend gen hem.

„Ik kom voor die zaak van de „Antje-Jacoba” . . . legt Mie kort uit.

„Antje-Jacoba? . . .” „Antje-Jacoba . . .” stottert Gompel. Hij is werkelijk n ster in het onthouden van namen, maar nee, déze naam zegt hem niets.

Kevelaar wel. Het zal wel om een werkster gaan, want die wijven roepen kaar altijd bij de voornamen. Hé, Neel! Hé, Antje-Jacoba! En ze hebben ok honderdmaal op een vroege ochtend of late avond mot met elkaar.

„Als het om een werkster gaat, moet u bij de personeelchef zijn. Daar unnen wij u niet over inlichten,” zegt hij op een verre, verre afstand.

Maar Mie hoort hem weer niet. Ze praat met Gompel, want die is zakek, dat voelt ze.

„Dat schip bedoel ik, dat hier verzekerd was en verbrand is.”

Kevelaar bergt zijn vulpen op en slaat de map dicht. Een schip verbrand! -juist, aan de binnenschippers gaan ze nog kapot en daar wil hij het zijne un hebben.

„Schip? Verbrand?” schrikt Gompel. „Weet u daar iets van, meneer Ke- laar?”

Maar nee, die inmenging ligt buiten het terrein dat Mie bewerken wil. et type Kevelaar kent ze op een prik, zeurderig, zonder verstand van zaken n dus niet in staat om tot de kern van de zaak door te dringen. Haastig eeft ze antwoord: „Ja, dat schip, dat hier verzekerd was voor tien duizend ilden. Het is verbrand: brandstichting!”

Zo, nu kunnen de heren zich thuis gaan voelen. Het gaat dus niet om het tbetalen van een schadegeval, want dat moet zo min mogelijk voorkomen n zo lang mogelijk niet begrepen worden. En Gompel herinnert zich het ge- ul nu weer haarfijn, want hij heeft het prinsheerlijk voor Kevelaar ver- vegen, omdat die toch al zo tegen die schepen-verzekerderij is.

„Ah . . . juist,” snapt hij. „Zeg, Kevelaar, dat is immers dat schadegeval aar Derksen me gisteren over opbelde. Een knecht van die schipper hijnt verteld te hebben, dat zijn baas dat schip zelf verbrand heeft en de blitie heeft de zaak in onderzoek. Oh en nu komt u . . .?”

Kevelaar zit te duizelen, want hij weet van niks. Maar Gompel vindt het erloop prachtig, want zijn collega kan dat in gezelschap van een bezoeker oit zeggen. Hoe naijverig ze ook op elkaar zijn, tegenover de buitenwacht ekken ze één lijn, anders blijft er van de stand van de zaak niks over.

„Ja, daar wilde ik eens over praten,” gaat Mie zakelijk verder. Praten, at is iets wonderlijks. Daar verschuilt ze haar hele persoonlijkheid achter. oms schijnt ze goedgehartig; dan weer hard-zakelijk, maar wat ze in werke- kheid is, dat weten maar enkele mensen. Dokter Van Loon weet het en eeuw Versluis. Ja, natuurlijk, ook Jochem van der Vaart, al weet hij nog et bij benadering achter welke persoonsverwisselingen ze dikwijls schuil- at. Hier, deze hoge pieten zullen haar nooit leren kennen. Ze praten met

elkaar over een borstwering van woorden en de bouw van die borstwering is in handen van Scherven-Mie, de pottenvrouw.

Kevelaar, in zijn onnozelheid en onvrede met de gang van zaken, meent door die woorden heen te kunnen kijken en merkt op: „Oh, u komt als getuige. Was u er bij, toen die schipper het schip in brand stak?”

Hij stelt de zaak wel erg simpel. Mie glimlacht zowaar tegen Gompel, want zij weten iets van de achtergrond van alle gepraat: je wilt zaken doen en liefst zonder te laten merken dat er een eigenbelangetje in het spel is. En welk eigenbelang is er, om als getuige-aanbrenger dienst te willen doen?

„Nee,” zegt Mie. „Ik kom alleen maar zeggen, dat die zaak ongedaan gemaakt moet worden.”

„O, ja-ja . . .” schrikken de beide directeuren. Daar bedoelen ze niets mee, meen dat niet. Ze willen alleen maar zeggen, dat ze best snappen, dat Mie dat zou willen. Want van vervulling van die wens kan natuurlijk niets komen. Als ze dat zo wenst, zal ze wel belanghebbende zijn en een belanghebbende bij een strafzaak daalt al direct een heel stuk in de achting van mensen van onbesproken gedrag als de heren Gompel en Kevelaar. Voortaan is Mie geen mevrouw meer, maar juffrouw.

„Het spijt ons, juffrouw, maar we hebben deze zaak in handen van de justitie moeten geven. U begrijpt . . .”

Mie begrijpt niets. Ze wil niet begrijpen, want als ze dat zou doen, zou ze neerknielen voor dat zware bureau en haar handen smekend opheffen en bidden: „Ach, meneer de directeur, gun me een beetje geluk en trek die zaak in.” Maar nee, duizendmaal nee, want kerels als Gompel zijn keihard of glashard, kies zelf maar uit en er is geen goed garen mee te spinnen, als je zelf de wol niet kiest.

„Dat moet ongedaan gemaakt worden,” zegt ze kort en koppig.

’t Is méér dan gek. Kevelaar loopt met zijn handen in zijn zakken achter het bureau heen en weer. Wat denkt zo’n mens nou toch wel? Dat er hier gemarchandeerd kan worden met het recht? Moeten ze dan maar straffeloos hun bedrijf laten bestelen door een schipper!?

„Het zal niet kunnen,” zegt hij kortaf. „Dit is een kwestie van oplichting geweest . . .”

Wat kan dat geteut over oplichting en niet kunnen haar schelen? Ze heeft immers veel sterkere troeven achter de hand dan alléén maar woorden.

Ze kijkt diep in de zakelijke, toegenepen oogjes van Gompel, als ze zegt: „Ik breng het geld weerom . . .”

Ze toont lokkend het busseltje bankbiljetten en ze ziet de vier ogen begerig naar dat geld kijken. Maar de reactie is weer zo heel verschillend.

Gompel is direct in. „’t Ja . . . ja . . . dat . . .” hakkelt hij verwonderd.

Kevelaar laat zich niet door die brutaliteit vernaggelen, pardon: van het rechte spoor brengen. „Dat geld moet op alle manieren terugkomen,” zegt hij streng, „maar wat eenmaal in handen van de justitie is, kunnen we niet meer achterhalen.”

Mie lacht wat smalend, zo helemaal meesteres als ze is van dit terrein van

zakelijkheid en semi-zakelijkheid. Ze bergt berustend het geld weer weg. „Och,” zegt ze, „ja, als er dan niets aan te doen is . . . Ik zal mijn geld er niet in gaan steken. Wanneer die schipper tóch gestraft wordt, heeft hij die tien duizend gulden eigenlijk ook wel verdiend. Ik had de zaak voor hem willen betalen, maar in dit geval moet u maar zien dat u het geld krijgt.”

Het is haar ernst. Ze keert zich al om naar de deur en neemt de knop in haar hand. De gejaagde stem van Gompel weerhoudt haar. „Bent u zijn vrouw?” vraagt hij.

Die vraag is doorzichtig als glas. Veronderstel, dat ze inderdaad de vrouw van die schipper was, dan zou inderdaad dat geld op de één of andere manier terechtkomen. Nu niet, want je kan geen vreemde aanspreken voor de schuld van een oplichter. Mie weet dat drommels goed. „Nee,” antwoordt ze. „Als ik niet betaal zult u het geld nooit krijgen, want zelf heeft hij geen tien duizend gulden en er is geen kans, dat hij ze in de toekomst wel zal hebben. U kunt kiezen: de vervolging laten intrekken of geen geld . . .”

Geld is een macht; geld in de handen van een scherpe zakenvrouw als Mie Lomer schijnt zelfs machtiger dan het recht en is dat ook. Zelfs Kevelaar gaat er door overstag. Hij voelt zich het buitenkansje van tien mille ontglippen.

„Wat denkt u . . . eh . . .” vraagt hij met opgetrokken wenkbrauwen aan Gompel.

Hij heeft bijna kale wenkbrauwen, ziet Mie plotseling. Zoals hij nu staat is hij precies een aasgier, die een poosje adelaar gespeeld heeft. Recht en dapperheid bestaan alleen maar, wanneer het slachtoffer bereid is in hem de adelaar te erkennen. Zodra er echter een sterkere geest dan de zijne op het jachtterrein verschijnt, is hij graag bereid zich met dood aas tevreden te stellen.

Gerrit Gompel is door dik en dun zakenman. Oók als het om een zakelijke bespreking gaat met zijn mededirecteur. Bovendien is er een bepaald systeem van even op de gang laten wachten . . . wachten . . ., waardoor sterke geesten nog wel eens murw en zenuwachtig willen worden.

„Als u even buiten wilt wachten, zullen we kijken wat we voor u kunnen doen.”

Dat wil ze wel; ze is gewillig genoeg, nu ze gewonnen heeft. Gompel veegt zich de kleine zweetpareltjes van zijn voorhoofd en hij wurmt wat met zijn vinger tussen zijn boord en hals, omdat het zo benauwd warm is . . .

„Die is niet voor de poes, Kevelaar.”

„Nee, zeker niet,” erkent Kevelaar ruitelijk, „maar ons buitenkansje ook niet.”

Dat is zo. Maar nu komt er toch wel een heel zware tijd voor Gompel, want hij kan zichzelf dit buitenkansje niet bezorgen. Kevelaar heeft relaties, machtige relaties, die wel eens op zijn bultzak geld gezeten hebben en er een paar losse tientjes uit hebben mogen peuten. Als die tien mille terug zal komen, zal Kevelaar nu met zijn relaties moeten werken.

„Hoe denk je dat te regelen met de politie?” polst Gompel.

„Laat dat maar aan mij over,” glimlacht Kevelaar verheven. Gompel is

tenslotte maar een vies koopmannetje, waar het kapitaal z'n neus voor optrekt. Een keurig aangekleed proleetje is 't ie, maar dan ook zo door en door vermaterialiseerd, dat geen mens van standing met hem te maken wil hebben, als het niet om de ping-pong gaat.

„Laat dat maar aan mij over,” herhaalt hij nog eens. „Mijn vriend Van Oorden ... ha-ha-ha...”

Een zuurzoet lachje glijdt over het gezicht van Gompel. Natuurlijk, Van Oorden, dat is 't ie. Maar het zuurzoete verdwijnt al gauw uit zijn lachje, want is het tenslotte geen slimme zakenstreek van 'm, om een vent als Kevelaar, zo pietepouterig als hij is, met relaties en al op te nemen in de zaak? Dat zie je nou! Laat die kerel nou maar lol hebben om die prestatie: Gompel zit op de schijven en dat weet Kevelaar ook best.

„Dat is waar ook,” zegt hij hartelijk. „Hij zal geen bezwaar hebben tegen een onderlinge regeling.”

Ziezo, nu kan Kevelaar er niet meer onder uit, zonder zichzelf blijvend belachelijk te maken, met z'n relaties er bij. Maar dat zal Kevelaar ook helemaal niet willen. Hij draait het nummer van het parket van de Officier al. „Meneer Van Oorden graag, juffrouw.”

Hij luistert geduldig, met gespitste lippen, helemaal in zijn rol van man van de wereld, die dit gevalletje wel even voor dat domme Gompeltje zal opknappen, zodat de Maatschappij alwéér dik winst oplevert dank zij hém.

„Zeg, Van Oorden, Kevelaar hier ... Ja-ja, best ... Zeg, Van Oorden, ik wilde je even wat vragen.”

Hij gaat verzitten op zijn stoel, verschuift de map naar de linkerhoek van het bureau. „Nee, een kleine kwestie, zeg, die we hier even bespreken. We hebben destijds een schadegeval gehad met een schip, dat verbrand is ...”

„Stop,” roept Van Oorden. „Ik heb daar juist een proces-verbaal van binnen. Ogenblikje ...”

Kevelaar dekt de hoorn af met zijn volle rechterhand en herhaalt: „Hij heeft er juist een proces-verbaal van binnen ...”

Het zegt Gompel net zoveel als hemzelf, want ze weten niet of het een stap vóór- of achteruit betekent. Maar Kevelaar knipoogt veelbetekenend: hij brengt het wel voor elkaar. De hand verdwijnt van de hoorn.

„Hier, een dronken knecht schijnt gepraat te hebben ... tut-tu-tu ... ja, hier. Ja, je begrijpt natuurlijk, dat zoiets geen bewijs is, want als de kerel ontkent ... Die knecht was dronken en schijnt de deur uitgesmakt te zijn ...

„'t Is veel mooier, man,” juicht Kevelaar en hij snapt niet, dat het voor een jurist helemaal niet mooier wordt door dat verhaal. „Er komt een vrouw hier het geld terugbrengen ... ha-ha-ha ... is dát wat?”

De nuchtere stem van Van Oorden ontzenuwt zijn vreugde een beetje. „Dat zou toch terug moeten komen. Enfin, dat is de civiel-rechterlijke zijde van de zaak; moet je niet bij mij voor zijn.”

Nee, zover is Kevelaar vanmorgen ook al gevorderd, maar hij is meneer de Officier ook nog een stapje voor. Mr Van Oorden snapt de mop nog niet.

„Maar ze stelt de voorwaarde ... , dat ...”

„Nonsens, zeg,” bitst Van Oorden, alsof hij het tegen zijn toekomstige klant heeft, die nu nog babbels wil maken ook, wat denkt die vent en hij zal het op zijn kladje schrijven voor het requisitoir. Voorwaarde? Brr! „Ze zal wel anders praten, als we haar man aan de tand voelen.”

Wanhopig stelt Kevelaar zich te weer. Van Oorden snapt er geen jota van en wat heb je aan relaties, die je niet willen, kunnen of mogen snappen? „Maar 't is haar man niet!” schreeuwt hij in de hoorn. „Ze zal geen cent slaten, als hij . . .”

Hè-hè, nou begint Van Oorden toch een beetje mens te worden. Hij voelt tenminste waar we heen willen, al zit dat akelige juridische complex hem nog in een beetje zwaar. Hij sputtert tenminste, met een beroep op het rechtsbesef van zijn vriend Kevelaar: „Maar die kerel dient toch terdege . . . Zeg, Kevelaar, je bent toch met me eens, dat de strafrechterlijke zijde van deze zaak . . .” Er komen bloesjes op de magere kaken van Kevelaar. Nu gaat het er op of onder. „Luister goed, Van Oorden: dat kleine kansje, dat jouw mensen maken om hem tot een bekentenis te brengen, kost onze maatschappij dus tien mille. Dat is toch te gek!”

Tien mille is een hele prik, mensen. Al ben je blank onschuldig aan alle corruptieve daden en gedachten, het blijft een hap geld, waarvoor je een hele tijd in allerlei vunze zaakjes moet zitten goochelen. En er is inderdaad maar een kleine kans dat de mensen bewijs brengen, terwijl bovendien het strafbare feit al verlicht wordt, doordat de kerel zelf terugbetaalt, c.q. doet terugbetalen.

„Zo bezien . . . ja . . .” erkent hij. „Maar ik gún het die kerel niet.”

Nu zijn ze 't eens, want Kevelaar gunt het die schipper nog veel minder. Wanneer er maar een schimmetje van een kans bestond om straf- en civielrecht hier bij elkaar te brengen, piekerde hij er geen ogenblik over: in de boss met die oplichter, jaren achter elkaar asjeblijft, want zó één maakt een verzekering van de binnenvaart helemaal kapot.

„Wij gunnen het hem evenmin,” geeft hij eerlijk toe, „maar er zit niets anders op.”

Het is even stil aan de andere kant van de lijn. Mr Van Oorden leest met een zinnende ergernis het verhaal dat die knecht over de brand gedaan heeft. Tenfin, er zit uiteindelijk toch geen muziek meer in, wanneer die mensen de hele Kevelaar met zijn staf al omvergekegeld hebben voor een hand bankpapier. Als ze daarin leep zijn, zullen ze het ook wel zijn wanneer het om zo'n onnozele ontkenning gaat als waarmee die schipper zijn gerechte straf ontlopen kan.

„Nou ja . . . als jij geen vervolging wenst . . .” schuift hij nors de verantwoordelijkheid af.

„Wat is Kevelaar toch een prettige knaap, als 't er op aankomt. „Graag zeg, hartelijk dank,” jubelt hij in de hoorn. Ja-ja, toe maar . . .”

„Voor Zaterdag was het al afgesproken, niet?”

„Er zal Zaterdag gebridget worden, zeker. Er zal ook een best glas wijn op tafel komen; en cognac en zo meer, wees daarvan overtuigd, want die Van

Oorden is een pracht-relatie, een kip die op z'n tijd gouden eieren legt, al heeft hij dat zelf nauwelijks in de gaten. „Ja hoor, dat hebben Miep en Jeanne al in orde gemaakt. Au revoir dan.”

„Bonjour Kevelaar en groeten thuis.”

Dat is dat en het is niet zo erg weinig. In de eerste plaats is die tien mille gered en punt twee: Gompel is een heel klein mannetje geworden in de ogen van Kevelaar. Zó klein, dat Kevelaar het varkentje verder zelf wel even wassen zal. Hij wandelt statig — statiglijk mag je wel zeggen — naar de deur en roept met autoritair geluid: „Wilt u even binnenkomen, juffrouw. Gaat u zitten . . . gaat u zitten.”

Hij steekt zijn rechterhand achteloos in zijn rechterjaszak en kijkt vanuit een zéér hoge hoogte op dat mens neer, terwijl hij meedeelt: „De Officier van Justitie gaat voor deze keer met de bijzondere regeling accoord. We zullen een kwitantie klaar laten maken, maar u zult op een behoorlijk bedrag aan rente en kosten moeten rekenen.”

Hoe is 't mogelijk! Het mens wordt koud noch heet van zijn mededeling over de bijzondere regeling, maar als je het over geld krijgt bevriest ze zichtbaar. IJzig kalm staat ze op en — zoals het bij boeren gewoonte is — neemt ze de stoel waarop ze zat op en draagt hem naar de wand. Pas wanneer ze op haar plaatsje staat bij de deur, draait ze zich om en zegt spijtig: „Dan kan ik wel gaan. Ik heb niet meer bij me dan het bedrag van de schade en meer betaal ik niet ook. Het is voor u toch al een meevaller en hiermee wil ik van alles af zijn.”

Een wolk glijdt langs de blauwe lucht. De wind is zuidwest. Kijk die meeuw eens lekker zeilen op de wind. Nou, waar blijven ze nu, die hannekemaaiers van de verzekering? Hebben ze die hap bruinbrood met niks er op nogal niet verwerkt? Ze kijkt van de wolk naar meneer Gompel, maar die heeft er op zijn manier schik in, zoals Kevelaar zichzelf in de wielen rijdt. Kijk, nu heeft Kevelaar geprobeerd nog een tikje hoger op zijn ladder te klimmen en dat scheen te kunnen, omdat Gompel zich klein hield, maar nu strekt Gompel zich weer en zijn harde zakenkop bonst onzacht tegen de aristocratische kin van zijn vriend — ahum — en collega Kevelaar. Ha, die Kevel! Vastgelopen, ouwe jongen? Nog eventjes hoor, tot jij uit eigen beweging een stapje naar beneden gaat, dan help ik je weer.

Toch is Kevelaar taai. Hij wil dat éne stapje hoger zo graag handhaven.

Nou is 't mooi, want anders komen er brokken. Die tante is in staat om kwaad weg te lopen, want die schipper scheelt haar uiteindelijk maar weinig, dat laat ze goed merken.

Waarom moet zakenkennis opwegen tegen relaties en geld? Koppig zegt hij: „Dat verandert de zaak, want dan blijft er een schade over voor de Mij. en ik . . . eh . . . wij weten niet of we dát wel kunnen toestaan . . .”

„Ach, wilt u nog heel eventjes op de gang wachten,” nodigt Gompel beminnelijk.

Natuurlijk, dat wil ze, want ze wint de slag glorieus. Die lange, magere was een zacht gekookt eitje voor haar en die dikke doet al lang niks meer.

Dat weet Gompel ook. Kom, hij zal het afdalen voor vriend Kevelaar een beetje aangenaam maken. Hij zal het hem zelf laten zeggen.

„Wat vind jij, Kevelaar?”

Kevelaar fronst gramstorig zijn wenkbrauwloze wenkbrauwen. Hij is toch rék een gier, verdeid als 't niet waar is! Wat kunnen sommige mensen toch ruwelijk onbenullig zijn en wat zien kerels als Van Oorden in zo één?

„Ze is glashard,” oordeelt Kevelaar verslagen, „er zal weinig anders optten.”

Och toch! Gompel had zijn hand al op de telefoon voor een seintje naar de boekhouding en daar zal Kevelaar het dan best mee eens zijn. Willems moet e kwitantie maar maken, de gegevens staan op dit briefje. Kosten? Nee, geen kosten, de gegevens staan op dit briefje zeg ik en zeg tegen die jongen bij het loket, dat hij voortaan zijn zaakjes zelf afdoet, want de directie kan niet elk schadegeval persoonlijk afwikkelen.

Willems knikt ja en zijn knieën knikken mee, want als die jongen nu al de keffietjes van tien mille af mag gaan doen wordt het hommeles met de boekhouding.

Mie wacht . . . en wacht . . . en wacht, met een heel ver gevoel van zenuwen en een zeer nabij gevoel van triomf, al blijft het wat lomp, dat zulke mensen je doodleuk op de gang laten staan.

Al met al staan Kevelaar en Gompel, directeuren van de Hollandse van 1901, weer op gelijke voet, hun koppen tegen elkaar en bereid om het bij gelegenheid toch eens uit te vechten wie hier nu eigenlijk báás is, hij of ik.

Ja, want die Gompel doet maar; hij neemt doodleuk het ene risico na het andere en als de bom barst, barst de bultzak met geld mee. En waar moet Kevelaar dan op terugvallen? Of denk je dat je zonder bultzak bij al die slaties terecht kan?

Daar grijpt Gompel hem niet voor, want wie rekenen kan redt het, dat zie maar. Tien mille, Kevelaar. Hij is wéér goed!

XVIII

Het mag dan een oud scheepje zijn, die pottentjalk, een beroerd scheepje is het zeker niet. Het voert een lap zeil van je welste en toch ligt het ding vast op het water, ook wanneer je hem scherp bij de wind zeilt.

Soms vergelijkt Jochem dit kleine scheepje wel eens bij zijn „Antje-Jacoba”, maar het is geen vergelijk. Dit is een luxe vaartuigje, waar je een dag mee tgaat. De motorschuit was een werkpaard, bij dit vergeleken. Zie toch hoe het boegwater opbruist tegen de ronde boeg; soms komt er een schep buiswater over, wanneer ze dwars op een roller van een motorboot vallen, dat om de tjalk lachen kan, als om een klein, ondeugend kind. Berg je, dokter, de giek komt over . . . Ja, halen, Jochem, anders krijgt'ie te veel . . .

Als dat niet . . . ja, verdraaid, dat is de „Vrouw Antje”, daar vaart nou Maarten de revolutionair op. Ik moet even m'n neus snuiten, dokter en m'n zakdoek heb ik in de roef. Hou het roer even, ja . . .

Door het kleine raampje ziet Jochem de „Vrouw Antje” langs koersen en hij zucht. Daarna komt hij weer boven en hij voelt de ogen van de beide schippers in zijn rug prikken. Als dat Jochem van der Vaart niet is mag ik gehangen worden.

Het is Jochem, maar hij kijkt op noch om, want Jochem schaamt zich nog een beetje voor de pottentjalk, zoals een taxi-chauffeur zich schamen zou, wanneer hij voortaan met een ponnywagen moest rijden . . . Maar het is een lust, zoals de tjalk er over schuift en nog wel tegen de stroom in! En het is uitgerkend goed weertje voor een robbertje zeilen, niet dokter?

Ja-ja, knikt de dokter, maar hij is er niet helemaal bij met zijn gedachten. Soms bestudeert hij de wolken: hoge, witte wolken, hier en daar met een grauwe kop, maar het kon nog een voorjaarslucht zijn. Daar hebben ze het nu niet over, want al driemaal hebben ze het over het weer gehad.

„. . . En toen sprong je, zeg je . . .”, vat dokter Van Loon de draad weer op. De schipper is direct in. Hij praat daar graag over, want het geeft hem houvast. „Ja, toen sprong ik en het leek of ik in de eeuwigheid zweefde, maar toen ik neerkwam sliep ik . . .”

„Ja-juist,” knikt de dokter, „dat is dan natuurlijk meteen het bewijs, dat het een koortsdroom was.”

Er zweemt een glimlach om Jochems mond. Zeker, hij zal wel gedroomd hebben, maar zo'n droom helpt je dan toch een aardig eind op weg om gelukkig te worden. Al zijn opstandige gedachten, terwijl hij op bed lag na te kuren, drukte hij de kop in, met die éne: „Spring, Jochem, spring jongen: Veilig in Jezus' armen en dat komt best goed . . .” Geen enkele angst bleef er over.

Ha-ha, bij Toon een dubbele angst, om het weg te spoelen en hier geen enkele angst. Wat kan een droom een mens toch rustig maken, niet dokter?

„'t Is alleen maar zo jammer, dat het een droom is . . .” peinst de dokter, „als zo iets nou werkelijkheid was, zou een mens het een stuk gemakkelijker krijgen.”

Jochem stopt kalm zijn pijp en hij denkt na. Door de eerste rookwolken heen, die even om zijn verweerde kop slieren en dan verwaaien over de rivier, onzichtbaar na de eerste drie meter al, kijkt hij naar de dokter. Toch aardig van die ouwe pil om hem even een handje te helpen met het zeilen. Je leert zo iets liever van een vent, dan van een vrouw. Het is niet gemakkelijk om in een vrouw steeds maar weer je meerdere te erkennen. Let op: ze doet beter zaken; ze past beter op; ze bezit véél en véél meer; ze zeilt ook nog elke binnenschipper er uit . . .! Nou, toen dokter Van Loon hem aanbod om dit akkefietje samen op te knappen — tenslotte is het een kwestie van vier-, vijfmaal de rivier op koersen van het éne dorp naar het andere — heeft hij gauw toegehaapt. „Blijf jij maar thuis, want daar hoor je,” heeft hij tegen Mie gezegd. Het viel mee dat ze het wilde erkennen; ze knikte tenminste, al had ze

moeite om haar mond te houden, Ja-ja, een vrouw hoort niet met een tjalk op de rivier. Dat is geweest, en het was nodig, maar het hóórt niet, wat u dokter? Zo is het, Jochem!

Samen hebben ze de tjalk opgetuigd en toen maar varen en praten; praten en varen . . . Hoe leven die schippers eigenlijk? En hoe kwam je er bij om de „Antje-Jacoba” er aan te wagen?

Vanzelf waren ze toen ook op die ziekte gekomen en op dat gevecht tussen Jochem en de Here Jezus.

„Raar volk toch!” lachte dokter Van Loon geamuseerd.

„Je doet er weinig aan, wanneer Jezus je hebben wil,” gaf Jochem toe. „Maar het gekke is, dat je er nog blij om bent ook.”

Toen waren ze er maar van afgestapt, want laten we eerlijk wezen: ijlpraat is het en dat is gelijk aan spoken zien. Het is een goed verhaal, zoals Jochem het vertelde: hij op de rand van zijn schip en dan mogen kiezen tussen de dood of regelrecht de hel. Daar zit zelfs een behoorlijke dosis symboliek in. Maar om je op die grond nou gewonnen te geven en te zeggen: „Kijk, Jezus leeft dus en Hij wil alleen maar, dat ik in Zijn armen spring,” dát is toch ál te gek.

Intussen zet Jochem dan een boom op over de vrachtvaart; de suikerfabrieken of de boeren. Daar valt dokter Van Loon dan weer zo met een losse opmerking tussen. „. . . Maar toen je sprong, was je toen niet bang dat je in het water terecht kwam?”

Kalm zuigt schipper Jochem een zware rookwolk uit zijn pijp en hij stapt zonder commentaar van die kippenfokkerij van Teeuw Versluis af, waar toch wel het één en ander in zat om je vrolijk over te maken en hij antwoordt: „Reken maar van jetje: ik kneep hem als een ouwe dief, want ik dacht: Nou Jochem, daar ga je dan, want dit is de dood. Maar dat is nou juist het wonder, waaraan ik eeuwig blijf geloven: zo gauw je voeten van het schip af zijn, verdwijnt die angst, want je weet dat Jezus je opvangt.”

„Ik snap er geen spetter van,” gromt dokter Van Loon mismoedig en hij kijkt naar de wallekant, waar het vergeelde riet zich gewillig-golvend buigt in de wind. De herfst zet nu toch lekker door. Straks raast hij weer bij nacht en ontij achter zijn griepatiënten aan, alsof hij er rijk van kan worden.

„Dat snapt immers geen mens,” legt Jochem uit. „Of denkt u dat ik het snap, dat Jezus me niet direct die hel inslingerde, net als ik de schuit? Maar dat is juist de genade, zoals onze dominee dat vroeger zei: Je mag het zelf nog kiezen ook.”

Het is dan toch wel erg lang stil, na die woorden. Misschien snapt die dokter het nu nog veel minder of hij wil er niet verder over praten.

„Met die hond van Teeuw is het al precies even gek als met z'n kippen,” praat Jochem onverstoorbaar op het oude onderwerp door.

„O, ja?” verwondert zich de dokter.

„Bê-ja, man. Dat mormel moet een kruising zijn van een schipperskees en . . .”

„Jullie halen droom en werkelijkheid door elkaar, dát is mijn bezwaar tegen

het christendom," doorbreekt dokter Van Loon dat verhaal, „zodoende weet je nooit waar je aan toe bent. Want waarom krijg jij de kans om te kiezen en een ander niet?"

„Een ander niet?"

Jochem is eerlijk verwonderd. De dokter moet het nu toch niet gekker maken dan het is, want heeft Giel minder kans om het goed te maken, dan hijzelf?

„Nee," zegt de dokter koppig. „Je zegt, dat Jezus jou in je kraag greep, omdat je Moeder voor je bad en die . . . enfin . . . en Mie."

Er trekt een rimpel in het voorhoofd van de schipper. Zó diep was hij op dat probleem niet ingegaan. Maar als je 't zo bekijkt, ja, dan zit er toch een tikkeltje onrechtvaardigheid in, want niet iedereen heeft een Moeder en een meisje, die voor hem bidden. Dat maakt God dus uit, want zo iets kan je niet kiezen en als je zou kunnen kiezen . . . dan koos je die bidders zeker niet . . . nee . . .

„'t Is natuurlijk te gek om over te praten," gaat de dokter verder. „Maar als ik m'n eigen leven naga zie ik niemand die voor mij nou eens een schietgebedje gedaan heeft. Dus ik krijg niks te kiezen ook; ik mag zo maar de hel in, omdat onze lieve Heer mij niet zo'n voorspraakje gunde."

Barstend vol problemen zit toch het leven. Kom daar nu eens uit. Jochem krijgt er schele hoofdpijn van, want zie je, hij gunt die dokter toch ook die zekerheid, die hij nu zelf gekregen heeft. Met elk probleem naar Jezus, want je springt maar en . . . O, maar dan komt hij hier ook uit, wacht.

„Ik snap ook niet waarom de één wel en de ander niet wordt uitgekozen," geeft hij toe. „Misschien dat God dat Zelf maar beoordeelt en dan zal het wel goed zitten."

„Makkelijk," grinnikt de dokter.

„Als je 't daar mee eens bent wel," aarzelt Jochem en hij piekert hoe hij toch deze man kan troosten met óók een bidder op zijn pad, zonder kwezelachtig te lijken, want je wil vent blijven, waar of niet? Dan verheldert zijn gezicht. „U moet niet denken, dat er niemand is, die voor u gebeden heeft," zegt hij met de zekerheid van iemand die wéét, „want denk je nou, dat zo ééntje als Mie wél voor een vloekbeest als ik zou bidden en niet voor iemand die jaar in jaar uit voor haar heeft klaargestaan?"

Deze gedachte is zó nieuw, zó groot, dat de dokter met groot geweld zijn neus snuit en dan bulderend lacht om die veronderstelling. Twee minuten later zit hij als een bedremmeld jongetje over het water te kijken en hij snuffelt van tijd tot tijd en neemt dan een dropje, omdat het guur . . . eh . . . toch al fris is, wanneer je lang in zo'n schuit zit. Jij ook een dropje, schipper? Proost, daar ga je dan!

Ei-ei, Teeuw Versluis heeft een vracht zand voor de wal. Jochem tuurt in de verte naar het schip, dat bij Teeuw gelost wordt. Uit duizend andere schepen zal hij de „God zegent de vaart" herkennen, maar hij probeert zichzelf wijs te maken dat het best een ander kan zijn, die er veel op lijkt. Maar het is geen ander en daarom zou Jochem nu in de roef moeten duiken

en zich klein maken voor het hoongelach van de schippers. Maar daar is hij nou net even te tenger voor gebouwd: hij gaat voor Krijn Stevens niet uit de weg, of liever: om Krijn Stevens zou hij het bij benadering nog willen, als die bandiet van een Nico Schiebroek maar niet bij Krijn voer. Nu blijft hij zitten als een blok en zijn toegeknepen ogen begluren het naderende schip. Hij ziet nu al de mannetjes af en aan komen met hun kruiwagens vol of leeg.

„Ken je die schuit?” vraagt dokter Van Loon met een tikje medegevoel. Het moet beroerd zijn om als flinke schipper op je eentje een pottentjalk te bemannen, terwijl zo langzamerhand iedereen wel weet hoe je van je schip afgekomen bent.

„Of ik!” gromt Jochem. Hij is geen blok, hij is een vaatje buskruit, dat op ontploffen staat. De lont brandt al en straks gaat 'ie.

„Trek je er maar niks van aan, ze zullen wel geen van allen brandschoon zijn.”

Bah, wat geeft hij nou een lamlendig stukje troost weg. Dat is ook goed om iemand de dampen in te jagen. Moet je nou toch eens zien hoe dat gezicht staat: drie dagen rauw weer met een lijvige storm na, als toegift . . .

„Dat denk ik ook niet,” grauwt Jochem, „want op die schuit vaart die ellendeling, die me nog een trap toe wilde geven!”

„Dat jongetje Schiebroek?” lacht dokter Van Loon opgelucht. Het soort dat Nico vertegenwoordigt ligt zo ver beneden het soort waarmee hij zich inlaat, dat de aanwezigheid van dat manneke op die schuit hem minder doet dan niks. Hij heeft ooit uit dat ventje gerammeld wat er aan waardigheid in leek te zitten en het bleek niet anders te zijn dan wat gezammer en gesnotter. Daar stap je dan een volgende keer met een bocht omheen.

Nico heeft nu de tjalk ook in de gaten. Hij blijft op de kruiplank staan en zet zijn handen in de zij, uitdagend.

„Dat is 't ie,” zegt Jochem kort.

Maar hij laat zich niet kennen, dat nooit! De tjalk koerst scherp bakboord op de „God zegent de vaart” aan. Ze kunnen nu de brede grijns al zien op het gezicht van de schippersknecht. Nico speelt kat en muis: hij had gedacht, dat Jochem nu al een poosje in het spinhuis zat, want daar had hij hem immers met een geweldige veeg van zijn klauw heengeduwd. En nu vaart hij daar in de tjalk van Scherven-Mie. Dat is iets om over te grienen. Ja, want Lien begint hem gruwelijk te vervelen; die is veel te gedwee, doodgeplaagd en moegespeeld zou je zeggen. Juist vandaag kreeg hij een onweerstaanbaar verlangen om zijn geluk nog eens bij Mie te beproeven, want die zal nu van die ouderwetse ideeën wel af zijn. Ze heeft haar ervaring en daarna ontsnapte ze op de nipper aan die brandstichter . . . En heeft hij dan de „God zegent de vaart” nog nodig? Welnee, die laat 'ie verkopen en hij maakt zich van Lien af. Achteraf heeft hij altijd meer om Mie gegeven dan om Lien. Mie gaf partij, Mie speelde mee, al was ze wat opstandig. Lien laat zich van de ene kant naar de andere rollen en doet niks meer terug. Het liep allemaal zo mooi: hij heeft Mie een beste dienst bewezen, door Jochem weg te laten halen vóór hij kwaad kon. Nu heeft hij een vracht zand verkocht aan Teeuw Ver-

sluis, om een dag of wat in haar buurt te zijn en het terrein onopvallend te verkennen. Daarna zou hij haar krijgen, want hij weet nog drommels goed dat hij een zekere macht over haar heeft. Met al haar praats blijft Mie ten slotte een vrouw, die je bang en murw kunt maken. En nu vaart daar Jochem in háár tjalk . . . ! Dat is zó erg, dat je bijna zou vergeten dat het leven ook kat en muis speelt met jou. Je zou een klap teruggeven als je je niet beheerste.

In plaats daarvan grijnst hij. Ha-ha, die Jochem! Kijk Jochem toch eens boos kijken!

Nico steekt zijn hand op, lacht zichtbaar zijn geluidloze lach. Hi-ha-ha-ha, die Jochem, hoe gaat het dan met Jochem?

„Je leert het al aardig, schippertje,” sard hij, „zo'n tjalk zal ook wel willen branden, zou 't niet?”

Zelfs dokter Van Loon siddert van verlangen om die ploert van katoen te geven. Jochem siddert niet meer, hij is één bonk spanning, want het lont is aan het buskruit toegekomen. Nu gaat het gebeuren, nu of nooit. Met dezelfde vaart waarmee hij op de „God zegent de vaart” is aangetornd, stormt hij nu in de rietwal, zodat de tjalk kreunt en kraakt. Het zeil klappert nu hij de schoot viert en dokter Van Loon houdt zich met beide handen aan de tjalk vast, terwijl zijn ogen groot staan van ontsteltenis. Deze drift, regelrecht geboren in de hel, heeft hem overrompeld. Daar betekent zijn eigen, kleine boosheid niks bij. Zie toch, hoe die kerel loopt en doet!

Nico heeft het ook begrepen. Hij meende zich dat plagerijtje wel te kunnen veroorloven, want Jochem kan met een zeilschip toch niet direct stoppen en zal dat ook niet doen . . . Nu staart hij met grote schrikogen naar de aanstormende wraak. Zijn mond zakt open van radeloze angst. Maar Jochem kent geen erbarmen. Hij hoorde nauwelijks dat in de tjalk een aantal potten aan diggels sloeg door de harde stoot tegen de wal. Alleen even dat geluid en het woord scherven, maar daar vliegt hij doorheen en overheen, want ginds staat de satan zelf, die hij gaat vermoorden. Hij zal het licht uit die groene ogen slaan; hij zal . . . hij zal . . . hij zal . . .

De woede doet hem bijkans stukken en een grimmige voldoening bruist in hem op, wanneer hij zijn slachtoffer ziet staan. Hij wil de loopplank oprennen, maar dan duwt Nico de kruiwagen vooruit, om hem de weg te versperren. Nico wil zich toch niet maar zo, zonder meer laten kielhalen. „Wat wil je?” hijgt hij zenuwachtig. „Je blijft van m'n schuit af, of ik . . .”

Dokter Van Loon is nu ook tot bezinning gekomen. Hij haast zich wat hij kan, over de tjalk naar de doldriftige schipper. Die kerel zal er nog een moord bij op zijn geweten nemen, als hij niet gauw kan ingrijpen. Kijk me zo'n woesteling toch eens te keer gaan!

Met een gegrom als van een tijger heeft Jochem de kruiwagen gegrepen en hij probeert die opzij te slingeren. Maar een kat in nood doet rare sprongen; hij durft zelfs te vechten, wanneer het om zijn leven gaat. En het gáát om zijn leven, want hij ziet de moordlust blikkeren in die ogen tegenover hem. Met beide handen houdt hij de bomen van de kruiwagen omvat. De angst maakt hem sterk, zodat Jochem wringen kan en trekken; duwen en wrikken, zonder

dat hij de wagen voor- of achteruit krijgt. Op het geweld van hun getier komen de schippersvrouw en Lien uit de roef en de oude Stevens haast zich achter zijn lege, bolderende kruiwagen wat hij kan, want daar wordt gevochten, mensen!

Als het dan niet lukt, vooruit niet en achteruit niet, slingert Jochem met al het geweld van zijn driftige kracht de kruiwagen van de kruiplank af en dan duikelen man en wagen tussen schip en wal. Nico kopje onder, raakt dan onder de kruiwagen.

Jochem ziet hem worstelen en staat ineens ontgoocheld op de smalle plank. Die kruiwagen is van ijzer! gaat het door hem heen. Wat zijn sommige mensen toch stom, om een ijzeren kruiwagen te nemen! Als je er mee te water raakt en je komt er onder, dan verzuip je als een kat. Ja, kijk maar niet zo benauwd, want je hebt niet beter verdiend!

De wagen klemt tussen schip en wal. Er is geen schijn van kans, dat Nico zonder hulp bovenkomt. Hoe is het mogelijk, dat je dat zo nuchter aan kunt zien: zijn kop steekt onder de kruiwagen uit en hij opent zijn mond, alsof hij wil roepen. Dat is dom, jongetje, want zo verdrink je des te eerder! Waar heeft hij zo iets al eens gezien? O, ja, Vader verdrong ook tussen schip en wal. Enfin, dan is Nico de enige niet, dat is een troost voor zijn weduwe . . .

Met zijn handen op zijn knieën staat hij aandachtig het verdrinkingsproces gade te slaan. Het duurt maar een paar seconden, dan krijgt hij een stomp in zijn lenden, waarvan hij opschrikt. „Spring, Jochem, spring,” toetert de dokter in zijn oor. „Die vent verzuipt waar je bij staat, snap je dat dan niet?”

Het tweede deel van de zin hoort Jochem nauwelijks. De eerste woorden hebben de doldriftige moordenaar ineens veranderd in een vergevingsgezind kind, dat er zelf ook zo voorgestaan heeft als de man die onder water met de dood worstelt. Zonder zich te bedenken springt hij van de plank af het koude water in.

Geloven, dat is toch springen, niet Moeder . . .?

„Ja, Jochem, springen is geloven en geloven is springen.”

Ook van een kruiplank af, waar je de ander afgeduvelde hebt, Moeder?

Natuurlijk Jochem, wanneer je hem nu maar gauw redt. Je moet het nog leren, Jochem.

Veilig in Jezus' armen, niet Moeder? Mie, zo is het toch? Dat water is zo koud . . . o, wacht, hier heb ik wat.

Hij tast met graaiende handen naar de kruiwagen, grijpt daar onder en trekt zijn slachtoffer aan zijn haren onder de kruiwagen vandaan.

„Schiet op, Schiebroek,” denkt hij grappig. Nou moet er gauw lucht komen, want hij krijgt het benauwd. Hé, waar zit die vent nou aan vast. O, gelukkig, de kruiwagen gaat al omhoog, nou nog een rukje, zo, drijven d'r bij, broeder.

Onder water werken is veilig in Jezus' armen, niet Moeder? Mie, je moet voor me bidden, want ik stik haast en ik kan me bijna niet verroeren. Hé, meneer Schiebroek, zou je niet eens een beetje zwemmen. Geloven, dat is springen, jongen, niet vallen, zoals jij deed, met een kruiwagen op je kners. Vooruit, daar ga je dan, nee, niet ónder die schuit, want dan gaan we er alle-

bei aan. Mooi, nou hebben ze me met de boothaak in m'n kraag. Hou je vast, Nico . . . Moeder . . . Mie . . . gedag . . . ik kan het ook niet . . . veilig . . .

Dokter Van Loon geeft aanwijzingen, terwijl hij zelf Nico onder handen neemt. Nico is blauw en hij vreest het ergste. Misère met zo'n driftkop.

Wat zegt'ie: Miserere nobis! Als hij deze kattenoog er niet doorhaalt, gaat Jochem er aan en dan is het met het geluk van Mie voor goed gebeurd.

„Ja, goed zo, schipper, druk dat water er maar uit. Ademt hij nog?”

Ja, dan ga je voorlopig de gevangenis in, Jochem van der Vaart. Het is met jou als met Tijn Uilenspiegel: altijd zoeken ze je, maar je hebt het er zelf naar gemaakt. Dit is nog vrij wat erger dan een spontaan brandje om een verzekering op te lichten . . . Wat zeg ik: dat was kinderspel bij dit, want dit boefje is zo dood als een pier . . .

„Hij ademt nog, dokter.”

„Mooi, dan zal hij 't wel redden.”

„'t Was wel op 't nippertje, dokter. Ze schoven bijkans ónder de schuit.”

Klets niet, m'n goeie man, want ik wil dit vriendelijke schepsel nog een beetje voort laten leven. Over een week mag hij er aangaan, maar nú niet, anders zien we onze vriend Jochem de eerste tien jaar niet meer.

Op zichzelf . . . is . . . dat . . . Er zit geen aarsje leven in dit manneke, merk je wel . . . Nee, op zichzelf is dat zo beroerd niet, want Mie is een knappe meid en het schijnt zo te moeten wezen, dat ik haar troost . . . Ik kan wel twee gezinnen . . .

„Hé, schipper, snap jij nou hoe zo'n vent zo stom komt om van die plank af te vallen?”

Op een kluitje staan de boer en boerin, de schipper en zijn vrouw en dochter om hem heen, wanneer hij met argeloze ogen de schipper zoekt.

„Snap je dat nou, schipper?”

Van alle kanten komen dan de protesten los. „Ik zag met m'n eigen ogen, dat Jochem hem er in smeet!”

„Hij ging met kruiwagen en al, omdat die bruuft hem er af duwde . . .”

Dat zal dus ook niet lukken, Mie, want ze hebben deksels goed gezien, dat het Jochem er om begonnen was. Op z'n gunstigst wordt dat doodslag en geen moord, maar dat scheelt maar een paar jaar. Iedereen weet trouwens hoeveel die twee van elkaar houden. En tien tegen één komt dat brandje nu ook weer op de proppen! En wat maakt dan mijn eenzame verklaring uit, dat de overledene die driftkop stond te sarren? Wie gelooft dat?

Nog driftiger pompt hij de armen op en neer, om lucht te krijgen in het slappe lijf. Op de regelmaat van de bewegingen dreunt het in zijn hoofd: „Ga niet dood . . . goede vriend . . . ga niet dood . . . goede vriend . . .”

Het zweet gutst van zijn gezicht. Oebeleboebie, wat krijg je het daar warm van. Mie is een knappe meid, daar zit'm de kneep. Als dat kind niet zo mooi was zou die schipper niet verliefd geworden zijn en die pummel hier niet en . . . ha-ha . . . jij ook niet, doktertje. Dan zou je wel met meer plezier pompen aan die armen, want dan pompte je die lieve meid niet bij je vandaan. Nee, verdikke, daarom pomp ik niet maar ik laat me niet kisten . . . Waarom

orden er zulke knappe meiden geschapen, als daar ruzie van komt? Dat
l hij straks die schipper eens vragen; weet'ie vast ook geen antwoord op.
ou die makker nou straks ook klaar staan met zijn springen in Jezus' armen,
anneer hij voor een jaar of wat achter de tralies moet?

Mie zal wel een beetje troost kunnen gebruiken. Ze moet maar uit deze
urt weg. Net huisje in Rotterdam of zo, kan hij er op zijn motor zo nu en
n eens heengaan. Of een auto . . . , was toch al lang van plan er één te
open. Mag ze ook van tijd tot tijd een bezoekje in de gevangenis brengen,
lang ze nog aan dit brok schipper denkt . . . Ga niet dood . . . goede vriend
. ga niet dood . . . Hé, je zou zeggen . . . dat hij zelf even meedeed . . . Ga
et dood . . . goede vriend . . . ga niet dood . . .

Na lang zwengelen komt dan eindelijk het leven weer terug in de drie-
vart verdronken schippersknecht. De vrouw van Teeuw Versluis staat er
j te snikken en de schippersvrouw prevelt een dankgebed, maar Lien staart
rak op het bleke gezicht met de gesloten ogen, dat nu zo anders lijkt dan
het kent; je zou zeggen: minder gemeen! Bijna wenste ze, dat ze van hem
erlost was, maar nee, dat mag je niet wensen . . .

„Die wandelt morgen weer tussen je kippen, Versluis,” lacht dokter
an Loon en hij zegt er veelbetekenend achteraan: „Het is beter, dat hier
et verder over gesproken wordt en geen politie er bij of zo, want dan . . .”

Hij maakt de zin niet af, maar kijkt waarschuwend van de schipper naar de
renkeling, die nu juist op adem gekomen is, alsof hij hem duidelijk wil
aken dat het voor Nico niet zo best zou zijn om hier de politie bij te halen.
aar wie denkt over politie, wanneer alles zo best afloopt? Is een ruzietje
ver en weer iets om drukte over te maken? Nou dan!

Jochem krabbelt wankelend overeind, maar hij weigert met de boerin mee
gaan. „Ik wil naar huis,” zegt hij kinderlijk-koppig.

Wanneer de dokter dan richtlijnen gegeven heeft voor de verdere verzor-
ng van Nico Schiebroek, gáán ze naar huis. Jochem heeft de jas van de
okter om zich heen geslagen, hoewel hij om dat beetje kou lacht; maar de
okter heeft geen jas nodig, want hij is woest warm van dat zwoegen met
ico.

Die heeft zijn trekken thuis,” glundert hij.

„Ik ook,” antwoordt Jochem.

„Je bent er anders best afgekomen,” vindt de dokter.

„Zo te zien wel, maar ik weet nu dat het heel wat makkelijker is om op
en bepaald moment te springen, dan te zorgen dat je dat altijd zal durven
oen. Ik ben een beetje te driftig, weet u.”

De dokter begrijpt dat verhaal weer niet. Die lui halen immers altijd droom
n werkelijkheid door elkaar.

„Wil je soms zeggen, dat zo'n vechtpartij niet te pas komt?” vraagt hij.

„Je zou voor zo'n knul moeten bidden, in plaats van met hem vechten,”
gt Jochem langzaam. „Anders komt hij nooit zo ver, dat hij durft springen.”

„Dan kan je wel voor iedereen . . .” Hij zwijgt plotseling. Als het wáár is,
é, áls het waar is, dat Jochem gelijk heeft en dat Mie, zo ééntje als Mie

voor mij bidt, terwijl ik nota bene daarnet een mooi plannetje met haar voor had, dan mag ik het die Nico wel gunnen dat Jochem voor hem zal bidden, want we ontlopen elkaar niet zo bar veel: we willen allebei wat we niet mogen. En dat moet je laten, anders kan je niet springen, zegt Jochem.

Hij zal het daar toch eens met die ouwe dominee De Wet over hebben, want het leven is bar ingewikkeld. Je leeft daar als jonge kerel aan voorbij, maar als je dit nu allemaal meemaakt en je ziet dan hoe zo'n kind als Mie leeft en maar altoos volhoudt: „De grote Stuurman weet het . . .”, dan wil hij toch wel eens van zo'n prekenmaker horen wat daar allemaal achter zit. Het is maar makkelijk om alles aan een ander over te laten: „Spring, Jochem, Jochem, spring”, en dan drijf je af in de armen van de eeuwigheid. Wat? Van de Eeuwige Zelf, als je 't geloven mag. Hij mag lijden, dat die dominee hem zover kan brengen, want je wilt toch wel eens rust op je oude dag. Je wordt het anders nooit met jezelf eens . . .

„Dus je sprong zo maar, zonder te vragen en zonder na te denken?” vraagt hij weer onverwacht.

Jochem lacht zachtjes. De dokter is er goed mee bezig; hij heeft zeker niks gehoord van zijn verhaal, dat die Nico zo lelijk met z'n poot aan die kruiwagen bleef hangen en dat het maar heel best was, dat Krijn Stevens hen ophaalde met de boothaak . . .

„Ik sprong en ik werd opgevangen,” springt hij ogenblikkelijk over op het onderwerp waar de dokter mee bezig is, „maar van tevoren wist ik heel best dat mijn leven aan scherven lag.”

„Ja-ja,” zegt de dokter bedachtzaam. „Dus dat moet eerst . . .”

Jochem is niet erg bewegelijk in dat natte goed, met die dikke jas er over, daarom zal de dokter wel even het zeil strijken. Intussen stuurt de schipper de tjalk naar de schoeiing. Ziezo, we benne d'r weer!

Mie staat verwonderd voor het raam, wanneer ze de dijk afdalen. Dan schrikt ze, want Jochem draagt de jas van de dokter en zijn haar is kletsnat.

„Kom gauw binnen,” roept ze, „ben je van de schuit afgevallen?”

Maar nee, dokter Van Loon moet nodig naar huis en Mie moet Jochem maar gauw warm en droog goed geven en denk er om dat hij er niet aan te pas moet komen, want dan is dat een bewijs dat Mie niet geschikt is om een goede man te verzorgen ha-ha-ha . . .

Dan jakkert hij weg, want hij wil dan direct maar even bij de dominee aangaan. Die ouwe zal een paar rare ogen opzetten, dat zo'n goddeloze hark als Pieter van Loon hem om een middeltje komt vragen voor een kapot leven. Wat zullen we nou hebben? Zit hij me daar te grienen als een klein kind, omdat hij nou die grote dochter van'm aan een ander over moet laten? Ja, jong, zo heeft iedereen z'n kopzorgen: jij dit en je vrouw weer andere . . . Hij zal het er met zijn vrouw eens over hebben, want hij heeft nou toch lang genoeg in deze buurt gedokterd. Hij is nou wel eens aan een kleine pauze toe, voordat hij doodgaat. Ha-ha-ha, dan zal hij toch ook aan het springen moeten . . . Hoe zei die schipper dat maar? „Ik sprong zo maar in Jezus' armen, maar dan moet je leven aan scherven zijn.” Stil maar Pieter, zo erg

Ik ben je er niet van af, want een asbak, die zo lang meegegaan is als jij, valt des te eerder aan diggels, al was het alleen maar omdat Mie, . . . En nou 't uit, dokter! Spring . . . Pieter . . . spring . . . toe maar . . . 't is veilig, geloof me nou: je ziet het aan Mie en aan die driftkop van haar . . .

Over zijn kop koffie heen kijkt Jochem wat schuw naar Mie op. De kou leeft nog in zijn lijf, maar hij begint nu lekker warm te worden.

„Zei de dokter dat?”

„Ja, elke keer begon hij er weer over. Ik had het over Teeuw Versluis en de hond van 'm en dan viel hij me pardoes in de rede met z'n: „Dus toen rond je . . .” en dan vertelde ik maar weer van voren af aan, al gelooft hij niet veel van.”

„Nee?!”

„Ik ben er dit keer weer best afgekomen, Mie. Als die vent verdronken was, zit ik hier vandaag voor 't laatst . . .”

Zijn gedachten malen maar steeds om datzelfde: hij was bijna moordenaar worden, ondanks al zijn beste plannen.

Om hem af te leiden bedenkt ze dan dat ze hem nog nooit de kwitantie af van de betaalde schuld aan de verzekering. „Hier Jochem, die heb ik nog steeds. Nu alles zo goed afgelopen is, kan je weer gerust zijn.”

Hij knikt; zit lang met het papier in zijn handen, bestudeert de namen Gompel en Kevelaar en vindt die van Gompel zo harkerig, bij die van Kevelaar vergeleken. Mie is toch wel goed voor hem; als hij nog een jaar of wat langer was, zou hij er niet lang over piekeren om haar te vragen. Nu kan hij maar dat niet aandoen. Wat moet ze met een armoedzaaiër als hij? En welke eerbaarheid heeft ze, dat hij toch niet op de één of andere dag de gevangenis draait? Zou dat zo gek zijn dan? Hij zit nog geen uur van minstens tien jaar en wat moet een vrouw die met zo'n man trouwt?

Maar nu moet hij haar toch zeker bedanken, of doet hij ook al niet meer dan een beetje fatsoen? Wat zei ze? Kon hij nou gerust zijn?

Een beetje medelijdend moet hij daar om lachen. Vrouwen zien de dingen op éne keer goed en zuiver en een andere keer erg simpel. Hoe kan hij nou gerust zijn, zonder een stuk goed om aan te doen? Zelfs de huur van zijn huis in Rotterdam kan hij deze week niet opbrengen. Belachelijk van hem, als hij zich allerlei gekke plannen in zijn hoofd haalde, toen die dokter hem vanmorgen vroeg om mee te gaan zeilen. Die ouwe dacht zeker dat alles met Mie en hem al geregeld was en dat hij hier bleef wonen, omdat ze hem nou toevallig met een kop vol zorgen binnenliet.

Ze hoort nou zelf, wat ze daarvan denkt: „Het is allemaal goed afgelopen,” en ze heeft schoon gelijk. Afgelopen is het! Ze heeft hem uit de ergste narigheid gered en ze heeft zijn praatjes van deze morgen niet kwalijk genomen, al is 't apt hij nu wel waarom ze zo vriendelijk lachte, toen hij zei dat vrouwen niet horen en niet op de rivier. Ze zal wel gedacht hebben: „Och, de ziel, die maakt zich nog blij ook met de dode mus van een gestorven liefde!”

Er is ook nooit over gesproken, na zijn komst. Hij is een paar dagen blijven

hangen en ze heeft hem vriendelijk geduld; ze heeft zelfs de dokter aange-
moedigd om samen wat te gaan zeilen. Maar hij mag immers niet denken,
dat zo'n vriendelijkheid hetzelfde is als: „Kom aan m'n hart, lieveling!” Het
is ook niks voor Mie, om met een halve moordenaar en een hele brand-
stichter te trouwen.

Nog kijkt hij naar de kwitantie. Dat is dus haar manier van doen: wél
zakelijk, dat moet hij toegeven. Hier, Jochem, ik hou niet meer van je, maar
ik had iets goed te maken en dat heb ik nu gedaan, hier heb je de kwitantie
en alles is nu goed afgelopen, je kunt gerust zijn.

„Dat is 't woord niet, Mie, want mijn laatste cent ging er aan heen. Maar
dankbaar ben ik wel en dat zál ik blijven ook.”

Beroerd! hopeloos beroerd zoals hij dat nu weer zei: nu heeft hij meelij
met zichzelf en dat moet ze wel gemerkt hebben. Kijk maar eens hoe meewarig
ze naar hem lacht. Toe maar meid, zeg het maar. „Och, arme jongen, dat
is waar ook: je hebt geen cent meer!” En pak dan een paar tientjes, dan heb
ik je gegeven, waarop een bedelaar recht heeft. Niet denken, Jochem, niet
denken jong, want je mag niet te veel verwachten van een bakje dat aan
scherven ligt. Je moet maar springen in het leven, want het zal allemaal wel
goed komen. Als je maar voor één ding uitkijkt: Krijg geen meelij met jezelf,
want je bent er helemaal best afgekomen. Je bent vrij en Nico is niet ver-
zopen. Dank U, Here!

Mie zit tegenover hem nu. Ja, Mie, daar zitten we nu met de brokken. Ik
wou, dat ik weer eens een gezonde longontsteking kreeg, dan duurde mijn
vacantie nog even . . .

„We zijn langzamerhand te oud geworden voor lieve woordjes. Ik weet niet
of ik nog precies zo van je houd als vroeger, maar het is goed dat we van
elkaar weten, dat er veel aan scherven ligt in ons leven en dat dat allemaal
weer gelijmd moet worden . . .”

Toch goed is die meid. Ze geeft hem nog een beetje hoop op de toekomst
mee in zijn eenzaamheid. Hij kan nog wel een pijpje smoren, voordat hij weg-
gaat, want ze zal hem niet zonder meer de dijk opsturen.

„Bedoel je, dat je . . .”

Hij rekt naar de pijp in het pijpentestje. Kijk uit, dat het niet valt, Jochem,
want dat overleven we niet voor de tweede maal.

„Dat testje,” lijkt Mie voort te gaan op zijn gedachten, „dat testje is weer
heel geworden en het is zelfs nog mooi, al zit het vol kleine scheurtjes.”

„'t Is een knap testje, zeker,” geeft hij toe.

„Je mag het hebben om je pijp in te leggen,” zegt ze zacht. „Als je niet zo
gevloekt had, zou je het al veel eerder gehad hebben . . . en toen was het nog
heel.”

Hij knikt. Ze mag dan niet veel meer van hem houden, het is toch vriend-
delijk dat ze hem bij het afscheid dit dingsigheidje meegeeft als herinnering.

„Een mens is wel eens driftig, Mie en ik was destijds zo vreselijk giftig, om-
dat die Giel, die knecht van me . . . enfin, je hebt zo het één en ander met
jezelf te tobben . . .”

Ze wenkt zijn woorden met een verdrietig lachje weg. Ze voelt zich zo onmenselijk veel ouder dan hij, terwijl ze de jongste is. Hij moest eens weten, dat juist zijn drift, zijn bazigheid, haar zo aantrekt, terwijl daaruit alle ellende voortgekomen is. Wat is toch dat dubbelhartige in een mens? Toen hij haar naar zich toe schreeuwde en laatst, toen hij hier kwam, zich doldriftig maakte, omdat ze hem niet wilde begrijpen, juist toen hield ze van hem. Niet zoals zij hier in elkaar gedoken zit, alsof hij op een vonnis wacht.

„We praten er niet meer over. Ik heb het testje gelijmd en het is weer heel. Zo kan het ook met ons gaan, Jochem. Het zal misschien niet zo mooi meer worden als we het ons eerst voorgesteld hebben, maar uit de scherven waarmee we hier bij elkaar zitten, kan toch nog wel iets gemaakt worden. We kunnen dat toch proberen met elkaar en met God . . . ?”

Het dringt nauwelijks tot hem door. Waar wil ze heen? Bedoelt ze werkelijk, dat ze met hem samen nog iets van het leven terecht denkt te brengen?

„Wil je dat, Mie? Wil je dat echt?”

Is het niet zielig, zoals hij zijn stem niet beheersen kan? Hoor toch, hoe everig en ontroerd die woorden komen. Moet ze nu als een Moeder zijn haar kind te straffen en zeggen: „Sst, stil maar m'n jongen, stil maar . . . ?”

Het is zo moeilijk. Al die jaren hebben haar sterk gemaakt, in staat om haar gevoel te bedwingen. Bij hem ging het andersom, de zenuwen hebben hem grondig geknauwd. En toch wil ze het met hem proberen; hij zal misschien door rust en goede zorg weer een vent worden, zoals hij vroeger was. Ze zal hem zelf zover moeten brengen, dat hij haar begeert en regeert.

„Voor dat sentimenteel gedoe van jonge mensen zijn we misschien te oud geworden,” praat ze zichzelf en hem voor. „Maar het leven kan toch nog wel goed worden.”

Aandachtig lurkt hij aan zijn pijpje en door de rookwolken heen kijkt hij naar haar. Dan trekken de plooitjes naast zijn ogen samen tot fijne waaierjes en er glundert een lachje in zijn ogen. „Dat zal het Mie,” zegt hij en ze voelt hoe hij een beetje de draak steekt met hun ernst. „Best zal het zijn, want ik heb alleen maar van jou gehouden en je zal eens zien hoe een beetje rust aan een oude kerel, zoals ik dan zeker lijk, nog een jonge vent maakt.”

Het is lang stil. Is dat nu de bekroning van jaren eenzaamheid? Is het bevreemden zóveel minder dan het begeren?

„Nee, Mie,” praat ze zichzelf voor, „dit is allemaal nog maar krammen en lijmen. Dat is geen lollig werkje en je herkent er het oude testje niet uit, maar later . . . later . . .”

Ze zet de radio maar aan, want ze hebben geen van beiden meer wat te zeggen. Alleen wanneer heel zachte muziek tot hem doordringt, zegt hij verwend: „Wel, wel . . .” Daarom schenkt ze hem koffie, een tweede en een derde maal. Ziet hij iets in dat testje op de schoorsteen? Hij staart er zo naar. En van dat testje naar haar eerste vaasje. Met de steel van zijn pijp wijst hij naar haar heen en hij zegt: „Van jou?”

Ja, van Mie en dat heeft ze zelf gemaakt.

„Hmm,” kucht hij, „da's knap werk en zoiets willen de grote lui wel. De

directeur van de suikerfabriek heeft een hele kast vol met alderhande van dat goed."

Je zou spijt krijgen van zo'n onberaden stap. Wat moet je met een man, die kinderpraat heeft. Maar wees gerust: Jochem zit te bekomen van een lange reis door allerlei verschrikkingen. Eén rust heeft hij nu al: hij heeft een huis en Mie zal voor hem zorgen, al dént hij er niet over haar te trouwen, zoals de zaken nu staan. Laat ze eerst maar weer eens zover zijn, dat ze zich niet meer onder de oude mensen telt en tegen hem praat als tegen een oud kereltje, waar je zo mee te doen hebt. Bovendien zit er een lekker plan in zijn kop tot rijpheid te komen.

„Lijkt dat pottenbakken je wel?”

„Ja-ja, dat fijnere werk wel, niet dat grove van vuurtesten en meer van dat gebruiksgoed. Kunstaardewerk, aparte vazen en pullen zou ik willen maken.”

„Die máák je dus,” bedisselt hij.

Ze ervaart die beslissing als een grote verrijking van haar leven en een even grote vermindering van haar zorg. Zoveel eerder zou ze daaraan begonnen zijn, wanneer de handel het had toegelaten.

„Goed,” antwoordt ze gedwee.

„En dan gaat morgen de hele voorraad uit je pottenschuur in de tjalk en ik ga de boer op.”

Er komt leven in haar ogen; hoe heeft ze zich zó kunnen vergissen. Ze meende dat zij voortaan zijn leven zou moeten leiden, voorzichtig, want Jochem is eigenlijk een patiënt, zo lang hij zal leven. Nog geen uur geleden heeft ze besloten om het dan maar zo te aanvaarden, hem maar met haar zorg te omringen, zoals ze het Vader deed en zoals ze het immers nu al zolang gewend is . . ., of Jochem neemt alle zorg van haar schouders af en maakt van nu af aan uit wat er zal gebeuren. Hij doet dat nog een beetje dom, want hij is onervaren, maar dat zal ze hem wel voorzichtig zeggen. In ieder geval mag het niet zo worden, dat hij zich overbodig of ondergeschikt voelt. „Wou je de hele voorraad meenemen?” vraagt ze.

„Zoveel ik stouwen kan.”

„Maar . . .”

„Hoor eens even: ik doe die handel en daarmee uit. Of denk je dat ik elke avond naar honk terugkeer, terwijl er hogerop nog veel meer klanten wonen dan hier.”

„Hoe wil je . . .?”

„Of denk je dat ik niet in die roef van de tjalk kan slapen? Ik blijf aan boord tot ik nieuwe voorraad nodig heb, dat spaart je kilometers varen en je kan veel verder uit de buurt gaan.”

Ze moet die inmenging in wat ze tot dusver altijd alleen bedisselde, toch even verwerken. Het klinkt zo vreemd: „Ik blijf aan boord . . .”

„Je zou beter de eerste tijd . . . zolang je zo . . .”

Wachtte hij daar op? Zoekt hij ruzie? Ze heeft bij de verandering, die zich aan dat zielige mannetje voltrekt. Die ogen schieten vuur. Langzaam komt hij overeind uit zijn stoel en driftig bijt hij: „Hoor eens, Mie: wanneer wij

samen uitvaren ben ik kapitein. Ik zal je even laten zien, dat ik niet de versleten ouwe kerel ben, waarvoor jij me houdt en daarna praten we verder. Ik heb het heel wat keertjes mis gehad in mijn leven, maar dat heb jij ook en daarom heb'ie geen recht om mij als . . . als . . .”

Hij komt er niet uit. Hij stottert van kwaadheid en hij kan geen vergelijking vinden voor het mannetje, dat zij in hem zag. Vanuit haar stoel kijkt ze naar hem op, met grote, vragende ogen, waarin blijde verwondering glanst.

„Begrepen?” maakt hij zich van de lastige vergelijking af.

„Ja, Jochem,” geeft ze gedwee toe en ze zou kunnen schreien van geluk, omdat ze het nu allemaal zo goed begrepen heeft. Jochem is niet oud en versleten; hij is hoogstens moe en zenuwachtig geweest en hij was afhankelijk van haar toestemming om hier te blijven. Zo is het goed: ze heeft daarmee „ja” gezegd, al ging het wat vreemd, maar dat geeft haar geen recht om hem nu voorgoed aan de leiband te laten lopen. Hou Moeders schort maar vast broer, dan val je niet . . . Nee, zo is 't goed en ze heeft het begrepen, Jochem.

En Jochem heeft gloeiend veel haast om te beginnen. De volgende morgen al maakt hij de tjalk klaar; hij splitst de trossen, omdat er hier en daar rafels aanhangen en volgend jaar moet de tjalk ook nodig eens op de helling, Mie. In de middag vindt ze hem met een verfkwast bezig. Op het bruine hout van de tjalk schildert hij witte letters: „Scherven-Mie”. Even doet het haar pijn, dat hij die naam kiest, maar het is maar éven, want als hij opkijkt en haar ziet staan op de dijk, zegt hij rustig: „Mijn schuit zal de naam hebben van de vrouw waar ik van houd.”

Dat is dan wel heel duidelijk: hij wil voortleven naast de vrouw, die zelf ook aan diggels ging en daardoor naast hem staat. Anders krijgt hij een stijve nek van het aldoor maar omhoog kijken naar dat standbeeld van godsvrucht en goed gedrag.

Zelf maakt ze de roef gezellig, zodat hij alles heeft wat hij zoal nodig kan hebben tijdens de reis. Want hoe lang zal hij wegblijven en waar gaat hij allemaal heen? Ja, zie eens, Jochem voer met zijn „Antje-Jacoba” van Uithoorn naar Puttershoek, wanneer dat zo uitkwam, maar hij voer net zo goed naar Hoofddorp en Leeuwarden, wanneer het zo uitkwam. Hij is een vrachttjutter van de binnenvaart en er verandert niet zo heel erg veel, nu hij op zijn eentje een pottentjalk bemant. Maar zo gauw het even luwt met het werk, laat hij toch een motor in de tjalk bouwen. Het mag een oud karretje zijn, maar het scheelt je al direct een oneindig stuk in de tijd, wanneer je tegen de wind in moet. Ja-ja, knikt Mie, maar hij ziet hoe dát haar toch wel erg aan 't hart gaat, want Vader voer met een zeiler en zij heeft ook dat zeilen lief gekregen.

„Je Vader was al lang van plan, om een motor te nemen,” troost hij. „Of denk je, dat hij voor de grap het rode en groene licht voerde? De oude zeilers hadden immers allemaal geel licht in de mast en verder geen nieuws . . .”

O, is het dáárom, ja, dan zal het wel zo zijn, Jochem.

En dan benauwt de aanwezigheid in haar huis hem zeker, want nog vóór het donker wordt koerst hij stroomop. De wind is nou gunstig, zie je. Het is

wel eenzaam, om nu alleen achter te blijven, niet poes, en zelfs geen tjalk meer voor de wal.

Ze loopt langzaam de hucht af, wanneer het grauwe zeil om de bocht van de rivier verdwenen is. Het is goed om hem weg te laten gaan, want nu zal ze uitkijken naar zijn terugkeer en ze kan zich daarop voorbereiden. Het moet wel heel erg wennen, dat ze haar zelfstandigheid kwijt is en haar tjalk en haar ... en haar ... Maar dan glimlacht ze toch, want al is hij dan weg — en ze weet niet voor hoe lang — toch is ze die erge eenzaamheid ook kwijt en als hij slaagt met de handel, ook veel zorg voor de toekomst.

Misschien komt vanavond dokter Van Loon nog. Ze zal dan met hem kunnen praten over haar toekomst en over Jochem.

Maar dokter Van Loon komt niet. Tweemaal meende ze het geronk van zijn motor te horen en éénmaal wist ze toch wel zeker, dat hij het was, die voorbij kwam razen, op weg naar Nico Schiebroek, maar hij kwam niet aan. Hij zal toch niet denken dat hij niet meer welkom is, nu Jochem ... en zij ... Bovendien is de tjalk weg, dat zal hij toch wel gezien hebben?

De volgende mogelijkheid doet haar kleuren. Dat kán immers niet? Ze betekende immers niets voor dokter Van Loon, dan het eenzame meisje, dat hij toevallig leerde kennen en waar hij zo zijn zorg over had? Of toch ...?

Hij kwam niet binnen gisteren en hij reed vandaag voorbij. Om de praatjes? Bestaat niet! Hij lacht om elk geroddel!

Ze zucht; schenkt zichzelf dan maar een kop koffie en verwondert zich. Het is allemaal zo vreemd en moeilijk en hoe houdt je de scherven van je leven uit elkaar, tordat je ze gelijmd hebt? Je probeert zelf te passen en te meten en je denkt: dokter Van Loon hoort ook bij het testje, dat van mijn leven gelijmd moet worden. Maar hij vindt zelf van niet, hij is bang geworden of ... jaloers. En als dat zo is, kan ik nog kiezen tussen hem en Jochem en Jochem en hem ... Wat kies je nou, Scherven-Mie? „Heer, als er scherven tussen zitten, die niet in mijn leven horen, gooi ze weg, want het bakje moet bruikbaar zijn tot Uw eer ...”

XIX

En dan lukt het! Uit witte klei vormt ze op de draaischijf een testje, als het gelijmde bakje, dat op de schoorsteen staat. Ze doet het met een gebed in haar hart, want ze ziet haar pottenbakkerskunst als een symbool van het leven, zoals God daarin ingrijpt. Het is niet ver gezocht, want Christus zelf leerde het haar, hoe de pottenbakker macht heeft over het leem en hoe hij tot zijn eer scheidt: het ene vat ter ere, het andere ter onere.

Terwijl ze bezig is, ziet ze het visioen van een gloednieuw testje op de schoorsteenmantel, waarin Jochem zijn pijp zal mogen leggen. Het oude bakje zal ze in de kast zetten en als Jochem thuisvaart met de tjalk, zal ze tegen hem zeggen: „Kijk, Jochem, het oude bakje is weg, we hebben nu een nieuw.”

Tot tweemaal toe mislukt het haar en met een verdrietig gebaar smijt ze het misvormde brokje klei in de kleshoek. Zó vereenzelvigd ze symbool en werkelijkheid, dat ze bidt: „Heer, doe het gelukken. Laat ons leven een leven zijn tot Uw eer.”

En dan denkt ze ver weg, terwijl haar vingers bezig zijn met een nieuw stukje klei. Ze ziet haar tjalk varen in het zonlicht en Jochem, die in de verte staart over de rivier. „Waar denk je aan, Jochem, wanneer je zo staart?”

„Ik denk aan een eenzame jonge vrouw, die verstoppertje speelde achter een koopvrouw, maar die nu zichzelf gevonden heeft als vrouw en als kunstenaars. Waarheen ik ook vaar, ik vaar steeds naar haar toe.”

Ze glimlacht tegen dat vergezicht en toch schreit ze, want die koopvrouw leek haar zo hard en wreed. Haar voet in de leren pantoffel gaat over het voetspoor, harder of zachter, naarmate haar gevoel het haar ingeeft. Het is zo vreemd, want haar voet gaat niet over het voetspoor van de draaischijf, maar over de loper in de kerk en er speelt een orgel, met het geluid van de zomerwind over de rivier, terwijl het water tegen de boeg van de tjalk kabbelt en een karkiet in het oeverriet roept.

Haar vingers, die de klei vormen, vormen geen klei, maar glijden langs de vereelde hand van Jochem: Nu zijn we voor eeuwig samen, Jochem: Eén in geest en streven, één in lied en leven . . . Heer, doet het gelukken.

Amen, zegt de oude dominee De Wet en dokter Van Loon zegt het hem na: Amen, terwijl hij haar over haar haar strijkt. De Here zegene u uit Sion . . .

Daar is het orgel weer, dat met een machtig geluid de kerk vult, zodat ze uit haar droom ontwaakt en ziet dat de deur opengezwaaid is van haar schuur. En dan zit ze tegenover het voltooide testje, dat haar handen onbewust vormden. Niet ik, niet ik, maar Uw Naam zij ere . . . Ze zegt het, want ze weet, dat ze er zelf eigenlijk niets aan doen kon, dat ze dit testje maakte.

Heel voorzichtig snijdt ze het voetje los van het onderste kleistompje, met behoedzame halen van het snijdraadje. Dan neemt ze het natte bakje tussen beide handpalmen op en draagt het naar de schoorsteen in de kamer, waar het drogen kan.

Uren zit ze er naar te kijken en het roept weer de beelden in haar op die ze zag toen ze het maakte: toekomstbeelden.

Daarna maakt ze kleur; ze penseelt behoedzaam figuurtjes op de droge klei. Het eerste streekje gaat aarzelend, maar dan vervagen weer haar handen en het penseel. Ze ziet het strakke blauw van de rivier, die de zomerlucht weerkaatst. Een witte meeuw wiekt daar boven en een zilveren vis werpt er schitterlichtjes tussen, wanneer hij door het water schiet. Ze ziet de rimpeling van het water langs de tjalk en de verre, wazigblauwe einder; een taling vliegt op in strakke lijn. In de miskleurigheid van het nog ongebakken glazuur ziet ze de kleuren die er straks uit voort komen, geoefend als ze is, door talloze mislukkingen. Daar komt de tjalk, met volle, bolle zeilen huistoe en op de boeg in kleine witte letter háár naam „Scherven-Mie”.

Zingend maakt ze de turfmoffel aan en ze bouwt van een paar schutters en leggers een soort tafeltje, alsof ze een rijke voorraad aardewerk zou bakken.

Dan loopt ze het vuur na: een kostelijke partij turf gaat er aan voor één testje, maar elke turf is een geschenk aan hun geluk.

Ze kan nauwelijks afwachten tot de oven behoorlijk afgekoeld is, maar ze moet geduldig wachten, want geluk laat zich niet dwingen. Je moet er bid-dend op wachten, dán komt het.

Maar hoe komt het dan, dat dat testje toch niet alles is, wanneer het op de schoorsteenmantel staat en eerlijk mooier is dan dat van Vader ooit was? Waarom loopt ze telkens weer naar de dijk en vindt ze het nu welletjes, dat lange uitblijven van Jochem?

Het is het gedeelde geluk, dat het geluk verdubbelt. Ze maakt alles gereed voor de thuiskomst van Jochem. Ze koopt een nieuwe, kromme pijp en een pakje tabak en legt die beide bij het nieuwe testje. Dan wacht ze en ze dwingt zich weer tot geduld. Jochem, ik wacht, ik wacht op jou!

Maar ook bij het geduldig wachten hoort het uitzien en ze staat ieder uur op de dijk, terwijl de bolle voorjaarswind om haar waait.

Er is geen onrust meer in haar. Het is ook geen onrust, die haar doet wens-en, dat ze de bochten in de rivier recht zou kunnen trekken om de tjalk te kunnen zien, zoals hij ergens in de verte varen moet. Het is alleen haar liefste wens, om het Jochem te zeggen: „Ik weet nu, dat ik steeds van je gehouden heb en steeds meer van je ben gaan houden.”

En daarna zit ze weer binnen en telkens weer kijkt ze naar het bakje, dat ze haar eerste kunstwerk weet, geboren uit de begeerte om lief te hebben.

De thuiskomst van Jochem is dan nog plotseling en verrassend, hoewel ze de tjalk in de verte zag komen. Ze wacht hem op, met een armzwaai uit de verte en een lach van dichtbij, terwijl hij haar de tros toegooit. Dan staan ze een ogenblik onwennig tegenover elkaar, want hij denkt er aan, hoe ze gezegd heeft: „Voor dat sentimenteel gedoe van jonge mensen zijn wij te oud...”, maar dan slaat ze haar armen om zijn hals, voordat die gedachte door kan werken en kwaad doen. „Welkom thuis, Jochem,” juicht ze aan zijn oor, „wat ben je lang weggebleven!”

„Mie... meiske,” zegt hij ontroerd en hij draagt haar bijna naar binnen, zoals ze zich dat eens gedroomd heeft.

Samen staan ze voor het bakje en hij neemt het in zijn handen. „Dit doet me denken aan een kerk,” zegt hij. „Aan muziek in een kerk en aan een tjalk op de rivier.”

„Ja-ja,” knikt ze, een kerk en een tjalk: ons geloof en ons werk, daarop kunnen we ons leven bouwen, zo heb ik dat ook gevoeld, toen ik het maakte.

En over het testje kijken ze naar elkaar en zó in de toekomst en ze danken God voor het geluk, dat begonnen is en dat blijft als hij huiselijk zijn pijp op-steekt en zij thee schenkt.

Buiten schavielt de tjalk tegen de schoeiing en hij gaat naar buiten om het zeil te klaren in de schemering...